

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ
SÖZLÜ İLETİŞİM BECERİLERİNİ GELİŞTİRME
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Meltem ÇETİNKAYA

İzmir

2017

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ
SÖZLÜ İLETİŞİM BECERİLERİNİ GELİŞTİRME
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Meltem ÇETİNKAYA

Danışman

Doç. Dr. Nevin AKKAYA

İzmir

2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Sözlü İletişim Becerilerini Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

25/12/2017

Meltem ÇETİNKAYA

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Nevin AKKAYA

Üye : Doç. Dr. Mehmet TEMİZKAN

Üye :Yrd. Doç. Dr. Ömer İNCE

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

25.11/2017

Prof. Dr. Süha YILMAZ
Enstitü Müdür V.

TEŞEKKÜR

Araştırma konumu seçmemde bana yardımcı olan, bitmek bilmeyen sorularımı en içten samimiyetiyle cevaplayan, benden desteğini esirgemeyen, akademisyenliğiyle ve insanlığıyla kendime örnek aldığım değerli danışman hocam Doç. Dr. Nevin AKKAYA'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

İlk makalemi yayınlamamda bana yardımcı olan, bilimsel çalışmalarında beni destekleyen, yol göstericim kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Ali TÜRKEL'e, yüksek lisans derslerimde bilgilerinden faydalandığım pek saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Caner KERİMOĞLU, Doç. Dr. İ. Seçkin AYDIN, Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKKAYA, Yrd. Doç. Dr. Ömer İNCE'ye, uzakta olduğum zamanlarda bana her konuda yardımcı olan, tüm içtenliğiyle yardımına koşan Arş. Gör. Esra USLU'ya teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak bu günlere gelmemi sağlayan, maddi ve manevi destekleriyle yanımda olan sevgili annem Nesrin ÇETİNKAYA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın akademi dünyasında gerçekleştirilecek diğer çalışmalara katkıda bulunmasını temenni ederim.

Meltem ÇETİNKAYA

İzmir, 2017

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xxiii
ÖZET.....	xxiv
ABSTRACT.....	xxvi

BÖLÜM I..... 1

GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç ve Önem.....	3
1.3. Problem Cümlesi.....	3
1.4. Alt Problemler.....	3
1.5. Sayıtlar	4
1.6. Sınırlılıklar	4
1.7. Tanımlar	4
1.8. Kısaltmalar	5

BÖLÜM II 7

KURAMSAL ÇERÇEVE, İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR..... 7

2.1. İletişim ve İletişim Becerileri.....	7
2.2. Konuşma – Dinleme İlişkisi.....	9
2.3. Konuşmanın Tanımı ve Önemi	10
2.4. Konuşmanın Unsurları	12
2.4.1. Konuşmanın Fiziksel Unsurları	12
2.4.1.1. Ses	12
2.4.1.2. Solunum	12
2.4.1.3. Konuşma Organları	13
2.4.2. Konuşmanın Zihinsel Unsurları	14
2.4.2.1. Beyin	14

2.4.2.2. Bellek	14
2.5. Konuşmanın Eğitimdeki Yeri	14
2.6. Konuşma Türleri	22
2.6.1. Hazırlıklı Konuşma Türleri	23
2.6.1.1. Konferans (İnceleme Konuşması)	23
2.6.1.2. Münazara (Aytışma)	24
2.6.1.3. Sempozyum (Bilgi Şöleni)	25
2.6.1.4. Panel	25
2.6.1.5. Diyalog	26
2.6.1.6. Forum	26
2.6.1.7. Açık Oturum	27
2.6.1.8. Söylev (Nutuk-Hitabet)	27
2.6.1.8.1. Dini Hitabet	28
2.6.1.8.2. Siyasi Hitabet	28
2.6.1.8.3. Hukuki Hitabet	28
2.6.1.8.4. Askeri Hitabet	28
2.6.1.8.5. Törenselsel Hitabet	28
2.6.1.8.6. Akademik Hitabet	28
2.6.1.9. Röportaj	28
2.6.1.10. Mülakat (Görüşme)	29
2.6.1.11. Anket	30
2.6.1.12. Sohbet (Söyleşi)	30
2.6.1.13. Sunum (Bildiri)	30
2.6.1.14. Kolokyum	30
2.6.1.15. Seminer	30
2.6.1.16. Tartışma	31
2.6.1.17. Kurultay/Kongre	31
2.6.1.18. Demeç	31
2.6.2. Hazırlıksız (Günlük) Konuşma Türleri	31
2.6.2.1. Kendini Tanıtma	32
2.6.2.2. Tanışma ve Tanıştırma	32
2.6.2.3. Takdim (Tanıtma)	33

2.6.2.4. Teşekkür Etme, Özür Dileme.....	33
2.6.2.5. Kabul Konuşmaları	34
2.6.2.6. Telefonla Konuşma	34
2.6.2.7. Ziyaret Konuşmaları.....	34
2.6.2.7.1. Ev Ziyaretleri	35
2.6.2.7.2. Bayram Ziyaretleri	35
2.6.2.7.3. Tebrik (Kutlama) Ziyaretleri.....	35
2.6.2.7.4. Taziye (Baş Sağlığı) Ziyaretleri	35
2.6.2.7.5. Hasta Ziyaretleri.....	36
2.6.2.8. Karşılama ve Uğurlama.....	36
2.6.2.9. Selamlaşma	36
2.6.2.10. Yol Sorma, Yol Tarif Etme	37
2.6.2.11. Anma ve Yıl Dönümü Konuşmaları	37
2.6.2.12. Açış Konuşmaları.....	37
2.6.2.13. Sunuş Konuşmaları	37
2.6.2.14. Sohbet Konuşmaları	38
2.6.2.15. Yemek Sonrası Konuşmalar.....	38
2.6.2.16. Fıkra Anlatmak.....	38
2.6.2.17. Soru Sorma ve Sorulara Cevap Verme	39
2.6.2.18. Görevlilerle Yapılan Konuşmalar	39
2.6.3. Diğer Konuşma Türleri	39
2.6.3.1. İkna Etme	39
2.6.3.2. Eleştirel Konuşma	40
2.6.3.3. Katılımlı Konuşma	40
2.6.3.4. Tartışma.....	40
2.6.3.5. Kendisini Karşısındakinin Yerine Koyarak Konuşma (Empati Kurma)	41
2.6.3.6. Güdümlü Konuşma	41
2.6.3.7. Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma	41
2.6.3.8. Serbest Konuşma.....	41
2.6.3.9. Yaratıcı Konuşma.....	42
2.6.3.10. Hafızada Tutma Tekniği	42
2.6.3.11. Bilgilendirici Konuşma	42

2.6.3.12. Açıklayıcı Konuşma.....	42
2.6.3.13. Eğlence Amaçlı Konuşma.....	42
2.6.3.14. Öğretici ve Eğitici Konuşma.....	43
2.6.3.15. Okuma Yoluyla Konuşma.....	43
2.6.3.16. Ezberleyerek Konuşma	43
2.6.3.17. Plânlı Konuşma	43
2.6.3.18. Betimleyici Konuşma.....	43
2.6.3.19. Sorgulayıcı Konuşma	44
2.6.3.20. Etkileşimsel Konuşma.....	44
2.6.3.21. Etkileşimsel Olmayan Konuşma	44
2.6.3.22. Canlandırma (Dramatizasyon)	44
2.7. Dinlemenin Tanımı ve Önemi.....	45
2.8. Dinlemeyi Oluşturan Unsurlar	46
2.8.1. İşitme.....	46
2.8.2. Anlama	46
2.8.3. Zihinde Yapılandırma	47
2.9. Dinlemenin Eğitimdeki Yeri	47
2.10. Dinleme Türleri.....	55
2.10.1. Yalçın'ın Dinleme Türleri Sınıflandırması	58
2.10.1.1. Seçerek Dinleme	58
2.10.1.2. Katılımlı Dinleme.....	58
2.10.1.3. Eleştirel Dinleme.....	58
2.10.2. Aytaş'ın Dinleme Türleri Sınıflandırması	58
2.10.2.1. Pasif Dinleme	58
2.10.2.2. Seçerek Dinleme	58
2.10.2.3. Katılımlı Dinleme.....	58
2.10.2.4. Duygusal Dinleme.....	59
2.10.2.5. Eleştirel Dinleme.....	59
2.10.3. Göğüş'ün Dinleme Türleri Sınıflandırması	59
2.10.3.1. Dikkatli Dinleme.....	59
2.10.3.2. Doğru Dinleme.....	59
2.10.3.3. Eleştirci Dinleme.....	59

2.10.3.4. Seçmeli Dinleme	59
2.10.3.5. Duygusal Dinleme.....	59
2.10.3.6. Anlamadan Dinleme.....	59
2.10.3.7. Yarı Dinleme.....	60
2.10.4. Tidyman ve Butterfield’ın Dinleme Türleri Sınıflandırması	60
2.10.4.1. Basit Dinleme.....	60
2.10.4.2. Ayırt Edici Dinleme	60
2.10.4.3. Rahatlama İçin Dinleme.....	60
2.10.4.4. Bilgi İçin Dinleme.....	60
2.10.4.5. Fikirleri Düzenleme İçin Dinleme	60
2.10.4.6. Eleştirel Dinleme.....	60
2.10.4.7. Yaratıcı Dinleme	60
2.10.5. Özbay’ın Dinleme Türleri Sınıflandırması	60
2.10.5.1. Gönüllü veya Gönülsüz Dinleme	60
2.10.5.2. Motivasyona Dayalı Dinleme	61
2.10.5.3. Sempati veya Antipatiyle Dinleme	61
2.10.5.4. Seçmeli Dinleme	61
2.10.5.5. Yüzeysel Dinleme	61
2.10.5.6. Etkin Dinleme	61
2.10.5.7. Katılımlı Dinleme.....	61
2.10.5.8. Eleştirel Dinleme.....	61
2.10.5.9. Pasif Dinleme	61
2.10.6. Wolvin ve Coakley ile Kingen’ın Dinleme Türleri Sınıflandırması.....	62
2.10.6.1. Ayırt Edici Dinleme	62
2.10.6.2. Estetik Dinleme	62
2.10.6.3. Etkili Dinleme	62
2.10.6.4. Eleştirel Dinleme.....	62
2.10.6.5. Empatik Dinleme	62
2.10.7. Yüksel’in Dinleme Türleri Sınıflandırması	62
2.10.7.1. Görünüşte Dinleme	62
2.10.7.2. Seçerek Dinleme	63
2.10.7.3. Saplanmış Dinleme	63

2.10.7.4. Savunucu Dinleme	63
2.10.7.5. Tuzak Kurucu Dinleme	63
2.10.7.6. Yüzeysel Dinleme	63
2.10.8. Güneş'in Dinleme Türleri Sınıflandırması	63
2.10.8.1. Metni Takip Ederek Dinleme.....	63
2.10.8.2. Sorgulayıcı Dinleme.....	63
2.10.8.3. Yaratıcı Dinleme	64
2.10.8.4. Pasif Dinleme	64
2.10.8.5. Katılımlı Dinleme.....	64
2.10.8.6. Not Alarak Dinleme	64
2.10.9. Hennings'in Dinleme Türleri Sınıflandırması	64
2.10.9.1. Aktif Dinleme.....	64
2.10.9.2. Stratejik Dinleme	64
2.10.9.3. Diyalog ve Sunuya Dayalı Dinleme.....	64
2.10.9.4. Amaçlı Dinleme	65
2.10.9.4.1. Bilgi Edinmeye Dayalı Dinleme	65
2.10.9.4.2. Yorumlayıcı Dinleme.....	65
2.10.9.4.3. Eleştirel Dinleme.....	65
2.10.9.4.4. Haz Almak (Estetik) İçin Dinleme.....	65
2.10.10. Tompkins'in Dinleme Türleri Sınıflandırması	65
2.10.10.1. Ayırt Edici Dinleme	65
2.10.10.2. Estetik Dinleme	65
2.10.10.3. Transfer Edici Dinleme	66
2.10.10.4. Eleştirel Dinleme.....	66
2.10.10.5. Terapatik Dinleme.....	66
2.10.11. Türkçe Dersi Öğretim Programında Dinleme Türleri Sınıflandırması	66
2.10.11.1. Katılımlı Dinleme.....	66
2.10.11.2. Katılımsız Dinleme/İzleme	66
2.10.11.3. Not Alarak Dinleme/İzleme	67
2.10.11.4. Kendini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme (Empati Kurma)	67
2.10.11.5. Yaratıcı Dinleme/İzleme	67

2.10.11.6. Seçici Dinleme/İzleme	67
2.10.11.7. Eleştirel Dinleme/İzleme.....	67
2.11. İlgili Yayın ve Araştırmalar	68

BÖLÜM III..... 72

YÖNTEM..... 72

3.1. Araştırma Modeli	72
3.2. Çalışma Grubu	72
3.3. Veri Toplama Araçları	73
3.4. Veri Çözümleme Teknikleri.....	73

BÖLÜM IV 75

BULGULAR VE YORUMLAR 75

4.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı İncelemesi.....	75
4.1.1. Birinci Tema: Vatandaşlık Bilinci	75
4.1.1.1. Padişahın Kulakçıbaşısı Metninin İncelemesi	75
4.1.1.2. Ödevsiz Gezegen Metninin İncelemesi.....	78
4.1.1.3. Memleket İsterim Metninin İncelemesi	81
4.1.1.4. Dük Oldu Hödük Metninin İncelemesi	83
4.1.1.5. Tüketicinin Bilinç Gücü Metninin İncelemesi.....	85
4.1.1.6. Vergi Bilir Metninin İncelemesi	87
4.1.1.7. Gecekarası Adında Bir Karga Metninin İncelemesi	91
4.1.1.8. Vatandaşlık Bilinci Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar.....	95
4.1.2. İkinci Tema: Millî Mücadele ve Atatürk	97
4.1.2.1. Atatürk'ün Kütüphanesi ve Okuma Aşkı Metninin İncelemesi.....	97
4.1.2.2. İstiklâl Marşı Metninin İncelemesi	98
4.1.2.3. Bayram Toplantısı Metninin İncelemesi.....	99
4.1.2.4. O Geliyor Metninin İncelemesi.....	101
4.1.2.5. Tren Rayları Metninin İncelemesi	103

4.1.2.6. Bir Yolcuya Metninin İncelemesi	105
4.1.2.7. Dersimiz Atatürk Metninin İncelemesi	110
4.1.2.8. Millî Mücadele ve Atatürk Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	112
4.1.3. Üçüncü Tema: Millî Kültürümüz	114
4.1.3.1. Anadolu Metninin İncelemesi	114
4.1.3.2. Komşuluk Metninin İncelemesi	115
4.1.3.3. Ben Bir Küçük Kilimim Metninin İncelemesi	119
4.1.3.4. Nasreddin Hoca Metninin İncelemesi	121
4.1.3.5. Atasözü Sevgisi Metninin İncelemesi	122
4.1.3.6. Bir Bardak Çay Daha Alır mısınız? Metninin İncelemesi	124
4.1.3.7. Davul Tozu, Minare Gölgesi Metninin İncelemesi	126
4.1.3.8. Millî Kültürümüz Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	130
4.1.4. Dördüncü Tema: Bilim ve Teknoloji	131
4.1.4.1. İlim Kendin Bilmektir Metninin İncelemesi	131
4.1.4.2. Yelkovan Kuşlarının Efsanesi Metninin İncelemesi	133
4.1.4.3. Perseid Göktaşı Yağmuru Metninin İncelemesi	135
4.1.4.4. Bu Robotların Esin Kaynağı Hayvanlar Metninin İncelemesi	137
4.1.4.5. Bir Uzay Görevinin Öyküsü Metninin İncelemesi	139
4.1.4.6. Hezarfen Ahmet Çelebi Metninin İncelemesi	142
4.1.4.7. Bilim ve Teknoloji Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	145
4.1.5. Beşinci Tema: Biz ve Değerlerimiz	146
4.1.5.1. Karagöz ile Hacivat-İncelik Metninin İncelemesi	146
4.1.5.2. Sabır Sularında Metninin İncelemesi	147
4.1.5.3. Dedemin Cep Saati Metninin İncelemesi	149
4.1.5.4. İstanbul'un Fethinden Viyana Kapılarına Metninin İncelemesi	151
4.1.5.5. Tilkiyle Leylek Metninin İncelemesi	153
4.1.5.6. Akıllı Kuş Metninin İncelemesi	156
4.1.5.7. Biz ve Değerlerimiz Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	159
4.1.6. Altıncı Tema: Sanat ve Toplum	159
4.1.6.1. Sanatın En Kırılgan Hâli: Yumurta Oyma Sanatı Metninin İncelemesi	159
4.1.6.2. Osman Cemal Bey'in Nar Hakkı Metninin İncelemesi	162
4.1.6.3. Alfabe'den Kaçan Harflerin Macerası Metninin İncelemesi	164

4.1.6.4. Sahibini Arayan Keman Metninin İncelemesi	166
4.1.6.5. Sinema Düşlerimizi Gerçekleştiriyor Metninin İncelemesi	168
4.1.6.6. Sude'nin Babası Pantomimci Metninin İncelemesi	170
4.1.6.7. Fotoğraf Metninin İncelemesi	174
4.1.6.8. Sanat ve Toplum Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	175
4.1.7. Yedinci Tema: Sağlık, Spor ve Oyun	177
4.1.7.1. Oyun Tasarımı Metninin İncelemesi	177
4.1.7.2. Spor Metninin İncelemesi	181
4.1.7.3. Babaannemin Soğanları Metninin İncelemesi	182
4.1.7.4. Patates Metninin İncelemesi	183
4.1.7.5. Scooter ile Tornet Metninin İncelemesi	186
4.1.7.6. Keloğlan Akıllı Oğlan Metninin İncelemesi	189
4.1.7.7. Sağlık, Spor ve Oyun Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	192
4.1.8. Sekizinci Tema: Dünya ve Çevre	193
4.1.8.1. Balık Adamlar Metninin İncelemesi	193
4.1.8.2. Çöpler ve Geri Dönüşüm Metninin İncelemesi	196
4.1.8.3. Parbat Dağının Esrarı Metninin İncelemesi	197
4.1.8.4. Ağaçlarımızı Takdim Ederim Metninin İncelemesi	199
4.1.8.5. Bahar Şiiri Metninin İncelemesi	201
4.1.8.6. Doğal Afetler Metninin İncelemesi	203
4.1.8.7. Dünya ve Çevre Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	206
4.1.9. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular ve Yorumlar	207
4.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabı İncelemesi	209
4.2.1. Birinci Tema: Sevgi	209
4.2.1.1. Eskici Metninin İncelemesi	209
4.2.1.2. Türkiye Metninin İncelemesi	211
4.2.1.3. İnsanlar Kardeşim Metninin İncelemesi	213
4.2.1.4. Türkçe Nasıl Sevilir? Metninin İncelemesi	215
4.2.1.5. Sevgi Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	219
4.2.2. İkinci Tema: Atatürk	220
4.2.2.1. Mustafa Kemal Atatürk Metninin İncelemesi	220
4.2.2.2. Atatürk'ten Son Mektup Metninin İncelemesi	222

4.2.2.3. Atatürk'ten Anılar Metninin İncelemesi	224
4.2.2.4. Atatürk ve Tarih Metninin İncelemesi	226
4.2.2.5. Vatandaşlık Görevleri Metninin İncelemesi	228
4.2.2.6. Sanatsal Devrimler Metninin İncelemesi	231
4.2.2.7. Atatürk Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	233
4.2.3. Üçüncü Tema: Okuma Kültürü	235
4.2.3.1. Kitaba Hürmet Metninin İncelemesi	235
4.2.3.2. Kütüphanelerden Geçer Metninin İncelemesi.....	237
4.2.3.3. En İyi Arkadaş Metninin İncelemesi.....	239
4.2.3.4. Özlem Yokuşları Metninin İncelemesi	242
4.2.3.5. Okuma Kültürü Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar.....	245
4.2.4. Dördüncü Tema: Duygular	247
4.2.4.1. Robenson Metninin İncelemesi.....	247
4.2.4.2. Forsa Metninin İncelemesi	248
4.2.4.3. Bir Hilal Uğruna Metninin İncelemesi.....	251
4.2.4.4. Bilmeceli Masal Metninin İncelemesi	254
4.2.4.5. Duygular Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar.....	258
4.2.5. Beşinci Tema: Millî Kültür	259
4.2.5.1. Gelir Nevruz Bayramı Metninin İncelemesi	259
4.2.5.2. Rumeli Hisarı'nda Bir Sığır Derisi Toprak Metninin İncelemesi	261
4.2.5.3. Sahnede Canlanan Oyuncak: Kukla Metninin İncelemesi.....	263
4.2.5.4. Anadolu'da Kilim Demek Metninin İncelemesi	265
4.2.5.5. Millî Kültür Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	268
4.2.6. Altıncı Tema: Doğa ve Evren	269
4.2.6.1. Yer Çekimsiz Yaşam Metninin İncelemesi.....	269
4.2.6.2. Kırkikindiler Metninin İncelemesi	272
4.2.6.3. Özür Metninin İncelemesi.....	274
4.2.6.4. Dünya'daki İklimler Metninin İncelemesi	276
4.2.6.5. Doğa ve Evren Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar.....	278
4.2.7. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular ve Yorumlar.....	279
4.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı İncelemesi	281
4.3.1. Birinci Tema: Sevgi	281

4.3.1.1. Sakarya Savaşı'na Hazırlık Metninin İncelemesi	281
4.3.1.2. Bayrak Metninin İncelemesi	284
4.3.1.3. Gül Kokardı Babaannem Metninin İncelemesi.....	286
4.3.1.4. Eskici Metninin İncelemesi.....	288
4.3.1.5. Sevgi Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar.....	292
4.3.2. İkinci Tema: Atatürk.....	293
4.3.2.1. Atatürk, Kültür ve Dil Metninin İncelemesi	293
4.3.2.2. Akılcıydı, Bilime İnanırdı Metninin İncelemesi	296
4.3.2.3. Türk Hanımlarıyla Birlikte Sahneye Metninin İncelemesi	298
4.3.2.4. Millî Ahlak Metninin İncelemesi	300
4.3.2.5. Atatürk Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	304
4.3.3. Üçüncü Tema: Kişisel Gelişim	305
4.3.3.1. Güneşe Doğru Metninin İncelemesi.....	305
4.3.3.2. Uzun Mehmet Metninin İncelemesi.....	307
4.3.3.3. Görme, Anlama Merakı Metninin İncelemesi	309
4.3.3.4. Kim Olduğunuz Üzerine Metninin İncelemesi	312
4.3.3.5. Kişisel Gelişim Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	317
4.3.4. Dördüncü Tema: Toplum Hayatı	318
4.3.4.1. Harika Çocuk Metninin İncelemesi	318
4.3.4.2. Dostlar Beni Hatırlasın Metninin İncelemesi.....	320
4.3.4.3. İpek Diyarı ve Taht Şehri Bursa Metninin İncelemesi.....	322
4.3.4.4. Dost Acı Söylemeli Metninin İncelemesi	324
4.3.4.5. Toplum Hayatı Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	328
4.3.5. Beşinci Tema: Millî Kültür	329
4.3.5.1. Çelik Çomak Metninin İncelemesi	329
4.3.5.2. Cazgır Metninin İncelemesi	331
4.3.5.3. Dil Bilir misin? Metninin İncelemesi.....	334
4.3.5.4. Beğil Oğlu Emren Hikâyesi Metninin İncelemesi	335
4.3.5.5. Millî Kültür Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	339
4.3.6. Altıncı Tema: Doğa ve Evren	341
4.3.6.1. Ezgiyle Dönen Dünya Metninin İncelemesi	341
4.3.6.2. Son Kuşlar Metninin İncelemesi.....	344

4.3.6.3. Isıtan Güneşe Şiir Metninin İncelemesi	346
4.3.6.4. Yukarıda Ne Var, Ne Yok? Metninin İncelemesi	348
4.3.6.5. Doğa ve Evren Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	351
4.3.7. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular ve Yorumlar	352
4.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı İncelemesi	354
4.4.1. Birinci Tema: Sevgi	354
4.4.1.1. Yurdum Metninin İncelemesi	354
4.4.1.2. Ağaç Sevgisi Metninin İncelemesi	356
4.4.1.3. Eskici Metninin İncelemesi	358
4.4.1.4. Çocuklarım Metninin İncelemesi	360
4.4.1.5. Sevgi Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	364
4.4.2. İkinci Tema: Atatürk	365
4.4.2.1. Onuncu Yıl Nutku Metninin İncelemesi	365
4.4.2.2. Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda Metninin İncelemesi	367
4.4.2.3. Atatürk ve Millî Eğitim Metninin İncelemesi	370
4.4.2.4. Büyük Nutuk'ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi Metninin İncelemesi...	372
4.4.2.5. Atatürk Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	375
4.4.3. Üçüncü Tema: Toplum Hayatı	376
4.4.3.1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu Metninin İncelemesi	376
4.4.3.2. Misafirliklerimiz Metninin İncelemesi	378
4.4.3.3. Burçak Tarlası Metninin İncelemesi	379
4.4.3.4. Konuğa İkram Metninin İncelemesi	381
4.4.3.5. Toplum Hayatı Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	384
4.4.4. Dördüncü Tema: Millî Kültür	385
4.4.4.1. Neşet Ertaş Metninin İncelemesi	385
4.4.4.2. Hoca Bakkal Metninin İncelemesi	387
4.4.4.3. Türküler Dolusu Metninin İncelemesi	390
4.4.4.4. Sedef Bacı Metninin İncelemesi	392
4.4.4.5. Millî Kültür Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar	397
4.4.5. Beşinci Tema: Duygular	398
4.4.5.1. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu Metninin İncelemesi	398
4.4.5.2. Sevgilerde Metninin İncelemesi	401

4.4.5.3. Dölger Balığının Ölümlü Metninin İncelemesi.....	403
4.4.5.4. Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi Metninin İncelemesi	406
4.4.5.5. Duygular Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar.....	409
4.4.6. Altıncı Tema: Zaman ve Mekân	410
4.4.6.1. İğde Çiçeği Kokan Sabahlar Metninin İncelemesi.....	410
4.4.6.2. Gar Metninin İncelemesi.....	412
4.4.6.3. Çocukluğum Metninin İncelemesi	414
4.4.6.4. Van Gölü'nün Şafağı Metninin İncelemesi.....	416
4.4.6.5. Zaman ve Mekân Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar.....	422
4.4.7. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular ve Yorumlar	423
4.5. Tüm Sınıf Seviyelerindeki Türkçe Ders Kitaplarına Ait Bulgular ve Yorumlar	425
BÖLÜM V.....	429
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	429
KAYNAKÇA	447
EKLER.....	452

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkçe Dersi 5. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları	16
Tablo 2. Türkçe Dersi 6. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları	17
Tablo 3. Türkçe Dersi 7. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları	18
Tablo 4. Türkçe Dersi 8. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları	19
Tablo 5. Türkçe Dersi 6, 7 ve 8. Sınıflar Konuşma Amaç ve Kazanımları.....	20
Tablo 6. Konuşma Türleri.....	22
Tablo 7. Türkçe Dersi 5. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları	49
Tablo 8. Türkçe Dersi 6. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları	50
Tablo 9. Türkçe Dersi 7. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları	51
Tablo 10. Türkçe Dersi 8. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları	52
Tablo 11. Türkçe Dersi 6, 7 ve 8. Sınıflar Dinleme/İzleme Amaç ve Kazanımları	53
Tablo 12. Dinleme Türleri	56
Tablo 13. Padişahın Kulakçibaşısı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	78
Tablo 14. Ödevsiz Gezegen Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	81
Tablo 15. Memleket İsterim Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	83
Tablo 16. Dük Oldu Hödük Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	85
Tablo 17. Tüketicinin Bilinç Gücü Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	87
Tablo 18. Vergi Bilir Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	91
Tablo 19. Gecekarası Adında Bir Karga Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	95
Tablo 20. Vatandaşlık Bilinci Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	95
Tablo 21. Atatürk'ün Kütüphanesi ve Okuma Aşkı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	98
Tablo 22. İstiklâl Marşı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	99
Tablo 23. Bayram Toplantısı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	101
Tablo 24. O Geliyor Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	103
Tablo 25. Tren Rayları Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	105
Tablo 26. Bir Yolcuya Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	109
Tablo 27. Dersimiz Atatürk Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	

.....	112
Tablo 28. Millî Mücadele ve Atatürk Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	112
Tablo 29. Anadolu Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	115
Tablo 30. Komşuluk Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	119
Tablo 31. Ben Bir Küçük Kilimim Metninde Uygulanan Konuşma Türleri....	120
Tablo 32. Nasreddin Hoca Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	122
Tablo 33. Atasözü Sevgisi Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	124
Tablo 34. Bir Bardak Çay Daha Alır mısınız? Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	126
Tablo 35. Davul Tozu, Minare Gölgesi Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	130
Tablo 36. Millî Kültürümüz Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	130
Tablo 37. İlim Kendin Bilmektir Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	133
Tablo 38. Yelkovan Kuşlarının Efsanesi Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	135
Tablo 39. Perseid Göktaşı Yağmuru Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	137
Tablo 40. Bu Robotların Esin Kaynağı Hayvanlar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	139
Tablo 41. Bir Uzay Görevinin Öyküsü Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	141
Tablo 42. Hezarfen Ahmet Çelebi Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	144
Tablo 43. Bilim ve Teknoloji Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	145
Tablo 44. Karagöz ile Hacivat-İncelik Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	147
Tablo 45. Sabır Sularında Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	149
Tablo 46. Dedemin Cep Saati Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	150
Tablo 47. İstanbul'un Fethinden Viyana Kapılarına Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	153

Tablo 48. Tilkiyle Leylek Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	156
Tablo 49. Akıllı Kuş Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	158
Tablo 50. Biz ve Değerlerimiz Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	159
Tablo 51. Sanatın En Kırılgan Hâli: Yumurta Oyma Sanatı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	162
Tablo 52. Osman Cemal Bey'in Nar Hakkı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	164
Tablo 53. Alfabe'den Kaçan Harflerin Macerası Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	166
Tablo 54. Sahibini Arayan Keman Metninde Uygulanan Konuşma Türleri ...	168
Tablo 55. Sinema Düşlerimizi Gerçekleştiriyor Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	169
Tablo 56. Sude'nin Babası Pantomimci Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	173
Tablo 57. Fotoğraf Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri.....	175
Tablo 58. Sanat ve Toplum Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	175
Tablo 59. Oyun Tasarımı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	180
Tablo 60. Spor Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	181
Tablo 61. Babaannemin Soğanları Metninde Uygulanan Konuşma Türleri ...	183
Tablo 62. Patates Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	186
Tablo 63. Scooter ile Tornet Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	189
Tablo 64. Keloğlan Akıllı Oğlan Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	191
Tablo 65. Sağlık, Spor ve Oyun Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	192
Tablo 66. Balık Adamlar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	195
Tablo 67. Çöpler ve Geri Dönüşüm Metninde Uygulanan Konuşma Türleri..	196
Tablo 68. Parbat Dağının Esrarı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	199
Tablo 69. Ağaçlarımızı Takdim Ederim Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	

.....	200
Tablo 70. Bahar Şiiri Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri.....	203
Tablo 71. Doğal Afetler Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri..	205
Tablo 72. Dünya ve Çevre Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	
.....	206
Tablo 73. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	207
Tablo 74. Eskici Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	211
Tablo 75. Türkiye Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	213
Tablo 76. İnsanlar Kardeşim Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	215
Tablo 77. Türkçe Nasıl Sevilir? Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	218
Tablo 78. Sevgi Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	219
Tablo 79. Mustafa Kemal Atatürk Metninde Uygulanan Konuşma Türleri ...	222
Tablo 80. Atatürk'ten Son Mektup Metninde Uygulanan Konuşma Türleri ..	224
Tablo 81. Atatürk'ten Anılar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	226
Tablo 82. Atatürk ve Tarih Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	227
Tablo 83. Vatandaşlık Görevleri Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	231
Tablo 84. Sanatsal Devrimler Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	233
Tablo 85. Atatürk Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	233
Tablo 86. Kitaba Hürmet Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	237
Tablo 87. Kütüphanelerden Geçer Metninde Uygulanan Konuşma Türleri ...	239
Tablo 88. En İyi Arkadaş Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	241
Tablo 89. Özlem Yokuşları Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	
.....	245
Tablo 90. Okuma Kültürü Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	
.....	245
Tablo 91. Robenson Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	248
Tablo 92. Forsa Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	250
Tablo 93. Bir Hilal Uğruna Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	253

Tablo 94. Bilmeceli Masal Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	257
Tablo 95. Duygular Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	258
Tablo 96. Gelir Nevruz Bayramı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	260
Tablo 97. Rumeli Hisarı'nda Bir Sığır Derisi Toprak Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	263
Tablo 98. Sahnede Canlanan Oyuncak: Kukla Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	265
Tablo 99. Anadolu'da Kilim Demek Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	267
Tablo 100. Millî Kültür Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	268
Tablo 101. Yer Çekimsiz Yaşam Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	271
Tablo 102. Kırkikindiler Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	273
Tablo 103. Özür Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	275
Tablo 104. Dünya'daki İklimler Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	278
Tablo 105. Doğa ve Evren Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	278
Tablo 106. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	279
Tablo 107. Sakarya Savaşı'na Hazırlık Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	284
Tablo 108. Bayrak Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	286
Tablo 109. Gül Kokardı Babaannem Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	288
Tablo 110. Eskici Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	292
Tablo 111. Sevgi Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	292
Tablo 112. Atatürk, Kültür ve Dil Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	295
Tablo 113. Akılcıydı, Bilime İnanırdı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	298
Tablo 114. Türk Hanımlarıyla Birlikte Sahneye Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	300
Tablo 115. Millî Ahlak Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	303
Tablo 116. Atatürk Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	304

Tablo 117. Güneşe Doğru Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	307
Tablo 118. Uzun Mehmet Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	309
Tablo 119. Görme, Anlama Merakı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri .	312
Tablo 120. Kim Olduğunuz Üzerine Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	316
Tablo 121. Kişisel Gelişim Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	317
Tablo 122. Harika Çocuk Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	320
Tablo 123. Dostlar Beni Hatırlasın Metninde Uygulanan Konuşma Türleri...	321
Tablo 124. İpek Diyarı ve Taht Şehri Bursa Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	324
Tablo 125. Dost Acı Söylemeli Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	327
Tablo 126. Toplum Hayatı Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	328
Tablo 127. Çelik Çomak Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	331
Tablo 128. Cazgır Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	333
Tablo 129. Dil Bilir misin? Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	335
Tablo 130. Beğil Oğlu Emren Hikâyesi Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	339
Tablo 131. Millî Kültür Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	339
Tablo 132. Ezgiyle Dönen Dünya Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	343
Tablo 133. Son Kuşlar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	346
Tablo 134. Isıtan Güneşe Şiir Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	348
Tablo 135. Yukarıda Ne Var, Ne Yok? Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	351
Tablo 136. Doğa ve Evren Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	351
Tablo 137. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	352
Tablo 138. Yurdum Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	355
Tablo 139. Ağaç Sevgisi Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	358

Tablo 140. Eskici Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	359
Tablo 141. Çocuklarım Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri ..	363
Tablo 142. Sevgi Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	364
Tablo 143. Onuncu Yıl Nutku Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	367
Tablo 144. Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	369
Tablo 145. Atatürk ve Millî Eğitim Metninde Uygulanan Konuşma Türleri ..	372
Tablo 146. Büyük Nutuk'ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri.....	375
Tablo 147. Atatürk Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	375
Tablo 148. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	377
Tablo 149. Misafirliklerimiz Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	379
Tablo 150. Burçak Tarlası Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	381
Tablo 151. Konuğa İkram Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	384
Tablo 152. Toplum Hayatı Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	384
Tablo 153. Neşet Ertaş Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	387
Tablo 154. Hoca Bakkal Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	390
Tablo 155. Türküler Dolusu Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	392
Tablo 156. Sedef Bacı Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri.....	397
Tablo 157. Millî Kültür Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	398
Tablo 158. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	401
Tablo 159. Sevgilerde Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	403
Tablo 160. Dülger Balığının Ölümü Metninde Uygulanan Konuşma Türleri .	405
Tablo 161. Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	409
Tablo 162. Duygular Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri....	409
Tablo 163. İğde Çiçeği Kokan Sabahlar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri	412

Tablo 164. Gar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	413
Tablo 165. Çocukluğum Metninde Uygulanan Konuşma Türleri.....	415
Tablo 166. Van Gölü'nün Şafağı Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	421
Tablo 167. Zaman ve Mekân Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	422
Tablo 168. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri	423
Tablo 169. Tüm Sınıf Seviyelerindeki Türkçe Ders Kitaplarında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri.....	425
Tablo 170. Tüm Sınıf Seviyelerindeki Türkçe Ders Kitaplarında Uygulanmayan Konuşma ve Dinleme Türleri.....	426
Tablo 171. Tüm Sınıf Seviyelerindeki Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılan Metin Türleri	428

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Konuşma Organları.....	13
Şekil 2. Broca ve Wernicke Alanları	14
Şekil 3. Kulağın Yapısı.....	46

ÖZET

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ SÖZLÜ İLETİŞİM BECERİLERİNİ GELİŞTİRME AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkçe dersleri, öğrencinin sözlü iletişim öğrenme alanı içerisinde yer alan dinleme ve konuşma becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bunu yaparken de ders kitaplarından yararlanılmaktadır. Bu yüzden Türkçe ders kitaplarının öğrencilerin sözlü iletişim becerilerini geliştirecek biçimde düzenlenmesi ihtiyacı doğmuştur.

Çalışma öncesi yapılan alan yazın taramasında özellikle konuşma ve dinleme becerileri ile ilgili yeterli sayıda çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullara ücretsiz dağıtılan beş, altı, yedi ve sekizinci sınıf Türkçe ders ve öğretmen kılavuz kitaplarındaki etkinlikler, sözlü iletişim öğrenme alanı amaç ve kazanımlarına uygunluğu açısından incelenmiştir.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulurken alan yazındaki kitaplar, makale ve tezler ile incelenen Türkçe ders kitapları doküman incelemesi yoluyla taranmıştır. Elde edilen bu veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir.

Araştırma giriş, ilgili yayın ve araştırmalar, yöntem, bulgular ve yorumlar, sonuç, tartışma ve öneriler olmak üzere beş bölümden meydana gelmiştir.

Çalışmada Türkçe ders ve öğretmen kılavuz kitabında yer alan okuma ve dinleme metnlerinin adı, yazarı, teması, alt teması, türü ve ders saati ile ilgili bilgiler verilmiştir. Ardından bu metinler araştırmacı tarafından kısa birer özet hâline getirilmiştir. Metinlerin bağlı olduğu temalar yayınevlerinin verdiği şekle bağlı kalınarak sınıflandırılmıştır. Son aşamada bu metinlerle ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönergelerden de hareketle öğrenci çalışma ve öğretmen kılavuz kitabında yer alan konuşma ve dinleme etkinlikleri, konuşma ve dinleme türlerini örnekleme bakımından tablolastırılmıştır. Elde edilen bulgular yorumlanmış ve ulaşılan sonuçlara istinaden önerilere yer verilmiştir.

Çalışmada örnek olması bakımından bazı metinler için eleştirilere yer verilmiştir. Bu eleştiri ve öneriler her sınıf seviyesi için ikişer metinle sınırlı tutulmuştur.

Bu araştırma, gelecek yıllarda okutulacak Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin geliştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Sözlü iletişim, dinleme, konuşma, Türkçe ders kitabı.

ABSTRACT

An Evaluation of Secondary School Turkish Textbooks in Terms of Oral Communication Skills Development

The Turkish language courses, aim to develop listening and speaking skills within the learners' oral communication learning area. To do this, textbooks are used. So it was necessary to organize the Turkish textbooks in a way that would improve the oral communication skills of the students.

In the scanning of texts before the study it was observed that there were not enough studies especially on the skills of speaking and listening. For this reason, activities in the fifth, sixth, seventh and eighth grade Turkish textbooks and teacher guide books distributed free of charge to the schools by the Ministry of National Education have been examined in terms of their relevance to the aims and functions of the oral communication learning area.

While the theoretical framework or the research was being created the Turkish textbooks, examined with books, articles and theses in the field, were scanned through a document review. These obtained data were analyzed through descriptive analysis.

The search has been occurred from five sections as introductions, related broadcast and researches, methods, findings and comments, ending, discussion and suggestions.

It gives information about the name, author, themes, sub-theme, genre and the time of the reading and listening text in the Turkish textbook and the teacher guide book. Then these texts were made a short summary by the researcher. The themes, linked to texts, are classified according to the format given by the publishing houses. In the last step, the listening and speaking activities placed in the student work book and teacher guide book were categorised in case of exemplifying the genres of speaking and listening via the instructions in the teacher guide books. These acquired findings according to the results were commented and suggestions were presented.

As example study includes criticism and suggestions for some text. These criticism and suggestions are limited to two texts for each grade level.

This research aims to contribute to the development of texts and activities in Turkish textbooks to be taught in the coming years.

Key Words: Oral communication, listening, speaking, Turkish textbook.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla araştırmanın problem durumuna, amaç ve önemine, problem cümlesine, alt problemlerine, sayıtlara, sınırlılıklara, tanımlara ve kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Toplumsal bir varlık olan insanın yaşamında iletişim, geçmişten günümüze kadar büyük bir önem arz etmiştir. İnsanoğlu duygularını, düşüncelerini ve isteklerini ifade etmek için dili kullanagelmıştır. Yardımcı ve Tuncer (2011: 15) daha ilk doğduğu andan itibaren küçük bir bebeğin bile iletişim kurma gereksinimi duyduğunu söyler. Bebek ihtiyaçlarını ağlayarak, çeşitli seslerle çevresindekilere ifade eder. Zamanla yetiştiği çevre itibarıyla edindiği dil sayesinde kendini sözcüklerle ifade etmeye başlar.

Toplumsal bir varlık olan insan, çevresindeki diğer bireylerle iletişim hâlinde olma ihtiyacı duyar. Bu noktada da karşımıza konuşma gereksinimi çıkmaktadır. Günlük hayattaki yaşantımızı düzenlememize yarayan konuşma, toplumsallığın en büyük kanıtıdır. Ancak iletişimde konuşma tek başına varlık gösteremez. Bir iletişimden söz edilebilmesi için konuşan kişiyi dinleyen ve ona karşılık vererek iletişimin oluşmasını sağlayan bir dinleyiciye de ihtiyaç vardır. Bu dinleyici de iletişimin parçalarından biridir. Sağlıklı iletişimin temelinde ise hem konuşma hem de dinleme becerilerinin etkin kullanımı yatmaktadır.

Bireyin diğer insanlarla iletişim kurmasını sağlayan en önemli araç dildir. Doğan (2013: 1) bireylerin ana dili kullanma konusunda gelişmeleri sonucunda

iletişimde başarılı olabileceklerini ve bu nedenle okullarımızdaki Türkçe eğitim ve öğretiminin büyük önem taşıdığını belirterek dil öğretiminin önemine dikkat çekmektedir. Bu noktada Türkçe öğretimi önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilindiği gibi Türkçe öğretimi dört temel dil becerisi olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma üzerine kuruludur. Aşlıoğlu (1993) ve Demirel (1999)'e göre bu becerileri gelişmiş bireyler, amaçlarına kolayca ulaşabilir. Çünkü okuduğunu ve dinlediğini kolayca anlayan, düşündüklerini karşısındakilere rahatça anlatan bir kişi, toplumsal yaşamda da başarılı olur (akt. Ataman, 2013: 23).

Akkaya (2009: 35) “Bilgi toplumunun oluşabilmesi, temelde bilgiyi öğrenecek ve bu bilgiyi öğretimde kullanabilecek bireylerin yetiştirilmesiyle olasıdır. Bu gerçeğin farkında olan uluslar eğitim sistemlerini çağın gereklerine uygun olarak düzenler.” der.

Tüm bu veriler doğrultusunda okullarımızda Türkçe öğretimine gerekli önemin verilmesi mecburiyeti ortaya çıkmaktadır. Ülkemiz okullarında Türkçe öğretimi sırasında öğretmenlere rehberlik edecek ve onlara ders işleniş sürecinde yardımcı olacak kılavuz kitaplardan yararlanılmaktadır. Calp (2007: 8) da ana dili öğretiminde öğretmenlere uzmanlar tarafından hazırlanmış ve eğitim programının nasıl uygulanacağını açıklayan kılavuz kitapların sunulmasının gerekliliğinden bahsetmiştir. Bunun dışında Türkçe dersinde kullanılacak olan ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarının da eğitim programına uygunluğu önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Ders kitaplarında kullanılacak olan metinler çocuğun yaşına uygun olan yetkin metinlerden seçilmelidir. Bu metinler Türkçe öğretimi amaç ve kazanımlarını elde etmeye uygun düzeyde olmalıdır. Metin temelli işlenen Türkçe derslerinde dört temel dil becerisinin geliştirilmesine yönelik metin ve etkinlik seçimi önemli bir husustur.

Doğan (2013: V) dinlemenin diğer becerilerin elde edilmesinde anahtar bir rol oynadığını söyler. Ancak buna rağmen dinleme becerisine yeterli önemin gösterilmediğini ve eğitim sürecinde dinleme becerisini içeren etkinliklere az zaman ayrıldığını ifade etmektedir. Aslına bakıldığında zaman dinleme becerisi hayatımızın her

alanında kendisine yer bulmasının yanı sıra eğitim hayatımızda da önemli bir rol üstlenmektedir. Çünkü Tuncer (2008: 133)'in de dediği gibi öğrenciler, derslerin büyük bir kısmını dinleyerek öğrenmektedir.

Yine toplumsal hayatımızın düzenleyicisi ve en büyük gereksinmesi olan konuşma becerisi de Türkçe öğretimi sırasında ötelenen beceri alanlarından birisidir. Oysaki bu beceri, öğrencinin duygu, düşünce ve isteklerini anlatabilmesinde, kendini karşısındakine ifade edebilmesinde ve toplumsal yaşamda sağlıklı ilişkiler kurabilmesinde etkin rol oynayan bir beceridir. Bu açıdan Türkçe ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarının Türkçe Dersi Öğretim Programındaki amaç ve kazanımları gerçekleştirecek ve özellikle iletişimin temel öğeleri olan dinleme ve konuşma becerilerine gereken önemi verecek şekilde düzenlenmeleri gereksinimi ortaya çıkmaktadır.

1.2. Amaç ve Önem

Bu araştırmanın amacı ortaokul Türkçe ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan metinlerin ve etkinliklerin sözlü iletişim öğrenme alanı amaç ve kazanımlarına uygunluğunu belirlemektir.

Bu araştırma, elde edilecek verilerle ortaokul Türkçe ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan metinler ve etkinliklerle gerçekleştirilecek öğretimlerde sözlü iletişim öğrenme alanının önemine dikkati çekerek gelecek yıllarda okutulacak Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin bu doğrultuda gelişimine katkı sağlaması bakımından önemlidir.

1.3. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi; “Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler sözlü iletişim öğrenme alanı amaç ve kazanımlarına uygun mudur?” biçiminde oluşturulmuştur.

1.4. Alt Problemler

Araştırmada çözümlenecek alt problemler ise aşağıda sıralanmıştır:

1. Ortaokul Türkçe öğrenci çalışma kitaplarında ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan sözlü iletişim öğrenme alanıyla ilgili etkinlikler konuşma ve dinleme türlerine uygun mudur?

2. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinler sözlü iletişim öğrenme alanıyla ilgili etkinlik yapmaya uygun mudur?

3. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki kurgulayıcı metinler sözlü iletişim öğrenme alanıyla ilgili etkinlik yapmaya uygun mudur?

1.5. Sayıtlar

1. Çalışma grubunun, araştırmanın amacına uygun nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

2. Araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden “doküman incelemesi” olarak belirlenmiştir. Seçilen araştırma yönteminin bu çalışmanın amacına uygun olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2016-2017 eğitim öğretim yılında okullarda okutulan 5,6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitapları ile sınırlıdır. Her sınıf düzeyi için birer takım Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı incelenmiştir.

2. Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarındaki metin ve etkinlikler sözlü iletişim öğrenme alanı bakımından incelenmiştir. Araştırma, bu doğrultuda incelenen kitaplardan elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Sözlü iletişim

“Sözlü iletişim, konuşarak yapılan iletişimidir ve en önemli unsuru dildir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 13).

Konuşma

“Konuşma, duygu, düşünce ve isteklerin, seslerden oluşan dil aracılığıyla başkalarına aktarılmasıdır.” (Yangın, 1999: 106).

Dinleme

“Dinleme, ses, müzik, gürültü, konuşma gibi sesli uyarıcıları işitmek, anlamak ve zihinde yapılandırmak için kulak ve beynimizde yürütülen karmaşık bir süreçtir.” (Güneş, 2014: 79).

Ders kitabı

Ders kitabı, “Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül hâlinde de üretilen basılı eser” (Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, 1995) olarak tanımlanmıştır.

Öğrenci çalışma kitabı

Öğrenci çalışma kitabı, “İlgili öğretim programlarında yer alan amaç ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan yaprakları ayrı ayrı da kullanılabilen basılı eser ile üniteleri görsel ve işitsel yönden destekleyen CD, DVD, VCD gibi ek materyalleri kapsayan set” (Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, 1995) olarak tanımlanmıştır.

Öğretmen kılavuz kitabı

Öğretmen kılavuz kitabı, “İlgili öğretim programlarında yer alan hedef ve açıklamalar doğrultusunda ders kitabının daha etkili kullanımını sağlayacak çeşitli örnek, alıştırma; işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan, öğretmenlerin yararlanması için hazırlanan basılı eser” (Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, 1995) olarak tanımlanmıştır.

1.8. Kısaltmalar

akt.: aktaran

vb.: ve benzeri

TDK: Türk Dil Kurumu

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE, İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde alan yazın taraması sonucunda elde edilen kuramsal çerçeveye yer verilmiştir.

2.1. İletişim ve İletişim Becerileri

Hayatımızın her alanında kendine yer bulan iletişimin birçok farklı tanımı yapılmıştır. Adalı (2011: 15) iletişimi insanın kendini dışlaştırma çabası olarak görür. Bu doğrultuda iletişimi, var olan bir bilginin bir kaynak tarafından alıcıya gönderilmesi olarak tanımlar. Yine aynı şekilde İşcan (2013: 3) da iletişimi bir bilginin göndericiden alıcıya iletimi şeklinde tanımlamıştır.

Tek başına bir konuşmacı ya da dinleyicinin varlığı iletişimin oluşmasında yeterli değildir. Bu doğrultuda iletişim sürecini oluşturan bazı öğelerin varlığından söz edebiliriz. Adalı (2011: 16) iletişimin temel öğelerinin verici, alıcı, ileti, oluk ve düzgü olduğunu söyler. Ona göre verici bir iletiyi gönderen kişi, alıcı bu iletiyi çözümleyen kişi, ileti kaynaktan alıcıya gönderilen bilgi, oluk iletişimin oluşmasına yarayan ortam, düzgü ise bilginin aktarımında kullanılan araçtır. Tüm bu öğelerin varlığı iletişimin oluşmasında temeli oluşturur.

Bakıldığı zaman iletişim sadece sözle gerçekleşmez. İnsanlar sadece konuşarak değil yazarak hatta beden dilleriyle bile iletişim kurabilirler. Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 13-16) iletişimi türlere ayırmıştır. Bu doğrultuda karşımıza ilk çıkan iletişim türü sözlü iletişimdir. Onlara göre sözlü iletişim

konusarak gerçekleştirilen iletişimdir ve bu amaç doğrultusundaki en büyük araç da dildir. Yazılı iletişim ise iletmek istenenlerin yazı dili aracılığıyla karşı tarafa aktarılmasıdır. Son olarak sözsüz iletişim ise Cüceloğlu (2002: 33)'na göre kısaca jest ve mimiklerden, beden duruşu ve sestten oluşan unsurlardır (akt. Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 16).

İnsanlar arası anlaşmayı sağlayan iletişimin temelini dil oluşturur. Çünkü insanlar duygularını, düşüncelerini, isteklerini, düşündükleri her şeyi dil vasıtasıyla karşı tarafa aktarırlar. Bu özelliği insanı diğer canlılardan ayırır. Çünkü diğer canlıların aksine insan, dil aracılığıyla diğer insanlarla bilgi alışverişi içerisine girer. İnsan, yaşadığı toplum vasıtasıyla edindiği dil sayesinde diğer insanlarla iletişim kurabilir. Güneş (2014: 1) dilin insanların çevresiyle ve dünyayla iletişimde ve kültürün bizden sonraki kuşaklara iletilmesinde önemli rol oynadığını söyler.

Toplumun yapı taşını oluşturan dil, kişinin günlük hayatında, insan ilişkilerinde, iş ve eğitim hayatında temeli oluşturmaktadır. Dil kullanımı konusunda yetkinleşen bir kişinin günlük yaşayışta, insanlarla ilişkilerinde başarısız olması düşünülemez.

Taşer (2015: 17) insanın çevresiyle kurduğu iletişimde iki rolü olduğunu söyler: Konuşan ve dinleyen. Adalı (2011: 25) da karşılıklı konuşmada kişinin hem konuşan hem de dinleyen olduğunu söyleyerek bu görüşü desteklemektedir. Buradan yola çıkarak konuşma ve dinleme arasında sıkı bir bağ olduğunu ve birbirlerini tamamlayıcı iki beceri alanı olduklarını söyleyebiliriz.

Yapılan araştırmalar ilk öğrenilen becerinin dinleme becerisi olduğunu, daha sonra çevremizdekileri dinleyerek konuşmayı öğrendiğimizi söyler. Chomsky, insanların doğuştan dil öğrenme yetisiyle dünyaya geldiğini daha sonra çevresinde yaşayan insanları dinleyerek öğrendiği dille konuştuğunu söyler. Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 203) da insanın konuşmayı çevresindeki diğer insanları taklit ederek edindiğini söyler. Bunu yaparken de dinleme becerisinden yararlandığını ifade eder.

Dinleme ve konuşma becerileri arasındaki bu birbirini tamamlayıcılıktan eğitim öğretim faaliyetlerinde de yararlanılmalıdır. Eroğlu (2014: 228) eğitim

ortamındaki öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişime vurgu yapmıştır. Sınıf ortamında öğretmen ve öğrenci arasındaki sağlıklı iletişimin öğrencinin derse etkin katılımında etkili olduğunu söyler.

Bu bilgiler iletişim olgusunun hayatımızın birçok alanındaki işlevselliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle sağlıklı iletişim kurmaya ve iletişimin ne denli önemli olduğunu özümsemeye yarayacak faaliyetlere önem verilmelidir.

2.2. Konuşma – Dinleme İlişkisi

Dil becerileri kendi içerisinde anlama (dinleme ve okuma) ve anlatma (konuşma ve yazma) olarak ikiye ayrılırlar. Bunlardan dinleme ve konuşma becerileri insanların duygu, düşünce ve isteklerini karşılıklı olarak birbirlerine aktarmalarında ve birbirleriyle iletişim kurmalarında etkilidir.

Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 201)'ın Marshall (1974: 12)'dan aktardığına göre daha bebek anne karnındayken öğrenilen ilk dil becerisi dinlemedir. Konuşma becerisi ise bebek dünyaya geldikten sonra edinilir. Yani bebeğin konuşmayı öğrenebilmesi için dinleme becerisini kullanması şarttır. Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 45) konuşmanın oluşabilmesinin ancak duyma yeteneğine sahip olunarak gerçekleşebileceğini söyler. Güneş (2014: 106) de konuşma ve dinlemenin birbiriyle bağlantılı olduğunu dile getirir. Çocukların yakın çevrelerinden konuşmayı öğrendiğini ve kendi çabalarıyla konuşma becerilerini ilerlettiklerini ifade eder. Bu noktada çocuğun dil gelişiminde çevrenin etkisinin yadsınamaz bir gerçek olduğu açıktır.

Calp (2007: 73) dilin temel amacının iletişim olduğunu ve bunun da ancak konuşma ve dinleme becerilerini bilmekle olabileceğini ifade eder. Konuşma ve dinleme becerileri sözlü iletişim noktasında ayrılmaz bir bütündür. Sözlü iletişimin iki temel ögesi verici ve alıcıdır. Sözlü iletişimde verici konuşan kişi, alıcı ise dinleyen kişiyi temsil etmektedir. Taşer (2015: 202) her kişinin konuşmacı ve dinleyici olabileceğini söyler. Çünkü insanlar arası iletişimin oluşması için konuşan kişiyi dinleyen bir kişinin olması gerekir. Dinleyen kişi kendisine söylenenlere karşılık vermesi durumunda bu kez roller değişir ve dinleyen kişi konuşan kişi rolüne

girer. Bu da tek taraflı bilgi aktarımının oluşmasını engeller ve böylece karşılıklı bir iletişimden söz edilebilir.

Konuşma ve dinleme, iletişim sürecinde birbirlerini bütünlerler. Sağlıklı iletişim kurabilmek için önce karşımızdaki kişiyi dinlememiz gerekir. Çünkü iletişimin varlığından söz edebilmek için bize gelen iletilere dinleyerek, anlayarak dönüt vermemiz gerekir. Taşer (2015: 94) de konuşmanın gerçekleşebilmesi için dikkat konusuna vurgu yapmıştır. Tuncer (2009: 39) ise dinleme becerisini geliştiren bireylerin konuşmalarında başarılı olabildiklerini ifade ederek bu görüşü destekler. Böylece konuşanı dikkatle dinleyen bir kişi karşısındakiyle sağlıklı bir iletişim kurabilir.

Konuşma ve dinleme becerilerinin birbirini tamamlayıcı bir biçimde geliştirilmesi iletişimin kalitesini arttıracaktır. Bu noktada her birey yeri geldiğinde konuşmacı yeri geldiğinde ise dinleyici statüsünde olabileceğini unutmamalıdır.

2.3. Konuşmanın Tanımı ve Önemi

Geçmişten günümüze kadar konuşma ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Calp (2007: 81), Güneş (2014: 105), Gürlek ve Aksu (2013: 181), Tuncer (2009: 37) ve Yangın (1999: 106) konuşmanın sözel yönü üzerinde durarak konuşmayı duygu, düşünce ve isteklerin karşı tarafa sözlü olarak aktarılması olarak tanımlamışlardır.

Konuşma, bizlerin diğer insanlarla iletişim kurmasında anahtar rol oynar. Karşımızdaki kişi ya da kişilere kendimizi ifade etmede en yaygın olarak konuşmayı kullanırız. Sosyal bir varlık olan insan konuşmadan duramaz. Birileriyle konuşmaya, iletişim kurmaya, sosyalleşmeye ihtiyaç duyar. Bu noktada da konuşmadan faydalananarak sözel yolla isteklerine ulaşır.

Konuşma insanın sadece günlük yaşantısında değil iş, okul, aile ve çevreyle olan ilişkilerinde de her zaman karşısına çıkmaktadır. İnsanlar konuşarak iletişim kurarken, iş yaşamındaki faaliyetlerini yerine getirirken, okuldaki eğitim hayatında, aile üyeleriyle ve çevresindeki arkadaşlarıyla dostlarıyla iletişimde hep konuşmayı kullanır. Bu unsurlarla kuracağı güçlü iletişim insanı yaşantısında istediği noktaya

getirir. Çünkü kendini karşısındakilere iyi bir şekilde ifade edebilen bireyler başarıyı yakalamaya bir adım daha yakın olurlar.

Quandt (1983) etkili ve güzel konuşmanın kritik bir rolü olduğunu söyler. Kendilerini iyi ifade edebilen öğrencilerin, öğretmenleri tarafından takdir gördüklerini ve akademik anlamda daha başarılı olduklarını söyler (akt. Işcan, 2013: 7).

Şahin (2007: 143) ise etkili ve güzel konuşan kişilerin tarih boyunca liderlik vasfını üstlenen kişiler olduğunu vurgulamıştır. Bu da bize toplumsal açıdan konuşmanın ne kadar etkileyici bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Taşer (1978: 85-126)'e göre ses yeteneği ileti üzerinde etkili olmaktadır (akt. Adalı, 2011: 28). Konuşmacıyı dinleyen kişi sadece onun verdiği bilgilerden etkilenmez. Aynı zamanda konuşması sırasındaki vurgu ve tonlamasından, sesinden, beden duruşundan da etkilenir. Böylece konuşmanın birçok unsuru içerisinde barındırdığı söylenebilir.

İletişim sürecinde konuşmanın bazı üstün yönleri vardır. Yangın (1999: 106) konuşmacının bir hata yaparsa bunu anında düzeltebilme şansına sahip olduğunu söyler. Aynı zamanda konuşma esnasında konuşmacı ve dinleyicinin yüz yüze olması sayesinde dinleyicinin anlamadığı bir nokta olursa bunu konuşan kişiye anında sorabileceğini söyler. Bu sayede iletişim problemlerinin de önüne geçilebilmektedir.

Hayatımızın her alanında kendine yer bulan konuşma özellikle deneyimlerimizi başkalarına aktarma konusunda karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada öğretmenin de edindiği deneyimleri, bilgileri kısacası birikimini konuşma yoluyla öğrencilerine verdiğinden bahsedebiliriz. Işcan (2013: 8) etkili bir konuşma eğitimi vermenin öğretmenlerin görevi olduğunu söylerler. Çünkü derslerde öğrencilerin konuşma becerilerinden yararlandıklarını ifade ederler. Sadece Türkçe derslerinde değil diğer tüm derslerde de konuşma ve dinleme becerileri iç içedir. Mesela öğretmenin sözlü olarak anlattığı bir konuyu öğrenci dinler ve anlamadığı bir nokta olursa yine konuşarak bunu öğretmenine sorar. Bu da bizlere eğitim hayatında

konuşma ve dinleme becerilerinin birbirini tamamlayıcı temel beceriler olduğunu göstermektedir.

Kısaca konuşma becerisi insanı insan yapan en önemli beceridir. İnsanın diğer canlılardan ayrılmasını sağlayan konuşma eylemi onun üstün yanını oluşturur. Çünkü insan, konuşabilmek için öncesinde düşünür. Saussure (1979: 105) de, “Dil bir kâğıda benzetilebilir. Düşünce kâğıdın ön yüzü, ses ise arka yüzüdür. Kestiniz mi ikisi de kesilir. Dilde ne ses düşünceden ne de düşünce sestten ayrılabilir.” diyerek bizlere dilin düşüncemizin yansıması olduğunu göstermektedir (akt. Kotlu, 2007: 22).

2.4. Konuşmanın Unsurları

Konuşma zihindekilerin sözle ifadesidir. Bu ifade eylemi sırasında birçok organ ortaklaşa çalışır. Bu bölümde konuşmayı oluşturan bu unsurlara yer verilmiştir.

2.4.1. Konuşmanın Fiziksel Unsurları

2.4.1.1. Ses

Yüksel (2014: 139) sesin oluşumunu akciğerlerden gelen havanın engellere çarpıp titreşmesi olarak tanımlar. Bu titreşimler sonucu konuşma sesi oluşur.

Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 48) da nefes alıp verme sırasında oluşan titreşimlerin sesi meydana getirdiğini söylerler. Onlara göre tüm diller, nefes verimiyle meydana gelmiştir.

2.4.1.2. Solunum

İnsanların yaşamlarını devam ettirebilmek için solunum yapmaları gerekmektedir. Bu solunum ile akciğerler oksijenle dolar. Daha sonra akciğerlerde oluşan karbondioksit ise soluk verme ile dışarı atılır. İnsanlar solunumu bilinçli yapmazlar. Doğduğu andan itibaren her birey solunum yapar.

Solunumun ilk aşamasını soluk alma oluşturur. Uğurlu (2015: 29) doğru solumada yeterli nefes alınmasının bunun da burundan alınıp ağızdan verilerek

gerçekleşeceğini belirtmiştir. Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 54) konuşma sırasında burundan nefes alınması gerektiğini çünkü burundan alınan nefesin konuşmayı olumsuz etkilemeyeceğini ve dinleyiciyi rahatsız etmeyeceğini söylerler.

İkinci aşamada ise soluk alma ile akciğerlere dolan oksijen karbondioksit dönüşüğünden vücuttaki bu karbondioksit soluk verme ile dışarı atılır.

Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 54) soluk vermenin konuşmayı oluşturduğunu söyler. Çünkü nefes verirken ağızımızdan çıkan hava ses titreşimlerini oluşturur. Bu da bireyin konuşması manasına gelir.

Kurudayıoğlu (2014: 34) solunumun isteğe bağlı olmadığını; ancak sesin oluşumunu sağlayan soluğun ise istemli olduğunu ifade eder.

2.4.1.3. Konuşma Organları

Konuşmanın meydana gelmesinde çeşitli organların çeşitli görevleri bulunmaktadır. Adalı (2011: 27) bu organların asıl görevlerinin yaşamsal faaliyetleri gerçekleştirmek olduğunu; ancak ikincil bir görev olarak da konuşmayı sağladıklarını söylemektedir. Konuşmaya yarayan bu organlar diyafram, akciğerler, göğüs kafesi, gırtlak, ses telleri, damak, dil, diş, çene, dudak gibi organlardır.

Şekil 1: Konuşma Organları

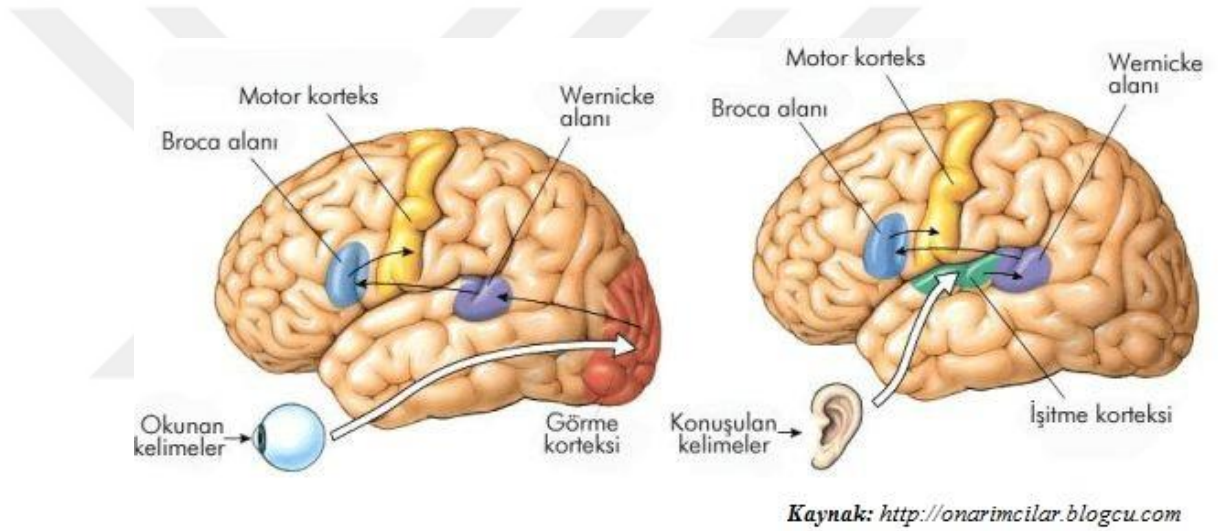
Kaynak: <http://www.gencdoku.com>

2.4.2. Konuşmanın Zihinsel Unsurları

2.4.2.1. Beyin

Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 68-70) yapılan çalışmalardan yola çıkarak beyindeki Broca ve Wernicke dil alanlarının dört temel dil becerisiyle ilgili olan alanlar olduğunu söyler. Beyindeki bu alanlar dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin fonksiyonel bir biçimde yürütülmesini sağlar. Bunun dışında beyin, düşüncenin oluşumunda etkilidir. İletişim sürecinde konuşan ve dinleyenin anlaşması, iletişim kurması da beyin sayesinde olur.

Şekil 2: Broca ve Wernicke Alanları

2.4.2.2. Bellek

Konuşma sürecinde bellek önemli bir diğer unsurdur. Kurudayıoğlu (2014: 31) bilgilerin beyinde depolandığını ve gerektiği zaman kullanılabildiğini ifade etmektedir. Konuşmacı bu süreçte önceki yaşantıları sayesinde edindiği bilgi birikimini yapacağı konuşmalarında kullanmak için belleğine depolar. Bu da bizlere belleğin bilgilerin depolandığı bir merkez olduğunu göstermektedir.

2.5. Konuşmanın Eğitimdeki Yeri

Dil becerileri birbirlerinden ayıramaz bir bütünlük arz eder. Dil becerileri sayesinde kişi, kendisini etkili bir şekilde ifade etme fırsatı bulur. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma başlıkları altında incelenen dil becerileri Türkçe öğretiminde

yadsınamaz bir paya sahiptirler. Verilecek iyi bir ana dili eğitimi kişinin küçük yaşlardan itibaren çeşitli mercilerde kendisini etkili bir biçimde ifade edebilmesini sağlayacaktır.

Konuşma becerisinin geliştirilmesi çok önemlidir. Kişinin konuşma becerisi eğitim yoluyla geliştirilebilir. Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 201) çocukların okula ilk geldiklerinde konuşma becerisini edinmiş hâlde olduklarını; ancak bu konuşmanın gelişmemiş özellikte bir konuşma olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çocukların sosyalleşmesinin kendine güvenle olacağını, bunun da ancak konuşma becerisinin geliştirilmesiyle olabileceğini ifade etmişlerdir.

Kurudayıoğlu (2014: 10) öğrenimin iletişimle gerçekleştiğini bu noktada da yine sözlü iletişimin karşımıza çıktığını belirtmektedir. Eğitim ortamında yalnızca Türkçe dersinde değil diğer derslerde de sözlü iletişimden faydalanılmaktadır. Öğrenciler eğitim ortamında edineceği bilgileri sözel yolla öğretmenlerinden öğrenmektedir. Riley, Burrell ve McCallum (2004) okula yeni başlayan çocuklarla da iletişim kurmada konuşmadan yararlanıldığını söylemişlerdir (akt. Arslan ve Sevim, 2013: 151).

Habacı (2013: 271) da eğitimde öğretmen ve öğrenci arasındaki sözel veya sözel olmayan iletişimden bahsetmiştir. Bu süreçte etkili bir öğretim olabilmesi için öğretmen ve öğrencinin iletişim hâlinde bulunmaları gerektiğini söylerler.

Sever, Kaya ve Aslan (2013: 25-27) öğrencilerin anlama ve anlatmada istenilen düzeye gelebilmeleri için Türkçe öğretimine ihtiyaç olduğunu ve ana dili öğretmenine önemli görevler düştüğünü söylemektedir.

Konuşma bireyin yaşamının her alanında olduğu için çocuğu geleceğe hazırlayan öğretmenlerin, üzerlerine düşen görev ve sorumluluğun farkında olması gerekir. Bu noktada Türkçe öğretimine gereken önemin verilmesi çok önemlidir. Bu doğrultuda Türkçe öğretiminde uygulanacak programın, tüm hedefleri gerçekleştirecek biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

2015 yılı Aralık ayında kabul edilen 2016-2017 eğitim öğretim yılında uygulamaya konan Türkçe Dersi Öğretim Programında konuşma ve dinleme

becerileri birleştirilip “sözlü iletişim” başlığı altında verilmiştir. Sınıf düzeylerine göre Türkçe dersi sözlü iletişim kazanımları tablolar hâlinde aşağıda verilmiştir:

Tablo 1: Türkçe Dersi 5. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları

T5.1. Sözlü İletişim
T5.1.1. Akranlarıyla ve yetişkinlerle bir konuyu konuşur/tartışır. T5.1.1.1. Göz teması kurarak işitilebilir bir ses tonuyla konuşur. T5.1.1.2. Konuşmasında uygun hitap ifadeleri ve nezaket sözcükleri kullanır. T5.1.1.3. Tonlama ve vurgulara dikkat ederek akıcı ve anlaşılır bir dille konuşur. T5.1.1.4. Konuşmanın akışı içinde sorular sorar ve sorulara cevap verir. T5.1.1.5. Konuşmada/tartışmada ifade edilen fikirleri toparlar, konuşmalarda ne anladığını ve kendi düşüncelerini ifade eder. <i>Konuşmanın akışı içinde bir önceki konuşan kişinin veya daha önce konuşanların ifade ettiği noktalarda aynı görüşte olduğu veya önemli gördüğü hususları belirterek kendi görüşünü ifade etmesi sağlanır.</i>
T5.1.2. Hazırlıklı konuşma/sunu yapar. <i>Topluluk önünde konuşulacak/tartışılacak konu/sunu için hazırlık yapması, gerekli metinleri okuyarak veya çalışarak gelmesi, konuşmasını edindiği bilgiler üzerine kurgulaması, prova yapması ve sunması sağlanır.</i>
T5.1.3. Konuşmasını/sunumunu bilgiyi daha net aktarabilmek için uygun durumlarda grafikler, görseller ve benzeri çoklu medya araçları ile destekler.
T5.1.4. Konuşmasını konuya, ortama ve konuşmayı yapacağı kişi veya gruba göre uyarlar.
T5.1.5. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki ana fikri/ana duyguyu belirler.
T5.1.6. Dinlediklerini/izlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırır.
T5.1.7. Dinledikleri/izledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar. <i>Neden-sonuç, amaç-sonuç, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar vb. üzerinde durulur.</i>
T5.1.8. Dinlediklerini/izlediklerini özetler. <i>Dinledikleri ve izlediklerindeki önemli ve önemsiz noktaları belirleme ve önemli noktaları birleştirmeye yönelik çalışmalar yaptırılır.</i>
T5.1.9. Dinledikleri/izledikleriyle ilgili görüşlerini mantıksal sıra içerisinde açıklar.
T5.1.10. Dinlediklerinde gerçek ve kurgu olanı ayırt eder.
T5.1.11. Farklı türdeki metinleri dramatize eder.
T5.1.12. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Tablo 2: Türkçe Dersi 6. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları

T6.1. Sözlü İletişim
T6.1.1. Akranlarıyla ve yetişkinlerle bir konuyu konuşur/tartışır. T6.1.1.1. Göz teması kurarak işitilebilir bir ses tonuyla konuşur. T6.1.1.2. Konuşmasında uygun hitap ifadeleri ve nezaket sözcükleri kullanır. T6.1.1.3. Tonlama ve vurgulara dikkat ederek akıcı ve anlaşılır bir dille konuşur. T6.1.1.4. Konuşmanın akışı içinde sorular sorar ve sorulara cevap verir. T6.1.1.5. Konuşmada/tartışmada ifade edilen fikirleri toparlar, konuşmalardan ne anladığını ve kendi düşüncelerini ifade eder. <i>Konuşmanın akışı içinde bir önceki konuşan kişinin veya daha önce konuşanların ifade ettiği noktalarda aynı görüşte olduğu veya önemli gördüğü hususları belirterek kendi görüşünü ifade etmesi sağlanır.</i>
T6.1.2. Konuşmadaki/tartışmadaki farklı bakış açılarını fark eder.
T6.1.3. Hazırlıklı konuşma/ sunu yapar. <i>Topluluk önünde konuşulacak/tartışılacak konu/sunu için hazırlık yapması; gerekli metinleri okuyarak veya çalışarak gelmesi, konuşmasını edindiği bilgiler üzerine kurgulaması, konu ile ilgili kanıtlara atıflar yapması, prova yapması ve sunması sağlanır.</i>
T6.1.4. Konuşmasını/sunumunu, bilgiyi daha net aktarabilmek için uygun durumlarda grafikler, görseller ve benzeri çoklu medya araçları ile destekler.
T6.1.5. Konuşmasını konuya, ortama ve konuşmayı yapacağı kişi veya gruba göre uyarlar.
T6.1.6. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki ana fikri ve ana fikri destekleyen düşünceleri belirler.
T6.1.7. Konuşmacının tezlerinden ve görüşlerinden hangilerinin gerekçeler ve kanıtlarla desteklendiğini, hangilerinin desteklenmediğini ayırt eder.
T6.1.8. Dinledikleri/izledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar. <i>Neden-sonuç, amaç-sonuç, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar vb. üzerinde durulur.</i>
T6.1.9. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki bilgi ve düşüncelerin tutarlılığını sorgular.
T6.1.10. Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini mantıksal sıra içerisinde açıklar.
T6.1.11. Dinlediklerinde gerçek ve kurgu olanı ayırt eder.
T6.1.12. Farklı türdeki metinleri dramatize eder.
T6.1.13. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Tablo 3: Türkçe Dersi 7. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları

T7.1. Sözlü İletişim
T7.1.1. Akranlarıyla ve yetişkinlerle bir konuyu konuşur/tartışır. T7.1.1.1. Göz teması kurarak, işitilebilir bir ses tonuyla konuşur. T7.1.1.2. Tonlama ve vurgulara dikkat ederek akıcı ve anlaşılır bir dille konuşur. T7.1.1.3. Konuşmanın akışı içinde sorular sorar ve sorulara cevap verir. T7.1.1.4. Konuşmada/tartışmada ifade edilen fikirleri toparlar, konuşmalardan ne anladığını ve kendi düşüncelerini ifade eder. <i>Konuşmanın akışı içinde bir önceki konuşan kişinin veya daha önce konuşanların ifade ettiği noktalarda aynı görüşte olduğu veya önemli gördüğü hususları belirterek kendi görüşünü ifade etmesi sağlanır.</i>
T7.1.2. Konuşmadaki/tartışmadaki farklı bakış açılarını fark eder.
T7.1.3. Hazırlıklı konuşma/ sunu yapar. <i>Topluluk önünde konuşulacak/tartışılacak konu/sunu için hazırlık yapması, gerekli metinleri okuyarak veya çalışarak gelmesi, konuşmasını edindiği bilgiler üzerine kurgulaması, konu ile ilgili kanıtlara atıflar yapması, prova yapması ve sunması sağlanır.</i>
T7.1.4. Konuşmasını/sunumunu, bilgiyi daha net aktarabilmek için uygun durumlarda grafikler, görseller ve benzeri çoklu medya araçları ile destekler.
T7.1.5. Konuşmasını konuya, ortama ve konuşmayı yapacağı kişi veya gruba göre uyarlar.
T7.1.6. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki ana fikri ve ana fikri destekleyen düşünceleri belirler.
T7.1.7. Konuşmacının tezlerinden ve görüşlerinden hangilerinin gerekçeler ve kanıtlarla desteklendiğini, hangilerinin desteklenmediğini ayırt eder.
T7.1.8. Dinledikleri/izledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar. <i>Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar vb. üzerinde durulur.</i>
T7.1.9. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki bilgi ve düşüncelerin tutarlılığını sorgular.
T7.1.10. Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin gerekçelerini ve kanıtlarını belirler. <i>Öne sürdüğü düşüncelerle ilgili verileri, destekleyici bilgileri, gerekçeleri, kanıtları ve örnekleri kullanarak görüşlerini tutarlı bir şekilde ifade etmesi sağlanır.</i>
T7.1.11. Farklı türdeki metinleri dramatize eder.
T7.1.12. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Tablo 4: Türkçe Dersi 8. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları

T8.1. Sözlü İletişim
T8.1.1. Akranlarıyla ve yetişkinlerle bir konuyu konuşur/tartışır. T8.1.1.1. Göz teması kurarak, işitilebilir bir ses tonuyla konuşur. T8.1.1.2. Tonlama ve vurgulara dikkat ederek, akıcı ve anlaşılır bir dille konuşur. T8.1.1.3. Konuşmanın akışı içinde sorular sorar ve sorulara cevap verir. T8.1.1.4. Konuşmada/tartışmada ikna edici ve yönlendirici ifadeleri belirler. T8.1.1.5. Konuşmada/tartışmada ifade edilen görüşleri ve bilgileri dikkate alarak kendi görüşlerini gerekçelendirir.
T8.1.2. Konuşmadaki/tartışmadaki farklı bakış açılarını fark eder.
T8.1.3. Hazırlıklı konuşma/ sunu yapar. <i>Topluluk önünde konuşulacak/tartışılacak konu/sunu için hazırlık yapması, gerekli metinleri okuyarak veya çalışarak gelmesi, konuşmasını edindiği bilgiler üzerine kurgulaması, konu ile ilgili kanıtlara atıflar yapması, prova yapması ve sunması sağlar.</i>
T8.1.4. Konuşmasını/sunumunu, bilgiyi daha net aktarabilmek için uygun durumlarda grafikler, görseller ve benzeri çoklu medya araçları ile destekler.
T8.1.5. Konuşmasını konuya, ortama ve konuşmayı yapacağı kişi veya gruba göre uyarlar.
T8.1.6. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki ana fikri ve ana fikri destekleyen düşünceleri belirler.
T8.1.7. Konuşmacının tezlerinin ve görüşlerinin hangilerinin gerekçeler ve kanıtlarla desteklendiğini, hangilerinin desteklenmediğini ayırt eder.
T8.1.8. Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin gerekçelerini ve kanıtlarını belirler, sorgular ve değerlendirir.
T8.1.9. Dinlediği/izlediği bir metnin, medya içeriğinin veya sözel sunumun örtülü anlamını belirler.
T8.1.10. Farklı türdeki metinleri dramatize eder.
T8.1.11. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

İncelenen 6, 7 ve 8. sınıf ders kitapları, 2006 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre dinleme ve konuşma becerilerini ayrı ayrı verdiği için, 2006 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki dinleme ve konuşma becerilerine yönelik amaç ve kazanımlara da yer verilmiştir. Bu amaç ve kazanımlar sınıf düzeylerine göre ayrılmamış, 6, 7 ve 8. sınıf kazanımları bir arada verilmiştir. Bu amaç ve kazanımlar tablolar hâlinde aşağıda verilmiştir:

Tablo 5: Türkçe Dersi 6, 7 ve 8. Sınıflar Konuşma Amaç ve Kazanımları

1. Konuşma kurallarını uygulama 1. Konuşmaya uygun ifadelerle başlar. 2. Konuşma sırasında uygun hitap ifadeleri kullanır. 3. Bulunduğu ortama uygun bir konuşma tutumu geliştirir. 4. Standart Türkçe ile konuşur. 5. Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar. 6. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanır. 7. Karşısındakinin algılamakta zorluk çekmeyeceği bir hızda ve akıcı biçimde konuşur. 8. Konuşmasında nezaket kurallarını uyar. 9. Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır. 10. Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurar. 11. Konuşmasında amaç-sonuç ilişkileri kurar. 12. Tekrara düşmeden konuşur. 13. Konuşmayı uygun ifadelerle bitirir.
2. Sesini ve beden dilini etkili kullanma 1. Konuşurken nefesini ayarlar. 2. İşitilebilir bir sesle konuşur. 3. Kelimeleri doğru telaffuz eder. 4. Konuşurken gereksiz sesler çıkarmaktan kaçınır. 5. Uygun yerlerde vurgu, tonlama ve duraklama yapar. 6. Yapmacıktan, taklit ve özentiden uzak bir sesle konuşur. 7. Sözleriyle jest ve mimiklerinin uyumuna dikkat eder. 8. Canlandırmalarda, sesini varlık ve kahramanları çağrıştıracak şekilde kullanır. 9. Dinleyicilerle göz teması kurar.
3. Hazırlıklı konuşmalar yapma 1. Konuşma konusu hakkında araştırma yapar. 2. Konuşma metni hazırlar. 3. Konuşmasını bir ana fikir etrafında planlar.

4. Ana fikri yardımcı fikirlerle destekler.
5. Konunun özelliğine uygun düşünceyi geliştirme yollarını kullanır.
6. Atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir.
7. Konuşmasını sunarken görsel, işitsel materyalleri ve farklı iletişim araçlarını kullanır.
8. Konuşma öncesinde konuyla ilgili açıklamalar yapar.
9. Konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar verir.
10. Konuşmasında dikkati dağıtacak ayrıntılara girmekten kaçınır.
11. Konuşmasını belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle sona erdirir.
12. Konuşma yöntem ve tekniklerini kullanır.

4. Kendi konuşmasını değerlendirme

1. Konuşmasını içerik yönünden değerlendirir.
2. Konuşmasını dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
3. Konuşmasını sunum tekniği yönünden değerlendirir.
4. Konuşmasını, sesini ve beden dilini kullanma yönünden değerlendirir.

5. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

1. Duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade eder.
2. Anlamadıklarını ve merak ettiklerini sorar.
3. Sorunlarına konuşarak çözüm arar.
4. Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.

2.6. Konuşma Türleri

Birey, günlük yaşantısında birçok konuşma türünü kullanır. Güneş (2014: 108) sınıfta ve günlük hayatta iki tür konuşmanın bulunduğunu söyler. Bunlar hazırlıksız, doğal olan konuşmalar ve hazırlıklı, plânlı yapılan konuşmalardır. Güneş (2014: 108) bu konuşmalar sayesinde öğrencilerin konuşma becerilerinin gelişeceğini böylece diğer insanlarla etkili iletişim kurabilecek düzeye geleceklerini ifade etmektedir.

Tablo 6: Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri	Hazırlıksız (Günlük) Konuşma Türleri	Diğer Konuşma Türleri
1) Konferans (İnceleme Konuşması)	1) Kendini Tanıtma	1) İkna Etme
2) Münazara (Aytışma)	2) Tanışma ve Tanıştırma	2) Eleştirel Konuşma
3) Sempozyum (Bilgi Şöleni)	3) Takdim (Tanıtma)	3) Katılımlı Konuşma
4) Panel	4) Teşekkür Etme, Özür Dileme	4) Tartışma
5) Diyalog	5) Kabul Konuşmaları	5) Kendisini
6) Forum	6) Telefonla Konuşma	Karşısındakinin Yerine
7) Açık Oturum	7) Ziyaret Konuşmaları	Koyarak Konuşma
8) Söylev (Nutuk-Hitabet)	• Ev Ziyaretleri	(Empati Kurma)
• Dini Hitabet	• Bayram Ziyaretleri	6) Güdümlü Konuşma
• Siyasi Hitabet	• Tebrik (Kutlama) Ziyaretleri	7) Kelime ve Kavram
• Hukuki Hitabet	• Taziye (Baş Sağlığı) Ziyaretleri	Havuzundan Seçerek Konuşma
• Askeri Hitabet	• Hasta Ziyaretleri	8) Serbest Konuşma
• Törenselsel Hitabet	8) Karşılama ve Uğurlama	9) Yaratıcı Konuşma
• Akademik Hitabet	9) Selamlaşma	10) Hafızada Tutma
9) Röportaj	10) Yol Sorma, Yol Tarif Etme	Tekniği
10) Mülakat (Görüşme)	11) Anma ve Yıl Dönümü	11) Bilgilendirici Konuşma
11) Anket		12) Açıklayıcı Konuşma
12) Sohbet (Söyleşi)		13) Eğlence Amaçlı

13) Sunum (Bildiri)	Konuşmaları	Konuşma
14) Kolokyum	12) Açış Konuşmaları	14) Öğretici ve Eğitici
15) Seminer	13) Sunuş Konuşmaları	Konuşma
16) Tartışma	14) Sohbet Konuşmaları	15) Okuma Yoluyla
17) Kurultay/Kongre	15) Yemek Sonrası	Konuşma
18) Demeç	Konuşmalar	16) Ezberleyerek
	16) Fıkra Anlatmak	Konuşma
	17) Soru Sorma ve Sorulara	17) Plânlı Konuşma
	Cevap Verme	18) Betimleyici
	18) Görevlilerle Yapılan	Konuşma
	Konuşmalar	19) Sorgulayıcı
		Konuşma
		20) Etkileşimsel
		Konuşma
		21) Etkileşimsel
		Olmayan Konuşma
		22) Canlandırma
		(Dramatizasyon)

2.6.1. Hazırlıklı Konuşma Türleri

Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 171) hazırlıklı konuşmaları, konuşma yeri ve zamanının belli olduğu ve insanların karşısında yapılan konuşmalar olarak tanımlar. Bu tür konuşmalarda ses tonu, kişinin jest ve mimikleri çok önemlidir. Topluluk karşısında yapılan bu konuşmalar önceden belirlenmiş konularda belirli yer ve zamanlarda yapılır.

2.6.1.1. Konferans (İnceleme Konuşması)

Hazırlıklı konuşma türlerinden biri olan konferansı verecek kişi bir ön hazırlık yapmalıdır. Konferanslar öğretici, bilgi verici nitelikte olduğu için konunun uzmanları tarafından yapılmalıdır. Bu konuşma türünde amaç dinleyici topluluğa bir

konu hakkında uzmanlarca bilgi vermektir. Konferans için çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

“Sanat, edebiyat, bilim teknik, fen, eğitim, tarım, hukuk, ekonomi, uluslararası ilişkiler vb. konularda duygu ve düşüncelerin açıklanması, dinleyicilerin bilgilendirilmesi amacıyla bir topluluk karşısında yapılan konuşmalara konferans (inceleme konuşması) denir.” (Şahin, 2007: 157).

“Dinleyenleri bilgilendirmek amacıyla uzman bir kişi tarafından topluluk karşısında yapılan konuşmalara konferans denir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 134).

“Genel olarak konferans bilim adamlarının, sanatçıların veya uzman kişilerin bilim, sanat, teknoloji gibi alanlarla ilgili belli konularda, bilgi vermek veya belli bir konuyu açıklamak amacıyla topluluk karşısında yaptıkları plânlı konuşmalardır.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 172).

“Uluslararası belli bir sorun üzerinde uzmanlarca yapılan çözümleyici ve yargıya bağlayıcı toplantı.” (Taşer, 2015: 171).

Bunların dışında Temizyürek, Erdem ve Temizkan (2014: 172) “Konferansın konuşmacı, konu, dil – anlatım, dinleyici ve ortam olmak üzere toplam beş unsuru bulunmaktadır.” derler.

2.6.1.2. Münazara (Aytışma)

Münazara genelde okullarda öğrencilere uygulatılan bir türdür. Biri olumlu diğeri olumsuz iki görüşün, grup üyeleri tarafından jüri ve izleyiciler karşısında savunulmasıdır. Seçilen konunun her iki grup tarafından da savunulabilecek nitelikte olması gerekir. Verilen süre içerisinde her iki grup da kendi görüşlerini jüriye kabul ettirme yarışı içerisine girmektedir. Münazara ile ilgili yapılan tanımlar şu şekildedir:

“Bir konunun değişik yönlerinin tez ve antitez şeklinde bir jüri ve dinleyiciler önünde tartışıldığı konuşmalardır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 134).

“Önceden belirlenen ve iki farklı görüşü bulunan bir konuda karşıt görüşlü iki grubun, jüri ve dinleyici önünde görüşlerini savunmalarına dayanan tartışma türüne aytışma (münazara) denir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 176).

“İki grubun birbirinin karşısı olan görüşleri dinleyiciler ve jüri önünde savunarak yaptıkları yarışmaya münazara (aytışma) denir.” (Şahin, 2007: 178).

2.6.1.3. Sempozyum (Bilgi Şöleni)

Sempozyum oturumları uzman kişiler tarafından, kendilerine verilen süre çerçevesinde bir başkanın liderliğinde gerçekleştirilir. Başkan, sempozyum başlamadan önce sunuşu gerçekleştiren ve sempozyum sonunda da özetlemeyi yapıp soruları alan kişidir. Sempozyum programı katılımcıların yoğunluğuna göre önceden belirlenir. Sempozyumla ilgili yapılan tanımlar şunlardır:

“Özellikle bilim, sanat ve düşünce ağırlıklı konuların çeşitli yönleri üzerinde, alanlarında uzmanlaşmış üç ile altı kişi arasında değişen konuşmacılar tarafından önceden hazırlanarak bir başkanın denetiminde ve dinleyici topluluğu önünde yaptıkları açıklayıcı konuşmalardan oluşan türe sempozyum denmektedir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 178).

“Bilimsel bir konuda uzman olan küçük bir konuşmacı grubunun, izleyici önünde sırasıyla, önceden hazırladıkları bildirileri sundukları toplantılardır.” (Adalı, 2011: 344).

“Uzmanların kendi uzmanlık dallarıyla ilgili sorunlarını açıklamak ve bir sonuca bağlamak için yaptıkları toplantılardır.” (Şahin, 2007: 181).

“Bilimsel, sanatsal ya da düşünsel bir konu üzerinde alanlarında uzman kişiler tarafından konuyla ilgilenen dinleyiciler önünde seri olarak yapılan konuşmalara sempozyum (bilgi şöleni) denir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 135).

2.6.1.4. Panel

Paneller bir başkan liderliğinde konunun uzmanları tarafından sohbet havası şeklinde sürdürülür. Burada amaç bir konuyu karşılıklı saygı çerçevesinde irdeleyerek, konu hakkında kişisel görüşlerin paylaşılmasıdır. Başkan panelin amacını açıklar ve panel sonunda ulaşılan verileri özetler. Panel ile ilgili yapılan tanımlar şöyledir:

“Panel, toplumu ilgilendiren bir konu hakkında birkaç kişiden meydana gelen uzmanlar grubunun, bir yönetici rehberliğinde kesin bir karar varmak gayesi olmadan, konunun çeşitli yönlerden

aydınlatılması ve konu hakkındaki çeşitli eğilimlerin ortaya çıkarılması amacıyla, küçük bir dinleyici kitlesi önünde sohbet havası içinde yaptıkları bir tür grup tartışmasıdır.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 179).

“Panel, bir konunun dinleyiciler önünde, sohbet havası içerisinde birkaç kişi tarafından tartışılan şeklidir.” (Tuncer, 2009: 49).

“Toplantı yöneticisinin belirlediği kurallar çerçevesinde uzman kişilerin ele aldıkları bir konuyu dinleyici önünde söyleşi havası içinde tartıştıkları sözlü anlatım türüdür.” (Şahin, 2007: 220).

“Panel çoğunluğu ilgilendiren herhangi bir konu hakkında birkaç kişinin bir başkan/yönetici önderliğinde yaptığı konuşmalardır.” (Şahin ve Varışoğlu, 2013: 136).

2.6.1.5. Diyalog

“Ele alınan bir konuda iki konuşmacının izleyici karşısında yaptığı tartışmaya diyalog denir.” (Adalı, 2011: 343).

Taşer (2015: 169) de diyalogu “Dinleyici topluluğu karşısında iki kişinin bir konu üzerinde tartışması.” şeklinde tanımlamıştır.

2.6.1.6. Forum

Forum bir nevi panele dinleyicilerin katılımıyla ortaya çıkar. Tartışılan konu üzerine başkan tarafından dinleyicilere söz verilir. Dinleyiciler hem kendi görüşlerini dile getirir hem de konuyla ilgili sorular sorabilir. Bu durumda forumların süresi de uzamakta ve başkana forumu yönlendirme konusunda önemli bir görev düşmektedir. Forum ile ilgili yapılan tanımlar şu şekildedir:

“Belli bir konuda ortaklığı bulunan bir grubun, ortak sorunlarının çözümlenmesinde görüş birliğine varmak üzere düzenledikleri toplu tartışmaya forum adı verilir.” (Adalı, 2011: 343).

“Toplumdaki herkesi ilgilendiren herhangi bir sorun üzerinde insanların görüşlerini bildirerek sorunun çözümü için yaptıkları tartışmalara forum denir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 136).

Şahin (2007: 229) Eski Yunanlılarda filozofların öğrencileriyle dersleri bu şekilde işlediğini, Eski Romalılarda ise sorunların “forum” adlı alanlarda tartışıldığını söyler. Bu da bizlere forumun çok eski zamanlara dayanan bir konuşma türü olduğunu göstermektedir.

2.6.1.7. Açık Oturum

Açık oturum bir başkan tarafından yürütülen, radyo ve televizyon gibi yayın araçlarında yapılan tartışmalardır. Başkan açık oturum öncesi sunuşu yapan açık oturum sonrası ise ulaşılan sonuçları özetleyen kişidir. Konuşmaların saygı ve nezaket kurallarına uygun biçimde yürütülmesini sağlar. Dinleyicilerden sorular alır ve konunun derinlemesine irdelenmesinde etkin rol oynar. Böylece dinleyicilerin de konu hakkında ayrıntılı bir biçimde fikir sahibi olması sağlanır. Açık oturumla ilgili çeşitli tanımlar şunlardır:

“Toplumun bir bölümünü veya tamamını yakından ilgilendiren herhangi bir güncel olayın, bir ülke sorununun, bilim, sanat ve politikayla ilgili önemli bir konunun belirli yönleriyle, uzman kişiler tarafından herkesin izleyebileceği bir biçimde dinleyiciler önünde tartışılmasına açık oturum denir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 180).

“Geniş bir salonda, bir dinleyici kitlesi önünde ya da radyo ve televizyonda, belli bir konuda farklı düşüncelere sahip kişilerin, bir oturum başkanı yönetiminde bir araya gelerek yaptıkları tartışmalı toplantılara açık oturum denir.” (Şahin, 2007: 229).

“Çoğunluğu ilgilendiren siyaset, edebiyat, sanat, bilim, sağlık vb. bir konu üzerinde, farklı görüşlerdeki uzman kişilerin bir başkan yönetiminde bir araya gelerek dinleyici/izleyici karşısında yaptıkları tartışmaya açık oturum denir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 137).

2.6.1.8. Söylev (Nutuk-Hitabet)

Söylevlerde asıl amaç dinleyicilere bir konuda bilgi vermek, onlara bir fikri benimsetmektir. Bunun için konuşmacının sesleneceği kitleye uygun olarak önceden bir hazırlık yapması gerekir. Yapacağı konuşmada kullanacağı üslup, beden

hareketleri, ses tonu halkı coşturacak nitelikte olmalıdır. Söylev türünün en güzel örneği Mustafa Kemal Atatürk'ün eseri olan Nutuk'tur.

Yağmur Şahin ve Varışoğlu (2013: 137) söylevi “Bir kişinin herhangi bir konuda dinleyici/izleyici topluluğu önünde bilgi vermek ve coşku uyandırmak amacıyla yaptığı uzun konuşmalardır.” şeklinde tanımlamıştır.

Tuncer (2009: 46) “Hitabet, topluluk önünde söz söyleme sanatıdır. Topluluk karşısında nutuk söyleyen kişiye ‘hatip’ denilir.” der. Konusu bakımından hitabet türleri altı başlıkta incelenir:

2.6.1.8.1. Dini Hitabet: “İnsanların dini yönden eksik olduğu konulardaki vaaz, hutbe ve nasihatlerdir.”

2.6.1.8.2. Siyasi Hitabet: “Devlet idarecilerinin devlet işlerini organize etmek, halkı bilgilendirmek, halk desteğini sağlamak için yaptıkları konuşmalardır.”

2.6.1.8.3. Hukuki Hitabet: “Mahkeme salonlarında yargılama yapılırken mahkeme heyetinin iddianame konuşmaları, davacının kendini mahkeme heyetine güzel bir şekilde ifade eden konuşması, davalının ise kendini savunmak için yaptıkları konuşmalardır.”

2.6.1.8.4. Askeri Hitabet: “Savaşlarda ve operasyonlarda orduya katılımı arttırmak, askerin moral ve motivasyonunu arttırmak, askeri cesaretlendirmek ve harp stratejisini anlatmak için yapılan konuşmalardır.”

2.6.1.8.5. Törenselsel Hitabet: “Düğün, cenaze, açılış vb. vesilelerle yapılan toplantılarda günün anlam ve önemine uygun, katılanların o anki duygularına hitap eden konuşmalardır.”

2.6.1.8.6. Akademik Hitabet: “Akademik konuda uzman akademisyen tarafından hazırlanan konuşmayı dinleyicilere sunmaktır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 235-236).

2.6.1.9. Röportaj

Röportajı yapacak kişinin hazırlık ve araştırma yaparak soracağı soruları önceden belirlemesi gerekir. Röportaj öncelikle yüz yüze yapılır daha sonra yazıya geçirilir. Röportajda fotoğraflara çeşitli belgelere de yer verilebilir. Aynı zamanda röportajlarda röportajı yapan kişinin görüşlerine de yer verilmektedir. Röportajla ilgili tanımlar şunlardır:

“Röportaj, bir gazete, radyo veya televizyon muhabirinin yaptığı araştırma ve soruşturma sonucunda hazırlamış olduğu yazı ve programdır.” (Tuncer, 2009: 50).

“Herhangi bir yeri, kişiyi, toplumsal, kültürel, ekonomik vb. durum, olay ve olguları çeşitli yönleriyle tanıtmak amacıyla ilgililerle yüz yüze görüşerek, onların gözlemlerini, bilgilerini, yorumlarını aktaran türe röportaj adı verilmektedir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 183).

“Bir konu, olay veya durumu anlatmak için kişi, eşya, eser ya da bir yerle ilgili olarak birilerinin görüşüne, tecrübesine, yorumuna ve bilgisine başvurarak yüz yüze yapılan konuşmalara röportaj denir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 138).

2.6.1.10. Mülakat (Görüşme)

Mülakatı yapacak kişi öncelikle mülakatı yapmak istediği kişiden randevu almalıdır. Mülakat konusu bu kişiye de bildirilerek mülakat gününden önce onun da hazırlanmasına fırsat verilmelidir. Mülakatı yapacak kişi amaçları doğrultusunda sorular hazırlamalı mülakat esnasında gelen cevapları kaydetmelidir. Mülakat verilerini açık, sade ve yalın bir dille kendi duygu ve düşüncelerini katmadan vermelidir. Mülakat radyo, televizyon, gazete ve dergi gibi yayın organlarında yayınlanır. Mülakat ile ilgili yapılmış olan tanımlar şunlardır:

“Toplum tarafından merak edilen ünlü kişileri tanımak ve topluma tanıtmak, toplumu ilgilendiren önemli bir konuyu aydınlatmak üzere ünlü kişilerle veya uzmanlarla yapılan konuşmalardan elde edilen sonuçları aktarmak amacıyla yapılan görüşmelere mülakat denir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 184).

“Tanınmış bir kişinin uzmanlık dalıyla ilgili konularda görüşlerini almak için bir araya gelerek gerçekleştirilen sözlü anlatım türüdür.” (Şahin, 2007: 200).

“Mülakat, tanınmış biriyle yapılan görüşmeyi anlatan yazıdır. Mülakat yapmak, bir kimsenin bir konu veya mesele hakkında yayımlanmak üzere görüşlerini almaktır.” (Tuncer, 2009: 49).

“Bir konuya ilişkin araştırma yapmak ve bilgi toplamak amacıyla alanında uzman bir kişiyle yapılan konuşmalardır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 139).

2.6.1.11. Anket

Tuncer (2009: 50) “Anket, bir konuyu aydınlatmak için, bilgi sahibi şahısların dinlenmesi şeklinde yapılan soruşturmadır.” diyerek son yıllarda mülakatın yerini alacağını söylemektedir.

2.6.1.12. Sohbet (Söyleşi)

Söyleşi türünde yazar içten, samimi bir dil kullanır. Söyleşiyi TDK (<http://tdk.gov.tr/>) şöyle tanımlamaktadır: “Bir bilim veya sanat konusunu, konuşmayı andıran biçimde inceleyerek anlatan edebiyat türü, sohbet.”

2.6.1.13. Sunum (Bildiri)

Şahin (2007: 171) sunumu “Bir konunun sadece bir boyutuyla ele alınıp ilmî anlamda yakınlığı olan bir dinleyici kitlesi önünde açıklandığı, tek kişilik anlatım türüdür.” şeklinde tanımlar. Sunum yapan kişi konuya çok iyi bir şekilde hâkim olmalıdır.

2.6.1.14. Kolokyum

“Bir konunun bilimsel yöntemle incelenmesi, tartışılması amacıyla yapılan toplantıdır.” (Adalı, 2011: 345).

2.6.1.15. Seminer

Seminer alanında uzman kişiler tarafından verilebileceği gibi bu uzmanların gözetimi altında öğrencileri tarafından da yapılabilir. Seminer ile ilgili çeşitli tanımlar şunlardır:

“Herhangi bir bilim dalında yapılan çalışmaları, ortaya çıkan sonuçları veya bilim dalındaki gelişmeleri bu bilim dalıyla ilgilenen ve belli bir bilgi seviyesinde olan kişilere tanıtmak amacıyla düzenlenen toplantılara seminer denir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 140).

“Bir sorunu incelemek üzere, bir öğreticinin yönetiminde sürdürülen toplu çalışmalardır.” (Adalı, 2011: 345).

“Seminer; felsefe, tarih, dil, edebiyat, sanat, bilim, teknik gibi alanlarda öğrencilere araştırma, düşünme, eleştirme yol ve yöntemlerini öğrenmek üzere yaptırılan, düzenlenen çalışmalara verilen addır.” (Tuncer, 2009: 50).

2.6.1.16. Tartışma

“Bir görüşün çeşitli yönleriyle ele alındığı grup konuşmalarına tartışma denir. Amaç, katılanların ya da izleyenlerin ele alınan konuya ilişkin daha önceki düşüncelerinin değiştirilip yenilenmesi, değişik bir yönde devindirilmesidir.” (Adalı, 2011: 342).

Tartışmada kişiler kendi görüşlerini ortaya koyarken birbirlerine saygılı olmalıdırlar. Amacın saygı çerçevesinde tartışmak, fikir alışverişi yapmak olduğunu unutmamalıdırlar.

2.6.1.17. Kurultay/Kongre

“Bir konuyu görüşmek, bir sorunu çözmek için elçilerin, delegelerin veya yöneticilerin katılımıyla gerçekleştirilen ulusal ya da uluslararası düzeydeki toplantılara kurultay denir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 141). Kurultaylar bir konuyu görüşmek için yapılan toplantılardır. Bu toplantılar oturumlar şeklinde düzenlenmektedir.

2.6.1.18. Demeç

“Yetkili bir kişinin yetki alanına giren konularda kamuoyuna duyurulmak üzere kitle iletişim araçları aracılığıyla yaptığı açıklamalara denir.” (Adalı, 2011: 345).

Demeç verecek kişi sözü uzatmadan kısa ve öz bir şekilde konuşmalıdır. Aktarmak istediği bilgiyi doğrudan vermelidir.

2.6.2. Hazırlıksız (Günlük) Konuşma Türleri

Hazırlıksız konuşmalar günlük yaşantımızda önemli bir yer tutar. Belli bir plâna dayanmadan günün olağan akışı içinde ihtiyaçlarımızı karşılamak için

gerçekleştirdiğimiz konuşmalardır. Bunlar kişinin diğer insanlarla iletişimde kullandığı başlıca konuşma türleridir.

2.6.2.1. Kendini Tanıtma

Çeşitli amaçlar doğrultusunda bir araya gelen bireylerin her biri birbirini tanımıyor olabilir. Bu durumda kişi günlük yaşantısında, iş hayatında ya da bir toplantıda, davette kendisini karşısındaki diğer kişi ya da kişilere tanıtması gerekebilir. Bu durumda öncelikle onlara selam vererek söze giriş yapar. Daha sonra niçin tanışmayı istediğini kısa ve öz bir biçimde dile getirir. Bu tarz konuşmalarda dikkat edilmesi gereken sözü fazla uzatmadan kısaca amacın verilmesi ve saygı çerçevesi içerisinde konuşulmasıdır. Kendini tanıtma ile ilgili yapılan tanımlar şöyledir:

“Kendini tanıtma ayrıntılara girmeden kişinin kendisiyle ilgili kısaca bilgi vermesi demektir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 187).

“Kişiyi karşı taraftaki kişiyle tanıştıracak kimse olmadığında, kişinin kendisiyle ilgili yaptığı tanıtma konuşmasına kendini tanıtma denir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 127).

2.6.2.2. Tanışma ve Tanıştırma

Günlük hayatta sıkça karşımıza çıkan birisiyle tanışma ya da tanıştırılma kısa ve öz bir biçimde gerçekleştirilmelidir. Saygı çerçevesinde ve kurallara uygun biçimde olmalıdır.

“Birbirini daha önceden tanımayan kişilerin, kendilerini karşılıklı olarak birbirine tanıtmalarına tanışma denir. Tanıştırma ise daha önceden birbirini tanımayan kişilerin başka insanlar tarafından birbirine tanıtılmalarıdır.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 188).

“Daha önceden tanışmamış kişilerin herhangi bir sebeple bir araya geldiklerinde kendilerini karşılıklı olarak birbirlerine tanıtmalarına tanışma denir. Kişilerin başka birileri aracılığıyla tanışmaları sağlanıyorsa buna da tanıştırma denir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 128).

Görüldüğü gibi tanıştırma aşamasında üçüncü bir kişi devreye girmektedir. “Tanıştırma sırasında genellikle kabul gören kurallara göre küçük büyü; unvan olarak düşük olan, daha yüksek olana; baylar bayanlara; memur da amirine tanıtılır.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 188).

2.6.2.3. Takdim (Tanıtma)

“Bir dinleyici kitlesine herhangi bir konuşmacının tanıtılması sırasında yapılan konuşmalara tanıtma veya takdim konuşması denir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 195).

“Giriş konuşmalarında genellikle asıl konuşmayı yapacak olanın takdiminin yanı sıra başlık konusunda da bilgi verilir. Giriş konuşmasının ana teması ‘Sizinle konuşacak konuşmacı budur, konusu da budur.’ biçiminde yapılandırılır.” (Yüksel, 2014: 165).

Bu konuşmalarda konuşmayı yapacak olan asıl konuşmacı dinleyicilere kısaca tanıtılır. Konuşmacının yapacağı konuşma hakkında dinleyicilerin bilgi sahibi olması sağlanır.

2.6.2.4. Teşekkür Etme, Özür Dileme

“Teşekkür etme, yapılan bir iyiliğe, bir yardıma, gösterilen iyi muameleye karşı duyulan minnetin sözle ifade edilmesidir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 189).

“Yapılan bir iyilik, istendik bir davranış karşısında kişilerin minnettarlıklarını dile getirmek için yaptıkları konuşmalara teşekkür konuşması denir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 128).

Günlük hayatta en sık kullandığımız konuşma türlerindendir. Teşekkür ederken karşı taraftaki kişiye saygılı bir üslupla davranmalıyız. Aynı şekilde karşımızdaki kişi de bize saygılı bir şekilde karşılık vermelidir. Teşekkür konuşmaları kısa ve öz bir biçimde olmalıdır. Bu tür konuşmalar kişiler arası iletişimde etkili olduğu için ayrıca önemsenmelidir.

“Özür dilemek hataları telafi etmeye, kırınlıkları ortadan kaldırmaya, ilişkileri düzenlemeye ve kişilere yeniden şans vermeye kapı aralayan önemli bir davranıştır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 129).

“Her insan, hayatı boyunca bilerek ya da bilmeyerek hata yapabilir. Önemli olan yapılan hatanın farkında olmak ve bu hataya karşı özür dileyerek gönül almaktır.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 189).

Özür konuşmaları samimi ve içten olmalıdır. Kişinin gerçekten hatasını anlayarak affedilmek istendiğini gösterecek nitelikte olmalıdır.

2.6.2.5. Kabul Konuşmaları

“Kabul konuşmalarının amacı bir hediye veya ödüle teşekkürleri sunmaktır. Böyle bir konuşmada, ödülü ya da hediye veren kurum ve insanlara teşekkür etmenin yanında, kazanmaya yardımcı olanları da unutmamak önem taşır.” (Yüksel, 2014: 165).

2.6.2.6. Telefonla Konuşma

“Günümüzde iletişim teknolojilerinin gelişmesi yeni iletişim araçlarını da beraberinde getirmiştir. Telefon da bu iletişim araçlarından birisidir ve önce evimize sonra da cebimize kadar girmiştir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 190). Bu nedenle artık uzaktaki yakınlarımızla iletişim kurmak da daha kolay hâle gelmiştir. Hâl böyle olunca telefonla konuşma kavramı da hayatımızın bir parçası hâline dönüşmüştür.

Yağmur Şahin ve Varışoğlu (2013: 130) “Telefonla konuşma, yüz yüze görüşme sırasında yapılan konuşmalarla benzerlik taşımasına rağmen kendine has kuralları ve adabı olan bir konuşma türüdür.” diyerek aslında telefonda da kişilerin nezaket kurallarını elden bırakmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

2.6.2.7. Ziyaret Konuşmaları

“Daha önceden tanışan insanlar zaman zaman aileleri ile birlikte veya yalnız olarak birbirlerini görmek, hasret gidermek veya belirli konuları konuşmak amacıyla

görüşme isteği duyarlar. Bu görüşmeler ziyaret olarak adlandırılır.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 191).

“Ziyarete gitmeden önce ziyaret edilecek olan kişilere mutlaka haber verilmeli, ziyarete kabul edip edemeyecekleriyle ve ziyaretin zamanıyla ilgili bilgiler paylaşılmalıdır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 131).

2.6.2.7.1. Ev Ziyaretleri

“Ev ziyaretleri genellikle birbirini aile olarak yakından tanıyan insanların belli aralıklarla karşılıklı olarak gerçekleştirdikleri ziyaretlerdir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 191).

Ev sahibi gelen misafirlerini güler yüzle karşılamalıdır. Ev ziyaretleri kısa ve karşıdaki kişileri sıkmayacak şekilde olmalıdır.

2.6.2.7.2. Bayram Ziyaretleri

Bayram ziyaretleri özel günlerden biridir. Bu günlerde küçükler büyüklerini ziyaret ederek onların ellerini öper ve hâllerini, hatırlarını sorarlar. Büyükler de küçüklerini ağırlar onlara ikramlarda bulunurlar. Bayram ziyaretleri küslüklerin unutulduğu, özlemlerin giderildiği ziyaretlerdir.

2.6.2.7.3. Tebrik (Kutlama) Ziyaretleri

“İnsanlar birbirlerini, yılbaşı, doğum günü, nişan, evlenme, millî ve dinî bayramlar gibi özel günlerde, bir sınavda başarılı olduklarında, herhangi bir ödül kazandıklarında, işlerinde terfi ettiklerinde, ev, araba gibi herhangi bir mülke sahip olduklarında karşılıklı olarak kutlarlar, tebrik ederler.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 193).

Bu tebrik konuşmaları kısa ve öz bir biçimde gerçekleştirilmelidir. Neden kutlama gerçekleştirildiği açıkça söylenmeli, laf uzatılmamalıdır.

2.6.2.7.4. Taziye (Baş Sağlığı) Ziyaretleri

Bir yakını ölen kişi ya da kişileri ziyarete gidildiğinde yapılan konuşmalar vardır. Bunlar cenaze sahibini teskin etme, acısını hafifletme amacıyla yapılan konuşmalardır.

2.6.2.7.5. Hasta Ziyaretleri

Kişiler hastalandıkları zaman çevresindeki yakınlarının, arkadaşlarının, akrabalarının onları ziyaret etmesini beklerler. Bu ziyaretler olabildiğince kısa tutulmalı ve hasta kişi çok rahatsız edilmemelidir.

2.6.2.8. Karşılama ve Uğurlama

Yapılan ziyaretlerin güzel başlaması kadar güzel sonlanması da önemlidir. Bu insan ilişkileri açısından bir gereksinimdir.

“İnsanların birbirlerine yaptıkları ziyaretlerin güzel ve sıcak başlaması, hoş bir şekilde sona ermesi açısından karşılama ve uğurlama anları çok önemlidir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 194).

“Karşılama ve uğurlama sırasında insanlar birbirlerine nazik ve içten davranmalı, güler yüzlü olmalıdır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 132).

2.6.2.9. Selamlaşma

Selamlaşma da günlük hayatımızın bir parçası hâline gelmiştir. Eve geldiğimizde ailemizle, okulda arkadaşlarımızla, iş yerinde iş arkadaşlarımızla kısacası günlük hayatımızın her alanında diğer kişilerle selamlaşırız. Bu kişiler arası iletişimin başlangıcıdır. Selamlaşma sırasında kişilerin birbirlerine kibar olmaları son derece önemlidir.

“Selamlaşma, bir tanıdıkla karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde, bir yerde buluşulduğunda ve daha sayılamayacak kadar çok ortamda karşıdaki kişi ya da kişilere bulunulan bir nezaket hareketidir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 195).

“İnsanların genellikle tanıdıkları biriyle karşılaştıkları, bir ortama girdikleri ya da birileri tarafından ziyaret edildikleri anların başlangıcında yaptıkları konuşmalardır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 132).

2.6.2.10. Yol Sorma, Yol Tarif Etme

“Herhangi bir kimsenin adres sormak veya yol tarif etmek amacıyla yaptığı konuşmadır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 132).

“Yol veya adres tarif ederken cadde, sokak, mahalle isimleri gibi belirgin bir tarif yapılmalıdır.”(Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2013: 195). Eğer kişi sorulan adresi bilmiyorsa soran kişiyi yanlış yönlendirmemek adına dikkatli olmalıdır.

2.6.2.11. Anma ve Yıl Dönümü Konuşmaları

“Tanınmış kişilerin doğum ve ölüm yıl dönümlerinde, herhangi bir kurumun, kuruluşun, okulun, olayın, cumhuriyetin kuruluş yıl dönümlerinde vb. yapılan konuşmalara anma veya yıl dönümü konuşmaları denir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 196).

“Anma konuşmaları kutlamalarda veya övgü amaçlı toplantılarda yapılan konuşmalardır. Ülkemizde 19 Mayıs, 29 Ekim tören konuşmaları, 10 Kasım’larda gerçekleştirilen konuşmalar vb. anma konuşmalarıdır.” (Yüksel, 2014: 165).

“Önemli bir tarihte yaşanmış bir olayı hatırlatan konuşmalardır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 133).

2.6.2.12. Açış Konuşmaları

“Herhangi bir kurumun, kuruluşun, okulun, iş yerinin vb. açılış günlerinde yapılan konuşmalara açış konuşmaları denir.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 196).

Bu konuşmalar kısa ve öz olmalıdır. Konuşmayı yapacak olan kişi dinleyicileri selamlamalı en son da iyi dileklerini sunarak konuşmasını bitirmelidir.

2.6.2.13. Sunuş Konuşmaları

“Tören gibi etkinliklerde belli bir sıra ile yapılacak olan faaliyetleri dinleyiciye sunan ve bir programı takip eden konuşmacıların konuşmalarına sunuş konuşması denir.”(Şahin ve Varışoğlu, 2013: 133).

“İş yerlerinde, okullarda vb. etkinlik ve tören gibi programlarda konuşmacıların, konuların sırası geldikçe bildirilmesi amacıyla yapılan konuşmalara sunuş konuşmaları denir” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 196).

“Sunuş konuşmaları çoğunlukla bir kişinin bir ödül ya da hediye alacağı durumlar için yapılır.” (Yüksel, 2014: 165).

2.6.2.14. Sohbet Konuşmaları

“Sohbet dostlar, arkadaşlar, aile üyeleri vb. arasında çeşitli konularda yapılan konuşmalardır. Edebiyat sohbetleri, siyaset sohbetler, günlük hayatla ilgili konularda yapılan sohbetler, iş konularında yapılan sohbetler vb. gibi türleri vardır.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 197).

“Hoşça vakit geçirmek, etkileşimde bulunmak, duygu veya düşünceleri samimi bir ortamda paylaşmak gibi amaçlarla yapılan konuşmalardır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 133).

Sohbetlerde kişiler hoşça vakit geçirmeyi amaçlar. Bu süreçte kişiler birbirlerini saygıyla dinlemeli, birbirlerinin sözlerini kesmemelidirler.

2.6.2.15. Yemek Sonrası Konuşmalar

Yemekli toplantılarda, kutlamalarda yapılan konuşmalardır.

Yüksel (2014: 166) yemek sonrası konuşmalarının çoğunun esprilerden oluştuğunu söylemektedir.

2.6.2.16. Fıkra Anlatmak

“Günlük hayatta, sohbetlerde, karşılıklı iletişim durumlarında insanlar birbirlerine fıkra anlatabilirler.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 197).

Fıkra anlatılacak ortamın uygun olması gerekmektedir. Ayrıca anlatılan fıkranın konuşulan konuya uygunluğu da gözetilmelidir.

2.6.2.17. Soru Sorma ve Sorulara Cevap Verme

“İnsanların günlük hayatta birbirleriyle kurdukları iletişimde soru sorma ve sorulan sorulara cevap verme vazgeçilmez bir durumdur.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 198).

“Karşılıklı konuşmalarda konuşan ve dinleyenin etkileşimini arttıran konuşma türlerinden biri de soru sormaktır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 133).

Soru sorma ve sorulan soruları cevaplama günlük yaşantımızın her an içinde olan kavramlardır. Soru soran kişinin sorusunu açık ve anlaşılır bir biçimde sorması gerektiği gibi soruyu cevaplayan kişinin de açık ve anlaşılır bir biçimde cevap vermesi gerekir. Eğer kişi sorunun cevabını bilmiyorsa bunu açıkça söylemeli, bilmediği bir soruya cevap vermeye çalışmamalıdır.

2.6.2.18. Görevlilerle Yapılan Konuşmalar

“Toplum hayatında her zaman bir iş yerinde, bir okulda, kurum veya kuruluşlarda çalışmakta olan görevlilerle konuşmak durumunda kalabiliriz. Bu türden konuşmalar herhangi bir konuda bilgi almak, iş istemek, iş gördürmek gibi amaçlarla yapılır.” (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2014: 198).

2.6.3. Diğer Konuşma Türleri

Hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmalara doğrudan dâhil edilemeyen konuşma türleri bu başlık altında verilmiştir. Burada amacına göre, yöntemine göre, biçimine göre, dinleyiciyle ilişkisine göre konuşma türleri verilmiştir.

2.6.3.1. İkna Etme

İkna etmede amaç “Bir konu hakkındaki fikirlerin dinleyiciler tarafından kabul edilmesini ve benimsenmesini sağlamaktır.” şeklinde verilmektedir. (MEB, 2006: 64).

“Konuşmanın özel, sık karşılaşılan ve en önemli türü olan ikna edici konuşma; belli birtakım sözel tartışmalar oluşturma, oluşturulan bu sözel tartışmaları özel ve belli izleyicileri harekete geçirme, istedik değişimler ortaya çıkarmak amacıyla düzenleme sanatıdır.” (Yüksel, 2014: 166).

Bu konuşma türünde farklı görüşleri savunan taraflar birbirlerini ikna etmek için çabalarlar. Bunu yaparken de öne sürdükleri düşünceyi karşı tarafa benimsetmeye yarayacak bilgi ve belgelerden yararlanmalıdırlar. “Konuşmacının ileri sürdüğü görüşlerin dinleyiciler tarafından kabullenilmesi için, konuşmanın delillendirilmesi ve yalandan uzak olması gerekmektedir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 124).

2.6.3.2. Eleştirel Konuşma

Eleştirel konuşmada amaç “Belirli bir konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla ve tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirerek yorum yapma, fikir ve çözüm üretme becerilerini geliştirmektir.” (MEB, 2006: 64).

Bu konuşma türünde konuşmacı beğendiği ve beğenmediği yönleri karşısındakini kırmadan yapıcı bir şekilde ortaya koymalıdır.

2.6.3.3. Katılımlı Konuşma

Katılımlı konuşmada amaç “Dinleyicileri konuşma sürecine katarak konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak ve konuya farklı bakış açıları getirmektir.” (MEB, 2006: 64).

Bu konuşma türünde dinleyici de aktiftir. Bu sayede dinleyici konuşmacıyı daha dikkatle dinleyecek ve kendisine söz hakkı verildiğinde konuyla ilgili kendi görüşlerini ortaya koyacaktır.

2.6.3.4. Tartışma

Tartışmada amaç “Öğrencilerin bir konu üzerinde olumlu veya olumsuz fikirler yürüterek benimsedikleri fikirleri savunma becerisini geliştirmektir.” (MEB, 2006: 64). Tartışmanın uygulanması esnasında bazı hususlara dikkat edilmesi gerekir. Kişiler konu hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Konu tartışmaya elverişli olmalıdır. Kişiler birbirlerinin sözlerini kesmeden saygılı bir biçimde birbirlerini dinlemelidirler.

2.6.3.5. Kendisini Karşısındakinin Yerine Koyarak Konuşma (Empati Kurma)

Amaç “Konuşmada, karşısındakinin değer yargılarını, duygu ve düşüncelerini anladığını hissettirerek etkili bir iletişim kurmaktır.” (MEB, 2006: 65).

Empati kurma kendisini karşısındakinin yerine koyarak onu anlamaya çalışmaktır. Bu konuşma türü sayesinde olaylara tek yönlü bakmanın ne gibi kötü yanları olduğu öğrencilere gösterilebilir.

2.6.3.6. GÜDÜMLÜ KONUŞMA

Güdümlü konuşmada amaç “Öğrencilerin bir konu hakkındaki bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatma becerilerini geliştirmektir.” (MEB, 2006: 65).

Bu konuşma türünde öğretmen konu ile ilgili önceden bilgilendirme yaptığı için öğrenciler yeni edindikleri bilgileri ön bilgileriyle bütünleştirerek daha rahat bir şekilde konuşmasını yapabilir.

2.6.3.7. Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma

Bu konuşma türünde amaç “Öğrencilerin öğrendikleri kelime, kavram, atasözü ve deyimleri anlatımlarında kullanmalarını sağlayarak söz varlıklarını ve ifade güçlerini zenginleştirmektir.” biçiminde verilmiştir (MEB, 2006: 65). Derslerde öğrenilen kelime ve kavramların akılda kalıcılığını sağlamak için bu konuşma türünden yararlanılmalıdır.

2.6.3.8. Serbest Konuşma

Serbest konuşmada amaç “Öğrencilerin herhangi bir konudaki duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade güçlerini geliştirmektir.” (MEB, 2006: 65).

“Herhangi bir metne bağlı kalmadan, plân yapmadan, içten geldiği gibi yapılan doğal konuşmalardır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 124).

Bu konuşma türü sayesinde öğrenci istediği bir konuda içinden geldiği şekilde duygu ve düşüncelerini anlatabilir.

2.6.3.9. Yaratıcı Konuşma

Yaratıcı konuşmada amaç “Öğrencilerin konuşma yeteneklerini ve yaratıcılıklarını geliştirmektir.” (MEB, 2006: 65).

Bu amaç doğrultusunda öğrenci kendisinden önceki arkadaşının söylediklerini göz önüne alarak konuşacağı için aynı zamanda öğrencilerin dikkatlerini geliştirmede de etkilidir.

2.6.3.10. Hafızada Tutma Tekniği

Hafızada tutma tekniğinde amaç “Konuşmanın kesintiye uğratılmadan kurallarına uygun olarak yapılmasını sağlamaktır.” (MEB, 2006: 65).

Bu tekniğe göre “Hayal gücü, benzetme, abartma, mizah vb. den yararlanılarak seçilen kelimelerle küçük bir hikâye oluşturulur.” (MEB, 2006: 65).

2.6.3.11. Bilgilendirici Konuşma

“Dinleyenlere herhangi bir konuda bilgi vermek amacıyla yapılan konuşmalardır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 122).

Yüksel (2014: 160) “İnsanların birbirini bilgilendirdiği sayısız durum söz konusudur. Bu tür iletişim konusunda sahip olunan yetenek ve beceri insanın bütün hayatı boyunca yararlanacağı değerli bir hazinedir.” diyerek bilgilendirici konuşmaların önemine dikkat çekmektedir.

2.6.3.12. Açıklayıcı Konuşma

“Herhangi bir kavramı, olayı, olguyu, süreci açıklamak için yapılan konuşmalardır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 123).

Bu tür konuşmalarda dinleyiciler tarafından bilinmeyen konular açıklanır.

2.6.3.13. Eğlence Amaçlı Konuşma

“Eğlenmek, hoşça vakit geçirmek amacıyla yapılan konuşmalardır. Stand up konuşmaları, tiyatro gösterileri, drama etkinlikleri ve sınıf içi yapılan eğlenceli sohbetler bu türdendir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 123).

2.6.3.14. Öğretici ve Eğitici Konuşma

“Bilgi vermek, açıklamak, aydınlatmak, beceri kazandırmak gibi amaçlar için yapılan konuşmalardır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 123).

Bu konuşmalarda temel amaç bilgi vermek olduğu için kişisel görüşlere yer verilmez. Herkesçe bilinen, doğruluğu ispatlanmış bilgilere yer verilir.

2.6.3.15. Okuma Yoluyla Konuşma

“Bir metin okunarak yapılan konuşmalardır. Konuşma sırasında yapılabilecek muhtemel hataları önlemek amacıyla bu tür konuşmalara başvurulur.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 123).

2.6.3.16. Ezberleyerek Konuşma

“Bu tür konuşmalar dinleyiciler üzerinde en az etki bırakan konuşmalardan biridir. Konuşmacı, ezberlediği metni bir an önce bitirip rahatlama isteğinde olduğundan beden hareketlerini ve sesini etkili kullanamaz.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 124).

Bu tür konuşmalarda konuşmacı ezberlediği metni unutursa bu, tüm konuşmanın akışını etkileyecek bir olumsuzluk olur.

2.6.3.17. Plânlı Konuşma

“Konuşma bir plân dâhilinde yapılır. Konuşmacı bir metne bağlı olabilir fakat bu konuşma türünde, okuma yoluyla konuşma ve ezberleyerek konuşmada olduğu gibi dinleyiciyle olan bağlar koparılmadan konuşma sürdürülür.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 124).

2.6.3.18. Betimleyici Konuşma

“Betimleme, varlıkları sözcüklerle görünür kılmadır. Betimlemede varlıkların duyu organları ile algılanan nitelikleri belirtileceği gibi bu niteliklerin iç dünyamızda uyandırdığı izlenimleri de yansıtabilir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 125).

“Betimleyici konuşma bir nesnenin, bir yerin ya da bir kişinin dış görünüşü hakkındaki konuşmalara denilmektedir. Betimlemede aynı zamanda bireyin duyguları ve kişilik özellikleri de anlatılır.” (Güneş, 2014: 123).

2.6.3.19. Sorgulayıcı Konuşma

“Öğrencinin bir fikre katılıp katılmadığını, nedenleri ile anlatması ve öne sürülen gerekçeleri sorgulayarak konuşmasıdır.” (Güneş, 2014: 124).

“Bir fikre katılmak/katılmamak, bir konunun nedenlerini ortaya çıkarmak ve konuşmada öne sürülen gerekçelerin tutarlılığını araştırmak sorgulayıcı konuşmaların en temel özellikleridir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 125).

2.6.3.20. Etkileşimsel Konuşma

Dinleyici ve konuşmacı tarafından karşılıklı dönütlerin verildiği konuşma türüdür.

“Sınıf içi tartışmalar, grup etkinliklerinin değerlendirilmesi, öykü anlatma, rol yapma, bilgi paylaşımı sırasında yapılan konuşmalar bu türdendir.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 126).

2.6.3.21. Etkileşimsel Olmayan Konuşma

“Bu tür konuşmalar bilgi sunmak, konuyu açıklamak, rol veya gösteri yapmak, bir konuyu özetlemek gibi amaçlar doğrultusunda yapılır.” (Yağmur Şahin ve Varışoğlu, 2013: 126).

“Bu etkinlikler öğrenci tarafından ayrıntılı bir hazırlık yapmayı ve bir metni ya da temel bölümleri ezberlemeyi gerektirmektedir.” (Güneş, 2014: 124).

2.6.3.22. Canlandırma (Dramatizasyon)

Demirel ve Özbay (2016: 17) canlandırmada amacı “Öğrencilerin farklı karakterleri canlandırarak drama yeteneklerinin gelişmesini sağlamaktır.” şeklinde ifade etmiştir. Öğrencilere canlandıracağı karakterle ilgili bilgiler verilir. Öğrenci bu doğrultuda hazırlanarak oyunu sergiler denilmiştir.

2.7. Dinlemenin Tanımı ve Önemi

Dinleme de diğer dil becerileri gibi hayatımızın ayrılmaz parçalarından biridir. Dinleme ile ilgili birçok tanımlama yapılmıştır. Calp (2007: 151) ve Tuncer (2008: 132) dinlemenin konuşma yoluyla edinilen bildirilerin zihinde anlamlandırılması yönü üzerinde dururken, Güneş (2014: 79) de dinlemenin sesleri işitme, anlama ve zihinde yapılandırmak üzere kulak ve beyinde gerçekleşen bir süreç olduğunu vurgulamıştır.

Burada en önemli nokta çoğu kişi tarafından ayırımına varılamayan işitme ve dinleme kavramlarının birbirlerinden farklı olduğudur. Bu konuda Doğan (2013: 5) işitmenin fiziksel; dinlemenin ise işitme haricinde zihinsel bir süreç olduğunu söyler. Kulağa gelen belli frekanstaki seslerin işitildiğinden ancak kişinin ilgisini çeken sesleri dinlediğinden bahseder. Yüksel (2014: 174) de dinlemenin anlamlandırma işi olduğunu; işitmenin ise ses dalgalarının beyne iletimi olduğundan bahseder. Yani işitme bizim irademizin dışında da gerçekleşebilir. Çünkü insan kulağı işitebileceği ses aralığındaki tüm sesleri duyar. Ancak bu seslerden dikkatini yoğunlaştırarak algıladıklarını dinlemiş olur. Dinleme eylemini kendi iradesiyle, bilinçli olarak gerçekleştirir.

İnsanlar toplumsal yaşamın birer parçasıdır ve toplumu oluşturan her birey birileriyle iletişim kurma ihtiyacı duyar. Aydın, Demircan ve İnnalı (2015: 1423) ilk kazanılan beceri olan dinlemenin diğer becerilerin temelinde yattığını söylerler. Bunun dışında dinlemenin günlük hayatta, iş ve eğitim hayatında da hayati bir önemi olduğundan bahsetmişlerdir. Kişilerin her alanda sağlıklı iletişim kurmasında dinleme becerisi etkilidir. Calp (2007: 151) insanlar arası ilişkilerin konuşma ve dinlemeye dayandığını, kişinin günlük yaşantısında, evinde, okulunda ve daha birçok yerde diğer insanlarla iletişim kurmada bu becerilerini kullandığını ifade eder. Bu da bizlere dinlemenin hayati becerilerden biri olduğunu göstermektedir.

Tüm bu veriler ışığında dinlemenin işitmeden farklı olduğu, dikkat ve yoğunlaşma çabası gerektirdiği görülmektedir. Her insan dinleme becerisi edinmiş hâlde dünyaya gelir. Ancak bu dinleme becerisi geliştirilmemiş hâldedir. Kişi, nasıl dinlemesi gerektiğinin bilincinde olmalıdır. Bu konuda da öncelikli görev Türkçe

derslerine düşmektedir. Dört temel dil becerisine dayanan Türkçe derslerinde bu becerinin geliştirilmesine yönelik etkinliklere ağırlık verilmelidir.

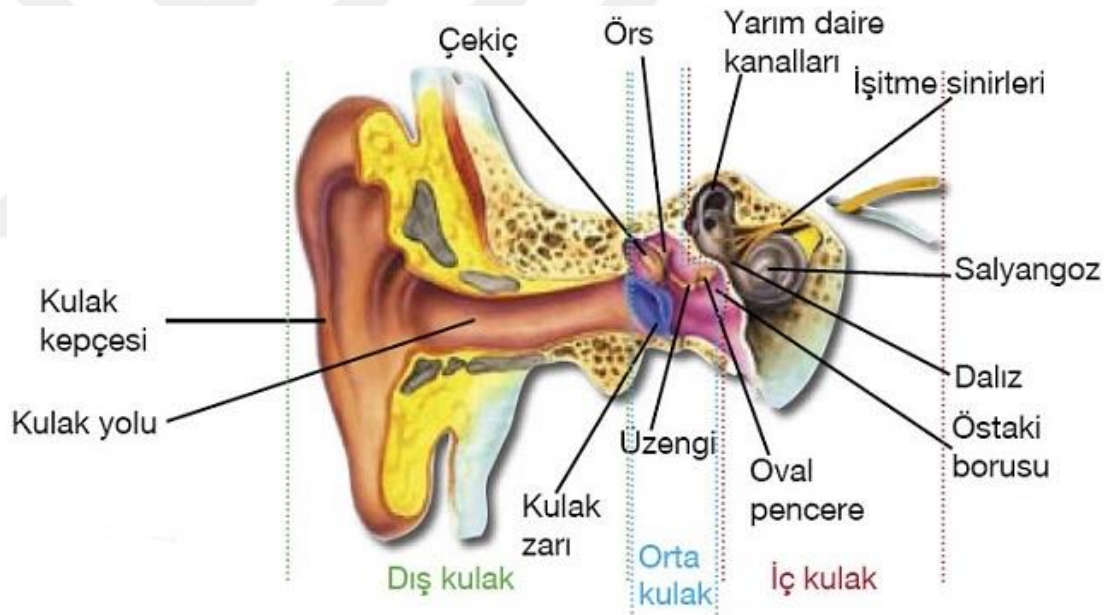
2.8. Dinlemeyi Oluşturan Unsurlar

Birey tarafından dinlemenin oluşması için bazı etmenler gerekmektedir. Bu bölümde dinlemeyi oluşturan bu unsurlara yer verilmiştir.

2.8.1. İşitme

Güneş (2014: 82)'e göre dinlemenin birinci aşaması işitmedir. Bu noktada sesler ve sözler işitilir. Kulağa gelen sesler beyne iletilir. Calp (2007: 157) beyne gelen seslerin bellekte ayrıştırılıp anlamlandırıldığını söyler.

Şekil 3: Kulağın Yapısı

Kaynak: <http://www.fenbilim.net>

2.8.2. Anlama

Güneş (2014: 82) anlama aşamasında dikkat kavramına vurgu yapmıştır. Dikkat sayesinde işitilen birçok öge arasından bazılarının seçildiğini ve anlamlandırıldığını söyler. Calp (2007: 157) da dikkatin dinleme için gerekli olduğunu, kişinin ilgi duyduğu konuya dikkatle yoğunlaşacağını ifade eder.

2.8.3. Zihinde Yapılandırma

Giasson (1995), Saskatchewan (2000,2001) ve Lachapelle (2001)'den aktaran Güneş (2014: 83) anlama aşamasındaki bilgilerin bazı zihinsel işlemlerden geçirildiğini ve ön bilgilerle bütünleştirilerek bireyin zihnine yerleştirildiğini söyler. Bu noktada edinilen bilgilerin çözümlendiği ve zihnimizde yeniden biçimlendirildiği görülmektedir.

2.9. Dinlemenin Eğitimdeki Yeri

Okula yeni başlayan bir çocuk dinleme becerisi edinmiş şekilde gelir. Ancak bu beceri düzeyi gelişmemiş durumdadır. Bu becerinin geliştirilmesinde de en büyük pay Türkçe öğretimine düşmektedir.

Doğan (2013: 15-17) çocukların okula ilk geldiklerinde dinleme ve konuşma becerilerini edinmiş oldukları için bazı öğretmenlerin bu becerilerin doğal yolla geliştiğini düşündüklerini bu yüzden bu becerilerin öğretiminin gerekli olmadığını söylediklerini ifade etmiştir. Bu, düşülebilecek en büyük yanılgılardan biridir. Özellikle dinleme becerisinin işitmeden farklı olduğu bir gerçektir. Bu yüzden öğrenciye dinleme becerisini nasıl kullanacağı öğretilmelidir. Bazı öğretmenlerin öğrencilere dinlemelerini söylediğini; ancak dinleme becerilerini nasıl kullanmaları gerektiğini öğretmediğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin öğrencileri bu konuda yönlendirmesi ve onlara dinleme becerilerini nasıl geliştirebilecekleri, nasıl etkin bir dinleme yapabileceklerini öğretmeleri gerekir.

Ediger (2002: 3)'den aktaran Türkel (2012: 129), dinleme becerisine programda yer verilmezse öğrencilerden iyi birer dinleyici olmasının beklenemeyeceğini söylemektedir. Sever, Kaya ve Aslan (2013: 27) da Türkçe derslerindeki dinlediği metinleri sorgulayan çocukların daha iyi öğrendiklerini ifade etmektedirler. Bu nedenle program öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirebilecek yeterlilikte olmalıdır.

Aslına bakıldığında zaman Doğan (2013: 20)'ın da dediği gibi dinleme ile ilgili çalışmalara yalnızca Türkçe derslerinde değil diğer tüm derslerde de yer verilmelidir. Çünkü öğrenciler, dinleme becerilerini sadece Türkçe derslerinde kullanmazlar.

Wolvin ve Coakley (1988)'den aktaran Türkel (2012: 129), öğrencilerin okulda geçen vakitlerinin çoğunun dinlemeyle geçtiğini söylemektedir. Çünkü öğrenciler edineceği bilgileri öğretmenlerini dinleyerek öğrenirler.

Tüm bunların dışında her bireyin toplumsal yaşamda iyi birer dinleyici olmasının onlara birçok getirisi olacağı unutulmamalıdır. Daha küçük yaşlardan itibaren geleceğin büyüklerine etkili dinleme becerileri öğretilmelidir. Böylece dinleme becerisinin edindirilmesinde Türkçe derslerinin önemi ortaya çıkmaktadır.

2015 yılı Aralık ayında kabul edilen 2016-2017 eğitim öğretim yılında uygulamaya koyulan Türkçe Dersi Öğretim Programında konuşma ve dinleme becerileri birleştirilip “sözlü iletişim” başlığı altında verilmiştir. Sınıf düzeylerine göre Türkçe dersi sözlü iletişim kazanımları şunlardır:

Tablo 7: Türkçe Dersi 5. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları

T5.1. Sözlü İletişim
T5.1.1. Akranlarıyla ve yetişkinlerle bir konuyu konuşur/tartışır. T5.1.1.1. Göz teması kurarak işitilebilir bir ses tonuyla konuşur. T5.1.1.2. Konuşmasında uygun hitap ifadeleri ve nezaket sözcükleri kullanır. T5.1.1.3. Tonlama ve vurgulara dikkat ederek akıcı ve anlaşılır bir dille konuşur. T5.1.1.4. Konuşmanın akışı içinde sorular sorar ve sorulara cevap verir. T5.1.1.5. Konuşmada/tartışmada ifade edilen fikirleri toparlar, konuşmalarda ne anladığını ve kendi düşüncelerini ifade eder. <i>Konuşmanın akışı içinde bir önceki konuşan kişinin veya daha önce konuşanların ifade ettiği noktalarda aynı görüşte olduğu veya önemli gördüğü hususları belirterek kendi görüşünü ifade etmesi sağlanır.</i>
T5.1.2. Hazırlıklı konuşma/sunu yapar. <i>Topluluk önünde konuşulacak/tartışılacak konu/sunu için hazırlık yapması, gerekli metinleri okuyarak veya çalışarak gelmesi, konuşmasını edindiği bilgiler üzerine kurgulaması, prova yapması ve sunması sağlanır.</i>
T5.1.3. Konuşmasını/sunumunu bilgiyi daha net aktarabilmek için uygun durumlarda grafikler, görseller ve benzeri çoklu medya araçları ile destekler.
T5.1.4. Konuşmasını konuya, ortama ve konuşmayı yapacağı kişi veya gruba göre uyarlar.
T5.1.5. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki ana fikri/ana duyguyu belirler.
T5.1.6. Dinlediklerini/izlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırır.
T5.1.7. Dinledikleri/izledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar. <i>Neden-sonuç, amaç-sonuç, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar vb. üzerinde durulur.</i>
T5.1.8. Dinlediklerini/izlediklerini özetler. <i>Dinledikleri ve izlediklerindeki önemli ve önemsiz noktaları belirleme ve önemli noktaları birleştirmeye yönelik çalışmalar yaptırılır.</i>
T5.1.9. Dinledikleri/izledikleriyle ilgili görüşlerini mantıksal sıra içerisinde açıklar.
T5.1.10. Dinlediklerinde gerçek ve kurgu olanı ayırt eder.
T5.1.11. Farklı türdeki metinleri dramatize eder.
T5.1.12. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Tablo 8: Türkçe Dersi 6. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları

T6.1. Sözlü İletişim
T6.1.1. Akranlarıyla ve yetişkinlerle bir konuyu konuşur/tartışır. T6.1.1.1. Göz teması kurarak işitilebilir bir ses tonuyla konuşur. T6.1.1.2. Konuşmasında uygun hitap ifadeleri ve nezaket sözcükleri kullanır. T6.1.1.3. Tonlama ve vurgulara dikkat ederek akıcı ve anlaşılır bir dille konuşur. T6.1.1.4. Konuşmanın akışı içinde sorular sorar ve sorulara cevap verir. T6.1.1.5. Konuşmada/tartışmada ifade edilen fikirleri toparlar, konuşmalardan ne anladığını ve kendi düşüncelerini ifade eder. <i>Konuşmanın akışı içinde bir önceki konuşan kişinin veya daha önce konuşanların ifade ettiği noktalarda aynı görüşte olduğu veya önemli gördüğü hususları belirterek kendi görüşünü ifade etmesi sağlanır.</i>
T6.1.2. Konuşmadaki/tartışmadaki farklı bakış açılarını fark eder.
T6.1.3. Hazırlıklı konuşma/ sunu yapar. <i>Topluluk önünde konuşulacak/tartışılacak konu/sunu için hazırlık yapması; gerekli metinleri okuyarak veya çalışarak gelmesi, konuşmasını edindiği bilgiler üzerine kurgulaması, konu ile ilgili kanıtlara atıflar yapması, prova yapması ve sunması sağlanır.</i>
T6.1.4. Konuşmasını/sunumunu, bilgiyi daha net aktarabilmek için uygun durumlarda grafikler, görseller ve benzeri çoklu medya araçları ile destekler.
T6.1.5. Konuşmasını konuya, ortama ve konuşmayı yapacağı kişi veya gruba göre uyarlar.
T6.1.6. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki ana fikri ve ana fikri destekleyen düşünceleri belirler.
T6.1.7. Konuşmacının tezlerinden ve görüşlerinden hangilerinin gerekçeler ve kanıtlarla desteklendiğini, hangilerinin desteklenmediğini ayırt eder.
T6.1.8. Dinledikleri/izledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar. <i>Neden-sonuç, amaç-sonuç, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar vb. üzerinde durulur.</i>
T6.1.9. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki bilgi ve düşüncelerin tutarlılığını sorgular.
T6.1.10. Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini mantıksal sıra içerisinde açıklar.
T6.1.11. Dinlediklerinde gerçek ve kurgu olanı ayırt eder.
T6.1.12. Farklı türdeki metinleri dramatize eder.
T6.1.13. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Tablo 9: Türkçe Dersi 7. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları

T7.1. Sözlü İletişim
T7.1.1. Akranlarıyla ve yetişkinlerle bir konuyu konuşur/tartışır. T7.1.1.1. Göz teması kurarak, işitilebilir bir ses tonuyla konuşur. T7.1.1.2. Tonlama ve vurgulara dikkat ederek akıcı ve anlaşılır bir dille konuşur. T7.1.1.3. Konuşmanın akışı içinde sorular sorar ve sorulara cevap verir. T7.1.1.4. Konuşmada/tartışmada ifade edilen fikirleri toparlar, konuşmalardan ne anladığını ve kendi düşüncelerini ifade eder. <i>Konuşmanın akışı içinde bir önceki konuşan kişinin veya daha önce konuşanların ifade ettiği noktalarda aynı görüşte olduğu veya önemli gördüğü hususları belirterek kendi görüşünü ifade etmesi sağlanır.</i>
T7.1.2. Konuşmadaki/tartışmadaki farklı bakış açılarını fark eder.
T7.1.3. Hazırlıklı konuşma/ sunu yapar. <i>Topluluk önünde konuşulacak/tartışılacak konu/sunu için hazırlık yapması, gerekli metinleri okuyarak veya çalışarak gelmesi, konuşmasını edindiği bilgiler üzerine kurgulaması, konu ile ilgili kanıtlara atıflar yapması, prova yapması ve sunması sağlanır.</i>
T7.1.4. Konuşmasını/sunumunu, bilgiyi daha net aktarabilmek için uygun durumlarda grafikler, görseller ve benzeri çoklu medya araçları ile destekler.
T7.1.5. Konuşmasını konuya, ortama ve konuşmayı yapacağı kişi veya gruba göre uyarlar.
T7.1.6. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki ana fikri ve ana fikri destekleyen düşünceleri belirler.
T7.1.7. Konuşmacının tezlerinden ve görüşlerinden hangilerinin gerekçeler ve kanıtlarla desteklendiğini, hangilerinin desteklenmediğini ayırt eder.
T7.1.8. Dinledikleri/izledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar. <i>Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar vb. üzerinde durulur.</i>
T7.1.9. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki bilgi ve düşüncelerin tutarlılığını sorgular.
T7.1.10. Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin gerekçelerini ve kanıtlarını belirler. <i>Öne sürdüğü düşüncelerle ilgili verileri, destekleyici bilgileri, gerekçeleri, kanıtları ve örnekleri kullanarak görüşlerini tutarlı bir şekilde ifade etmesi sağlanır.</i>
T7.1.11. Farklı türdeki metinleri dramatize eder.
T7.1.12. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

Tablo 10: Türkçe Dersi 8. Sınıf Sözlü İletişim Kazanımları

T8.1. Sözlü İletişim
T8.1.1. Akranlarıyla ve yetişkinlerle bir konuyu konuşur/tartışır. T8.1.1.1. Göz teması kurarak, işitilebilir bir ses tonuyla konuşur. T8.1.1.2. Tonlama ve vurgulara dikkat ederek, akıcı ve anlaşılır bir dille konuşur. T8.1.1.3. Konuşmanın akışı içinde sorular sorar ve sorulara cevap verir. T8.1.1.4. Konuşmada/tartışmada ikna edici ve yönlendirici ifadeleri belirler. T8.1.1.5. Konuşmada/tartışmada ifade edilen görüşleri ve bilgileri dikkate alarak kendi görüşlerini gerekçelendirir.
T8.1.2. Konuşmadaki/tartışmadaki farklı bakış açılarını fark eder.
T8.1.3. Hazırlıklı konuşma/ sunu yapar. <i>Topluluk önünde konuşulacak/tartışılacak konu/sunu için hazırlık yapması, gerekli metinleri okuyarak veya çalışarak gelmesi, konuşmasını edindiği bilgiler üzerine kurgulaması, konu ile ilgili kanıtlara atıflar yapması, prova yapması ve sunması sağlanır.</i>
T8.1.4. Konuşmasını/sunumunu, bilgiyi daha net aktarabilmek için uygun durumlarda grafikler, görseller ve benzeri çoklu medya araçları ile destekler.
T8.1.5. Konuşmasını konuya, ortama ve konuşmayı yapacağı kişi veya gruba göre uyarlar.
T8.1.6. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki ana fikri ve ana fikri destekleyen düşünceleri belirler.
T8.1.7. Konuşmacının tezlerinin ve görüşlerinin hangilerinin gerekçeler ve kanıtlarla desteklendiğini, hangilerinin desteklenmediğini ayırt eder.
T8.1.8. Dinlediği konuşmada öne sürülen düşüncelerin gerekçelerini ve kanıtlarını belirler, sorgular ve değerlendirir.
T8.1.9. Dinlediği/izlediği bir metnin, medya içeriğinin veya sözel sunumun örtülü anlamını belirler.
T8.1.10. Farklı türdeki metinleri dramatize eder.
T8.1.11. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.

İncelenen 6, 7 ve 8. sınıf ders kitapları 2006 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre dinleme ve konuşma becerilerini ayrı ayrı verdiği için 2006 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki dinleme ve konuşma becerilerine yönelik amaç ve kazanımlara da çalışmada yer verilmiştir. Bu amaç ve kazanımlar sınıf düzeylerine göre ayrılmamış, 6, 7 ve 8. sınıf kazanımları bir arada verilmiştir. Bu amaç ve kazanımlar tablolar hâlinde aşağıda verilmiştir:

Tablo 11: Türkçe Dersi 6, 7 ve 8. Sınıflar Dinleme/İzleme Amaç ve Kazanımları

1. Dinleme/izleme kurallarını uygulama 1. Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler. 2. Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler. 3. Dinlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır. 4. Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır.
2. Dinlenen/izlenen anlama ve çözümleme 1. Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır. 2. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki anahtar kelimeleri fark eder. 3. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler. 4. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler. 5. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler. 6. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler. 7. Dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler. 8. Dinlediklerinde/izlediklerinde amaç-sonuç ilişkilerini belirler. 9. Dinlediklerindeki/izlediklerindeki örtülü anlamları bulur. 10. Dinlediklerini/izlediklerini kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler. 11. Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorular oluşturur. 12. Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin sorulara cevap verir. 13. Dinlediklerinde/izlediklerinde yer alan öznel ve nesnel yargıları ayırt eder. 14. Dinlediklerine/izlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar. 15. Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.

16. Dinlediklerinde/izlediklerinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
17. İpuçlarından hareketle dinlediklerine/izlediklerine yönelik tahminlerde bulunur.
18. Dinlediklerinin/izlediklerinin öncesi ve/veya sonrasına ait kurgular yapar.
19. Dinlediklerinin/izlediklerinin başlığı/adı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.
20. Dinlediği/izlediği metne farklı başlıklar bulur.
21. Görsel/ışitsel unsurlarla dinledikleri/izledikleri arasında ilgi kurar.
22. Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.
23. Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.
24. Dinlediklerini/izlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırır.
25. Dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinir.

3. Dinlediklerini/izlediklerini değerlendirme

1. Dinlediklerini/izlediklerini dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
2. Dinlediklerini/izlediklerini içerik yönünden değerlendirir.
3. Dinlediği/izlediği kişiyi sesini ve beden dilini etkili kullanma yönünden değerlendirir.

4. Söz varlığını zenginleştirme

1. Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.
2. Aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır.
3. Tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanıltmacaları ezberler/kullanır.
4. Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler.
5. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.
6. Dinlediklerinden/izlediklerinden hareketle yeni öğrendiği kelimelerden sözlük oluşturur.

5. Etkili dinleme/izleme alışkanlığı kazanma

1. Yaşına ve seviyesine uygun sanat ve bilim etkinliklerine dinleyici/izleyici olarak katılır.
2. Şiir, hikâye, masal dinletilerine katılır.
3. Çok yönlü iletişim araçlarındaki yayınlardan ilgi, istek ve ihtiyaçlarına uygun olanlarını takip eder.
4. Kaset, CD, film vb. kaynaklardan kişisel arşiv oluşturur.

2.10. Dinleme Türleri

Hayatımızda boyunca hem konuşan hem de dinleyen konumlarında bulunduğumuzu söylemiştik. Hâl böyle olunca günlük yaşantımızda karşımıza bazı dinleme türleri çıkmaktadır. Dinleme türleri alan yazında farklı sınıflamalara tabi tutulmuştur. Çaylı (2012: 17-21) bu dinleme türlerinden birkaçını yüksek lisans tez çalışmasında bir araya getirmiştir. Bunlara ek olarak çalışmamızda Wolvin ve Coakley (1979, 1985; akt. Tompkins, 1998: 262) ile Kingen (2000: 265) (akt. Doğan, 2013: 30), Yüksel (2014: 175-176), Güneş (2014: 100-101), Hennings (2000) (akt. Akyol, 2006: 4-9), Tompkins (1998) (akt. Akyol, 2006: 9-17) ve Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2006: 62-63) yer alan dinleme/izleme türlerinin sınıflamalarına da yer verilerek dinleme türlerinin çerçevesi genişletilmiştir.

Tablo 12: Dinleme Türleri

Yalçın'ın Dinleme Türleri Sınıflandırması	Aytaş'ın Dinleme Türleri Sınıflandırması	Göğüş'ün Dinleme Türleri Sınıflandırması
1) Seçerek Dinleme 2) Katılımlı Dinleme 3) Eleştirel Dinleme	1) Pasif Dinleme 2) Seçerek Dinleme 3) Katılımlı Dinleme 4) Duygusal Dinleme 5) Eleştirel Dinleme	1) Dikkatli Dinleme 2) Doğru Dinleme 3) Eleştirici Dinleme 4) Seçmeli Dinleme 5) Duygusal Dinleme 6) Anlamadan Dinleme 7) Yarı Dinleme
Tidyman ve Butterfield'in Dinleme Türleri Sınıflandırması	Özbay'ın Dinleme Türleri Sınıflandırması	Wolvin ve Coakley ile Kingen'in Dinleme Türleri Sınıflandırması
1) Basit Dinleme 2) Ayırt Edici Dinleme 3) Rahatlama İçin Dinleme 4) Bilgi İçin Dinleme 5) Fikirleri Düzenleme İçin Dinleme 6) Eleştirel Dinleme 7) Yaratıcı Dinleme	1) Gönüllü veya Gönülsüz Dinleme 2) Motivasyona Dayalı Dinleme 3) Sempati veya Antipatiyle Dinleme 4) Seçmeli Dinleme 5) Yüzeysel Dinleme 6) Etkin Dinleme 7) Katılımlı Dinleme 8) Eleştirel Dinleme 9) Pasif Dinleme	1) Ayırt Edici Dinleme 2) Estetik Dinleme 3) Etkili Dinleme 4) Eleştirel Dinleme 5) Empatik Dinleme

Yüksel'in Dinleme Türleri Sınıflandırması	Güneş'in Dinleme Türleri Sınıflandırması	Hennings'in Dinleme Türleri Sınıflandırması
1) Görünüşte Dinleme 2) Seçerek Dinleme 3) Saplanmış Dinleme 4) Savunucu Dinleme 5) Tuzak Kurucu Dinleme 6) Yüzeysel Dinleme	1) Metni Takip Ederek Dinleme 2) Sorgulayıcı Dinleme 3) Yaratıcı Dinleme 4) Pasif Dinleme 5) Katılımlı Dinleme 6) Not Alarak Dinleme	1) Aktif Dinleme 2) Stratejik Dinleme 3) Diyalog ve Sunuya Dayalı Dinleme 4) Amaçlı Dinleme • Bilgi Edinmeye Dayalı Dinleme • Yorumlayıcı Dinleme • Eleştirel Dinleme • Haz Almak (Estetik) İçin Dinleme
Tompkins'in Dinleme Türleri Sınıflandırması	Türkçe Dersi Öğretim Programında Dinleme Türleri Sınıflandırması	
1) Ayırt Edici Dinleme 2) Estetik Dinleme 3) Transfer Edici Dinleme 4) Eleştirel Dinleme 5) Terapatik Dinleme	1) Katılımlı Dinleme 2) Katılımsız Dinleme/İzleme 3) Not Alarak Dinleme/İzleme 4) Kendini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme (Empati Kurma) 5) Yaratıcı Dinleme/İzleme 6) Seçici Dinleme/İzleme 7) Eleştirel Dinleme/İzleme	

2.10.1. Yalçın'ın Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.1.1. Seçerek Dinleme

“İnsan beyni dışarıdan gelen seslerin hepsini değil, bir kısmını dinlemektedir. Seçerek dinleme, beynimizin bu çalışma biçimine paralel olarak yapılan dinlemedir. Bir insanın ne aradığını bilmesi ve ona göre dinlemesidir.”

2.10.1.2. Katılımlı Dinleme

“Karşımızdaki insana, onu dinlediğimizi hissettirmeye dayanan bir dinleme türüdür. Dinleyenin, konuşmacıya dinlediklerini yansıtması ve böylece konuşmacıya dinlediğini göstermesiyle oluşan psikolojik bir rahatlama sağlama durumudur.”

2.10.1.3. Eleştirel Dinleme

“Eleştirel dinleme, dinlediğimiz şeyin doğru olup olmadığını belirlemektir. Eleştirel dinlemede dinleyici, dinlediği her şey için bazı sorular sorma alışkanlığı kazanmalıdır. Konuşmacının anlattıklarının hızla analizini yaparak; sunduğu bilginin kendi kişisel yorumu mu olduğu, gözlemlere mi dayandığı veya belirli bir kaynaktan mı alındığının ortaya konulması gerekmektedir.” (Yalçın, 2002: 131-135).

2.10.2. Aytaş'ın Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.2.1. Pasif Dinleme

“Seslerin bilinçli olarak, ama verilmek istenen mesajın ne olduğunu anlamaya çalışmadan algılanılmasıdır. Örneğin, ders çalışırken müzik dinlemek veya çok gürültülü bir ortamda sadece bir konuya dikkat edilmesi gibi.”

2.10.2.2. Seçerek Dinleme

“Bu dinleme türünde dinlenen şeyde neyin aradığını göz önünde bulundurarak dinleme yapılır. Kimileri çok uzun bir konuşmada ilginç sayılabilecek bir veya birkaç konuyu öğrenmek isteyebilir. Bu durumda sadece o bahislerin geçtiği bölümler seçilir ve o bölümler dikkatle dinlenir.”

2.10.2.3. Katılımlı Dinleme

“Konuşmacıyı onu dinlediğinizi, onun söylediklerine değer verdiğinizi gösteren bir dinleme şeklidir. Bu tepkiyi kimi zaman sözlerinizde, kimi zaman da jest ve mimiklerimizle gösterebiliriz.”

2.10.2.4. Duygusal Dinleme

“Dinleyicinin söylenenleri, konuşmacının duygu ve düşüncelerine katılarak ve kendisini onun yerine koyarak dinlemesidir. Duygusal dinlemede, konuşmacının etkinliği daha ön plana çıkmaktadır. İyi bir komutan iyi bir liderin yaptığı konuşmalarda duygusal dinlemeyi sağlayacak unsurların çok olması konuşmayı daha etkili kılacaktır.”

2.10.2.5. Eleştirel Dinleme

“Bir ferdin dört yaşından on altı yaşına kadar kazanması gereken bir dinleme şekli de, eleştirel dinlemedir. Eleştirel dinlemede, insana söylenenlerle, kendi dünyasındaki gerçeklerin karşılaştırılması ve bunları değişik açılardan yorumlayıp değerlendirme fırsatı verir. Bu tür dinlemeye ulaşmak için ise, alt yapısının çok sağlam ve yukarıda bahsedilen bütün dinleme becerilerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.” (Aytaş, 2012).

2.10.3. Göğüş’ün Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.3.1. Dikkatli Dinleme

“Dinlemeye büyük bir neden bulunup, konuya derin bir ilgi duyarak dinleme.”

2.10.3.2. Doğru Dinleme

“Dinlenen konuyu kesinlikle anlama; bölümlerini, ayrıntılarını durulukla anlama.”

2.10.3.3. Eleştirici Dinleme

“Dinlediğini doğru-yanlış, eksik-tam olarak değerlendirmek için dinleme.”

2.10.3.4. Seçmeli Dinleme

“Dinlediğinden yalnızca amacına uygun olana dikkat edip diğer sözlere önem vermeme.”

2.10.3.5. Duygusal Dinleme

“Konuşana duyulan sevgi ya da nefret yüzünden, işittiklerini yargısız benimseme ya da yadsıma.”

2.10.3.6. Anlamadan Dinleme

“Sözcük dağarcığının yetersizliği, konunun yüksekliği, dinleme alışkanlığının eksikliği vb. nedenlerle dinlediğini anlamama.”

2.10.3.7. Yarı Dinleme

“Kendini, dinlediklerinin uyandırdığı çağrışımlara bırakarak, yarı dalgın dinleme.” (Göğüş, 1978: 228-229).

2.10.4. Tidyman ve Butterfield’in Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.4.1. Basit Dinleme

“Telefon konuşmaları, arkadaşlarla konuşma vb. durumlardaki dinleme.”

2.10.4.2. Ayırt Edici Dinleme

“Trafikteki sesleri, hayvan seslerini ayırt etmek; bir şeyi vurgularken öğretmenin sesinde meydana gelen değişimleri fark etmek için dinleme.”

2.10.4.3. Rahatlama İçin Dinleme

“Şiir, hikâye, çeşitli ses kayıtları dinleme.”

2.10.4.4. Bilgi İçin Dinleme

“Anonslar, düşünceleri listelemek için dinleme.”

2.10.4.5. Fikirleri Düzenleme İçin Dinleme

“Farklı kaynaklardan bilgileri düzenleme; bulgular üzerinde tartışma ve bunları özetlemek için dinleme.”

2.10.4.6. Eleştirel Dinleme

“Bir tartışmada, toplantıda konuşmacının amacını analiz etmek; önyargıları, duyguları, propaganda vb. fark etmek için dinleme.”

2.10.4.7. Yaratıcı Dinleme

“Hoşlanılan müzik, drama vb. dinleme ve düşüncelerini, hislerini kendi kelimeleriyle ifade etmek için dinleme.” (Tidyman ve Butterfield, 1959: 59) (Akt. Doğan, 2007: 35-36).

2.10.5. Özbay’ın Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.5.1. Gönüllü veya Gönülsüz Dinleme

“İsteyerek dinleme ile istemeyerek dinleme arasında çok büyük fark vardır. Bir baskı veya korku varsa dinleme gerçekleşmeyecek, sadece işitme vuku bulacaktır. Dış görünüşü ile dinliyormuş gibi görünen kişinin kafasında ve iç dünyasında bambaşka konular dolaşmaktadır. “Görünüşte dinleme” olarak da adlandırılan bu dinlemenin hiçbir eğiticiliği yoktur.”

2.10.5.2. Motivasyona Dayalı Dinleme

“Bazı dinleyiciler her türlü psikolojik ve fiziksel engel karşısında konuyu sonuna kadar dinlemek için çaba sarf ederler. Böyle bir tutum iyi bir dinleyici olmanın vazgeçilmez şartlarından biridir. Öğrencinin dinlemeye istekli olması ve ilgisinin artmasıyla motivasyona dayalı dinleme gerçekleşir.”

2.10.5.3. Sempati veya Antipatiyle Dinleme

“Konuşmacıya duyulan sevgi ya da nefret yüzünden, dinleyicinin işittiklerini yargılamadan benimseme veya reddetmeyle sonuçlanan dinleme türüdür.”

2.10.5.4. Seçmeli Dinleme

“Konuşanın söylediklerinden sadece kendi ilgilendikleri bölümleri duyarak diğer söylenenleri dinlememektir.”

2.10.5.5. Yüzeysel Dinleme

“Kelime haznesinin yetersizliği, dinleme beceri ve alışkanlığının kazanılmamış olması, konunun özelliğine bağlı olarak, konuşanın kullandığı kelimelerin asıl anlamlarını kavrayamayıp dinlediğini anlamayarak dinliyor gibi davranmadır.”

2.10.5.6. Etkin Dinleme

“Dinlenen konuyu kesinlikle anlamakla neticelenen dinleme türüdür. Ancak dinlemek her zaman anlamayla sonuçlanmayabilir. Yanlış anlama ve anlaşılmalara ortaya çıkabilir. Bunu önlemek amacıyla geribildirim kullanılarak gerçekleştirilen dinlemeye etkin dinleme adı verilmektedir.”

2.10.5.7. Katılımlı Dinleme

“Bu tür dinlemede, konuşmacıya onu dinlediğimizi, söylediklerine değer verdiğimizi hissettirmeye çalışma söz konusudur.”

2.10.5.8. Eleştirel Dinleme

“Eleştirel dinleme, dinlenenlerin doğru ve mantığa uygun olup olmadıklarını, kontrol etmektir.”

2.10.5.9. Pasif Dinleme

“Pasif dinleme, yaygın olarak kullanılan bir dinleme türüdür. Gönderilen mesajlara herhangi bir tepki vermeyi gerektirmemektedir. Seslerin bilinçli olarak ama verilmek istenen mesajın ne olduğunu anlamaya çalışmadan algılanmasıdır. Ders çalışırken müzik dinlenmesi gibi.” (Özbay, 2005: 75-81).

2.10.6. Wolvin ve Coakley ile Kingen’in Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.6.1. Ayırt Edici Dinleme

“Sesleri ve görsel uyaranları birbirinden ayırt etmek için yapılan dinlemedir. Bu türde; konuşma seslerini, müzik tonlarını, çevreden gelen olağan sesleri, birden çok anlamı olan kelimeleri, sözlü iletişime eşlik eden sözsüz iletişim unsurlarını vb. ayırt etmek için dinleme yapılır.”

2.10.6.2. Estetik Dinleme

“Eğlence ve zevk almak için yapılan dinlemedir. Bu tür dinlemede mesajın duygu ve heyecan uyandırması istenir. Bir hikâyenin, şarkının dinlenmesi estetik dinlemeye örnek olarak verilebilir.”

2.10.6.3. Etkili Dinleme

“Bir mesajı, eleştirel yargıda bulunmadan dinlemedir. Sebep sonuç ilişkilerini anlamak, gerçek bilgi ile dinleyicinin çıkarım yoluyla edindiği bilgiyi ayırt etmek, önceden bilinen ve yeni edinilen bilgi arasındaki bağlantıları ortaya koymak, ana fikri ve yardımcı fikirleri tespit etmek için dinleme bu türe örnek olarak verilebilir.”

2.10.6.4. Eleştirel Dinleme

“Sadece anlamak için değil, puan vermek, değerlendirmek veya yargılamak için dinlemektir. Hatalı veya mantıksız tartışmaları tespit etmek, ifade edilen sözlerin altında yatan anlamları ortaya çıkarmak için yapılan dinlemelerdir.”

2.10.6.5. Empatik Dinleme

“Eleştirmeden, empati kurarak dinlemedir. Yargılardan kaçınarak, tavsiyede bulunmadan, karşıdakinin duygularını anlamaya çalışarak dinleme empatik dinlemeye örnek verilebilir.”

“Kingen (2000), okul ortamlarındaki uygulamaların daha çok etkili, eleştirel ve estetik dinleme üzerine yoğunlaştığını belirtmektedir.” (Wolvin ve Coakley, 1979, 1985; akt. Tompkins, 1998: 262) ile (Kingen, 2000: 265) (akt. Doğan, 2013: 30).

2.10.7. Yüksel’in Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.7.1. Görünüşte Dinleme

“Konuşan kişiyi dinliyormuş gibi görünüp, dinleyenlerin kafalarındaki başka şeylerle ilgilenmeleri durumudur.”

2.10.7.2. Seçerek Dinleme

“Bazı insanlar konuşmanın sadece kendileri ile ilgili kısımlarını seçerek dinler, diğer söylenenleri ihmal eder.”

2.10.7.3. Saplanmış Dinleme

“İçinde bulunulan toplumsal yapılanmalarda duygusal yönden saplantılı bazı insanların olduğu bilinir. Bu insanlar sürekli olarak belirli bir duygusal tonu taşımak ister ve ne söylenirse söylensin ondan üzülecek, sıkılacak bir şey bulmaya ya da gülünecek bir espri çıkarmaya çalışırlar. Böyle belirli bir duyguya ‘saplanmış dinleyiciler’ kendi ilgilendikleri duygunun dışında işittiklerini, hemen o anda unuturlar, bir daha da hatırlamazlar.”

2.10.7.4. Savunucu Dinleme

“Bu tip dinleyiciler, ne duyarlarsa duysunlar her söyleneni kendilerine yöneltmiş bir saldırı olarak saptar ve hemen savunmaya geçerler. Bu savunmanın yapılandırılması süreci de söylenen diğer şeylerin hiç dinlenmemesine yol açacaktır.”

2.10.7.5. Tuzak Kurucu Dinleme

“Bu tür dinleyiciler hiç seslerini çıkarmazlar, çünkü bunlar dinledikleri bilgilerden yararlanarak karşısındakini zor duruma sokacak fırsatlar ararlar.”

2.10.7.6. Yüzeysel Dinleme

“Bu tür dinleme özelliğine sahip kişiler konuşanın kullandığı kelimelerin yüzeyinde kalır. Asıl altta kalan anlama ulaşamazlar ya da ulaşmaya çabalamazlar.” (Yüksel, 2014: 175-176).

2.10.8. Güneş’in Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.8.1. Metni Takip Ederek Dinleme

“Öğretmen veya öğrenci tarafından yapılan örnek okumaların, izlenmesi amacıyla yapılan dinleme türüdür. İlköğretimin başında temel dinleme becerilerini geliştirmek için kullanılan dinleme türleri olmaktadır.”

2.10.8.2. Sorgulayıcı Dinleme

“Bir konuşmada ifade edilen görüşlerin nedenleri ile öne sürülen gerekçelerin tutarlı olma durumunu sorgulayarak dinlemedir. Sorgulayarak dinleyen kişi konuşmacının görüşünü paylaşmasa da olaylara tarafsız bakabilmelidir.”

2.10.8.3. Yaratıcı Dinleme

“Yaratıcı dinleme, iyi bilinen, anlaşılan ve yorumlanan öğelerden hareket ederek yeni sonuçlar bulmak, bir soruna çözüm bulmak vb. çalışmaları içermektedir.”

2.10.8.4. Pasif Dinleme

“En kolay dinleme türüdür. Dikkatli bir suskunluğu ve çok az cevap vermeyi içerir. Yani bu dinleme türünde dinleyicinin katılımı çok azdır.”

2.10.8.5. Katılımlı Dinleme

“Buna aktif dinleme de denilmektedir. Aktif dinleme, dinleyeceğiniz grup veya konuşmalara istekli olarak yoğunlaşmak ve ne demek istediklerini anlamaya çalışmaktır. Bu süreçte dinleyici, konuşmacının söylediklerini tekrarlar ve kendi özel kelimeleriyle zihnine kaydeder. Böyle bir süreçte konuşmacının ne dediğinden çok dinleyicinin ne anladığı ön plâna çıkar.”

2.10.8.6. Not Alarak Dinleme

“Dinleme sürecinde önemli bilgileri not alma işlemini kapsamaktadır. Bunun için dinleme öncesi hazırlık yapılmalıdır.” (Güneş, 2014: 100-101).

2.10.9. Hennings’in Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.9.1. Aktif Dinleme

“Sınıf ortamında gerçekleştirilen dinlemedir. Aktif dinleyici sadece fikirleri akılda tutmaya çalışan pasif bir algılayıcı konumunda olmaz. Bu tür dinlemede dinleyici hem düşünce üretmeli hem de bu düşünceleri sözel ve sözel olmayan yollarla ifade ederek paylaşma yoluna gitmelidir.”

2.10.9.2. Stratejik Dinleme

“Hem katılımı hem de anlamayı artırmaktadır. Burada önemli olan gelişigüzel dinleme değil bir yöntem veya stratejiyi kullanarak dinlemedir.”

2.10.9.3. Diyalog ve Sunuya Dayalı Dinleme

“Diğer dinleme şekilleridir. Diyaloğa dayalı dinlemede konuşan kişiyle göz kontağı oluşturmak, konuşmayı bölmek, konuşmak istenildiği zaman vücut hareketleriyle söz almaya çalışmak ve konuşurken önce söylenenlerle bağlantı sağlamak önemli unsurlardır. Bu hususlar insan ilişkileriyle ilgili dinleme becerileridir. Bir başka ifade ile metakognitif (zihinsel) farkındalıktır ve öğrenme

güçlüğü olan öğrenciler bu diyalog kurallarını kavrama ve uygulamada sıkıntı çekmektedirler (Falk-Ross, 1997).”

2.10.9.4. Amaçlı Dinleme

“En başarılı dinleyiciler amaçlı dinleyicilerdir. Çünkü amaç, dinleyicinin önemli noktalar üzerinde yoğunlaşmasına imkân verirken ilgisiz düşüncelerden de uzaklaşmasını sağlar.”

2.10.9.4.1. Bilgi Edinmeye Dayalı Dinleme

“Bilgi edinmeye dayalı dinlemede önemli unsurlardan bazıları yönergeleri, hikâye edici ve bilgi verici metinlerin aşamalarını kavramaktır.”

2.10.9.4.2. Yorumlayıcı Dinleme

“Bilgi edinmeye dayalı dinleme metindeki gerçekleri belirlemeden ibaretken, yorumlayıcı dinleme ilişkileri düşünerek çıkarımlar yapmaya dayalıdır.”

2.10.9.4.3. Eleştirel Dinleme

“Bu tür dinleme herhangi bir olay veya durumun iyiliği, doğruluğu, sunuluş şekli gibi hususlarda yargıya varmayı gerektiriyor.”

2.10.9.4.4. Haz Almak (Estetik) İçin Dinleme

“Bu tür dinlemede dinleyici;

- Hikâye, şiir veya izlenen dramadan kişisel olarak zevk almayı amaçlar.
- Sözel dilin özelliklerinin tadına varır.
- İşittiklerine yoğun bir şekilde içsel cevaplar bulmaya çalışır.
- Sözlü iletişim tarzı geliştirmeye çalışır.” (Hennings, 2000) (akt. Akyol, 2006: 4-9).

2.10.10. Tompkins’in Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.10.1. Ayırt Edici Dinleme

“Bu tür dinleme sesleri ayırt etme ve sözel olmayan iletişim yollarıyla verilen mesajları etkili şekilde dinlemeyle ilgilidir.”

2.10.10.2. Estetik Dinleme

“Estetik dinleme haz almak ve eğlenmek amacıyla yapılan dinlemedir. Şarkı ve türküleri, okunan şiirleri, anlatılan hikâyeleri, izlenen filmleri vb. dinlemek estetik dinleme etkinlikleri sayılabilir.”

2.10.10.3. Transfer Edici Dinleme

“Öğretimde en çok kullanılan dinleme türlerinden birisidir. Temel amacı mesajı anlamaktır. Dinleyici burada konuşmacının amacını, anlatılanın ana fikrini belirleyerek topladığı bilgileri daha sonra uygun bir şekilde kullanmak amacıyla organize etmelidir.”

2.10.10.4. Eleştirel Dinleme

“Eleştirel dinleme transfer edici dinlemenin ileri boyutunu oluşturmaktadır. İlk sınıflardan itibaren eleştirel dinleme becerileri geliştirilmeye başlanmalıdır. Eleştirel dinleme özellikle günümüzde daha da önem kazanmıştır.”

2.10.10.5. Terapatik Dinleme

“Terapatik dinleme özel sorunları dinlemekle ilgilidir ve ilköğretim düzeyindeki çocuklar için pek uygun değildir. Daha ziyade psikologların, rehber öğretmenlerin yapmış olduğu dinlemeler bu türe girer.” (Tompkins, 1998) (akt. Akyol, 2006: 9-17).

2.10.11. Türkçe Dersi Öğretim Programında Dinleme Türleri Sınıflandırması

2.10.11.1. Katılımlı Dinleme

Katılımlı dinlemede amaç “Dinleme sürecinde zihinde oluşan soruların konuşmacıya iletilerek dinlenenlerin daha iyi kavranmasıdır. Dinlenenlerin ve soruların konuşmacıya yansıtılarak karşısındakine dinlediğini hissettirme, konuşmacının rahatlamasını ve iletişimin amacına ulaşmasını da sağlar.” (MEB, 2006: 62).

Bu dinleme türünde dinleyici de sürece dâhil olmaktadır. Konuşmacıya sorduğu sorularla onu konuşmaya teşvik etmektedir.

2.10.11.2. Katılımsız Dinleme/İzleme

Katılımsız dinlemede amaç “Dinleme/izleme sürecinde öğrencilerin dinledikleri üzerinde düşünmelerini sağlayarak zihinsel faaliyetlerini etkin kılmaktır.” (MEB, 2006: 62).

Bu dinleme türünde öğrenciler dinledikleri metinle ilgili zihinlerinde sorular oluştururlar.

2.10.11.3. Not Alarak Dinleme/İzleme

Not alarak dinlemede amaç “Dinlenenlerin/izlenenlerin daha kolay anlaşılmasını ve hatırlanmasını sağlamaktır.” (MEB, 2006: 62).

Öğrencilerin önemli gördüğü noktaları not alması sağlanmalıdır. Böylece öğrenciler dinleme sürecine daha etkin bir şekilde katılırlar.

2.10.11.4. Kendini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme (Empati Kurma)

Kendini konuşanın yerine koyarak dinlemede amaç “Dinleyicinin kendisini konuşmacının yerine koyarak onun neler hissettiğini, sözlerinin hangi deneyimleri yansıttığını, kendini ve dünyayı nasıl algıladığını anlamaktır.” (MEB, 2006: 62).

Bu dinleme türü sayesinde öğrencilerin birbirlerinin bakış açılarını tarafsız bir biçimde görmeleri sağlanır.

2.10.11.5. Yaratıcı Dinleme/İzleme

Yaratıcı dinlemede amaç “Öğrencilerin dinlediklerini/izlediklerini yorumlaması ve bunlardan yeni fikirler üretmesidir.” (MEB, 2006: 63).

Bu dinleme türü sayesinde günümüzde giderek önemi artmakta olan yaratıcı düşüncenin gelişimi sağlanır.

2.10.11.6. Seçici Dinleme/İzleme

Seçici dinlemede amaç “Dinlenenlerin/izlenenlerin içinden ilgi ve ihtiyaca yönelik olanların seçilerek dinlenmesi/izlenmesidir.” (MEB, 2006: 63).

Öğrenci ihtiyacı olan bilgileri elde edebilmek için dinlediklerine/izlediklerine daha dikkatle odaklanacaktır.

2.10.11.7. Eleştirel Dinleme/İzleme

Eleştirel dinlemede amaç “Öğrencilere dinledikleri/izledikleri hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşünmelerini; konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla, tarafsız bir

bakış açısıyla değerlendirmelerini sağlayarak kendi doğrularını buldurmaktır.” (MEB, 2006: 63).

Bu dinleme türü sayesinde öğrencilerin dinlediklerini sorgulamaları sağlanır.

2.11. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde sözlü iletişim öğrenme alanının birer parçası olan konuşma ve dinleme/izleme türleriyle ilgili yapılan bazı çalışmalara ve sonuçlarına yer verilmiştir.

Altuntaş (2012), “Yedinci Sınıf Türkçe Dersi Konuşma Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında “Öğretmenler, konuşma eğitiminde bazı eksikliklerin (sözcük dağarcığının yetersiz olması, telaffuz bozuklukları, sürenin yetersiz olması, sınıfların kalabalık olması, araç-gereç eksikliği, dinleme alışkanlığının olmaması...) olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda konuşma eğitiminin daha etkili bir hale gelebilmesi için de bazı şartlar (sürenin artırılması, okuma alışkanlığının kazandırılması, sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılması, sınıfların araç-gereçlerle donatılması, ailenin eğitilmesi) öne sürmüşlerdir.” diyerek elde ettiği sonucu ortaya koymuştur.

Aras (2004) “İlköğretimde Dinleme Anlama Becerisinin Geliştirilmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında “Dinleme becerisi ile ilgili ne Türkçe ders kitabı yazarlarının ne de öğretmenlerimizin yeterince bilinçli olmadıklarını görüyoruz. Bundan ötürü öğrencilere dinleme becerisi istenilen düzeyde kazandırılmıyor. Yapılması gereken Türkçe öğretmeni adaylarını üniversitede okurken dinleme eğitimi konusunda yeterli derecede bilgilendirmek ve yapılabilecek uygulamalardan haberdar etmektir. Türkçe yıllık plânlarında dinleme becerisine ağırlıklı olarak yer vermek, öğretmenleri dinleme eğitiminin sistemli bir biçimde verilmesi gerektiği hususunda bilinçlendirmek gerekir.” diyerek konu ile ilgili ulaştığı sonuca ve bu sonuç doğrultusunda önerilerine yer vermiştir.

Ayaz ve Yenen Avcı (2017) “Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Konuşma Eğitimi” adlı makalelerinde “İncelenen kitaplarda bazı amaç ve kazanımlar ile yöntem ve tekniklere sıklıkla bazılarında ise az yer yer verildiği tespit edilmiştir. 6 ve 7. Sınıf öğretmen kılavuz kitaplarında “Hazırlıklı konuşmalar yapma”, 8. Sınıf öğretmen kılavuz kitabında ise “Konuşma kurallarını uygulama” en çok tekrar edilen amaçtır. Yöntem ve teknikler konusunda ikna etme yöntemi, kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma yöntemi, serbest konuşma yöntemi (7. Sınıf); eleştirel konuşma yöntemi, hafızada tutma tekniği (8. Sınıf) öğretmen kılavuz kitaplarında bulunmayan uygulamalardır. Değerlendirme durumu açısından ise

kitaplar birbirine benzer özellikler göstermekte; öğrencilerin hem kendilerini hem de akranlarını değerlendirmelerine olanak sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra bütün kitaplarda her temanın sonunda öğretmen ve öğrenciler tarafından doldurulması gereken formların bulunduğu; değerlendirmelerin genellikle yazılı şekilde yapıldığı görülmektedir. Sonuç olarak öğretmen kılavuz kitaplarında amaç ve kazanımlar yöntem ve teknikler bakımından dengeli bir dağılıma yer verilmeli, değerlendirme çalışmalarında sözlü uygulamalardan da yararlanılmalıdır.” diyerek yaptıkları çalışmayı ortaya koymuşlardır.

Coşkun Çınar (2015) “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Konuşma Becerisi Etkinlikleri ile İlgili Bir Değerlendirme” adlı yüksek lisans tez çalışmasında “Araştırma sonuçlarına göre: öğrencilere uygulanan ankette öğrencilerin konuşma kurallarını uygulayabildiklerini ifade ettikleri, sesleri ve beden dillerini etkili kullandıkları, hazırlıklı konuşmalar yaptıkları, kendi konuşmalarını değerlendirebilme kazanımlarının oldukça yüksek olduğu ve kendilerini kesinlikle sözlü olarak ifade edebildikleri ortaya çıkmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, konuşma becerilerine ilişkin amaçlar, öğrencilerin sınıflarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yine ortaya çıkan sonuçlar, konuşma becerilerine ilişkin amaçlar öğrencilerin cinsiyetleri açısından anlamlı farklar ortaya koymaktadır ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha etkin olduğu görülmektedir. Konuşma becerilerine ilişkin amaçlar ilçelere göre karşılaştırıldığında ise “Hazırlıklı Konuşmalar Yapabilme” boyutunda öğrencinin okuduğu ilçenin hazırlıklı konuşmalar yapabilmesi üzerinde etkili bir faktör olduğu ortaya çıkmaktadır. İlçelere göre diğer boyutlarda yapılan karşılaştırmalarda ilçeler arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamaktadır.” diyerek tezinde elde ettiği bulgulara yer vermiştir.

Doğan (2007) “İlköğretim İkinci Kademedeki Dil Becerisi Olarak Dinlemeyi Geliştirme Çalışmaları” adlı doktora tezinde “Bu araştırmada ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin dinleme becerileri, etkinliklerden oluşan bir dinleme eğitimi programı ile geliştirilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın temel amacı dinlemenin geliştirilebilir bir dil becerisi olduğunu, öğrencilerin dinleme becerilerinin etkinlikler yoluyla geliştirilebileceğini ortaya koymaktır.” diyerek doktora tezinin amacını ortaya koymuştur.

Kaya (2015) “Ortaokul (5-8) Türkçe Dersi Dinleme Eğitimi Etkinliklerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Açısından İncelenmesi: Durum Çalışması” adlı yüksek lisans tezinde “Araştırma neticesinde öğretmenlerin dinleme becerisinin önemini farkında olduğu, Türkçe dersinde dinleme etkinliklerinin yapılmasını engelleyen faktörlerin bulunduğu, öğrenci ve velilerin dinleme becerisinin farkında olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.” diyerek tezinde elde ettiği sonuçları ortaya koymuştur.

Kurudayıoğlu ve Öрге Yaşar (2014) “6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Dinleme Yöntem ve Teknikleri Açısından İncelenmesi” adlı makalelerinde “Bu çalışma; İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu’nda (6, 7 ve 8. Sınıflar) [TDÖP] dinleme becerisini geliştirmeye yönelik yer alan dinleme yöntem ve tekniklerinin (katılımlı dinleme, katılımsız dinleme, not alarak dinleme, kendini konuşanın yerine koyarak dinleme, yaratıcı dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme) ortaokul 6. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarındaki kullanımını karşılaştırmalı olarak değerlendirmektedir.” diyerek amaçlarını ortaya koymuşlardır.

Marangoz (2014) “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Konuşma Eğitimi Uygulamaları” adlı yüksek lisans tezinde “Bu çalışma, ortaokulda Türkçe ders kitaplarında konuşma tür yöntem teknik ve uygulamalarının ne sıklıkta yer aldığının tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır.” diyerek yüksek lisans tezinin amacını ortaya koymuştur.

Melanlıoğlu (2011) “İlköğretim Türkçe Öğretim Programının ‘Dinleme Türleri’ Bakımından Değerlendirilmesi” adlı makalesinde “Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretim programını dinleme türleri bakımından değerlendirmektir. Çalışma sonucunda programda yer alan dinleme türlerine yönelik tasnifin yeterli olmadığı tespit edilmiştir.” diyerek çalışmasının amacına ve ulaştığı sonuca yer vermiştir.

Özbay ve Melanlıoğlu (2012) “Türkçe Öğretim Programlarının Dinleme Becerisi Bakımından Değerlendirilmesi” adlı makalelerinde “Bu çalışmanın amacı, literatürde “ihmal edilmiş beceri” şeklinde nitelenen dinlemeye, cumhuriyetin ilânından bugüne ilköğretim birinci ve ikinci kademe yürütülen Türkçe derslerine yönelik hazırlanan öğretim programlarında ne ölçüde yer verildiğini tespit etmektedir.” diyerek çalışmalarının amacını ortaya koymuşlardır.

Şimşek (2004) “İlköğretim 2. Kademe Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisinin Önemi ve Geliştirme Yolları” adlı yüksek lisans tezinde “İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin konuşma becerilerini geliştirmek için yapılabilecek çalışmalar konusunda öneriler sunulmuştur. Bu çalışmalar içerisinde öğrencilerin tasvir yeteneklerinin geliştirilmesi amacıyla çeşitli sözlü tasvir çalışmaları; okunulan bir kitap, seyredilen bir film veya televizyon programı üzerine konuşma; atasözlerini, özdeyişleri açıklama; öğrencilere meraklarını, yaptıkları bir nesneyi, gelecekle ilgili düşüncelerini ve ülkemizin sorunlarını anlattırma; tanışma, tanıştırma konuşması; adres sorma, adres verme; bir yeri tarif etme, telefonla konuşma, görüşme, bir kişiyi tanıtırma, açış, takdim konuşmaları, canlandırma ve oyun çalışmaları yer almaktadır. Bu hazırlıksız konuşma çalışmalarının yanı sıra hazırlıklı konuşmanın evreleri ve bu tarz konuşmaların nasıl

yapılacağı da örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır” diyerek yüksek lisans tezinde öne sürdüğü önerilere yer vermiştir.

Yeşiltepe Sağlam (2010) “7. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşma Becerileri Üzerine Bir Araştırma “ adlı yüksek lisans tezinde “Araştırma sonucunda öğrencilerin hazırlıksız konuşma becerileri yetersiz ya da kısmen yeterli olarak tespit edilmiştir. Konuşmalarda öğrenciler, Türkçenin dil bilgisi yapısına uygun cümle kurmada sıkça hataya düşmüş; düşüncelerini ifade edecek kelimeleri bulmakta zorlanmışlardır. Sık sık söz ya da cümle tekrarına düşen öğrenciler, konuşmalarını zihinsel bir planlama dâhilinde gerçekleştirememiştir. Üç dakikalık konuşma süresini öğrencilerin tamamına yakını dolduramamıştır. Öğrenciler olay ağırlıklı anlatımlara yer verirken ana düşünceye ulaşamamıştır.” diyerek elde ettiği sonuçları ortaya koymuştur.

Yılmaz (2007) “Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Önerilen Etkinliklerin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde “Bu araştırma, Türkçe öğretiminde dinleme becerisini geliştirmek için önerilen etkinlikleri uygulamaya dayanmaktadır. Dinleme becerisini geliştirmek ve önerilen etkinliklerin beceriyi geliştirmede yeterli olup olmadığını ortaya koymak, araştırmanın temelini oluşturmaktadır.” diyerek tezinin amacını ortaya koymaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde çalışmada kullanılan araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve çözümlenmesi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada yer alan veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Doküman incelemesi, nitel araştırma kapsamında yer almaktadır. Bu nedenle bu çalışma nitel bir çalışmadır.

“... ‘nitel araştırma’, **gözlem, görüşme ve doküman analizi** gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45).

“Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217).

3.2. Çalışma Grubu

“Evren (population), araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Bu bütün, ortak özellikleri olan canlı ya da cansız her türlü elemanı içerebilir.” (Karasar, 2015: 109).

Araştırmanın evrenini Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2016-2017 eğitim ve öğretim yılında okullarda okutulması uygun bulunan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları oluşturmuştur.

2016-2017 eğitim öğretim yılı içerisinde okullara dağıtılan bazı ders kitaplar yasaklı yayınlar arasında olup daha sonrasında gerekli düzeltmeler sağlandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullara tekrar dağıtımı yapılmıştır. İncelenen kitaplar düzenlenmiş hâlde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullara yeniden dağıtımı yapılan kitaplardır.

Araştırmanın çalışma grubu, araştırmacının Türkçe öğretmenliği yapmakta olduğu Cemil Yörük Ortaokulu'na ücretsiz dağıtımı yapılan Millî Eğitim Yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı; Dörtel Yayınları 6. sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı; Meram Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı; Dikey Yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabından oluşmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada yer alan veriler Millî Eğitim Yayınları 5. sınıf; Dörtel Yayınları 6. sınıf; Meram Yayınları 7. sınıf ve Dikey Yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarının araştırmacı tarafından incelenmesiyle toplanmıştır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulurken sözlü iletişim öğrenme alanı ile konuşma ve dinleme becerilerini konu almış olan alan yazındaki kitaplar, makale ve tezler doküman incelemesi yoluyla taranmıştır.

3.4. Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırmada ilgili yayınlar aracılığıyla elde edilen verilerden kuramsal çerçeveyi oluşturmada yararlanılmıştır. Bu doğrultuda Mehmet Mustafa Marangoz tarafından 2014 yılında yüksek lisans tezi olarak sunulan “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Konuşma Eğitimi Uygulamaları” adlı tezden yararlanılmıştır. Araştırmanın kuramsal çerçevesi genişletilerek 2016 – 2017 eğitim öğretim yılında okutulan Türkçe ders kitapları incelenmiş ve konuşma türlerine ek olarak dinleme/izleme türlerine de yer verilerek “sözlü iletişim” öğrenme alanı adı altında kitapların incelemesi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler, veri çözümleme tekniklerinden betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir.

“Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256).

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullara ücretsiz dağıtımı gerçekleştirilen dört farklı yayınevinin ortaokul Türkçe ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan metin ve etkinlikler sözlü iletişim öğrenme alanı amaç ve kazanımlarını gerçekleştirebilme açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken sözlü iletişim öğrenme alanını meydana getiren konuşma ve dinleme becerileri temel alınmıştır.

Araştırma kapsamına serbest okuma metinleri konuşma ve dinleme becerilerine yönelik etkinlikler içermedikleri için dâhil edilmemişlerdir.

Araştırmada okuma metinleri konuşma türleri açısından, dinleme/izleme metinleri ise hem konuşma türleri hem de dinleme/izleme türleri açısından incelenmiştir.

Öncelikle Türkçe ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabında yer alan okuma ve dinleme metinlerinin adı, yazarı, teması, alt teması, türü ve ders saati ile ilgili bilgiler verilmiş, ardından bu metinlerin kısa birer özeti çalışmada yer almıştır. Son aşamada bu metinlerle ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönergelerden de hareketle öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabında yer alan konuşma ve dinleme etkinlikleri, alan yazın taraması sonucu elde edilen konuşma ve dinleme türlerini örnekleme bakımından tablolastırılmıştır. Ancak dinleme türlerinin farklı kaynaklarda farklı sınıflamalara tabi tutulduğu görülmüştür. Bu nedenle çalışmamızda 2006 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan dinleme türleri sınıflaması esas alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarının incelenmesi sonucu ulaşılan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı İncelemesi

4.1.1. Birinci Tema: Vatandaşlık Bilinci

4.1.1.1. Padişahın Kulakçibaşısı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Masal

Metnin Adı: Padişahın Kulakçibaşısı

Metnin Yazarı: Behiç AK

Ana Tema: Vatandaşlık Bilinci

Alt Tema: Çalışma, Üretme

Süre: 6 Ders Saati

Bu masalda tüm ihtiyaçları başkaları tarafından giderilen ve zamanla bu durumdan rahatsız olan bir padişahın yaptıkları anlatılmıştır.

Avlanmaktan, şiir yazmaktan ve resim yapmaktan çok hoşlanan bir padişah vardır. Ancak bu padişahın çevresindekiler onu bu en büyük zevklerinden hatta hayattaki üretkenliğinden mahrum edecek bir şey yaparlar. Sadrazamı, eşi, kızı yani

padişahın en yakınları ona, onun sıradan bir insan olmadığını bu yüzden kendisini yormamasını, onun yerine kendisine yardımcıları atayarak rahat etmesini söylerler. Başlarda bu fikir padişahın hoşuna gitse de sonraları bu işten sıkılmaya başlar. Çünkü kulağı kaşınsa kulağını bile kaşıyamaz, onun yerine kulakçıbaşı bu işi yapar.

Aradan yıllar geçer ve padişahın bir heykelden farkı kalmaz. Çevresindekiler artık onun yaşamadığına kanaat getirir ve onu gömmeye karar verirler. Ancak bu sırada fark ederler ki öldü sandıkları padişahın yerinde bir heykel var. Gerçek böylece ortaya çıkar. Padişah, yerine heykel bırakıp sarayı terk etmiş ve kendisine yeni bir hayat kurmuştur.

Bu metinde kendi işini kendi yapmanın, üretkenliğin ve çalışmanın önemi vurgulanmıştır.

Behiç AK'a ait olan bu masal 5. sınıf Türkçe ders kitabının 10-13. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 30-33. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden daha önce okudukları veya dinledikleri masalları hatırlamaları istenir. Hatırladıkları masalların isimlerini ve kahramanlarını arkadaşlarıyla paylaşmaları söylenir. Masal ve masal kahramanlarını anlatan öğrencilere diğer öğrencilerin sorular sorabileceği belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **katılımlı konuşma**, **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Masallarda anlatılan hayatın, kendilerinininkinden ne tür farklılıklar gösterdiğini öğrencilerden anlatmaları istenir. Onların gerçek hayattaki kişisel sorumluluklarına odaklanmalarına rehberlik edilir. Öğrencilerin konuşma sürekliliğini sağlamak için aşağıdaki sorular yöneltilir:

1) Gündelik yaşamda beslenme, odanızın temizliği, ders çalışma vb. işlerinizi nasıl yapıyorsunuz?

2) İşlerinizi yaparken büyüklerinizden yardım alıyor musunuz?

3) Hangi işleri yapmaktan hoşlanıyorsunuz?

4) Yapmaktan hoşlanmadığınız işler nelerdir?

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

c) İstasyon tekniği kullanılarak bir sözlü iletişim uygulaması yapılır. Sınıf iki gruba ayrılır ve öğrencilerin kendi içlerinde bir sıralama oluşturmaları istenir (Ahmet 1, Ayşe 2, Can 3 vb.). Yapacakları uygulamada bu sıraya göre hareket edecekleri söylenir.

Uygulamaya “Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde, o zaman idi ki, bittin binek, pireden yelek, çavdardan kalkan, çöpten ...” tekerlemesiyle başlanır. Okudukları masalın başında da böyle bir tekerleme olduğu, sınıfta bir yarışma yapıp en iyi tekerleme ezberleyip okuyan arkadaşlarının ödüllendirileceği hatırlatılır.

Her gruba yeni bir tekerlemenin bir bölümünün okunacağı ve onların grup olarak tekerlemenin kalan kısmını tamamlayacakları söylenir. Tamamlarken her birinin kendileri için belirledikleri sıra numarasıyla tekerlemeye yeni kelimeler ekleyeceğini, cümleyi tamamlayıp yeni bir cümleye başlayabileceklerini söylenir. Ahenkli kelimeler ve ikilemeler kullanmayı unutmamaları gerektiği hatırlatılır. Her iki grup için aşağıdaki tekerlemelerin koyu yazılan bölümleri bir kâğıda yazılarak gruplara verilir. Gruplar tekerleme üretmede zorlanırlarsa tekerlemelerin devamından örnekler verilebilir. Uygulama şu şekilde başlatılır:

1. GRUP: “**Evvel evvel iken deve tellal iken, sinek berber iken, tosbağa kulakları çımlayasica ölçekçi iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, babam düştü...**” (beşikten alnını yardı eşikten, anam kaptı maşayı, babam da kaptı meşeyi, bana gösterdiler kapının ardındaki köşeyi...)”

2. GRUP: “**Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde o yalan bu yalan, fili yuttu bir yılan, karıncanın beline vurdu palan. Karıncaya bindim, deveyi kucağıma aldım bu da mı yalan...**” (Bu hal ile düştüm yola, vara vara vardım bir Çamlıbel. Çamlıbel’de çamur dizde, yetmiş karga beni

görünce hep bir ağızdan gelen ağamız giden ağamız demezler mi... Armudu taşıyalım, dibinde kışlayalım, uzun sözden birisi ala tavşan derisi müsaade ederseniz masala başlayalım...)

10 dakika süre verilir. Oluşturulan tekerlemeler gruptaki öğrencilerin her birine söylenir. Tekerlemeyi daha güzel oluşturan ve seslendiren grup tebrik edilerek alkışlatılır.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma**, **güdümlü konuşma**, **yaratıcı konuşma**, **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Tablo 13: Padişahın Kulakçıbaşı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (7)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Katılımlı Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (3) Ezberleyerek Konuşma (1) Yaratıcı Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)

4.1.1.2. Ödevsiz Gezegen Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Ödevsiz Gezegen

Metnin Yazarı: Brigitte LABBE ve P. F. DUPONT-BEURIER (Çeviren: Azade ASLAN)

Ana Tema: Vatandaşlık Bilinci

Alt Tema: Görev Bilinci-Hak

Süre: 4 Ders Saati

Bu hikâyede her şeyin kişilerin isteklerine bağlı olduğu, belli bir düzenin olmadığı bir gezegen olan Ödevsiz Gezegen'e giden Esin ve Ali'nin başından geçenler anlatılmıştır.

Hikâyede Ödevsiz Gezegen'e giden Esin ve Ali sinemaya gitmek istemelerine rağmen sinemanın sahibi sinemayı açılış saatinde açmadığı için sinirlenirler. Ancak yoldan geçen biri onlara burada saatlerin kimse tarafından önemsenmediğini söyler. Şaşırان ve hayal kırıklığına uğrayan Esin ve Ali otellerine dönmek için mini füzeye binerler. Ancak pilot onları yarı yolda indirir. Yürüyerek otellerine döndüklerinde ise odalarının başkalarına verilmiş olduğunu görürler. Güçlü ve kuvvetli görünen otel müdürüne bir şey söylemeye de çekinirler. Ancak odası başkasına verilen bir başka güçlü ve kuvvetli müşteri, otel müdürünü döverek odasının anahtarını alır.

Bu hikâyede günlük hayatta insanlar arasında bir iş bölümü olduğu, farklı işleri farklı kişilerin yaptığı ve bu farklı işlerin kişilere bazı ödev ve sorumluluklar yüklediği vurgulanmıştır. Belli bir düzen olmayan yerlerde güçlü kişilerin sözünün geçmesine rağmen her zaman daha güçlü birinin çıkıp diğerlerinin elinden haklarını alabileceğine dikkat çekilmiştir.

Brigitte LABBE ve P.F. DUPONT- BEURIER'e ait olan bu hikâye Azade ASLAN tarafından çevrilmiştir. Bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 14-15. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 37-38. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere birçok ülkenin uzay araştırmaları yaptığı, başka gezegenlerde yaşam olup olmadığını bulmaya çalıştıkları söylenir. Dünya dışında insanların yaşayabilecekleri gezegenlerin bulunmasının önemi hakkında öğrencilerin düşüncelerini açıklamaları istenir. Bu konudaki fikirlerini açıklayan arkadaşlarına diğer öğrencilerin katılıp katılmadıklarını belirtmeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **katılımlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden gözlerini kapatıp bir gezegen hayal etmeleri istenir. Hayallerini sınırlamamaları gerektiği hatırlatılır. Hayallerindeki gezegeni “Hayal Dünyası” adlı 1. Etkinlik’teki alana çizimleri ve kimlik bilgilerini doldurmaları istenir. Gezegenlerinin biçimi konusunda özgür davranmaları (Yumurta, piramit, üçgen vb. şekillerde çizebilirler.) söylenir. Etkinliğin ardından gezegenlerini arkadaşlarına tanıtmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Soru – cevap yöntemiyle günlük hayatta çoğu zaman karşılaşmadığımız, tanımadığımız ama hizmetleriyle hayatımıza katkı sağlayan insanların varlığını, öğrencilerin fark etmeleri sağlanır. Bu bölümde toplumsal iş bölümünü öğrencilerin kavraması sağlanır.

1) Hangi meslekleri biliyorsunuz?

2) Gelecekte hangi mesleği seçmek istiyorsunuz?

3) Seçtiğiniz mesleği iyi ya da kötü yapmanızdan kimler etkilenir?

4) Neden bu kadar çok meslek var? Hiç düşündünüz mü?

5) Farklı mesleklerin olmasının anlamı ve önemi ne olabilir?

6) Şimdi üç meslek söyleyelim. 1. ? / 2. ? / 3. ? Bu meslekleri yapan kişiler olmasaydı hayatımız nasıl olurdu?

7) Tüm ihtiyaçlarımızı kendimiz üretmek zorunda kalsaydık günlerimiz nasıl geçerdi?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 14: Ödevsiz Gezegen Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (2) Katılımlı Konuşma (1)

4.1.1.3. Memleket İsterim Metninin İncelemesi**Metnin Türü:** Şiir**Metnin Adı:** Memleket İsterim**Metnin Yazarı:** Cahit Sıtkı TARANCI**Ana Tema:** Vatandaşlık Bilinci**Alt Tema:** Eşitlik**Süre:** 4 Ders Saati

Sade bir dille yazılmış olan bu şiirde şair, özlemini çektiği memlekettten bahsetmiştir. Şair herkesin barış içinde yaşadığı, kardeş kavgasının olmadığı, zengin ve fakir arasında bir ayrım yapılmayan hayalindeki memleketi tasvir etmiştir.

Cahit Sıtkı TARANCI tarafından yazılmış olan bu şiir 5. sınıf Türkçe ders kitabının 17. sayfasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 47. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Metnin okunmasından önce öğrencilere, memleket kelimesinin kendileri için ne anlam ifade ettiği sorulur. Kendilerini rahatça ifade etmeleri için cesaretlendirilir ve Memleket Denince adlı 1. Etkinlik'teki birinci soruyu cevaplamaları istenir. İlk soruya verdikleri cevaplardan hareketle öğrencilerden etkinlikteki ikinci soruyu cevaplamaları istenir. Öğrencilerle etkileşim içinde tahtada bir kavram haritası oluşturulur. Tahtanın ortasına “Memleket” yazılıp öğrencilerin

memleketle ilişkilendirdikleri kavramları tahtaya yazmaları istenir. Kavram haritasını oluştururken etkinlikteki sorulara verdikleri cevapları dikkate almaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilerin birbirleriyle tanışmalarını sağlamak ve topluluk karşısında konuşma becerilerini geliştirmek için “Kendimi Tanıtıyorum” etkinliği yaptırılır. Etkinlik için aşağıdaki sorular tahtaya yazılır. Öğrencilerden bu soruları gözden geçirerek cevaplamaları ve bunlara uygun olarak kendilerini tanıtmaları istenir.

Kendimi Tanıtıyorum

- 1) Arkadaşlarımı nasıl selamlamalıyım?
- 2) Adım soyadım nedir?
- 3) Hangi özelliklerimin bilinmesini isterim?
- 4) Yapmaktan hoşlandığım şeyler nelerdir?
- 5) Yapmaktan hoşlanmadığım şeyler nelerdir?
- 6) Arkadaşımdan beklentilerim nelerdir?
- 7) Konuşmamı nasıl bitirmeliyim?

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **kendini tanıtma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 15: Memleket İsterim Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	Soru – Cevap (2) Kendini Tanıtma (1)	Güdümlü Konuşma (2)

4.1.1.4. Dük Oldu Hödük Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Dük Oldu Hödük

Metnin Yazarı: İsmet BERTAN

Ana Tema: Vatandaşlık Bilinci

Alt Tema: Sorumluluk

Süre: 4 Ders Saati

Hikâye türünde yazılmış olan bu metinde Dük adlı bir köpeğin bir aile tarafından bir dükkândan satın alınıp daha sonra sokağa atılması anlatılmıştır.

Bir gün bir köpek, küçük bir kızın istemesi üzerine bulunduğu dükkândan satın alınır ve köpeğe Dük adı verilir. Aradan epey zaman geçer. Evin kızı Dük’e doğum günü partisi yapmak ister. Bu partiye tanıdıklarını çağırırlar. Nermin Hanım adlı yakınları İran kedisi olduğunu söylediği kedisiyle partiye gelir. Evin küçük kızı hamile olan bu kediyi çok sever ve doğacak yavrulardan birinin ona verilmesi kararlaştırılır. Bu sıralarda bir de üst komşularının teyzesi üst katta onlarla yaşamaya başlamıştır. Bu komşu teyze de Dük’ü gördüğü günden beri söylenmektedir. Bir zaman sonra hamile olan İran kedisi doğum yapar ve yavrulardan biri evin küçük kızına verilir. Bu yavrunun Dük’ten korkması ve komşu teyzenin de söylenmeleri sonucunda sahipleri tarafından Dük sokağa atılır. Ev halkı artık evlerinde yeni kedileriyle yaşamaya başlamışlardır. Dük ise sokaklarda aç bir hâlde gezmektedir. Bir süre sonra da sahipleri taşınmışlar ve Dük de tam anlamıyla sokaklarda sahipsiz kalmıştır.

Bu hikâyede hayvanları sevmenin ve onları korumanın önemine vurgu yapılmıştır. Özellikle günümüzde birçok hayvan bir hevesle satın alınıp daha sonra sokağa atılmaktadır. Bu metin yaşanan bu durumların ne kadar kötü sonuçlar doğurabileceğine dikkat çekmektedir.

İsmet BERTAN tarafından yazılmış olan bu hikâye 5. sınıf Türkçe ders kitabının 18-22. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 50-54. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere bir gazetede yayınlanmış haber okunacağı söylenerek derse başlanır. Aşağıdaki gazete haberi öğrencilere okunur:

Köpeğin Acı Çekmesine Dayanamadı

Yozgat'ta yaralı Karabaş isimli köpeğin acı çekmesine dayanamayan minik Ömer Faruk, tedavi için köpeği acil servise getirdi.

Yozgat'ta ilkokul 2'inci sınıf öğrencisi Ömer Faruk, mahallesinde yaralanan köpeğin acı çekmesine dayanamadı. Hayvanların nerede tedavi edildiğini de bilmeyen Ömer Faruk, yaralı köpeği kucığında evlerinin yakınında bulunan Yozgat Devlet Hastanesi Acil Servisi'ne getirdi. Acil servis görevlileri tarafından isteği karşılanmayan minik Ömer, yaralı köpeği acil servise getirdiğini belirterek, "Burada bakmıyorlarmış, veteriner hekime götürmem gerekiyormuş. Köpeği veterinerine götüreceğim ama yolunu bilmiyorum" dedi. Minik Ömer, köpeği acil servisten çıkartıp tekrar evine döndü.

(<http://www.milliyet.com.tr/kopegin-aci-cekmesine-dayanamadi-gundem-2053693/>)

Haber metni okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Sevdığınız bir hayvan var mı?
- 2) Hayvanların da duyguları var mıdır? Örnek verebilir misiniz?
- 3) Hayvanlara karşı sorumluluklarımız nelerdir?

Öğrencilerin sevdikleri ve ilgilendikleri hayvanlar hakkında konuşmalarına, kendi hayvanlarını arkadaşlarına anlatmalarına fırsat verilir. Öğrencilerden arkadaşlarının duyabileceği şekilde konuşmaları, konuşurlarken sınıftaki tüm arkadaşlarına bakmaya çalışmaları söylenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 16: Dük Oldu Hödük Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (1)
-	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (1)

4.1.1.5. Tüketicinin Bilinç Gücü Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Makale

Metnin Adı: Tüketicinin Bilinç Gücü

Metnin Yazarı: Şeref OĞUZ

Ana Tema: Vatandaşlık Bilinci

Alt Tema: Tüketici Bilinci

Süre: 6 Ders Saati

Bu metin sayesinde bilinçli birer tüketici olmanın önemi öğrenciye kavratılmaya çalışılmıştır.

Eğer tüketici bilinçliyse parasının tam olarak karşılığını alabilir. Bilinçli bir tüketici haklarının yasalarla korunduğunun farkında olur. Ayrıca günümüzdeki gelişmeler sayesinde artık herkes almak istediği mal ve hizmetle ilgili bilgilere zahmetsiz ulaşabilmektedir. Bilinçli tüketici de tüm bunları bilerek hem kaliteli hizmet almış olur hem de bilinçsiz tüketicilerin aksine üreticiler tarafından kandırılmaktan kurtulur.

Şeref OĞUZ tarafından yazılmış olan bu makale 5. sınıf Türkçe ders kitabının 23-24. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 59-60. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere tüketicilerin sorunlarla karşılaşabildikleri söylenir. Öğretmen kendi karşılaştığı bir sorunu örnek olarak öğrencilerine anlatır. Öğrencilerin kendilerinin veya ailelerinin karşılaştıkları sorunlardan hatırladıklarını sınıfta paylaşımları ve bu sorunlar üzerine konuşmaları sağlanır.

Öğrencilere, bu tür sorunları yaşamamak için neler yapmaları gerektiği sorulur. Onlara birkaç dakika süre verilerek tüketicilerin yaşadıkları sorunların kaynağının neler olabileceğini düşünmeleri istenir. Cevaplarını yanlarındaki arkadaşlarıyla değerlendirmeleri söylenir. Öğrencilerden cevaplarını sınıfta paylaşımları istenir.

Öğrencilere ailelerinin ve kendilerinin günlük yaşamda satın aldıkları şeyler sorulur ve bunlar tahtaya yazılır. Neler için para ödediklerini düşünerek hatırlamalarına yardımcı olunur. Bunların arasında **elektrik, otel, lokanta** vb. gibi seçeneklerin de söylenmesi sağlanır. Tahtada oluşan seçenekler arasında nasıl bir ilişki kurulacağını bulmaları istenir. Para ödenen şeyleri iki gruba ayırmalarına rehberlik edilir. Öğrencilerin **mal** ve **hizmet** kavramsallaştırmasına ulaşmaları sağlanır. Ardından öğrencilere mal ve hizmet satın almayla ilgili neleri bilmeleri gerektiği sorulur. Öğrenciler aşağıdaki sorulara veya benzerlerine yönlendirilir.

- 1) Bir tüketici olarak **mal** satın alırken nelere dikkat etmeliyiz?
- 2) Bir tüketici olarak **hizmet** satın alırken nelere dikkat etmeliyiz?
- 3) Satın aldığımız **mallarla** ilgili beklentilerimiz nelerdir?
- 4) Satın aldığımız **hizmetlerle** ilgili beklentilerimiz nelerdir?

Burada konuşma türlerinden **sunum, güdümlü konuşma** ve üç kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Aşağıdaki tabloda yer alan sorular tahtaya yazılır. Öğrencilerin bu soruları incelemeleri istenir ve sorulara verecekleri cevaplarla yaşadıkları, ilişkide oldukları sosyal yapıları ve doğayı fark etmeleri sağlanır. Bu sorular için oluşturacakları

cevaplar konusunda öğrencilere rehberlik edilir. Sorulara verdikleri cevaplardan hareketle “Sorumluluklarımı Anlatıyorum” başlıklı bir konuşma yapmaları istenir.

Sorumluluklarımı Anlatıyorum

- 1) Adınız nedir?
- 2) Kaç yaşındasınız?
- 3) Ailenize karşı sorumluluklarınız nelerdir?
- 4) Arkadaşlarınıza karşı sorumluluklarınız nelerdir?
- 5) Çevrenize ve topluma karşı sorumluluklarınız nelerdir?
- 6) Doğaya karşı sorumluluklarınız nelerdir?
- 7) Ülkenize karşı sorumluluklarınız nelerdir?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 17: Tüketicinin Bilinç Gücü Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (4)	Güdümlü Konuşma (2)

4.1.1.6. Vergi Bilir Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici

Metnin Adı: Vergi Bilir

Metnin Yazarı: -

Ana Tema: Vatandaşlık Bilinci

Alt Tema: Vergi Bilinci

Süre: 2 Ders Saati

Öğretmen kılavuz kitabında verilen bağlantı adresleri üzerinden öğrencilere konu ile ilgili videolar izletilmesi ve videolardan yola çıkılarak öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin yapılması istenmiştir.

Bu videolar sayesinde öğrencilerin vatandaşlık bilinci geliştirmeleri ve her vatandaşın sorumluluğu olan vergi konusunda bilinçlenmeleri amaçlanmıştır.

“Vergi Bilir” 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 42-44. sayfaları arasında içeriğine yer verilmiş olan bir dinleme/izleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Dersten önce öğrencilere çevrelerindeki yol, baraj, hava alanı, stat vb. büyük yapıları araştırma görevi verilir. Araştırmalarında bu büyük yapıların maliyetinin ne olduğunu bulmaları istenir.

Öğrencilerden belirledikleri yapılar ve bunların maliyetleriyle ilgili elde ettikleri bilgiler sorulur. Söyledikleri değerler tahtaya yazılır. Bu sürece tüm öğrencilerin katılımı sağlanır. Tahtada oluşan liste, başka illerdeki/bölgelerdeki büyük yapılar da eklenerek genişletilir.

Öğrencilerden tahtadaki yapıların ne işe yaradığını açıklamaları istenir. Açıklama yaparken yapıların ne tür ihtiyaçları karşıladığını öğrencilerin fark etmeleri sağlanır. Öğrencilere tahtada listelenen büyük yapıları kimin yaptığı sorulur. Öğrenciler “devlet” cevabına yönlendirilir. Ardından öğrencilere “Devlet, bu yapıları yaptıracak parayı nasıl ve nereden buluyor?” sorusu yöneltir ve düşünmeleri istenir. Öğrencilerden bu sorunun cevabını izleyecekleri videoda bulabilecekleri belirtilir, videoları dikkatle takip etmeleri istenir

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve üç kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere Vergi Bilinci 2 videosu (süresi 4.5 dakika, <http://www.eba.gov.tr/video/izle/1954f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8007>) izletilir. Öğrencilere “İhtiyacım Var” adlı 1. Etkinlik yaptırılır. Etkinlikte

öğrencilerin temel ihtiyaçları belirlemesine rehberlik edilir. İzledikleri videoda bahsedilen hizmetlerin insanların ihtiyaçları olduğu hatırlatılır. Etkinliği tamamladıktan sonra öğrencilerden açıklamalarını sınıfla paylaşmaları istenir. Doğru belirlenen her ihtiyacın geçmişten günümüze karşılanma şekilleri ve zorluk düzeyi öğrencilerle birlikte belirlenip kendi yazdıkları seçenekleri ve açıklamaları buna uygun olarak değerlendirmeleri istenir.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere Vergi Bilinci 3 videosu (süresi 4 dakika 40 saniye, <http://www.eba.gov.tr/video/izle/7668f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8008>) izletilir. Ardından öğrencilere “Vergimi Arıyorum” adlı 2. Etkinlik yaptırılır. Öğrencilerden videoda dinledikleri ve resimlerde belirledikleri, vergilerle gerçekleştirilen kamu hizmetlerini söylemeleri istenir ve bunlar tahtada listelenir. Tahtada oluşan listeye göre öğrencilerden kendi etkinliklerini değerlendirmeleri istenir. Tahtadaki seçeneklerin tümünü resimlerde belirleyen öğrenciler sözlü olarak ödüllendirilir.

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere Vergi Bilinci 4 videosu (süresi 1 dakika 27 saniye, <http://www.eba.gov.tr/video/izle/6271f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8009>) izletilir. Ardından “Nasıl Vergi Ödüyorum” adlı 3. Etkinlik yaptırılır. Etkinlikte, 1. resimde vergisini doğrudan ödeyen bir fabrika sahibi, ikincisinde kantinden alışveriş yapan ve vergisini dolaylı ödeyen bir öğrenci ve vergisini doğrudan ödeyen kantinci yer almaktadır. Doğrudan ve dolaylı vergi konularını kavramada güçlük çeken öğrencilere yardımcı olunup açıklamalar yapılır.

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere Vergi Bilinci 5 (süresi 1 dakika 3 saniye, <http://www.eba.gov.tr/video/izle/6990f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8010>), Vergi Bilinci 6 videosu (süresi 1 dakika 8 saniye,

<http://www.eba.gov.tr/video/izle/2234f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8011>) ve Vergi Bilinci 7 (süresi 1 dakika 23 saniye, <http://www.eba.gov.tr/video/izle/6542f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8012>) videoları arka arkaya seçici dinleme/izleme yöntemiyle izletilir ve “Kavramlar Nerede” adlı 4. Etkinlik’i buna göre yapacakları söylenir. Etkinlikteki kavramları incelemeleri istenir ve bu kavramların hangi videoda geçtiğini izleme sırasında işaretlemeleri istenir.

Kavramlar	5. Film	6. Film	7. Film
Mükellef		X	
Aydınlatma	X		
Vatandaş		X	X
Vergi yüzzsüzü			X
Sağlık ocağı			X
Afiş	X		
Ödül			X
Vergi adaleti	X		
Kamu hizmeti		X	X
Vergi	X	X	X

Etkinlik tamamlandıktan sonra doğru tablo tahtaya çizilir ve öğrencilerden kendi buldukları sonuçları karşılaştırmaları istenir. İşaretledikleri kavramların metin bakımından ne anlama geldiğini açıklamaları istenir.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere konuşma uygulaması yapılacağı söylenir. Uygulamaya grup olarak hazırlanacakları ve gruplar arasında bir yarışma yapılacağı belirtilir. Yarışma için öncelikle 5 öğrenci seçilerek jüri oluşturulur. Diğer öğrenciler 4-6 arasında gruba ayrılır. Gruplardan “Yeni Bir Şehir Kuruyoruz” adlı 5. Etkinlik’i yapmaları istenir. Gruplardan etkinliği bir taslak olarak kullanmaları ve bunu bir konuşmaya dönüştürmeleri istenir. Gruplar etkinlikle sunuma hazırlanırken eşit süre ayrılarak

onlara rehberlik edilir. Her grubun kendi aralarında bir kişiyi sözcü olarak belirlemeleri sağlanır. Jüriyi oluşturan öğrencilere grupların konuşmasını nasıl değerlendireceklerini belirlemeleri istenir. Gruplar etkinliği tamamladıktan sonra seçtikleri sözcülere sunumlarını yaptırır.

Burada konuşma türlerinden **sunum** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 18: Vergi Bilir Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (4)	Dinleme Türleri (5)
Sunum (1)	Soru – Cevap (4)	Güdümlü Konuşma (4)	Seçici Dinleme/İzleme (3) Katılımsız Dinleme/İzleme (2)

4.1.1.7. Gecekarası Adında Bir Karga Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Gecekarası Adında Bir Karga

Metnin Yazarı: Mehmet GÜLER

Ana Tema: Vatandaşlık Bilinci

Alt Tema: Paylaşma

Süre: 2 Ders Saati

Metinde Gecekarası adındaki bir karganın ceviz, fındık ve badem sevmesi ve bunları yiyebilmek için neler yaptığı anlatılmıştır.

Gecekarası adındaki karga rengini beğenmemektedir. Hatta beyazlaşabilmek için kendini göllere, denizlere atmakta ama her seferinde cilâlanmış gibi daha da kara olarak sudan çıkmaktadır. Zamanla rengine alışmıştır. O da diğer kargalar gibi kabuklu yiyecekleri çok sevmektedir. Kabuklu bir yiyecek bulduğu zaman onu heyecanla açmak çok hoşuna gitmektedir. Özellikle Musa Emmi'nin bahçesinden türlü yemişler yemeyi sevmektedir. Ancak Musa Emmi kargaların ağaçlarına geldiğini görünce meyvelerinden yemesinler diye onlara taş atmakta ya da ateş etmektedir. Zamanında bin bir emekle yaptığı bu bahçeden hiçbir şeyini onlarla paylaşmak istemez. Bakıldığı zaman Musa Emmi ağaçları diken kişi olduğu için haklıdır. Ancak kargalar da ağaçlardakilerin doğanın ürünleri olduğunu düşündükleri için haklıdırlar. Metne göre ceviz, fındık, bademin ise kimden yana olduğu bilinmemektedir.

Metinde anlatılan olay paylaşmanın önemine yaptığı vurgu ile dikkat çekmektedir.

Mehmet GÜLER tarafından yazılmış olan bu metin 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 55. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Hazırlık aşamasında öğrencilere dinletilecek kısa hikâyenin dramatize edilebilmesi için sınıfa sürahi, çakıl taşları ve su getirilir.

Öğrencilere bilmece şeklinde kısa bir metin dinletileceği ve dinleyecekleri metindeki soruyu cevaplamaları istenir.

“Bir karakarga bir gün çok susamış. Ancak etrafta hiç su görememiş. Dili damağına yapışmış bir halde su ararken bir ağacın altında yarısı su dolu bir sürahi görmüş. Yanına konmuş. Ama gagası ile suya yetişememiş. Uğraşmış uğraşmış ve sonunda bizim karakarga sürahideki suyu dökmeden içmeyi başarmış. Bilin bakalım bunu nasıl başarmış?”

Sorunun cevabını düşünmeleri için öğrencilere 3 dakika verilir. Öğrencilerden cevaplarını/tahminlerini paylaşmaları istenir ve bunu yaparken arkadaşlarının

duyabilecekleri şekilde ve gözlerine bakarak söylemeleri belirtilir. Daha sonra cevap şu şekilde açıklanır:

“Karakarga sürahiye çakıl taşları doldurarak suyu yükseltmiş ve gagasıyla erişebileceği seviyeye getirerek suyu içmiştir.”

Öğrencilere dinledikleri metnin fabl olduğu ve MÖ 6. yüzyılda yaşayan Ezop tarafından yazıldığı söylenir. Sınıfa getirilen malzemelerle öğrencilerden canlandırma yapmaları istenir. Öğrencilerden karga rolünde, dinledikleri hikâyeyi monolog şeklinde kendi kendilerine konuşarak canlandırmaları istenir ve öğrencilerin konuşmalarına herhangi bir sınırlama getirilmez.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **canlandırma (dramatizasyon)** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Gece Karası Adında Bir Karga adlı ses kaydı not alarak dinleme yöntemi ile öğrencilere dinletilir. Öğrencilerden “Cevapları Dinleyeceğim Hikâyeyi Çözeceğim” adlı 1. Etkinlik’i açmaları ve soruları gözden geçirmeleri istenir. Dinleme sırasında sorulara ilişkin not almaları ve dinleme sonrasında etkinlikteki soruları cevaplamaları istenir.

Öğrencilere metin dinletilir ve dinlemeden sonra bilmedikleri kelimeler olup olmadığı sorulur. Öğrencilerden bilmedikleri kelimeleri tahtaya yazmaları istenir. Sınıftaki tüm öğrencilerin katılımıyla bilinmeyen kelimeleri kullanıldıkları bağlamla (birlikte geçtiği cümleyle) birlikte tahtaya yazılması sağlanır. Kelimelerin anlamını öğrencilerin birlikte çözmelerine rehberlik edilir.

Öğrencilerin etkinlikteki sorulara verdikleri cevaplar incelenir ve farklı öğrencilerden soruların cevaplarını söylemeleri istenir. Hikâyeyi oluşturan unsurları fark etmeleri için aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilir:

- 1) Gecekarası başlangıçta neden kendini beğenmiyor?
- 2) Karganın kendi rengini beğenmemesini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 3) Gecekarası’nın kendisi hakkındaki fikri neden değişiyor?

- 4) Kendisi ile nasıl barışıyor?
- 5) Kendisi ile barışınca Gecekarası'nda ne gibi değişiklikler oldu?
- 6) Beğenmediğiniz özellikleriniz var mı?
- 7) Hangi özelliklerinizi değiştirebilirsiniz?
- 8) Kendini beğenmeyen insanların mutlu olabileceğini düşünüyor musunuz?

Sorulara verilen cevapların ardından öğrencilerin “kendisiyle barışık olan insanların hayatta başarılı ve mutlu olacağı” anlamına ulaşmasına rehberlik edilir.

Burada dinleme türlerinden **not alarak dinleme/izleme**; konuşma türlerinden iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Birinci dersin son bölümünde öğrencilere dinledikleri hikâyede kimin haklı olduğu sorulur ve öğrencilerin bu sorudan hareketle iki gruba ayrılması sağlanır. Grupların sayısının dengeli olmasına dikkat edilir. Gecekarası'nı haklı bulanlar ve Musa Emmi'yi haklı bulanların ders arasında bir araya gelerek neden haklı olduklarını belirlemeleri istenir. Sonraki derste bu konuda kimin haklı olduğunun hep birlikte belirleneceği söylenir.

Öğrencilerden Gecekarası'nı haklı bulanların sınıfın bir tarafına, Musa Emmi'yi haklı bulanların diğer tarafa geçmeleri istenir. İki grup arasında bir yarışma yapılacağı bunun için öncelikle grup üyelerinin birlikte “Kim Haklı” adlı 2. Etkinlik'i yapmaları istenir.

Her gruba sırayla söz verileceği söylenir ve gruplardan biri kurayla seçilir. Her defasında grup adına bir kişinin kendi grubunun fikrini söylemesi ve karşı grubun neden haklı olmadığını da kanıtlaması istenir. Konuşmalarında dinleyenleri ikna etmeleri gerektiği, ortama uygun olarak konuşmaları belirtilir. Bu uygulamayla öğrencilerin bir konuda iddia/tez (argüman) üretme becerileri geliştirilmeye çalışılır. Sınıf düzeyi uygun ise bu uygulama tam bir tartışmaya dönüştürülür.

Görüşlerini daha iyi ortaya koyan ve karşı grubun görüşlerini çürüten grubun hangisi olduğu belirlenir. Son olarak öğrencilere hem Gecekarası'nın hem de Musa

Emmi'nin kendi bakış açılarından haklı olduğu belirtilir ve her ikisini de mutlu edebilecek bir bakış açısının olup olamayacağı sorgulattır.

Burada konuşma türlerinden **münazara, ikna etme, tartışma, soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

d) Kültürümüzde “göz hakkı” ve “kurdun kuşun hakkı” olarak adlandırılan değerler öğrencilere buldurulmaya çalışılır, gerekirse öğretmen tarafından hatırlatılıp bunun üzerine öğrenciler konuşturulur.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 19: Gecekarası Adında Bir Karga Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (4)	Dinleme Türleri (2)
Münazara (1)	Soru – Cevap (4)	İkna Etme (1) Tartışma (1) Güdümlü Konuşma (1) Canlandırma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (1) Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

4.1.1.8. Vatandaşlık Bilinci Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 20: Vatandaşlık Bilinci Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (4)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (19)	Diğer Konuşma Türleri (23)	Dinleme Türleri (7)
Sunum (3) Münazara (1)	Soru – Cevap (18) Kendini Tanıtma (1)	Katılımlı Konuşma (2) Güdümlü Konuşma (15)	Seçici Dinleme/İzleme (4) Katılımsız

		Ezberleyerek Konuşma (1) Yaratıcı Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) İkna Etme (1) Tartışma (1) Canlandırma (1)	Dinleme/İzleme (2) Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

“Vatandaşlık Bilinci” temasında toplamda 46 adet konuşma türü ve 7 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 23 tanesi diğer konuşma türlerinden, 19 tanesi hazırlıksız konuşma ve 4 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerindendir. Tema kapsamında en çok diğer konuşma türleri kullanılmıştır. Diğer konuşma türlerinin temada geniş bir yelpaze içerisinde verildiği görülmektedir. Hazırlıksız konuşma türleri ise sayı bakımından fazla olmasına rağmen çeşit sayısı bakımından azdır.

Temada en çok kullanılan konuşma türü 18 kez kullanılan soru – cevap türüdür. Bu konuşma türünü 15 adet kullanımla güdümlü konuşma türü izlemektedir. Bunlardan başka 3 kez sunum, 2 kez katılımlı konuşma türleri kullanılmıştır. Münazara, kendini tanıtmak, ezberleyerek konuşma, yaratıcı konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, ikna etme, tartışma ve canlandırma türleri ise temada birer defa kullanılmıştır.

Temada 7 kez dinleme türlerine yer verilmiştir. Bu dinleme türlerinin kullanımı sırasıyla 4 kez seçici dinleme/izleme, 2 kez katılımlı dinleme/izleme ve 1 kez not olarak dinleme/izleme şeklinde oluşmuştur.

4.1.2. İkinci Tema: Millî Mücadele ve Atatürk

4.1.2.1. Atatürk'ün Kütüphanesi ve Okuma Aşkı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Anı

Metnin Adı: Atatürk'ün Kütüphanesi ve Okuma Aşkı

Metnin Yazarı: Nuri USLU

Ana Tema: Millî Mücadele ve Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ü Tanıyalım

Süre: 4 Ders Saati

Nuri USLU'ya ait bu anıda Atatürk'ün kitaplara ve okumaya verdiği önem anlatılmıştır.

Nuri USLU'nun anlattıklarına göre Atatürk'ün en çok hoşuna giden hediyeler kitaplardır. Çünkü Atatürk büyük bir kütüphaneye sahiptir ve okumak onun için bir tutkudur. Okurken gelişigüzel okumaz, önemli gördüğü yerlerin altını çizerek okur. Bu da onun etkin bir okur olduğunu bizlere göstermektedir. Kitap sayfalarını kıvrımayarak okuması bile kitaba verdiği değeri apaçık gözler önüne sermektedir. Metne göre Atatürk, uygar medeniyetler seviyesine çıkmanın yolunun kitaplardan geçtiğinin bilincinde olan bir liderdir.

Nuri USLU'ya ait olan bu anı 5. sınıf Türkçe ders kitabının 26-28. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 70-72. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) “Atatürk'ün Kütüphanesi ve Okuma Aşkı” adlı metinde herhangi bir konuşma etkinliğine ve dolayısıyla da konuşma türüne yer verilmemiştir.

Tablo 21: Atatürk'ün Kütüphanesi ve Okuma Aşkı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (-)	Diğer Konuşma Türleri (-)
-	-	-

4.1.2.2. İstiklâl Marşı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici

Metnin Adı: İstiklâl Marşı

Metnin Yazarı: Vehbi VAKKASOĞLU

Ana Tema: Millî Mücadele ve Atatürk

Alt Tema: Bağımsızlık

Süre: 6 Ders Saati

Bu metinde millî marş yazılması sırasında geçen olaylar anlatılmıştır.

Millî bir marş yazılması için yarışma açılır ve kazanana 500 lira verileceği duyurulur. Yarışmaya yüzlerce kişi başvurmasına rağmen yürekleri yeterince coşturacak bir şiir bulunamaz. Dönemin şairlerinden Mehmet Âkif'in bu yarışmaya katılmaması herkesin dikkatini çekmiş ve kendisinin yarışmaya katılması istenmiştir. Sonunda Mehmet Âkif yarışmaya katılmayı kabul eder; ancak şiiri birinci olsa bile kendisine para ödülü verilmemesi şartıyla... Nihayetinde Mehmet Âkif'in şiiri Büyük Millet Meclisi'nde coşkuyla karşılanır. Şiirinin birinci olması dolayısıyla Mehmet Âkif'e para ödülünün verilmesi gerektiği söylenir. Bunun üzerine Mehmet Âkif paranın bir kuruşuna bile dokunmadan bu paranın hepsini yoksul kadın ve çocuklarla meşgul olan bir hayır kurumuna verir.

Bu metinde Mehmet Âkif'in kişiliği vurgulanmak istenmiştir. Mehmet Âkif milletin bağımsızlık mücadelesini anlatacağı şiirine karşılık ödül almayı reddederek

bağımsızlığın parayla ifadesinin mümkün olmadığını vurgulamıştır. Bu da onun bağımsızlığa verdiği değeri göstermektedir.

Vehbi VAKKASOĞLU tarafından kaleme alınan bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 29-30. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 77-78. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

1) İstiklâl Marşı hakkında neler biliyorsunuz?

2) Millî marş neyi temsil etmektedir?

3) Farklı millî marşların bir arada söylendiği ortamlar nelerdir?

Öğrencilerin millî marşların özgürlük ve bağımsızlığı temsil ettiğini kavramaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) “Bir Yolcuya” metninin “Kahramanımı Anlatıyorum” adlı 5. Etkinlik’inin sunumlarına devam edilir. En güzel konuşmayı yapan öğrenciler belirlenerek ödüllendirilir.

Burada konuşma türlerinden **sunum** türü kullanılmıştır.

Tablo 22: İstiklâl Marşı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (-)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	-

4.1.2.3. Bayram Toplantısı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Tiyatro

Metnin Adı: Bayram Toplantısı

Metnin Yazarı: İsmail Hakkı SUNAT

Ana Tema: Millî Mücadele ve Atatürk

Alt Tema: Millî Bayramlar

Süre: 4 Ders Saati

Tiyatro şeklinde yazılmış olan bu metni kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Ayhan ve Beyhan radyoda duyurulan bir haber Üzerine bayramların gelmesini beklemektedir. Sırayla sahneye çıkan 19 Mayıs, 23 Nisan, 30 Ağustos ve 29 Ekim kendilerinin önemini ve hangi olaylar sonucunda ortaya çıktıklarını şiirsel bir dille anlatırlar. Bu metin bizlere millî bayramların milletimizin birliği, beraberliği ve geleceği açısından taşıdığı önemi göstermektedir.

İsmail Hakkı SUNAT tarafından kaleme alınan bu tiyatro metni 5. sınıf Türkçe ders kitabının 31-35. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 81-85. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere derse gelmeden önce aile büyüklerinden resmî bayramlarla ilgili anılarını dinleyip bunları yazmaları, varsa büyüklerinin bayram resimlerini de yanlarında getirmeleri söylenir.

Öğrenciler bayram kelimesinin anlamı üzerine konuşturulur. Bildikleri bayramları söylemeleri istenir. Millî veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günlere bayram dendiği sonucuna ulaşmaları için öğrencilere rehberlik edilir. Öğrencilerden “Bayramlarımız” adlı 1. Etkinlik’i yanlarındaki arkadaşları ile birlikte yapmaları istenir. Öğrencilere niçin bu bayramları kutladıkları sorulur. Ülkemizde milletçe kutladığımız bayramlarla tüm dünyada kutlanan bayramlar arasında ne fark olduğunu belirtmeleri istenir.

Öğrencilere, millî bayramların milletimizin birliği, beraberliği ve geleceği açısından taşıdığı önem vurgulanır. En son katıldıkları bayram törenini hatırlamaları ve bayram kutlamalarının nasıl geçtiğini anlatmaları istenir. Öğrencilere konuşurken

işitilebilir bir ses tonuyla, karşısındakilere bakarak (göz teması kurarak) konuşmaları gerektiği hatırlatılır.

Ailelerinden bayram anılarını derleyerek yazan öğrencilerden bu anıları okumaları ya da anlatmaları istenir. Eski bayramlara ait fotoğraflar getiren öğrencilerden bu fotoğrafların hikâyelerini sınıf arkadaşlarıyla paylaşmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma**, iki kez **sunum**, üç kez **güdümlü konuşma** ve üç kez **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 23: Bayram Toplantısı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (3)
Sunum (1)	Soru – Cevap (3)	Betimleyici Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (2)

4.1.2.4. O Geliyor Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: O Geliyor

Metnin Yazarı: Celal Sahir EROZAN

Ana Tema: Millî Mücadele ve Atatürk

Alt Tema: 19 Mayıs

Süre: 6 Ders Saati

Bu şiirde Atatürk'ün Samsun'a çıkışı ve kurtuluş ateşini milletin yüreklerinde nasıl alevlendirdiği anlatılmıştır. Milletçe giriştiğimiz bağımsızlık mücadelesinin lideri olan Atatürk, ulusun bağımsızlık arzusunu yerine getirmek için Samsun'a çıkarak bir mücadele başlatmıştır. O, bunu yaparken bütün milleti de onun arkasında olmuştur.

Celal Sahir EROZAN tarafından yazılmış olan bu şiir 5. sınıf Türkçe ders kitabının 36-37. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 88-89. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere Millî Mücadele teması içinde Kurtuluş Savaşı ile ilgili metinler okudukları hatırlatılır ve bu metinler üzerinde konuşmaları söylenir. Millet olarak giriştiğimiz bağımsızlık mücadelesinin lideri olan Mustafa Kemal Atatürk’le ilgili bilgilerini sınıfla paylaşımları istenir ve konuşma sırasında arkadaşlarıyla göz teması kurarak iştirilebilir bir ses tonu kullanmaları sağlanır. Öğrencilere söz verirken bir önceki arkadaşının paylaştığı bilgilere ve kişisel görüşlere katılıp katılmadıklarını belirtmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **bilgilendirici konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere bir şehrimizi konu alan konuşma hazırlayacakları ve sınıfta sunacakları söylenir. Onlardan Millî Mücadele döneminde ön plana çıkan şehirlerden birini belirlemeleri istenir. Konuşma öncesinde belirleyecekleri şehirle ilgili araştırmalarını aşağıdaki soruların rehberliğinde yapmaları söylenir:

- 1) Şehrin adı nedir?
- 2) Hangi bölgemizde yer alıyor?
- 3) Seçtiğiniz şehrin Millî Mücadele açısından önemi nedir?
- 4) Anlatacağınız şehirde nasıl ve kime karşı bir mücadele verilmiştir?
- 5) Bu mücadelede öne çıkan isim/isimler kimlerdir?
- 6) Seçtiğiniz şehirde Millî Mücadele ile ilgili bir anıt, heykel veya müze var mıdır?
- 7) Bu şehri gezmeleri için farklı sebepler nelerdir?

Öğrencilerden konuşmalarına nasıl başlayacaklarını ve yukarıdaki soruların cevaplarını konuşmalarında nasıl kullanacaklarını planlamaları istenir. Öğrenciler yabancı dillerden dilimize girmiş kelimelerin yerine Türkçe karşılıklarını kullanmaları konusunda uyarılır. Öğrencilerin konuşmalarını sınıfla paylaşmaları istenir. Başarılı öğrenciler alkışlatılarak ödüllendirilir.

Burada konuşma türlerinden **sunum, soru – cevap, güdümlü konuşma ve plânlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 24: O Geliyor Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (2) Bilgilendirici Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1)

4.1.2.5. Tren Rayları Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Tren Rayları

Metnin Yazarı: Osman ALAGÖZ

Ana Tema: Millî Mücadele ve Atatürk

Alt Tema: Fedakârlık, Cesaret

Süre: 4+2 Ders Saati

Hikâye türünde yazılan bu metinde, Duran adlı bir çocuğun öyküsünden yola çıkılarak Millî Mücadele yıllarındaki yaşam koşulları ve yaşanan zorluklar anlatılmıştır.

Duran ailesiyle birlikte Adana’da mutlu bir hayat sürmektedir. Ancak ülkenin düşman işgaline uğraması tüm dengeleri değiştirir. Adana işgal edilince eli silah

tutan herkes cepheye gider. Bunların arasında Duran'ın babası ve ağabeyi de vardır. Aradan bir hayli zaman geçmiş ve köye trenlerin geleceği ve bu trenlerle düşmanların asker sevkiyatı yapacağı öğrenilmiştir. Bir zamanlar raylarda oyunlar oynayan köyün çocukları bu haberi aralarında tartışırken Duran, onlara rayları sökmeyi teklif eder. Böylece düşmanların trenlerinin geçemeyeceğini söyler. Bunun üzerine köyün çocukları bir olup rayları yerlerinden söker. Her bir parçayı da kimsecikler bulamasın diye uzak yerlere gömerler. Bir gün bu raylar üzerinden gelen düşman treni raylar bitince toprağa çakılır ve vagonları yan yatar. Bunu gören Duran ve arkadaşları düşmana karşı kendilerince verdikleri mücadeleyi kazanmanın sevincini yaşarlar.

Bu metin bizlere savaş döneminde bile Türk çocuklarının gözü pek davranışlarını ve vatanları için verdikleri mücadeleyi hikâye etmektedir.

Osman ALAGÖZ tarafından kaleme alınan bu hikâye 5. sınıf Türkçe ders kitabının 38-42. sayfaları arasında, 5. sınıf öğretmen kılavuz kitabının ise 92-96. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden Kurtuluş Savaşı ile ilgili hatırladıkları kahramanları veya olayları sınıftaki arkadaşları ile paylaşmaları istenir. Öğrencilerin hatırlamalarını kolaylaştırmak, konu üzerinde konuşmalarını sağlamak için onlara yardımcı olunur.

Birbirlerinin konuşmalarına karşılık verebileceklerini söyleyip rahat bir diyalog ortamı oluşturulur. Çekingen öğrencilere daha çok söz hakkı verilir. Konuşmak istemeyenler cesaretlendirip teşvik edilir.

Öğrencilere; “Millî Mücadele'nin sembol isimleri kimlerdir?” sorusu yöneltir. Onların Atatürk, Kınalı Hasan, Nezahat Onbaşı, Nene Hatun, Şahin Bey, Sütçü İmam, Seyit Onbaşı vb. isimlere ulaşmalarına rehberlik edilir. Bu isimler hakkında kısa bir araştırma yapmaları sağlanır. Öğrencilere Millî Mücadele'de sembol olmuş kişilerle ilgili “Yurdumuzun Kahramanları” adlı 1. Etkinlik yaptırılır. Etkinliği arkadaşlarıyla birlikte yapabilecekleri belirtilir. Öğrencilerden ülkemizin

işgalinin ardından başlayan Kurtuluş Savaşı ve kahramanları hakkında yazdıklarını arkadaşları ile paylaşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **katılımlı konuşma, soru – cevap ve sunum** türleri kullanılmıştır.

b) “<http://www.eba.gov.tr/video/izle/2214f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8006>” adresindeki tren videosu öğrencilere izletilir. Öğrencilerin bu sessiz film için bir metin hazırlamaları istenir. Bu metnin videodaki görselle uyumlu olarak akışını sağlamalarında rehberlik edilir. Yabancı kelimeler yerine Türkçe karşılıklarını kullanmaları konusunda öğrenciler uyarılır. Hazırladıkları metin için bir başlık belirlemeleri söylenir. Metinlerini film eşliğinde seslendirmeleri istenir. Sunumlarında başarılı öğrenciler ödüllendirilir.

Burada konuşma türlerinden **sunum ve canlandırma (dramatizasyon)** türleri kullanılmıştır.

Tablo 25: Tren Rayları Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (2)	Soru – Cevap (1)	Katılımlı Konuşma (1) Canlandırma (1)

4.1.2.6. Bir Yolcuya Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Bir Yolcuya

Metnin Yazarı: Necmettin Halil ONAN

Ana Tema: Millî Mücadele ve Atatürk

Alt Tema: Çanakkale

Süre: 2 Ders Saati

Şair bu şiirde Çanakkale'nin zorlu mücadelelerle dolu geçmişini şiirsel bir dille kaleme almıştır. Buraya gelen insanlara geldikleri bu yerin önemini kavramalarını söylemektedir. Bu yerde binlerce kişi şehit olmuş ve ülkemizin bağımsızlığını kazanmak için çabalamıştır. Ve sonunda muvaffak olup milletin bağımsızlığı elde edilmiştir. Bu nedenle Çanakkale milletin geçmişinde önemli bir yere sahiptir.

Necmettin Halil ONAN'a ait olan bu şiir 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 74. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Aşağıdaki sorular tahtaya yazılır; öğrencilere, bir türkü dinleyecekleri söylenir ve bu soruları türküyü dinlettikten sonra cevaplamaları istenir:

- 1) Türküde hangi savaştan bahsedilmektedir?
- 2) Türküde nasıl bir savaştan bahsedilmektedir?
- 3) Türküyü dinlerken hissettiğiniz duyguyu nasıl tanımlarsınız?
- 4) Türküdeki kişilerin özellikleri için ne söyleyebilirsiniz?

(<http://www.eba.gov.tr/video/izle/152380ee8b48dd5904750a9f934a9ab5ac4390ef3e002>)

Yukarıdaki EBA adresinden Çanakkale Türkü'sü öğrencilere dinletildikten sonra soruları cevaplamaları istenir. Halkımızın Çanakkale Savaşı'ndaki fedakârlıklarını ve kahramanlıklarını fark etmeleri için öğrencilere rehberlik edilir.

Çanakkale Türküsü

Çanakkale içinde aynalı çarşı,

Ana ben gidiyom düşmana karşı,

Off, gençliğim eyvah!

Çanakkale içinde bir uzun selvi

Kimimiz nişanlı, kimimiz evli,

Off, gençliğim eyvah!

Çanakkale içinde bir kırık testi

Analar babalar ümidi kesti,

Off, gençliğim eyvah!

Çanakkale elinde toplar kuruldu,

Vay bizim uşaklar orda vuruldu,

Off, gençliğim eyvah!

Çanakkale üstünü duman bürüdü

On üçüncü fırka harbe yürüdü,

Off, gençliğim eyvah!

Çanakkale içinde vurdular beni

Ölmeden mezara koydular beni,

Off, gençliğim eyvah!

Anonim

Burada dinleme türlerinden ise **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere bir şiir videosu izletileceği söylenir. Videoyu izlerken şiiri dikkatli bir biçimde dinlemeleri konusunda öğrenciler uyarılır. Şiirde duygularının hangi bölümlerde yoğunlaştığını belirlemeleri istenir.

“Bir Yolcuya” şiirinin videosu (<http://www.eba.gov.tr/video/iz-le/8748f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8001>) adresinden izletilir.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden “Seste Anlam Gizli” adlı 1. Etkinlik’i açmaları ve etkinliğin yönergesini dikkatli bir biçimde okumaları istenir. Metni ikinci kez not alarak dinleme yöntemiyle dinleyecekleri belirtilir. Şiiri dinlerken hangi kelimelerde sesin değişerek yükseldiğini belirlemeleri ve kelimeleri gösteren çizgilerin altına X işareti koymaları istenir. Dinlemenin ardından etkinliğin doğru şeklini tahtaya yazarak öğrencilerin kendi işaretlemeleri ile karşılaştırmaları sağlanır. Öğrencilerden bazılarına şiirin metni verilerek yaptıkları işaretlemelere uygun biçimde okutturulur.

Burada dinleme türlerinden **not alarak dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

1) İzlediğiniz videodaki sahneler nelerdir?

2) Sahneler neleri temsil etmektedir?

3) Çanakkale Savaşlarında ve Kurtuluş Savaşı’nda ne için mücadele edilmiştir?

Öğrencilerin bu konuda konuşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

e) Yaşadıkları zamanı, şiirin ve şiire konu olayların gerçekleştiği zamanı kavramaları için öğrencilere “Oluş Zamanı” adlı 2. Etkinlik yaptırılır. Öğrencilerin tarihleri nasıl yerleştirdiklerini açıklamaları ve tartışmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **bilgilendirici konuşma, güdümlü konuşma ve tartışma** türleri kullanılmıştır.

f) Öğrencilere Çanakkale veya Kurtuluş Savaşı kahramanlarından biriyle ilgili bir konuşma hazırlayacakları söylenir. Bu konuşmaya hazırlık için bir kahraman belirlemeleri ve araştırma yapmaları istenir. Araştırmalarında kahramanları hakkında bilgi, belge ve resimler bulmaları söylenir ve onlara konuşmalarında rehberlik edecek “Kahramanımı Anlatıyorum” adlı 5. Etkinlik yaptırılır.

Etkinliğin ilk sütununda öğrencilerin konuşmalarının içeriğini nasıl oluşturacağı, ikinci sütunda ise konuşmalarını oluştururken dikkat etmesi gereken kimi hususlar verilmiştir. Öğrencilerin bu şablonu izleyerek konuşmalarını hem içerik hem sunum olarak tasarlamalarına rehberlik edilir.

Burada konuşma türlerinden **sunum, güdümlü konuşma ve plânlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 26: Bir Yolcuya Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (6)	Dinleme Türleri (3)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (3) Bilgilendirici Konuşma (1) Tartışma (1) Plânlı Konuşma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (2) Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

4.1.2.7. Dersimiz Atatürk Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici/Belgesel

Metnin Adı: Dersimiz Atatürk

Metnin Yazarı: -

Ana Tema: Millî Mücadele ve Atatürk

Alt Tema: Atatürk

Süre: 2 Ders Saati

Öğretmen kılavuz kitabında verilen bağlantı adresi üzerinden öğrencilere Dersimiz Atatürk adlı kısa filmin izletilmesi istenmiştir. Bu kısa filmde yola çıkarak öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin yapılması istenmiştir.

Bu kısa film sayesinde öğrencilerin Atatürk ile ilgili daha çok bilgi edinmeleri hedeflenmiştir.

“Dersimiz Atatürk” 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 86-87. sayfaları arasında içeriğine yer verilmiş olan bir dinleme/izleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere not olarak dinleme/izleme yöntemiyle kısa bir belgesel film izleyecekleri söylenir. Filmi izlerken önemli gördükleri bilgileri kaydetmeleri istenir. Dersimiz Atatürk adlı kısa film (<http://www.eba.gov.tr/video/izle/1539f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8002>) sonuna kadar izletilir. Filmi izledikten sonra öğrencilere “Atatürk’ü Unutmayalım” adlı 1. Etkinlik’i açmaları ve etkinliğin ikinci bölümünü dinleme/izleme sırasında aldıkları notların yardımıyla tamamlamaları söylenir. Öğrencilerden, Atatürk’le ilgili önceden bildikleri ile filmde öğrendiklerini karşılaştırmaları ve yeni öğrendikleri bilgilerin yanına bir işaret koymaları istenir.

Burada dinleme türlerinden **not olarak dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere izledikleri filmle ilgili şu sorular yöneltilir:

1) İzlediğiniz filmin adı nedir?

2) Filmdeki çocuğun adı nedir?

3) Mert'in dedesinin çalışma odasındaki eşyalarla mesleği arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?

4) Atatürk'ün tam olarak kaç kitap okuduğunu çocuklar kimden öğreniyorlar?

5) Atatürk nasıl kitap okurmuş? Atatürk'ün Kütüphanesi ve Okuma Aşkı metnindeki bilgilerle karşılaştırın.

6) Çanakkale Savaşı'ndan Cumhuriyet'in ilanına kadar Millî Mücadele hangi aşamalardan geçiyor?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden “Atatürk'ün Özellikleri” adlı 2. Etkinlik'i açmaları istenir. Filmin aşağıda yazıya geçirilmiş olan bölümü öğrencilere cümle cümle durdurularak tekrar izletilir. Öğrencilere bu bölüm yazdırılır.

“Derken, Kurtuluş Savaşı başlıyor. Elde bu mücadele için gerekli hiçbir şey yok. Tersine birçok engel ve zorluk var.”

Mert: Atatürk nasıl başarıyor öyleyse?

“Başarıyor çünkü üstün zekâlı bir örgütçü, büyük bir asker. Gerçek bir aydın, bir dahi. Her olasılığı düşünüyor, bir başına hareket etmiyor. Amacını halka açıkça anlatıyor, benimsetiyor. Hayale kapılmıyor, adım adım yürüyor. Yapamayacağını söylemiyor, söylediğini yapıyor. Milletine güveniyor, milleti de ona güveniyor.”

Bu bölümün ardından öğrencilerden izledikleri filmin hangi bölümlerinin gerçek hangi bölümlerinin kurgu olduğunu açıklamaları istenir.

Etkinliğin ikinci aşamasında öğrencilerin Atatürk'ün bu bölümde anlatılan özelliklerinden beğendiklerini belirlemeleri ve sebebini açıklamaları istenilerek izlediklerinden çıkarımlar yapması sağlanır. Öğrenciler etkinliği tamamladıktan sonra düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **eleştirel konuşma** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

d) Öğrencilere planlama becerilerini geliştirmek ve planlarını arkadaşlarıyla paylaşımlarını sağlamak amacıyla bir sunum planı hazırlatılır. Öğrencilerden kendilerini izledikleri filmin kahraman Mert'in yerine koyarak 23 Nisan'da yapacakları bir sunum için taslak bir plan oluşturmaları, bu amaçla "Sunum Planım" adlı 3. Etkinlik'i yapmaları istenir. Etkinlikteki basamakları izleyerek sunum planlarını hazırlamaları söylenir. Ürettikleri planlarını arkadaşlarına aktarmaları ve onların fikirlerini alarak planlarını yeniden oluşturmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **sunum**, **plânlı konuşma** ve **kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma (empati kurma)** türleri kullanılmıştır.

Tablo 27: Dersimiz Atatürk Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (4)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Eleştirel Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1) Empati Kurma (1)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

4.1.2.8. Millî Mücadele ve Atatürk Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 28: Millî Mücadele ve Atatürk Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (7)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (9)	Diğer Konuşma Türleri (19)	Dinleme Türleri (5)
Sunum (7)	Soru – Cevap (9)	Betimleyici Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (8) Bilgilendirici Konuşma (2) Plânlı Konuşma (3) Eleştirel Konuşma (1) Empati Kurma (1) Tartışma (1) Canlandırma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (3) Not Alarak Dinleme/İzleme (2)

“Millî Mücadele ve Atatürk” temasında toplamda 35 adet konuşma türü ve 5 adet dinleme türüne yer verilmiştir.

Konuşma türlerinden 19 tanesi diğer konuşma türlerinden, 9 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 7 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir. Tema genelinde en çok kullanılan konuşma türleri diğer konuşma türleri başlığı altında yer almaktadır. Bu temada hazırlık konuşma ve hazırlıksız konuşma türleri birer örnekle sınırlı kalmışken diğer konuşma türleri çeşit bakımından daha fazladır.

Tema genelinde en çok kullanılan konuşma türü hazırlıksız konuşma türlerinden olan soru – cevap türüdür ve 9 kez kullanılmıştır. Ardından 8 kez kullanımla güdümlü konuşma türü gelmektedir. Bu iki konuşma türünü 7 defalık kullanımıyla sunum türü izlemektedir. Bu konuşma türlerinin haricinde 3 kez plânlı konuşma, 2 kez bilgilendirici konuşma ve birer kez de betimleyici konuşma, katılımlı

konuşma, eleştirel konuşma, empati kurma, tartışma ve canlandırma türleri uygulanmıştır.

Bu temada 5 defa dinleme türlerine yer verilmiştir. Bunlardan seçici dinleme/izleme 3 kez, not alarak dinleme/izleme ise 2 kez kullanılmıştır.

4.1.3. Üçüncü Tema: Millî Kültürümüz

4.1.3.1. Anadolu Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Anadolu

Metnin Yazarı: Mehmet Faruk GÜRTUNCA

Ana Tema: Millî Kültürümüz

Alt Tema: Yurdumuz

Süre: 6 Ders Saati

Mehmet Faruk GÜRTUNCA tarafından yazılan şiir türündeki bu yazıda ülkemizin güzellikleri anlatılmıştır. Şair, Anadolu'nun tüm güzelliklerini bizlere şiirindeki mısralarla yansıtmaya çalışmıştır. Kendi diyarının bambaşka olduğunu söyleyerek yurduna duyduğu sevgi ve bağlılığı dile getirmiştir.

Mehmet Faruk GÜRTUNCA tarafından yazılmış olan bu şiir 5. sınıf Türkçe ders kitabının 45. sayfasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 103. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere bir gezileriyle ilgili anılarını anlatacakları söylenir. Öğrencilere şimdiye kadar yaptıklarından farklı bir konuşma uygulaması yapacakları belirtilir. Uygulama şu şekilde açıklanır:

“Konuşma başlamadan önce sınıftaki öğrencilerin tamamı ayağa kalkacak. Konuşma yapan arkadaşlarını ayakta dinleyecekler. Öğrencilerin sıralarına oturması konuşmacıya bağlı olacak. Konuşma yapan öğrenci, ayaktaki herhangi bir öğrenci ile

göz göze gelince, ayakta olan öğrenci konuşan arkadaşının sözlerini duyup anladığı takdirde yerine oturacak. Konuşmacı hem konuşmasını yapacak hem de bütün arkadaşlarını sıralarına oturtmaya çalışacak. Konuşma sırasında uzun boşluklar olursa oturan öğrencilerin tümü tekrar ayağa kalkacak. Bu şekildeki konuşmasını en doğal biçimde tamamlayan, hem anısını anlatıp hem de en çok arkadaşının oturmasını sağlayan öğrenci başarılı kabul edilecek.”

Öğrencilerin konuşma uygulamasının kurallarını kavramaları için örnek uygulamayı öğretmen gerçekleştirir. Hem bir konuşma yapar hem de göz göze geldiği öğrencilerin oturmasını sağlar. Öğrencilere yapmaya çalıştıkları şeyin göz teması kurmak olduğu belirtilir. Ardından bir gezideki anılarını düşünmeleri istenir ve istekli öğrencilere öncelik vererek konuşma uygulaması yaptırılır. Öğrencilerin konuşmaları göz temasını ne oranda kurduklarına göre değerlendirilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 29: Anadolu Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (-)	Diğer Konuşma Türleri (1)
-	-	Güdümlü Konuşma (1)

4.1.3.2. Komşuluk Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Komşuluk

Metnin Yazarı: Şevket RADO

Ana Tema: Millî Kültürümüz

Alt Tema: Komşuluk İlişkileri

Süre: 4 Ders Saati

Şevket RADO tarafından yazılmış olan bu metin komşuluğa verilmesi gereken önemi ifade etmesi bakımından önemlidir. Yazara göre, insana akrabasından bile yakın olan kişi komşusudur. Çünkü komşuları insanın neredeyse her anında onun çevresindedirler. İyi kötü her hâlimizi görürler. Eğer şanslıysak ve iyi komşularımız varsa en kötü anlarımızda da onlar yanımızda olurlar. Hatta bizler için bir dosttan bile öte olabilirler.

Bu metin komşuluğa verilmesi gereken önemi ifade etmesi bakımından önemli bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şevket RADO tarafından kaleme alınan bu deneme yazısı 5. sınıf Türkçe ders kitabının 46-47. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 107-108. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Komşulukla ilgili aşağıdaki sayışmacalar iki söz sırasına göre kâğıtlara yazılır. Öğrencilere bu kâğıtlar verilerek sayışmacaları hızlı biçimde söylemeleri istenir.

KOMŞU, KOMŞU

-Komşu, komşu!

-Hu, hu!

-Oğlun geldi mi?

-Geldi

-Ne getirdi?

-İnci, boncuk.

-Kime, kime?

-Sana, bana.

-Başka kime?

-Kara kediye

-Kara kedi nerede?

-Ağaca çıktı

-Ağaç nerede?

-Balta kesti

-Balta nerede?

-Suya düştü.

-Su nerede?

-İnek içti.

-İnek nerede?

-Dağa kaçtı.

-Dağ nerede?

-Yandı, bitti kül oldu

ANONİM

KOMŞU KOMŞU HUU

Komşu komşu huu...

Sırtındaki ne?

Arpa

Kaçı sattın?

Kırka

Eve ne aldın?

Hırka

Çocuğa ne aldın?

Halka

ANONİM

Karşılıklı söz sırası geçişlerinde duraklamalar olursa sayışmaca söylemenin keyifli olmayacağı konusunda öğrenciler uyarılır. Öğrencilerin bir saniye duraklayarak kendi sözlerini söylemeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Sınıfa, komşulukla ilgili karikatürler getirilir ve öğrencilerin bu karikatürler hakkında düşündüklerini paylaşmaları sağlanır. Öğretmen her karikatürde ne anlatılmak istendiğiyle ilgili bir iki dakikalık konuşma yapar. Öğrencilerin ön bilgileri harekete geçirildikten sonra aşağıdaki soruları cevaplamaları istenir. Konuşurken göz teması sağlamanın önemli olduğu, nezaket kurallarına dikkat etmeleri gerektiği hatırlatılır.

Öğrencilere aşağıdaki sorulardan uygun olanları yöneltilerek metne hazırlanır:

- 1) Nasıl bir evde yaşıyorsunuz? Bir apartman dairesi mi ya da müstakil bir ev mi?
- 2) Komşularınız kimlerdir?
- 3) Komşularınızla neler paylaşıyorsunuz?
- 4) Komşularınıza misafirliğe gidiyor musunuz?
- 5) Komşularınızın çocuklarıyla arkadaşlık yapıyor musunuz?
- 6) Anne ve babanızın komşularınızla ilişkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 7) En çok sevdiğiniz komşunuz kimdir? Niçin?

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma, güdümlü konuşma, sunum ve soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 30: Komşuluk Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (3)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (2) Betimleyici Konuşma (1)

4.1.3.3. Ben Bir Küçük Kilimim Metninin İncelemesi**Metnin Türü:** Hikâye**Metnin Adı:** Ben Bir Küçük Kilimim**Metnin Yazarı:** Bedri Rahmi EYÜPOĞLU**Ana Tema:** Millî Kültürümüz**Alt Tema:** Geleneksel Sanatlarımız**Süre:** 6 Ders Saati

Hikâye türündeki bu metinde geleneksel el sanatlarımızdan olan kilim dokumayla dokunan bir kilimin hikâyesi anlatılmıştır.

Kilimin ağzından anlatılan bu hikâyede Denizli’de var olan kilimcilik anlatılır. Yedinci adındaki bu kilim Çatılmışların Ortanca Gelini tarafından dokunur. Ancak renkleri gün geçtikçe solmaya başlar. Çünkü gelin, kaynanasının lafını dinlemeyip kilimin yünlerini boyamak için Bohçacı kadının adı boyalarını kullanmıştır. Oysa kaynanasını dinleyip Duru Nene’nin bin bir emekle elde ettiği boyaları kullansaydı dokuduğu kilimlerin böyle hemencecik solmayacağı söylenir.

Bu metin bize küçük bir kilimin ağzından yaşananları hikâyeleştirirken aslında yitip gitmekte olan geleneksel sanatlarımıza dikkat çekmektedir.

Bedri Rahmi EYÜPOĞLU tarafından yazılmış olan bu hikâye 5. sınıf Türkçe ders kitabının 48-49. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 113-114. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere dersin sözlü iletişim/konuşma bölümünde kullanmak üzere yöresel bir yemeğin nasıl yapıldığını, annelerinden, ulaşabilecekleri aşçılardan ve diğer bilgi kaynaklarından araştırmaları söylenir. Sınıfa getirilen materyalleri öğrencilerin rahatça incelemeleri sağlanır. Öğrenciler inceleme yaparken Fatih Kısaparmak'ın Kilim parçası dinletilir.

Öğrencilere şu sorular yöneltilir:

- 1) Ailenizde veya yakın çevrenizde el sanatları ile uğraşanlar var mı?
- 2) Sizin sevdiğiniz bir el sanatı var mı?
- 3) El sanatlarıyla ilgili izlediğiniz film veya belgeselleri paylaşır mısınız?

Öğrencilerin görüşlerini rahatça açıklamasına imkân sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerden araştırdıkları yöresel yemeği arkadaşlarına tanıtmaları ve nasıl yapıldığını anlatmaları istenir. Anlatımda uygun hitap ifadelerini kullanmaları, arkadaşları ile göz teması kurmaları, vurgu ve tonlamalara dikkat etmeleri gerektiği hatırlatılır. Konuşma yapan öğrencileri tahtadaki sorulara göre diğer öğrencilerin değerlendirmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **sunum** türü kullanılmıştır.

Tablo 31: Ben Bir Küçük Kilimim Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (1)

4.1.3.4. Nasreddin Hoca Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici Metin

Metnin Adı: Nasreddin Hoca

Metnin Yazarı: Hakan MERİÇ

Ana Tema: Millî Kültürümüz

Alt Tema: Kişilerle Özdeşleşmiş Kültürümüz

Süre: 4 Ders Saati

Hakan MERİÇ'e ait bu metinde kültürümüzün bir parçası olan Nasreddin Hoca anlatılmıştır.

Nasreddin Hoca'nın hayatıyla ilgili bilgilerin verilmesinin ardından onun tüm dünya tarafından tanınan bir bilge olduğundan bahsedilmiştir. Metnin sonunda ise mizahi yönünü gözler önüne seren türbesinden bahsedilmiştir. Metin geneline bakıldığında onun insani değerlere verdiği önem ve bilge kişiliğinin ön plâna çıkarıldığı görülür. Çevresindeki insanların onu çok sevdiği ve her türlü sorunda ona başvurduğu dile getirilmiştir. Nasreddin Hoca'nın zeki ve hazır cevap bir insan olduğu için çevresindekiler tarafından çok değer gören bir insan olduğundan bahsedilir. Bu kişiliğinin onu geçmişten günümüze kadar nokteleriyle taşıdığı dile getirilmiştir.

Hakan MERİÇ tarafından yazılan bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 50-51. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 118-119. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere Nasreddin Hoca fıkrası ile ilgili kısa bir video izletileceği ve izlemeden sonra fıkrayı kendilerinin anlatacağı söylenir. İzleme bittikten sonra akıllarında kaldığı kadarıyla fıkra birkaç öğrenciye anlattırılır.

Öğrencilerden çevrelerinde en çok hangi fıkraların anlatıldığını söylemeleri istenir. Kimlerden Nasreddin Hoca fıkraları dinlediklerini düşünmeleri istenir. Kendilerinin sevdikleri fıkraları arkadaşlarıyla paylaşmaları söylenir.

Öğrencilerden Nasreddin Hoca'nın bu kadar komik fikirleri nereden bulduğunu düşünmeleri istenir. Nasreddin Hoca ile ilgili merak ettikleri diğer unsurlar “Merak Ediyorum” adlı 1. Etkinlik’e yazdırılır. Yazdıkları sorular sesli olarak okutulur. Bu soruların cevaplarını okuyacakları metinde bulabilecekleri belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, eğlence amaçlı konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere topluluk önünde konuşma alışkanlığı kazandırmak amacıyla görsel sunum olarak hazırladıkları afişlerdeki Nasreddin Hoca fıkralarını sınıfın önünde (afiş üzerinden) anlatmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma, güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Tablo 32: Nasreddin Hoca Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (2) Eğlence Amaçlı Konuşma (1) Betimleyici Konuşma (1)

4.1.3.5. Atasözü Sevgisi Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Atasözü Sevgisi

Metnin Yazarı: Pelin GÜNEŞ

Ana Tema: Millî Kültürümüz

Alt Tema: Atasözü

Süre: 6 Ders Saati

Hikâye türündeki bu metinde küçük bir çocukla emekli bir tarih öğretmeni arasında otobüste geçen bir konuşma verilmiştir.

Küçük bir çocuğun yanına oturmasıyla yaşlı amca konuşmaya başlar. Ona kendi yaşamından bahseder. Bu sırada da çocuğa cevabını bilmediği sorular sorar. Bu sorularında ve konuşmalarında atasözlerine yer verir. Hikâyede otobüsteki diğer yolcuların da amcanın konuşmasından sıkıldıkları dile getirilmiştir. Hatta öyle ki hikâyenin küçük kahramanı bu konuşmalara daha fazla dayanamayarak gideceği yerden iki durak önce iner. Oysaki bu metin bizlere büyüklerimizin konuşmalarında sık sık yer verdiği atasözlerini anlatmak istemiştir. Büyüklerimiz kendi tecrübelerinden de yola çıkarak biz küçüklerle belli birikimler sonucu oluşmuş atasözlerini sarf ederek, bizlere yol göstermek isterler.

Pelin GÜNEŞ tarafından yazılan bu hikâye 5. sınıf Türkçe ders kitabının 52-54. sayfaları arasından, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 127-129. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere çevrelerinde bulunan aile büyüklerinin kimler olduğu sorulur ve bu kişiler hakkında duygularını paylaşmaları istenir.

Öğrencilerden büyükanne ve büyükbabalarının konuşmalarında dikkatlerini çeken şeylerin neler olduğu sorulur. Atasözü ve deyim kullanma oranlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmalarına kılavuzluk edilir. Büyüklerin atasözlerini niçin gençlere ve çocuklara göre daha fazla kullandıklarını düşünmeleri istenir. Buna ilişkin görüşlerini açıklamaları için öğrencilere rehberlik edilir.

Öğrencilere bildikleri atasözleri söyletilip tahtaya yazdırılır. Bu konuda istekli tüm öğrencilere fırsat tanınır. Tahtaya yazarken atasözünün ne anlama geldiğini biliyorlarsa açıklamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **bilgilendirici konuşma** ve iki kez **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere “Yanlış Anladım-Yanlış Anladın” adlı sözlü bir etkinlik yapacakları söylenir. Onlardan yanlış anlaşıldıkları veya yanlış anladıkları bir durumu düşünmeleri istenir. Yanlış anlama ya da anlaşılmanın nasıl bir sonuç doğurduğunu ve bu yanlış anlaşılmayı nasıl düzelttiklerini sözlü olarak anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 33: Atasözü Sevgisi Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (3)	Güdümlü Konuşma (2) Bilgilendirici Konuşma (1)

4.1.3.6. Bir Bardak Çay Daha Alır mısınız? Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici

Metnin Adı: Bir Bardak Çay Daha Alır mısınız?

Metnin Yazarı: -

Ana Tema: Millî Kültürümüz

Alt Tema: Gelenekler

Süre: 2 Ders Saati

Öğretmen kılavuz kitabında verilen bağlantı adresi üzerinden öğrencilere konu ile ilgili videonun izletilmesi istenmiştir. Videodan yola çıkarak öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin yapılması istenmiştir.

Bu videolar ile öğrencilerin millî kültürümüze ait olan öğeleri tanımasını amaçlanmıştır.

“Bir Bardak Çay Daha Alır mısınız?” 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 111-112. sayfaları arasında içeriğine yer verilmiş olan bir dinleme/izleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilerden, dersten en az bir gün önce çayın nasıl demlendiğini öğrenmeleri istenir. Öğrencilere “Çay Demleme” adlı 1. Etkinlik yaptırılır. Sınıfta çayın demlenmesi ile ilgili öğrenciler konuşturulur. Konuşulan konu ile ilgili söz alarak birbirlerine soru sormalarına imkân tanınır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, soru – cevap ve katılımlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere belgesel nitelikli bir film izleyecekleri söylenir. Arkalarına yaslanıp dikkatli bir şekilde izlemeleri istenir. Bir Bardak Çay Daha Alır Mısınız? (<http://www.eba.gov.tr/video/izle/3231f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8004>) videosu bir kez izletilir. Öğrencilerden “Aklımda Kalanlar” adlı 2. Etkinlik’i açmaları ve Türk çayı ile ilgili akıllarında kalan bir iki özelliği yazmaları söylenir. Ardından video bir kez daha izletilir ve belgeselde Türk çayı ile ilgili söylenen özellikler etkinlikteki alana yazmaları söylenir. Etkinliğin ardından her bir öğrenciye belirledikleri bir özellik tahtaya yazdırılır. Türk çayı ile ilgili videoda aktarılan tüm özellikler ortaya çıkana kadar uygulamaya devam edilir. Son olarak öğrencilerden tahtada ortaya çıkan özelliklerden kendilerinin yazmadıklarını etkinliklerine eklemeleri istenir.

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere bir plan çerçevesinde konuşma hazırlama ve bunu topluluk karşısında sunma becerilerini geliştirmek için “Türk Kahvesi” adlı 4. Etkinlik yaptırılır. Öğrencilere Amerikalı Katharine Branning’in Türklerle ilgili araştırma yaparak Türklerin özelliklerini, tarihini, kültürünü, geleneklerini, doğasını, müziklerini çay üzerinden anlattığı belirtilir. Öğrencilerden yaşadıkları yerin

kültürünü, doğasını, tarihini, geleneklerini, müziğini Türk kahvesi ile nasıl anlatabileceklerini düşünmeleri ve etkinliği bu düşünceyle yapmaları istenir. Etkinlikteki soruları cevaplamaları ve yönergeleri takip ederek kendi metinlerini oluşturmaları sağlanır. Konuşulan konu ile ilgili söz alarak bir birbirlerine soru sormalarına imkân tanınır ve konuşmalarında uygun hitap ve nezaket kelimelerini kullanmaya özendirilir.

Burada konuşma türlerinden **sunum, plânlı konuşma, güdümlü konuşma, soru – cevap** ve **katılımlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 34: Bir Bardak Çay Daha Alır mısınız? Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (5)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2) Katılımlı Konuşma (2) Plânlı Konuşma (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

4.1.3.7. Davul Tozu, Minare Gölgesi Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye (Gezi Yazısı)

Metnin Adı: Davul Tozu, Minare Gölgesi

Metnin Yazarı: -

Ana Tema: Millî Kültürümüz

Alt Tema: Tarihî Mekânlarımız

Süre: 2 Ders Saati

Metinde Mısır Çarşısı'na gitmiş olan iki kardeşin burada başlarından geçen olaylar anlatılmıştır.

İkiz Gezginler, Ege ve Peri, Eminönü'nde aileleriyle birlikte gezmektedirler. Bu sırada yeni mekânlar ve yerler gezip görürler. Mısır Çarşısı'na geldiklerinde buranın baharatlarıyla ünlü olduğunu öğrenirler. Anne ve babaları alışveriş yaparken onlar da oradaki baharatçıya şaka yapmak isterler. Adamın yanına gidip ondan yüz gram davul tozu, yüz gram da minare gölgesi isterler. Yaşlı adam onunla dalga geçtiklerini anlayınca onlara boş kese kâğıtlarını verip bu kez de o, onlara şaka yapar.

Hikâye türündeki bu metin 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 122-123. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Derse Barış Manço'nun Nane Limon Kabuğu şarkısı dinletilerek başlanır.

Öğrencilere ön bilgilerinden ve dinledikleri şarkıdan hareketle “Şifa Olsun” adlı 1. Etkinlik yaptırılır. Rahatsızlandıkları zaman ailelerinin etkinlikte yer alan şifalı bitki ve baharatlardan hangilerini kullandığını açıklamaları istenir.

Ardından aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilir:

- 1) Hangi bitki çaylarını içiyorsunuz?
- 2) Bitki çaylarının ne yararları vardır?
- 3) Hangi hastalığa hangi bitki ya da baharatlar iyi gelmektedir?
- 4) Şifalı bitki ve baharatlar nerede satılır? Bunları satanlara ne ad verilir?

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme**; konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Davul Tozu ve Minare Gölgesi adlı bir metnin ses kaydını dinleyecekleri, dinlerken bilmedikleri kelimeleri ve sormak istedikleri soruları not etmeleri istenir.

Not olarak dinleme yöntemi kullanılır. Dinleme sonunda notlarını sorabilecekleri belirtilir.

Dinleme sırasında belli bölümlerde durdurulup sorular sorulacağı belirtilir. Az önce dinledikleri şarkı ile dinleyecekleri metin arasında benzerliklere dikkat etmeleri istenir. Metnin ilk üç paragrafını oluşturan birinci bölüm (2 dakika 52 saniyelik bölümünü) öğrencilere dinletilir. Öğrencilerden “İki Cümle Bir Özet” adlı 2. Etkinlik’i yapmaları istenir. Öğrencilerin dinledikleri bölümde yer alan unsurları resimlerine ne kadar yansıttıkları değerlendirilir.

Burada dinleme türlerinden **not olarak dinleme/izleme** ve **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Dinledikleri metinde öğrencilerin bilmediği kelimelerin anlamını tartışarak belirlemeleri, sözlüğe bakarak kesinleştirmeleri istenir. Ardından dinledikleri bölümle ilgili aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilir:

- 1) Yazarın Eminönü’nü panayıra benzetmesinin nedeni ne olabilir?
- 2) Sizce Eminönü neden bu kadar kalabalıktır? Tarihî bir alan olması Eminönü’nün kalabalık olmasına nasıl etki etmektedir?
- 3) Dinlediğiniz bölümdeki kahramanlar kimlerdir?
- 4) Kahramanlar ve anneleriyle hangi çarşıya giriyorlar?
- 5) Bu çarşının özelliği nedir?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Ardından ses kaydının ikinci bölümü (2 dakika 53 saniye ile 4 dakika 15 saniye aralığını) öğrencilere dinletilir. Öğrencilerden “İki Fotoğraf” adlı 3. Etkinlik’i yapmaları istenir. Öğrencilerden etkinlikteki görseller arasındaki benzerlik ve farklılıkları arkadaşlarıyla birlikte paylaşımları istenir. Öğrencilerin görselleri farklı yorumlayan arkadaşlarının bakış açılarını fark etmelerine rehberlik edilir.

Öğrencilere bu bölümle ilgili aşağıdaki sorular yöneltilir:

1) Metin devamında neler olabilir?

2) Yaşadığınız yerin tarihî bir mekânı ile Mısır Çarşısı'nı karşılaştırın.

3) “Gel şu baharatçıyı işletelim.” cümlesinden yola çıkarak öğrencilerinizin şakanın/ birini işletmenin neden yapıldığını ve sonuçlarını tartışınız.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma** ve **soru - cevap** türleri kullanılmıştır.

Ses kaydının üçüncü bölümü (4 dakika 15 saniyeden sona erdiği 7 dakika 25 saniye) öğrencilere dinletilir.

Dinledikleri bölümle ilgili öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

1) Aktar Niyazi, Peri ve Ege'nin kendisini işletmek istediğini nasıl anlıyor?

2) Çocuklar Aktar Niyazi'den ne istiyor?

3) Aktar Niyazi'nin işinde tecrübeli olduğunu nereden anlıyorsunuz?

4) Yaşlı aktarın kese kâğıdına davul tozu ve minare gölgesi koyduğuna çocuklar neden inanıyorlar?

5) “Ava giden avlanır.” sözünü söyleyen kimdir? Bu söz ne anlama gelmektedir?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere ses kaydı bir bütün olarak tekrar dinletilir. Ardından “Mekânlar Karşı Karşıya” adlı 4. Etkinlik yaptırılır. Dinlediklerinden hareketle kendi yaşadıkları yerdeki bir pazar yeri veya tarihî mekânı karşılaştırabilecekleri söylenir. Karşılaştırmalarında belirledikleri benzerlik ve farklılıkları arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere canlandırmaya dayalı bir konuşma uygulaması yaptırılır. Onlardan dinledikleri metindeki Aktar Niyazi ile Peri ve Ege arasında geçen olayı canlandırmaları istenir. Öğrencilerin arasında rol dağılımı yapılır. Kendi rollerine

hazırlanmaları için zaman verilir. Canlandırmayı en güzel yapan grup sınıftaki öğrencilerin hepsinin katılımıyla belirlenip alkışlatılır.

Burada konuşma türlerinden **canlandırma (dramatizasyon)** türleri kullanılmıştır.

Tablo 35: Davul Tozu, Minare Gölgesi Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (5)	Diğer Konuşma Türleri (4)	Dinleme Türleri (3)
-	Soru – Cevap (5)	Güdümlü Konuşma (2) Betimleyici Konuşma (1) Canlandırma (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1) Not Alarak Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

4.1.3.8. Millî Kültürümüz Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 36: Millî Kültürümüz Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (4)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (13)	Diğer Konuşma Türleri (21)	Dinleme Türleri (4)
Sunum (4)	Soru – Cevap (13)	Betimleyici Konuşma (3) Katılımlı Konuşma (2)	Katılımsız Dinleme/İzleme (2) Seçici

		Güdümlü Konuşma (12) Bilgilendirici Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1) Canlandırma (1) Eğlence Amaçlı Konuşma (1)	Dinleme/İzleme (1) Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

“Millî Kültürümüz” temasında toplamda 38 adet konuşma türü ve 4 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 21 tanesi diğer konuşma türlerinden, 13 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 4 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir. Millî Kültürümüz temasından da diğer iki temada olduğu gibi diğer konuşma türlerine ağırlık verilmiştir. Yine bu temada da hazırlıklı konuşma türleri ve hazırlıksız konuşma türlerinden birer adet çeşit bulunurken diğer konuşma türlerinden çeşit sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Bu noktada en çok kullanılan konuşma türü soru – cevap türüdür ve 13 kez kullanılmıştır. Bunu 12 kerelik kullanımıyla güdümlü konuşma türü izlemektedir. Bunların dışında temada 4 kez sunum, 3 kez betimleyici konuşma, 2 kez katılımlı konuşma ve birer kez de bilgilendirici konuşma, plânlı konuşma, canlandırma ve eğlence amaçlı konuşma türleri kullanılmıştır.

Temada kullanılan 4 adet dinleme türü ise 2 kez katılımsız dinleme/izleme ve birer kez kullanılan seçici dinleme/izleme ve not alarak dinleme/izleme türlerinden meydana gelmektedir.

4.1.4. Dördüncü Tema: Bilim ve Teknoloji

4.1.4.1. İlim Kendin Bilmektir Metnin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: İlim Kendin Bilmektir

Metnin Yazarı: Yunus EMRE

Ana Tema: Bilim ve Teknoloji

Alt Tema: Bilim Ahlâkı

Süre: 4 Ders Saati

Yunus Emre'ye ait olan bu şiirde ilmin öneminden bahsedilmiştir. Şair, dünyadaki en önemli ilmin insanın kendisini bilmesi olduğunu söylemektedir. İnsanların kendini ne kadar geliştirirse geliştirsün hiçbir zaman yeterli olgunluğa geldiğini düşünmemesi gerektiğini söyler. Kısacası şair ilmin önemine ve insanın her zaman kendini geliştirmesine vurgu yapmaktadır.

Yunus EMRE'nin olan bu şiir, 5. sınıf Türkçe ders kitabının 57. sayfasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 139. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere Nasreddin Hoca metninin etkinliklerinde okudukları Kavuk fıkrası hatırlatılır. Onlardan çalışma kitabının İçindekiler bölümüne bakarak Nasreddin Hoca metninin etkinliklerinde bu fıkrayı bulmaları ve okumaları istenir. Fıkra okuduktan sonra onlara şu sorular yöneltilerek fıkra üzerinde konuşturulur:

1) Hoca mektubu niçin okuyamamıştır?

2) Mektubu veren adam neden hocanın okur-yazar olmadığını düşünmüştür?

3) Hocanın kavuklu olmasını adam nasıl yorumlamaktadır?

4) Nasreddin Hoca bilmediği halde adamın karşısında küçük düşmemek için yalan söyleseydi hangi duruma düşerdi?

Öğrencilerin fıkra ilmin önemine dikkat çekildiği sonucuna ulaşmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 37: İlim Kendin Bilmektir Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (-)
-	Soru – Cevap (1)	-

4.1.4.2. Yelkovan Kuşlarının Efsanesi Metninin İncelemesi**Metnin Türü:** Efsane**Metnin Adı:** Yelkovan Kuşlarının Efsanesi**Metnin Yazarı:** Koray Avcı ÇAKMAN**Ana Tema:** Bilim ve Teknoloji**Alt Tema:** İletişim**Süre:** 6 Ders Saati

Efsane türünde yazılmış olan bu metinde bilim ve teknoloji sayesinde çok hızlı bir şekilde birçok gelişmenin meydana geldiği ifade edilmektedir.

Bir gün padişahın sevdiğine yazdığı mektubu gagasında taşıyarak götüren Alaca Güvercin mektubu suya düşürür. Ne yapacağını bilemez bir hâlde ve üzüntü içerisinde düşünmeye başlar. En sonunda dalgıçlıklarıyla ün salmış olan yelkovan kuşlarından yardım istemeye karar verir. Yelkovan kuşları bu isteği kabul ederler. Ancak yelkovan kuşları mektubu ararken insanoğlu daha pek çok teknolojik ürün bulur ve artık mektuplar unutulur.

Aslında bu metin bizlere bilgi çağında olduğumuzu ve bu yüzden birçok gelişmenin çok hızlı bir şekilde meydana geldiğini anlatmaktadır. Bu hızlı gelişmelerden nasibini alanlardan biri de mektuplar olmuştur. Artık insanların daha çabuk ve daha kolay iletişim kurabilecekleri telefon, internet gibi teknolojik gelişmeler yaşanmıştır. Bu da iletişimde bizleri daha ileri seviyelere taşımıştır.

Koray Avcı ÇAKMAN'a ait bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 58-59. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 144-145. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere TRT tarafından hazırlanan Kuş Dili ve Edebiyatı Belgeseli'nin ilk 7 dakikası izletilir.

https://www.youtube.com/watch?time_continue=175&v=hK-OsYfmlQ4

Videoya ilgili konuşmaları sağlanır. Aşağıdaki sorular yöneltilir. Öğrencilerin soruları yanıtlarken birbirleriyle göz teması kurmaları söylenir:

- 1) Aranızda kuşdili bilen var mı?
- 2) Islık çalmayı bilen var mı? Islık çalmayı nasıl öğrendiniz? Bunu size kim öğretti?
- 3) Islık çalarak anlaşılan kimseler gördünüz mü? Nasıl?
- 4) Arkadaşlarınızla iletişim kurmak için en çok hangi iletişim aracını kullanıyorsunuz? Neden bu aracı tercih ediyorsunuz?

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere bir TV için gezi programı hazırlayacakları söylenir. Onlardan gezmek istedikleri bir ülke seçmeleri ve bu ülkeyi tanıtmaları istenir. Öğrencilere “Ülkeleri Tanıtıyoruz” adlı 10. Etkinlik yaptırılır. Etkinlikteki soruları cevaplayarak bir ülke tanıtımı için hazırlık yapacakları ve seçtikleri ülkeyi arkadaşlarına anlatacakları belirtilir. Öğrencilerden konuşmalarını/sunumlarını bilgiyi daha net aktarabilmeleri için görseller veya benzeri çoklu medya araçları ile desteklemelerin istenir.

Öğrencilerden konuşmalarını konuya, ortama ve konuşmayı yapacağı kişi veya gruba göre uyarlamaları istenir. Öğrencilere sunumlarını yapabilmeleri için beş dakika süre verilir. Öğrencilerin topluluk önünde konuşulacak/tartışılacak

konu/sunusu için hazırlık yapması, gerekli metinleri okuyarak veya çalışarak gelmesi, konuşmasını edindiği bilgiler üzerine kurgulaması, prova yapması ve sunması sağlanır. Etkinliğin sonunda araştırmasını başarı ile sunan öğrenciler sınıfta alkışlatılır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, plânlı konuşma ve sunum** türleri kullanılmıştır.

Tablo 38: Yelkovan Kuşlarının Efsanesi Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (3)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (2) Plânlı Konuşma (1)

4.1.4.3. Perseid Göktaşı Yağmuru Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici

Metnin Adı: Perseid Göktaşı Yağmuru

Metnin Yazarı: Alp AKOĞLU

Ana Tema: Bilim ve Teknoloji

Alt Tema: Uzay

Süre: 4 Ders Saati

Alp AKOĞLU tarafından kaleme alınmış olan bu metinde Perseid Göktaşı Yağmuru'nun hangi tarihler arasında ve hangi hava koşullarında daha iyi gözlemlenebileceği açıklanmıştır. Ayrıca bu göktaşı yağmurlarının nasıl oluştuğuna da değinilmiştir.

Alp AKOĞLU tarafından yazılan bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 60. sayfasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 149. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden ışık kirliliği konusunu gazete, dergi veya internetten araştırmaları, araştırma sonuçlarını yazarak sınıfa getirmeleri istenir. Araştırmalarında kullandıkları kaynakları yazmaları gerektiği belirtilir ancak öğretmen kaynakça yazımı konusunda ayrıntıya girmez. Araştırma sonuçlarını not ettikten sonra, araştırma yaparken karşılaştıkları zorlukları, sorunları da (konu ile ilgili dergi, gazete bulamama veya internet kullanamama veya internete ulaşamama vb.) not etmeleri istenir.

Öğrenciler arasında uzay temalı bir sohbet ortamı oluşturulur. Sorulacak kısa sorularla öğrenciler arasındaki iletişimin devamı sağlanır. Öğrencilerden konuşurken arkadaşları ile yüz yüze gelmeleri istenir. Yeni sorular oluşturulabileceği gibi aşağıdaki sorulardan da yararlanılabilir:

- 1) Uzay nedir?
- 2) Uzayda neler vardır?
- 3) Uzay mekiği, astronot, uydu kavramları ne anlama gelir?
- 4) Astronot olmak isteyen var mı? Neden?

Öğrencilere <http://www.trthaber.com/videolar/yildiz-soleni-basliyor-25815.html> adresinden gökyüzü şöleni bu gece başlıyor adlı haber (51sn.) izletilir. Sonra öğrencilere haberde hangi konudan bahsedildiği sorulur. Daha önce böyle bir gözlem yapıp yapmadıklarını söylemeleri istenir. Öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirerek haberi yorumlamaları sağlanır.

Tahtanın ortasına **göktaşı**nı hatırlatacak bir daire çizip altına **göktaşı** yazılır. Öğrencilere göktaşı yerine hangi kelimeyi kullanabilecekleri sorulur ve **meteor** kelimesi buldurulup altına yazılır. Meteor kelimesi etrafında anlam haritası oluşturulur. **Yıldız kayması, ışık, ışık kirliliği, atmosfer, uzay** vb. kavramlar

tahtadaki anlam haritasına yazdırılır. Öğrencilerin bulduğu farklı kavramları da göktaş ile ilişkisini yazarak anlam haritasına eklemeleri istenir. Uygulamanın sonunda öğrencilerden tahtadaki anlam haritasına en fazla kavram ekleyen öğrenciler alkışlatılır. Anlam haritasını defterlerine yazmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve üç kez **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 39: Perseid Göktaş Yağmuru Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (1)
-	Soru – Cevap (3)	Güdümlü Konuşma (1)

4.1.4.4. Bu Robotların Esin Kaynağı Hayvanlar Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici

Metnin Adı: Bu Robotların Esin Kaynağı Hayvanlar

Metnin Yazarı: Bilim Çocuk

Ana Tema: Bilim ve Teknoloji

Alt Tema: Teknoloji

Süre: 6 Ders Saati

Bu metinde hayvanlardan esinlenilerek tasarlanan robotlar ve onların yerine getirdiği görevler anlatılmıştır. Örneğin robot balıkları somondan esinlenilerek yapılmış ve deniz kirliliğine yol açan durumları tespit etmesi amaçlanmıştır. Sinekkuşu robotlarının ise üzerinde taşıdığı kamera sayesinde askeri amaçlı gözlemlerde kullanılması plânlanmıştır. Yılandan esinlenilerek tasarlanan robotun ise üzerindeki kamera vasıtasıyla arama kurtarma çalışmalarında kullanılması amaçlanmıştır. Bu ve buna benzer hayvanlardan esinlenilerek tasarlanan bu robotlar bizlere teknolojinin ne kadar ileri seviyelere taşındığını göstermektedir.

BİLİM ÇOCUK'tan alınmış olan bu yazı 5. sınıf Türkçe ders kitabının 61-62. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 158-159. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden günlük hayatlarında ne tür oyunlar oynadıklarını düşünmeleri istenir. Oyunlarında kullandıkları oyuncaklarla ilgili aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Hangi oyuncakları seviyorsunuz?
- 2) Robot oyuncaklarınız var mı?
- 3) Robot oyuncaklar hakkında ne düşünüyorsunuz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğretmen sınıfta meyveli süt yapmak üzere; elektrikli karıştırıcı yemek kaşığı, karıştırma kabı, süt, muz, çilek vb. meyve getirir. Meyveli süt yapılacağı söylenerek iki öğrenci seçilir. Birinin elektrikli karıştırıcıyla diğerinin kaşıkla meyveli sütü hazırlaması sağlanır. Ardından kullanılan iki yöntemle ilgili öğrenciler konuşturulur. Aşağıdaki sorular öğrencilere sorularak cevapları üzerine sınıfta tartışılır:

- 1) Meyveli süt hangi yöntemle daha hızlı hazırlandı?
- 2) Günlük hayatımızda başka ne gibi teknolojik aletleri kullanıyoruz?
- 3) Hayatımızı kolaylaştıran teknolojik buluşlar nelerdir?
- 4) Siz de bir şeyler icat etmek ister misiniz? Örnek veriniz.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden hazırlık bölümünde bir teknolojik araç belirlemeleri, bu araçla ilgili bilgi ve görsel toplamaları istenmiştir.

Öğrencilere teknolojik bir aracın özelliklerini tanıttacak bir konuşma yapacakları söylenir. Hazırlık ve taslak oluşturmak için onlara 5 dakika verilir. Konuşmalarında **tanıtacağım araç ve teknolojisi** ve **aracın özellikleri** gibi iki bölümlük bir taslak hazırlayabileceklerini veya kendilerine göre farklı bir taslak oluşturabilecekleri söylenir. Sunumları için bir slayt gösterisi, fotoğraf, grafik vb. materyalleri kullanabilecekleri hatırlatılır. Konuşmalarında, konuşmayı yaptıkları gruba göre ses tonunu ve içeriği ayarlamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **sunum** ve **plânlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 40: Bu Robotların Esin Kaynağı Hayvanlar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (3)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2) Plânlı Konuşma (1)

4.1.4.5. Bir Uzay Görevinin Öyküsü Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Bir Uzay Görevinin Öyküsü

Metnin Yazarı: Nicholas HARRIS (Çeviren: Nurcan KILIÇ)

Ana Tema: Bilim ve Teknoloji

Alt Tema: Uzay Araştırması

Süre: 2 Ders Saati

Metinde dört astronotun Mars’a ayak basışı hikâyeleştirilmiştir.

2035 yılında dört astronot Mars’a gitmek için yola çıkarlar. Bu yolculuk insanoğlunun Mars’a yapacağı ilk ziyaret olacaktır. Bulundukları uzay aracı onların

uzayda rahat etmelerini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Yolculukları boyunca pencereden baktıklarında Mars'ın görüntüsü giderek yaklaşmıştır. Nihayet Mars'a geldikleri zaman Mars'a ilk ayak basan insanoğulları olmuşlardır.

Metin uzayla ilgili gelecekte olabilecekler düşünülerek yazılmıştır.

Nicholas HARRIS tarafından yazılan Nurcan KILIÇ tarafından çevrilen bu yazı 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 141-142. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere izletmek üzere uzay yolculuğu temalı bir film araştırılır. Bu filminden 5-7 dakikalık bir parça öğrencilere izletilir. Filmle ilgili şu sorular öğrencilere sorulur:

- 1) Filmdeki insanlar nereye yolculuk yapıyorlar?
- 2) Yolculukta kullandıkları araç hangi özelliklere sahiptir?
- 3) Siz bir uzay yolculuğu yapacak olsaydınız nereye gitmek isterdiniz?

Film izletme imkânı yoksa sınıfa uzay fotoğrafları getirilerek bu fotoğraflarla ilgili öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) Fotoğrafta gördüğünüz manzara ne anlatıyor?
- 2) Burada ne gibi cisimler görüyorsunuz?

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme**; konuşma türlerinden iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere uzaya yolculukla ilgili bir metin dinleyecekleri söylenir. Dinlemeden önce “Metinden Öğrendiklerim” adlı 1. Etkinlik’teki tablonun ilk sütununa uzayla ilgili bildikleri yazdırılır. Daha sonra metin dinletilir. Metni dinledikten sonra öğrendiklerini etkinliğin ikinci sütununa not etmeleri istenir. Eski bilgileriyle metinden öğrendikleri yeni bilgileri karşılaştırmaları ve fikirlerini sınıfta paylaşmaları sağlanır.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere metnin yeniden dinlenileceği ve bu kez özet çıkaracakları söylenir. “Soruları Cevaplıyorum” adlı 2. Etkinlik’i açmaları ve etkinlikteki soruları gözden geçirmeleri istenir. Dinlemenin ardından soruları kısaca cevaplamaları, cevaplarından hareketle metni bir paragrafta özetlemeleri istenir. Öğrencilerin özetlerini arkadaşları ile paylaşması sağlanır.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere kısa bir konuşma yapacakları söylenir. Konuşma uygulaması için “Vergi Bilir metninde yeni bulunan bir adada yeni bir şehir kurmuştunuz. Şimdi de insanın yaşayacağı yeni bir gezegen bulundu. Bu gezegende yaşamı düzenlemek için neler yapardınız?” sorusu yöneltilir. Ardından dünya şartlarında yeni bir gezegene gidecek gönüllüler arandığı öğrencilere söylenir. Kişileri bu gezegene gitmek için ikna edici bir konuşma yapacakları belirtilir. Gezegenin adı, cazip özellikleri vb. konusunda öğrencilerin hayal güçlerini kullanmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap, güdümlü konuşma, sunum ve ikna etme** konuşma türleri kullanılmıştır.

Tablo 41: Bir Uzay Görevinin Öyküsü Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (2)	Dinleme Türleri (3)
Sunum (1)	Soru – Cevap (3)	Güdümlü Konuşma (1) İkna Etme (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (2)

4.1.4.6. Hezarfen Ahmet Çelebi Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Hezarfen Ahmet Çelebi

Metnin Yazarı: Ahmet ÖNEL

Ana Tema: Bilim ve Teknoloji

Alt Tema: Merak

Süre: 2 Ders Saati

Bu hikâyede Hezarfen Ahmet Çelebi ve onun uçma konusundaki merakı konu edilmiştir.

Ahmet Çelebi çok hayal kuran çok da meraklı biridir. Yeni şeyler öğrenmeyi, araştırmalar yapmayı çok sever. Özellikle de kuşların uçmalarını aklına takmıştır. Kuşlar kanatlarıyla uçuyorsa, insanlar da akıllarıyla uçabilir diye düşünmüştür. Ahmet Çelebi'nin bir de kayıkçı olan bir arkadaşı vardır. Onun da adı Halil'dir. Bir gün Ahmet Çelebi'nin yanına gelip onu balık tutmaya davet etmek ister. Geldiğinde onun evin içinde kanatlarla durduğunu görür. Gerçekten uçmayı kafasına koyduğunu anlar.

Hezarfen Ahmet Çelebi bu merakı sayesinde birçok çalışma yapmıştır. Bunlardan en önemlisi de uçmayı denemesidir.

Ahmet ÖNEL'e ait olan bu hikâye 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 153-154. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) Buluşlarıyla insanlığa katkı sağlayan mucitlerden hangilerini biliyorsunuz?
- 2) Bir şeyi keşfetmek, bir şeyi icat etmek ister miydiniz? Neleri? Neden?
- 3) Kâşif ile mucit kavramları ne anlama gelir? Sözlükten bulunuz.

4) Bir mucidin ve bir kâşifin en önemli özellikleri nelerdir? Neden?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerinize meraklarını ifade etmeleri için “Merak Ediyorum” adlı 1. Etkinlik’in ilk bölümü yaptırılır. Öğrencilerden bunlardan en çok merak ettiklerinin hangisi olduğunu sözlü olarak söylemeleri istenir. Ardından meraklarını gidermek için ne yaptıklarını etkinliğin ikinci bölümüne yazmaları söylenir. Bu etkinliğin sonunda öğrencilerin yazdıklarını birbirleri ile değiştirmeleri istenir. Arkadaşlarının birbirilerinin yazdıklarını değerlendirmeleri sağlanır. Yazılanlar içinde beğenilenler sınıfta okutulur.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere, metin dinletilirken bazı yerlerde durdurulacağı ve bu bölümlerle ilgili sorular sorulacağı söylenir. Bu nedenle onlardan metni dikkatle dinlemeleri ve notlar almaları istenir. Bilmedikleri sözcükleri de metni dinlerken çalışma kitaplarında gösterilen yerlere not etmeleri söylenir.

Burada dinleme türlerinden **not alarak dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Hezarfen Ahmet Çelebi adlı metin öğrencilere dinletilir. Dinlenen metnin sonucunu öğrencilerin tahmin ederek çalışma kitaplarındaki ilgili yerlere yazmaları söylenir. Hikâyenin devamının hikâyenin dinledikleri bölümü ile bağlantılı olması gerektiği hatırlatılır.

Öğrencilerden, hikâyenin sonucuyla ilgili kendi tahminlerini karşılaştırmaları istenir. Öğrencilere yazdıkları yazılar okutulur. Sınıf tarafından en çok beğenilen sonuç bölümünü de ekleyerek öğrencilerin hikâyeyi canlandırması sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **canlandırma (dramatizasyon)** türü kullanılmıştır.

e) Dinlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırmaları ve dinledikleriyle ilgili çıkarımlar yapmaları için öğrencilere “Ne Öğrendim” adlı 5. Etkinlik yaptırılır. Öğrencilerin yorumlarını metinden yola çıkarak yapmaları sağlanır. Yazma işlemi

bittikten sonra yazılan cevaplar okutulur. Neden bu şekilde düşündükleri sorulur. Bilim ve teknolojinin gelişimi için merak etmenin önemi hakkında öğrenciler konuşturulur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

f) Sınıfta U şeklinde oturma planı yapılır. Öğrencilerden getirdikleri araç gereçleri sırayla sınıfa tanıtılmaları istenir. Önce eski araç gereci, sonra onun yerini alan araç gereci tanıtacakları belirtilir. Her ikisinin de olumlu ve olumsuz yönlerini anlattırarak karşılaştırma yaptırılır. Konuşmanın akışı içinde öğrencilere arkadaşlarının soru sormaları sağlanır. Öğrencinin konuşmanın akışı içinde sorulan sorulara cevap verebilmesini sağlamak için destekleyici yönlendirmeler yapılır (Örnek: Bu aracın yerini gelecekte nasıl bir araç alacak sence? vb.). Etkinliğin sonunda araç gereci hakkında yeteri kadar araştırma yaparak etkili bir sunum yapan öğrenciler alkışlatılır.

Zaman Müzesi

Sınıfta öğrencilerinizin getirdikleri araç gereçlerle ve resimlerle küçük bir Zaman Müzesi kurmaları istenir. Müze ziyaretçilerine bu araç gereçlerin zaman yolculuğu hakkında öğrenciler tarafından bilgi verilmesi sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **bilgilendirici konuşma**, **eleştirel konuşma**, **sunum**, **katılımlı konuşma** ve iki kez **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 42: Hezarfen Ahmet Çelebi Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (5)	Diğer Konuşma Türleri (7)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (5)	Güdümlü Konuşma (3) Canlandırma (1) Eleştirel	Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

		Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1)	

4.1.4.7. Bilim ve Teknoloji Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 43: Bilim ve Teknoloji Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (4)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (15)	Diğer Konuşma Türleri (16)	Dinleme Türleri (4)
Sunum (4)	Soru – Cevap (15)	Katılımlı Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (9) Bilgilendirici Konuşma (1) Plânlı Konuşma (2) Canlandırma (1) Eleştirel Konuşma (1) İkna Etme (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (2) Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

“Bilim ve Teknoloji” temasında toplamda 35 adet konuşma türü ve 4 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 16 tanesi diğer konuşma türlerinden, 15 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 4 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir. Bakıldığı zaman bu noktada diğer konuşma türleri ile hazırlıksız konuşma türlerine neredeyse eşit miktarda yer verilmiş olduğu görülmektedir. Diğer

temalarda da görüldüğü gibi bu temada da hazırlıklı konuşma türleri ve hazırlıksız konuşma türlerinden birer çeşit bulunurken diğer konuşma türlerinde çeşit sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Tema kapsamında 15 kez kullanılan soru – cevap türü en çok kullanılan konuşma türüdür. Ardından güdümlü konuşma türü 9 kez kullanılmıştır. Temada kullanılan öteki konuşma türleri ise 4 kez sunum, 2 kez plânlı konuşma ve birer defa katılımlı konuşma, bilgilendirici konuşma, canlandırma, eleştirel konuşma ve ikna etme türleridir.

Bilim ve Teknoloji temasında kullanılan 4 adet dinleme türü ise 2 kez seçici dinleme/izleme ve birer kez katılımsız dinleme/izleme ile not alarak dinleme/izlemeden meydana gelmiştir.

4.1.5. Beşinci Tema: Biz ve Değerlerimiz

4.1.5.1. Karagöz ile Hacivat-İncelik Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Tiyatro

Metnin Adı: Karagöz ile Hacivat-İncelik

Metnin Yazarı: Suat BATUR

Ana Tema: Biz ve Değerlerimiz

Alt Tema: Nezaket

Süre: 4 Ders Saati

Karagöz ve Hacivat oyunundan uyarlanan bu tiyatro metninde Karagöz ve Hacivat arasında geçenler anlatılmıştır. Gölge oyunlarında olduğu gibi bu oyunda da Karagöz, Hacivat'ın dediklerini yanlış anlar. Bu yanlış anlaşılmalara okuyanın yüzünde tebessüm oluşturur. Metin genel itibarıyla kişilerarası ilişkilerde dikkat edilmesi gereken nezaket kurallarından bahsetmektedir.

Suat BATUR’a ait olan bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 64-68. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 168-171. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğretmen öğrencilere nazik davranışların yazıldığı kâğıtlardan oluşan bir kumbara hazırlayacağını söyler. Kumbaradaki davranışlarla ilgili uygulamalar yaptıracağını belirtir. Öğrencilerden dağıtılan kâğıtlara görgü kurallarından birini ya da nezaket içeren bir davranış yazarak kumbaraya atmaları istenir.

Onlardan beklenen cümlelerin “**Çöpleri yere atmam çünkü çevre kirlenir. Toplum içinde yüksek sesle konuşmam çünkü insanlar rahatsız olur.**” şeklinde davranışlar ifade etmesi gerektiği belirtilir. Öğrencilerin kumbaraya attıkları kâğıtlardan birkaç tanesi seçilip sınıfta okunarak öğrenciler bu davranışlar hakkında konuşturulur. Kumbaradaki kâğıtların hepsi aynı derste açılmayabilir diğer derslerde de birer ikişer okunarak hatırlatmalar yapılabilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 44: Karagöz ile Hacivat-İncelik Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (-)	Diğer Konuşma Türleri (1)
-	-	Güdümlü Konuşma (1)

4.1.5.2. Sabır Sularında Metnin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Sabır Sularında

Metnin Yazarı: Bestami YAZGAN

Ana Tema: Biz ve Değerlerimiz

Alt Tema: Sabır

Süre: 6 Ders Saati

Bu hikâyede işi hemen öğrenmek isteyen bir demirci çırağı üzerinden sabır teması işlenmiştir.

Bir demirci ustasının yanında işi hemen öğrenmek isteyen heyecanlı ve aceleci bir çırak vardır. Ustası da ona işi öğretmek için can atar. Ama hem demire hem de çırağa harcadığı emeği boşa gider. Bir gün demire su verdiği leğene gözü takılır. Bu leğene akan su uzun zamandır damlamaktadır. Birden bire çırağına ustasının artık bu su olduğunu söyler. Çırak, ustasının ne demek istediğini anlamaz ve çok şaşırır. Bir ara uykuya daldığı sırada rüyasına damlalar girip onunla konuşmaya başlar. Amaçsızca damlamadıklarını söylerler. Çırak gözünü açıp damlaların damladığı yere bakınca mermeri delmiş olduğunu görür.

Bu metinde sabırla yapılan, sürekliliği olan işlerin iyi sonuçlar doğuracağı ve sabredenlerin amaçlarına ulaşacağı vurgulanmıştır.

Bestami YAZGAN tarafından yazılmış olan bu hikâye 5. sınıf Türkçe ders kitabının 69-71. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 175-177. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Yaz tatillerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?**
- 2) Yaz tatilinde bir ustanın yanında çırak olarak çalıştınız mı?**
- 3) Çıraklık yoluyla edinilen mesleklere örnek verebilir misiniz?**

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere “Sabredemedim” adlı konuşma uygulaması yapılacağı söylenir. Uygulamada öğrencilerden sabredemedikleri herhangi bir durumu düşünmeleri istenir. Sabredemedikleri durumun nasıl geliştiğini ve kendileri

açısından nasıl sonuçlandığını hatırlamaları ve bunu arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 45: Sabır Sularında Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (1)
-	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (1)

4.1.5.3. Dedemin Cep Saati Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Dedemin Cep Saati

Metnin Yazarı: Mehmet GÜLER

Ana Tema: Biz ve Değerlerimiz

Alt Tema: Vefa

Süre: 4 Ders Saati

Şiir türünde yazılmış olan bu metinde şair, dedesinden ve onun saatinden bahsetmektedir.

Şairin dedesi meşin kılıflı, köstekli saatini çok sevmekte ve onu yanından hiç ayırmamaktadır. Ona her baktığında geçmişini, anılarını ve hayallerini hatırlamaktadır. Dedesi ölüp gittikten sonra şimdi bu köstekli saat şaire ondan bir yadigâr olarak kalmıştır ve bu köstekli saat şair için dedesinin anısını yaşatmaktadır.

Bu metinde aile yadigârı eşyaların kişiler için ne kadar değerli olduğuna değinilmektedir. Ölüp giden yakınlarımızın ardından onların eşyalarına sahip çıkar, değer verirse en büyük vefa örneğini göstermiş olacağımız vurgulanır.

Mehmet GÜLER tarafından yazılmış olan bu şiir 5. sınıf Türkçe ders kitabının 72-73. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 179-180. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere aile yadigârı eşyalardan bahsedilir. Dedelerinden kalan bir saat, büyükannelelerinden kalan bir yüzük, başörtüsü, kilim vb. örnekler verilerek öğrenciler bu konuda konuşturulur.

Öğrencilerden vefa kelimesinin anlamını sözlükten bulmaları istenir. Ulaştıkları tanımdan hareketle vefalı insanda bulunması gereken özelliklerle ilgili “Vefalı İnsan” adlı 1. Etkinlik yaptırılır. Etkinlikteki davranış ve tutumların hangilerinin vefalı bir insanın temel özellikleri olduğunu öğrencilerin bulmasına rehberlik edilir.

Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Çevrenizde cep saati kullanan yakınınız var mı?
- 2) Cep saatinin diğer saatlerden farkı nedir?

Öğrenciler bu konuda konuşturulur. Geçmişte kullanılan bir saat biçimi olduğu için yaygın olmadığı, kurularak çalıştığı, kurulmadığında durduğu gibi özelliklerine değinilir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve iki kez **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 46: Dedemin Cep Saati Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (2)

4.1.5.4. İstanbul'un Fethinden Viyana Kapılarına Metnin İncelemesi

Metnin Türü: Biyografi

Metnin Adı: İstanbul'un Fethinden Viyana Kapılarına

Metnin Yazarı: İsmail ÇOLAK

Ana Tema: Biz ve Değerlerimiz

Alt Tema: Büyüklerimiz

Süre: 2 Ders Saati

Bu metinde Fatih Sultan Mehmet'in hayatı kısaca ele alınmıştır.

Şehzade Mehmet dönemin büyük âlimlerinden dersler alarak büyümüştür. Bu da onun yüksek bir tahsil derecesine ulaşmasındaki en büyük paya sahiptir. En büyük amacı İstanbul'u fethetmektir. Bunun için Rumeli Hisarı'nı yaptırmış, toplar döktürmüş ve gemileri karadan yürüterek Osmanlı donanmasını bir gecede Haliç'e indirmiştir. Bu süreçte en büyük destekçisi hocası Akşemseddin olmuştur. İstanbul'un fethine emir vermeden önce hocası Akşemseddin'den dua istemek için onun yanına gelmiş ve Akşemseddin'in gözleri yaşlı bir şekilde alını secdede olduğunu görmüştür. Akşemseddin alını secdeden kaldırdığında ise fetih gerçekleşmiştir. Sultan Mehmet ise bundan sonra "Fatih" olarak anılmaya başlamıştır.

Metinde ünlü Türk büyüklerinden olan Fatih Sultan Mehmet'in hayatı anlatılmıştır. Bu metin sayesinde öğrencilerin İstanbul'un fethinin nasıl ve kim tarafından gerçekleştirildiğini öğrenmeleri amaçlanmıştır.

İsmail ÇOLAK tarafından yazılmış olan bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 74-76. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 186-188. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere dersten önce Fetih 1453 filminin İstanbul'un Fethi'ni gösteren dakikaları izletilir. Hatta dersten önce filmin tamamını evde izlemeleri için ödev de verilebilir.

Filmi izlettikten sonra aşağıdaki sorular öğrencilere sorulur ve film hakkında konuşmaları sağlanır:

- 1) Fetih ne demektir?
- 2) Fethi gerçekleştiren kimdir?
- 3) Nereyi fethetmiştir?
- 4) Fethettiği yer niçin önemlidir?

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere; Fatih'in yerinde olduklarını düşünmeleri söylenir. Bir fetih öncesinde gemileri karadan yürütüp denize ulaşmaları gerektiği, bunun için komuta ettikleri askerlerine bir konuşma yapacakları belirtilir. Bu fetihte hangi adımları takip edeceklerini ve nasıl bir konuşma yapacaklarını tasarlamaları istenir. Aşağıdaki basamakları izleyerek konuşmalarını hazırlamaları söylenir:

- 1) Hazırladığınız taslakta hitap cümlesini belirleyiniz.
- 2) Konuşmanızın giriş bölümünde hedefinizi açıkça belirleyiniz.
- 3) Konuşmanızın gelişme bölümünde yapacağınız fethin zorlukları, sonuçları; onlara ve ülkelere sağlayacağı kazançları belirleyiniz.
- 4) Konuşmanızın sonuç bölümünde askerlerinize mesajlarınızı ve güveninizi ifade ediniz.
- 5) Evde prova yapınız. İsterseniz konuşmanızı kamerayla kaydediniz ve izledikten sonra hatalarınızı düzeltiniz.
- 6) Küçük bir kâğıda notlar alarak hazırlığınızı tamamlayınız.

Bu izleğe göre konuşmalarını oluşturmaları sağlanır. Konuşmaları sırasında dinleyicilere soru sormaları gerektiği belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **söylev**, **güdümlü konuşma**, **kendini karşısındakinin yerine koyarak konuşma** (empati kurma), **plânlı konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 47: İstanbul’un Fethinden Viyana Kapılarına Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Söylev (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2) Empati Kurma (1) Plânlı Konuşma (1)

4.1.5.5. Tilkiyle Leylek Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Fabl

Metnin Adı: Tilkiyle Leylek

Metnin Yazarı: La FONTAINE (Çeviren: Sabahattin EYÜBOĞLU)

Ana Tema: Biz ve Değerlerimiz

Alt Tema: Doğruluk-Dürüstlük

Süre: 2 Ders Saati

Bu metin La Fontaine tarafından yazılmış fabllardan biridir. Bu fablda tilkiyle leylek arasında geçen bir olay işlenmiştir.

Tilki bir gün leyleği evine buyur eder. Leyleğe bir çorba ikram eder ama onu da tabakta verir. Leylek ise gagasından dolayı çorbayı içemez. Tilki ise yemeği silip süpürür. Aslına bakılırsa kurnaz tilkinin amacı da budur. Başka bir gün de leylek öcünü almak için tilkiyi yemeğe davet eder. Ona mis gibi kokan bir et yemeği

hazırlar. Ama leylek kendi gagasına göre bir kapta yemeği sunar. Bu kez de tilki yemekten yiyemez.

Bu fablda her zaman dürüst olunması gerektiği anlatılmaktadır. Çünkü başkalarını kandıranların bir gün gelir kendileri de kandıracağı vurgulanmak istenmiştir.

La FONTAINE tarafından yazılmış Sabahattin EYÜBOĞLU tarafından çevrilmiş olan bu metin 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 172. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere Doğruluk ve Dürüstlük başlıklı bir pano hazırlayacakları söylenir. Öğrencilerin her birine renkli yapışkanlı kâğıt verilir, bu kâğıdın üzerine doğruluk-dürüstlükle ilgili cümleler yazacakları belirtilir. “Büyüklerime saygılı olurum.”, “İnsanlara haksızlık yapmam.”, “Dedikodu yapmam.” gibi örnekler vererek öğrencilerin yazmaları gereken doğru davranış kalıplarını tanıması sağlanır. Onların da ellerindeki kâğıtlara doğruluk ve dürüstlükle ilgili ifadeler yazmaları için yeterli süre verilir. Yazdıklarını okutarak kâğıtlar toplanır ve büyük kartona yapıştırılır.

Öğrencilere doğruluk ve dürüstlük panosu hazırlamalarının sebebinin ne olabileceği sorulur. Az sonra dinleyecekleri ses kaydıyla hazırladıkları doğruluk dürüstlük panosu arasında ne tür bağ olabileceğini tahmin ederek arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere bir metin dinletileceği, dinleme kaydının bazı bölümlerinde durdurularak metnin devamını tahmin etmelerinin istenileceği öğretilir. Metnin birinci bölümü dinletilir.

Öğrencilerden tahminleri alınır. Öğrenciler tahminlerini söyledikten sonra metnin ikinci bölümü dinletilir. Ses kaydı ikinci bölümün sonunda durdurularak öğrencilerden metnin devamını tahmin etmeleri istenir. Olayın nasıl gelişmiş

olabileceği konusunda farklı fikirler üretilmeleri için yeterli zaman verilir. Tahminlerin ardından metnin üçüncü ve son bölümü öğrencilere dinletilir.

Tahminleri ile dinledikleri metnin sonunu karşılaştırmaları istenir. Metinden çok farklı tahminler yapan öğrencilere bu tahminleri yapmalarının sebebi açıklattırılır.

Burada dinleme türlerinden **yaratıcı dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerin dinledikleri metindeki kahramanların özelliklerini belirlemeleri ve metinden çıkarım yapmaları için “Karakter Özellikleri” adlı 2. Etkinlik yaptırılır. Öğrenciler etkinlikteki tabloyu doldurduktan sonra, fablda iyi özellikleri sahip olan kahramanın hangisi olduğu sorulur. Fablda hangi karakterin nasıl bir ders aldığını açıklamaları istenir. Fabldan iyilerin kazandığı, kötülerin kaybettiği sonucuna ulaşmaları için rehberlik edilir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilerin arasında bir tartışma ortamı yaratmak ve bu yolla farklı fikirleri üretme ve savunma becerilerini geliştirmek için aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilir:

1) Leyleğin davranışı hakkında ne düşünüyorsunuz?

2) Leyleğin yerinde siz olsaydınız ve tilkiye bir ders vermek isteseydiniz ne yapardınız?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilere dinledikleri metindeki olayların gerçekte olup olamayacağı sorgulattırılır. Kurmaca bir tür olan fablın özelliklerini metinden hareketle öğrencilerin kavramasına rehberlik edilir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

e) Öğrencilere hazırlık bölümünde yaptıkları pano hatırlatılır. Doğruluk ve Dürüstlük adlı bu panodan bir davranış seçerek bununla ilgili bir konuşma yapacakları söylenir. Konuşmaları için “Konuşma Taslağı” adlı 3. Etkinlik’i yapmaları istenir. Etkinliğin ardından öğrencilere konuşmaları yaptırılır. Mümkün olduğu kadar çok öğrencinin konuşma yapması sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, plânlı konuşma ve sunum** türleri kullanılmıştır.

Tablo 48: Tilkiyle Leylek Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (5)	Diğer Konuşma Türleri (3)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (5)	Güdümlü Konuşma (2) Plânlı Konuşma (1)	Yaratıcı Dinleme/İzleme (1)

4.1.5.6. Akıllı Kuş Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Masal

Metnin Adı: Akıllı Kuş

Metnin Yazarı: Asiye DUMAN

Ana Tema: Biz ve Değerlerimiz

Alt Tema: Kıskançlık, Yardımlaşma

Süre: 2 Ders Saati

Metinde susuzluktan kuruyan bir bahçenin Akıllı Kuş sayesinde yeniden canlanması anlatılmıştır.

Eski zamanlarda çok güzel bir bahçe vardır. Bu bahçedeki tüm hayvanlar ve bitkiler mutluluk içerisinde yaşamaktadırlar. Fakat bu mutluluk çok uzun sürmez. Bir gün çiçekler serçelere susadıklarını ve yağmuru çağırmalarını söyler. Yağmur bu kez isteksizce gelir, daha çiçekler suya doymadan da gider. Bir süre sonra ise gelmez olur. Serçeler bahçenin git gide kuruduğunu görünce kuşlar padişahına başvurmaya karar verirler. Kuşlar padişahı da bu iş için Akıllı Kuş'u görevlendirir. Bunu duyan Kartal ve bahçedeki kuşlar Akıllı Kuş'u kıskanır. Onun bahçeye gelmesine engel olmak isterler ama Akıllı Kuş bir yolunu bulup gelir. Gelir gelmez de soruna çözüm bulur. Gidip ırmakla konuşur ve onun bahçeden akıp gitmesini sağlar. Böylece tüm bitkiler suya kavuşur. Akıllı kuş, diğer kuşlara kıskançlık yüzünden az kalsın bahçelerinin kuruyacağını ve bunun yanlış bir davranış olduğunu söyler.

Metinde kıskançlık yerine insanların birlik olması gerektiği ve gerekli durumlarda birbirleriyle yardımlaşmaları gerektiği anlatılmak istenmiştir.

Asiye DUMAN'a ait olan bu masal 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 182-183. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilerinize aşağıdaki atasözlerini okuyunuz ve atasözlerinin ifade ettikleri anlamlarla ilgili onları konuşturunuz:

- Komşu komşunun külüne muhtaçtır.
- Birlikten kuvvet doğar.

Öğrencilerinizden atasözlerinin aktardığı ortak anlamı açıklamalarını isteyiniz.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere metnin dinletileceği, dinlerken bazı yerlerde durulacağı ve çeşitli sorulara cevap arayacakları söylenir. Metnin numaralı bölümlerinde durdurularak çalışma kitabındaki “Duruyorum Cevaplıyorum” adlı 1. Etkinlik yaptırılır. Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve özetler kontrol edilir.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere yardımlaşma ve dayanışmanın önemi konulu hazırlıklı bir konuşma yapacakları söylenir. Bu konuşma için öncelikle bazı sorulara cevap vermeleri gerektiği belirtilir:

1) Bir sorunla karşılaştığınızda ne yaparsınız?

2) Çevrenizden yardım ister misiniz?

3) İhtiyacı olanlara yardım eder misiniz?”

4) Sorunlarımızı yardımlaşarak çözdüğünüzde mi daha kolay çözüme ulaşırsınız yoksa tek başınıza halletmeye çalıştığınızda mı?

Öğrencilerin yukarıdaki sorulara verdikleri cevaplar aynı zamanda konuşma taslaklarını oluşturacaktır. Bu soruların cevaplarını kısa, hatırlatıcı notlar biçiminde vermeleri ve konuşmaları sırasında yardımlaşmanın önemi ve kıskançlık yapmamak gibi konular üzerinde durmaları sağlanır. “Yardımlaşma ve dayanışma halinde yaşarsak daha mutlu oluruz.” yargısını hatırlatacak biçimde öğrenciler yönlendirilirler.

Burada konuşma türlerinden **sunum, güdümlü konuşma, plânlı konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

d) Bir öğrenci seçilir ve konuşulandan anladığını özetlemesi ve ardından sonuç biçiminde kendi düşüncelerini ifade etmesi istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 49: Akıllı Kuş Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (4)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (3) Plânlı Konuşma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (1)

4.1.5.7. Biz ve Değerlerimiz Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 50: Biz ve Değerlerimiz Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (3)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (10)	Diğer Konuşma Türleri (15)	Dinleme Türleri (2)
Söylev (1) Sunum (2)	Soru – Cevap (10)	Güdümlü Konuşma (11) Plânlı Konuşma (3) Empati Kurma (1)	Yaratıcı Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

“Biz ve Değerlerimiz” temasında toplamda 28 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 15 tanesi diğer konuşma türlerinden, 10 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 3 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir.

Bu temada en çok kullanılan konuşma türü tema içerisinde kullanımına 11 kez rastlanan güdümlü konuşma türüdür. Onu 10 kez kullanımla soru – cevap türü izlemektedir. Tema genelinde kullanılan öteki konuşma türleri ise 3 kez kullanılan plânlı konuşma, 2 kez kullanılan sunum ve birer kez kullanılan empati kurma ile söylev konuşma türleridir.

Bu temada dinleme türlerine 2 kez yer verilmiştir. Bunlar birer kez kullanılan yaratıcı dinleme/izleme ve seçici dinleme/izleme türleridir.

4.1.6. Altıncı Tema: Sanat ve Toplum

4.1.6.1. Sanatın En Kırılgan Hâli: Yumurta Oyma Sanatı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici

Metnin Adı: Sanatın En Kırılgan Hâli: Yumurta Oyma Sanatı

Metnin Yazarı: Semra ÜNLÜ

Ana Tema: Sanat ve Toplum

Alt Tema: El Sanatı

Süre: 6 Ders Saati

Bu metin Yusuf Eygören'in hayatından ve icra ettiği sanattan bahsetmektedir.

Metinde Yusuf Eygören'in Türkiye'nin ilk yumurta oyma ustası olduğu anlatılmaktadır. Yıllarca plastik imalatı işinde çalışmış olan Yusuf Eygören, emekli olduktan sonra çeşitli ülkeleri gezmiştir. Bir gün internette gezinirken Ukraynalı bir sanatçının yumurta oyma işiyle uğraştığını görüp bu işe merak salmıştır. Yusuf Eygören, yumurta oyma sanatında kullanılacak yumurtanın cinsinden, özelliklerinden ve nasıl işlenmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Özellikle yumurta oyma sanatı ile hat sanatını birleştiren tek yumurta oyma sanatçısı olduğunu belirtmiştir. Yaptığı eserleri çevresindekilere hediye ettiğini ve bu işi para kazanmak için değil, bir hobi olarak yaptığını ifade etmiştir. Yusuf Eygören'in en büyük hedefi, Allah'ın 99 ismini yumurta kabuklarına işlemek ve diğer eserlerini de katarak bir sergi açmaktır.

Bu metinde el sanatlarından biri olan yumurta oyma sanatı tanıtılmıştır. Bu sanatın ülkemizdeki ilk temsilcisi olan Yusuf Eygören ile görüşmeler metinde verilmiştir. Böylece ülkemizde gerçekleştirilen el sanatlarından birisine dair öğrencilerde farkındalık yaratılması amaçlanmıştır.

Semra ÜNLÜ tarafından yazılmış olan bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 78-81. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 196-199. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Derse başlarken öğrencilere aşağıdaki metinler okunur:

1.

Mendilimde gül oya,

Gülmedim doya doya,

Dertlere kalıyorum,

Günleri saya saya,

Al beni kıyamam seni

(Anonim Türkü)

2.

Gergefte sırma mısın?

Bağdat'ta hurma mısın?

Ben burada ah ederim

Sen orada duymaz mısın?

(Anonim Mani)

Öğrencilere dinledikleri türkü ve mani ile ilgili aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) Bu metinlerde hangi el sanatlarından bahsedilmiştir?
- 2) El sanatları neden türkülere, manilere konu olmuştur?
- 3) Sizin uğraştığınız bir el sanatı var mı?

Öğrencilerin konuşurken yüzlerini sınıfa dönmeleri ve arkadaşlarıyla göz teması kurarak konuşmaları sağlanır. İçinde bir sanat dalı geçen türkü ve manilere örnek vermek isteyen olup olmadığı sorulur. Varsa bu örnekler sınıfa dinletilir. Söyleyen öğrenciler alkışlatılır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve iki kez **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 51: Sanatın En Kırılgan Hâli: Yumurta Oyma Sanatı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (1)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1)

4.1.6.2. Osman Cemal Bey’in Nar Hakkı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Osman Cemal Bey’in Nar Hakkı

Metnin Yazarı: Ahmet BÜKE

Ana Tema: Sanat ve Toplum

Alt Tema: Sanatın Sanatçının Topluma Etkisi

Süre: 6 Ders Saati

Bu hikâyede dallarını karıncalar saran bir nar ağacı için çareler arayan dede, babaanne ve torunları arasında geçenler hikâye edilmiştir.

Evin torunu Ahmet’in ağzından anlatılan bu metinde babaanne ve dede nar ağacını karıncalardan nasıl kurtaracakları konusunda anlaşılamamaktadır. En sonunda dede bu işin çaresini bulmak için düşüneceğini söyleyip torunu Ahmet ile birlikte odasına çekilir. Ancak düşünmeye kalmadan uyuyuverir. Bu sırada dedesinin kitaplarını karıştıran Ahmet bir kitap bulur ve ona gülerken dedesi uyanır. Ahmet’in elindeki kitabı gören dede, yazar Osman Cemal Kaygılı’nın bu konuda bir yazısı olduğunu hatırlayarak tüm odanın altını üstüne getirir ve o yazıyı arar. Bulamadığı için hıçkırarak ağlamaya başlar. Babaanne artık yaşlanmış olan dedeyi sakinleştirir. Ertesi gün narın dallarını budar. Budadığı bu dallara pekmez döker. Karıncalar tatlı şeyleri sevdiği için hemen pekmezli dallara yönelirler ve böylece babaanne sorunu çözmüş olur. Dedeye ise Osman Cemal Bey’in geldiğini ve dertlerine bu dermanı

söylediğini dile getirir. Dede, o sene narın bir kısmının yenmesine müsaade etmez. Çünkü bu narların Osman Cemal Bey'in hakkı olduğunu düşünür.

Bu metinde sanatın ve o sanatı icra eden sanatçının toplum hayatına olan etkisi dile getirilmiştir.

Ahmet BÜKE tarafından yazılmış olan bu hikâye 5. sınıf Türkçe ders kitabının 82-85. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 205-208. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere karıncalarla ilgili bir araştırma yapmaları söylenir. Karıncaların nasıl beslendiklerini ve en çok hangi besinlerden hoşlandıklarını bulmaları istenir. Evlerinin balkonuna ya da bahçeye bir-iki küp şeker bırakarak belli aralıklarla bu şekeri kontrol etmeleri ve hangi canlıların şekerin üzerinde toplandığını gözlemlemeleri istenir.

Derse başlarken öğrencilerden yaptıkları araştırmada ne tür bilgiler elde ettikleri sorgulanır. Karıncaların beslenme şekilleri hakkında ulaştıkları bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmaları sağlanır. Balkona ya da bahçeye şeker bırakarak yaptıkları gözlemin nasıl sonuçlandığı açıklattırılır. Hangi canlıların şekere nasıl tepki verdiğini söylemeleri istenir. Özellikle şeker üzerinde karınca gözlemleyen öğrencilerin konuşmasına fırsat tanınır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere, poster hazırlayan her gruptan sunum yapmak üzere gönüllü iki öğrenci seçileceği söylenir. Öğrencilerden birinin poster sunumuyla, diğerinin de posterin hazırlanma aşamasının sunumuyla görevlendirileceği belirtilir. Grupların arkadaşlarını konuşmaya birlikte hazırlayacağı, konuşma içeriğini birlikte oluşturacakları söylenir. Öğrenciler “Poster Arkası” adlı 8. Etkinlik’e yönlendirilir. Etkinlikteki soruları grupların dikkatlice inceleyerek konuşma içeriklerini belirlemeleri istenir. Gruplar adına seçilen öğrencilerden konuşmalarını yapmaları istenir. Yabancı kelimelerin yerine Türkçe karşılıklarını kullanmaları gerektiği hatırlatılır.

Burada konuşma türlerinden **plânlı konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

**Tablo 52: Osman Cemal Bey’in Nar Hakkı Metninde Uygulanan
Konuşma Türleri**

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (-)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (1)	-	Güdümlü Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1)

4.1.6.3. Alfabe’den Kaçan Harflerin Macerası Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Alfabe’den Kaçan Harflerin Macerası

Metnin Yazarı: Çiğdem SEZER

Ana Tema: Sanat ve Toplum

Alt Tema: Sanatın Bir Dalı “Şiir”

Süre: 6 Ders Saati

Bu metinde alfabeden kaçan harflerin macerası şiirsel bir dille anlatılmıştır.

Canı sıkılan harfler oyun oynamak için alfabeden kaçıp yollara dökülmüşlerdir. Oradan oraya uçuşurlarken şair adlı bir çocuk aralarına karışmış ve onları alt alta üst üste getirerek onlardan birer şiir oluşturmuştur.

Metinde duyguları anlatmanın yollarından biri olan şiirin nasıl meydana geldiği anlatılmıştır.

Çiğdem SEZER’e ait olan bu şiir 5. sınıf Türkçe ders kitabının 86-87. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 210-211. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Dersten önce öğrencilerden ders kitaplarındaki Alfabe'den Kaçan Harflerin Macerası adlı şiiri ezberlemeleri istenir. Ezberleyemeyen öğrenciler bu konuda zorlanmaz.

Öğrencilere;

1) Duygu nedir?

2) Hangi durumlarda hangi duyguları yaşıyorsunuz?

soruları sorulur. Öğrenciler konuşurken yüz yüze gelebilmeleri, konuşurken karşılarındakilerle göz teması kurmaları; tonlama ve vurguya dikkat ederek, nezaket sözcükleri kullanarak anlaşılır bir ses tonuyla konuşmaları ve diğer öğrencilerin de konuşan arkadaşlarını dinlemeleri konusunda uyarılır.

Duyguları aktarmanın farklı yolları olduğu öğrencilere anlatılır. Bunların neler olabileceğini öğrencilerin söylemeleri istenir. Konuşma, resim yapma, dans etme, şarkı söyleme veya şiir yazma gibi duygu aktarmanın farklı yollarını öğrencilerin bulmasına rehberlik edilir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** ve iki kez **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Grupların oluşturdukları metinle ilgili aralarında rol dağılımı yapmaları istenir. Gruplara prova yapmak üzere 10 dk. süre verilir. Gruplardan, oluşturdukları metinleri, sınıfta canlandırmaları istenir.

Öğrencilere, en başarılı grubun birlikte belirleneceği belirtilir. Grupların her birinden, değerlendirme için, üç ölçüt belirlemeleri istenir. Ölçütleri belirlerken skeç yazma ve canlandırma aşamasında nelere dikkat ettiklerinden hareket edebilecekleri belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **canlandırma (dramatizasyon)** türü kullanılmıştır.

**Tablo 53: Alfabe'den Kaçan Harflerin Macerası Metninde Uygulanan
Konuşma Türleri**

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	Soru – Cevap (2)	Ezberleyerek Konuşma (1) Canlandırma (1)

4.1.6.4. Sahibini Arayan Keman Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Sahibini Arayan Keman

Metnin Yazarı: Koray Avcı ÇAKMAN

Ana Tema: Sanat ve Toplum

Alt Tema: Müzik

Süre: 6 Ders Saati

Hikâyede sahibini arayan bir kemandan bahsedilmiştir.

Bir gün bir adam doğum günü hediyesi olarak oğluna bir keman alır. Yeni kemanıyla keman kursuna giden çocuk hemencecik kemandan sıkılır. Ertesi gün babası kemanı aldığı yere geri götürür. Keman artık ikinci el olduğu için fiyatı yarı yarıya düşmüştür. Yeniden vitrindeki yerini alan keman yeni sahibini beklemeye başlar. Gelip geçen kimseye gitmek istemez. Ancak sarı saçlı bir kız görür ve onu daha önce de gördüğünü hatırlayarak kendisini bu kızın almasını arzular. Küçük kız vitrindeki bu kemanın fiyatının yarıya düştüğünü görünce çok sevinir. Hemen kumbarasını alıp gelir ve kemanı satın alır.

Hikâyedeki bu anı yazarın üst kat komşusu, oda orkestrasında çalan keman sanatçısı Münire Hanım'a aittir.

Bu metinde gerçekten sanata gönlünü veren birisinin, o sanatı hakkıyla yerine getireceğinin mesajı verilmek istenmiştir.

Koray Avcı ÇAKMAN tarafından yazılmış olan bu hikâye 5. sınıf Türkçe ders kitabının 88-91. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 214-217. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Araştırma konusunda istekli olan beş öğrenciden ülkemizde ve dünyada ünlü keman sanatçılarından birini belirlemeleri istenir. Belirledikleri sanatçının hayatını ve eserlerini araştırma görevi verilir. Araştırmalarında farklı sanatçıları seçecekleri ve seçtikleri sanatçıların rolüne girerek sorulara cevap verecekleri belirtilir. Diğer öğrencilere müzik ve keman konusunda araştırma yapmaları ve keman sanatçılarına merak ettikleri soruları soracakları bir etkinlik yapılacağı söylenir. Öğrencilerin arasından bir sunucu seçilir. Kalan öğrencilerin de programa katılan konuklar olacağı belirtilir. Sunucudan ve konuklardan sanatçılara soracakları soruları hazırlaması istenir.

Öğrencilere müzik dinleyerek derse başlanılacağını belirtilir. Onlardan arkalarına yaslanmaları ve dikkatlerini dinleyecekleri müziğe vermeleri söylenir. Öğrencilerden hangi müzik aletini dinlediklerini söylemeleri istenir. Müzik dinletisi bittikten sonra öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Hangi sanat dallarından hoşlanıyorsunuz?
- 2) Aranızda müzikle ilgilenen var mı?
- 3) Bir müzik aleti çalmayı bilen var mı?
- 4) Hangi müzik aletini çalabiliyorsunuz? Bunu nasıl öğrendiniz?
- 5) Hangi müzik aletini çalmak istersiniz? Neden?

Öğrencilerden istekli olan beşine ülkemizde ve dünyada ünlü keman sanatçılarının hayatını ve eserlerini araştırmaları, diğer öğrencilerden müzik ve keman konusunda araştırma yapmaları ve keman sanatçılarına soracakları soruları

belirlemeleri istenmiştir. Sunucu olarak seçilen öğrenciden de hazırlık yapması istenmiştir.

Sınıfta, sanatçıları ve sunucuyu herkesin görebileceği şekilde bir oturma düzeni oluşturulur. Sunucudan, tek tek sanatçılara söz hakkı vermesi istenir. Söz hakkı alan sanatçıların hayatlarını, eserlerini tanıtmaları sağlanır. Konuk rolündeki öğrencilerin de sanatçılara sorular sormasına fırsat tanınır. Onlardan gelen soruları cevaplamaları için öğrencilere yardımcı olunur.

Burada konuşma türlerinden **kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma (empati kurma), canlandırma (dramatizasyon), röportaj, katılımlı konuşma** ve üç kez **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 54: Sahibini Arayan Keman Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (3)
Röportaj (1)	Soru – Cevap (3)	Empati Kurma (1) Canlandırma (1) Katılımlı Konuşma (1)

4.1.6.5. Sinema Düşlerimizi Gerçekleştiriyor Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici

Metnin Adı: Sinema Düşlerimizi Gerçekleştiriyor

Metnin Yazarı: Tuğba CAN

Ana Tema: Sanat ve Toplum

Alt Tema: Sinema

Süre: 4 Ders Saati

Metinde insanın ancak düşleyebileceği şeylerin sinema yoluyla nasıl gerçekleşebileceği ortaya konmuştur. Gerçek yaşamda olanaksız, tehlikeli ya da ulaşılmaz güç olan her şey sinema vasıtasıyla hayata geçirilebilmektedir. Metinde tüm bunların nasıl gerçekleştiği aşama aşama anlatılmıştır. Bu aşamalar anlatılırken sinemada kullanılan terimlere de yer verilmiştir.

Tuğba CAN tarafından yazılmış olan bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 92-94. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 219-221. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere en çok sevdikleri filmlerin neler olduğu sorulur. Söyledikleri filmler içinde özellikle animasyon olanlara dikkat çekilerek bu filmlerin gerçek olup olmadığını söylemeleri istenir. Filmlerdeki kahramanların gerçek hayatta olmamasına rağmen nasıl canlandırıldığını açıklamaları istenir.

Öğrencilerin öğrendikleri tekerlemeleri sınıfta seslendirmeleri istenir. Hızlı ve doğru okuyanlar alkışlatılır. “Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde; pireler berber, develer tellal iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, annem düştü beşikten babam düştü eşikten...” tekerlemesi söylenir. Bu ve benzeri tekerlemelerde anlatılanlara benzer, gerçek olamayacak şeyleri sinemada seyredip seyretmedikleri sorgulanır.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** ve iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 55: Sinema Düşlerimizi Gerçekleştiriyor Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (1)
-	Soru – Cevap (2)	Ezberleyerek Konuşma (1)

4.1.6.6. Sude'nin Babası Pantomimci Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Sude'nin Babası Pantomimci

Metnin Yazarı: Behiç AK

Ana Tema: Sanat ve Toplum

Alt Tema: Pantomim Sanatı

Süre: 2 Ders Saati

Metinde Sude isimli bir kızın babasının herkesçe bilinmeyen bir meslek olan pantomim sanatçısı olmasıyla ilgili olaylar anlatılmıştır.

Sude'ye babasının ne iş yaptığı sorulduğunda her seferinde insanlara anlatmakta zorlanmaktadır. Çünkü babası pantomimcidir ve herkes tarafından bilinmeyen bir mesleği icra etmektedir. Bu da insanların Sude'ye bu meslekle ve babasıyla ilgili sorular sormalarına neden olmaktadır. Bir gün fotoğraf çekmeyi seven Fikret isimli arkadaşının bu konu ile ilgili sorduğu sorulara içtenlikle cevap verir. Çünkü Fikret de fotoğraf sanatıyla uğraşmaktadır ve Sude onun gerçekten bir şeyler öğrenmek için sorduğunun farkındadır. Sude, Fikret'e babasının mesleğini ve aile yaşantılarını en ince detaylarına kadar anlatır. Fikret de bu ilgi çekici meslekle uğraşan Sude'nin babasını tanımayı çok ister. Sude ve Fikret arasındaki konuşma böylece devam eder.

Behiç AK'a ait olan bu metin 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 200-202. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Derse başlamadan önce öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) Hayalinizdeki meslek nedir? Neden bu mesleği yapmak istiyorsunuz?
- 2) Size ilginç gelen meslekler hangileridir?
- 3) Hangi mesleği yapabilmek için yetenekli olmak gerekir? Neden?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerin dinleme kurallarına uymalarını sağlanır. Bir hikâyenin bir kez dinletileceği söylenir. Onlardan soru sorarak ve önemli gördükleri bilgileri not ederek dinlemeleri istenir. Metinde geçen anlamını bilmedikleri kelimeleri de not etmeleri gerektiği hatırlatılır. Öğrencilere metni dinlerken özellikle kahramanlara, olaya, olayın geçtiği yer ve zamana dikkat ederek dinlemeleri söylenir. Dinlerken önemli gördükleri yerlerle ilgili kısa notlar almaları konusunda uyarıda bulunulur. Ses kaydı öğrencilere dinletilir. Metnin süresi 10.34 dk’dır. Gerekli görülürse metin ikinci kez dinletilebilir.

Burada dinleme türlerinden **not alarak dinleme/izleme** ve **seçici dinleme/izleme** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilere kahramanlar, yer, zaman ve olayların yer aldığı metin türüne ne ad verildiği sorulur. Bu özellikleri taşıyan metin türünün hikâye olduğunu belirleyebilmeleri için öğrencilere destek olunur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Dinledikleri hikâyeyle ilgili çıkarımlar yapabilmeleri için öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Sude, “Baban ne iş yapıyor?” sorusuna cevap vermekte neden zorlanıyor?
- 2) Sude, babasının mesleği ile ilgili her şeyi biliyor mu? Neden?
- 3) Sude’nin babası pantomim konularını nasıl buluyormuş?
- 4) Sude’nin babasının en meşhur canlandırması hangisidir?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

e) Dinlediklerini ön bilgileriyle karşılaştırabilmeleri için öğrencilere çalışma kitabındaki “Bence” adlı 3. Etkinlik yaptırılır. Etkinlikteki soruya ön bilgilerini kullanarak cevap vermelerine ortam hazırlanır. Örneğin bir okulda eğitim almadığı hâlde halkın sevdiği sanatçılardan olmayı başarmış kişilerden örnek vermeleri sağlanır. Bu kişilerin bunu nasıl başardıklarını sorgulamaları istenir. “Emek vermek,

yetenek sahibi olmak ve bu alanda eğitim görmek bir sanatçı için önemli midir?” gibi sorularla öğrencilerin konu hakkında konuşmalarına yardımcı olunur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

f) Öğrencilere bir pantomim gösterisi izleyecekleri söylenir. Pantomim Sanat adlı pantomim gösterisi aşağıdaki internet adresinden açılarak öğrencilere izletilir:

(<http://www.eba.gov.tr/video/iz-le/5568f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8005>)

Bu gösteride sanat dallarına ait meslekler anlatılmaktadır. Anlatılan her meslektan sonra video durdurularak öğrencilerin bu mesleği tahmin etmeleri sağlanır.

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

g) Öğrencilere konuşma uygulaması tabu oyunu ile yaptırılır. Tabu oyunu hakkında öğrencilere kısaca bilgi verilir.

Hazırlanan kartlar masanın üzerine yazılar aşağıya gelecek şekilde bırakılır. Gönüllü bir öğrenci tahtaya çıkarılır ve kartlardan bir tanesini seçmesi ve sınıfa bu mesleği anlatması istenir. Kartın üstündeki altı çizili kelime, öğrencinin anlatacağı kelimedir. Altta yazan kelimeler ise bu mesleği anlatırken kullanmayacağı kelimelerdir. Anlatıcılara belli bir süre verilir. Süre bitince ya da öğrenciler istenilen cevabı bulduğunda zil çalınarak oyun sona erdirilir.

Konuşma sırasında kendilerine yöneltilen sorulara cevap vererek arkadaşlarına soru sorabilmeleri için öğrencilere yardımcı olunur.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **soru – cevap** ve **katılımlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 56: Sude'nin Babası Pantomimci Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (5)	Diğer Konuşma Türleri (3)	Dinleme Türleri (3)
-	Soru – Cevap (5)	Güdümlü Konuşma (2) Katılımlı Konuşma (1)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1) Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

4.1.6.7. Fotoğraf Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Fotoğraf

Metnin Yazarı: Cemal SÜREYA

Ana Tema: Sanat ve Toplum

Alt Tema: Fotoğraf Sanatı

Süre: 2 Ders Saati

Şair şiirinde bir fotoğraf karesini anlatmaktadır. Fotoğrafta durakta bulunan adam, kadın ve çocuğun görüntülerini bizlere anlatmıştır. Bunun yanında bu fotoğraftaki kişilerin içsel dünyalarını da betimlemiştir.

Cemal SÜREYA'ya ait olan bu şiir 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 222. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere en son ne zaman fotoğraf çektirdikleri ve çektikleri sorulur. Bir doğa güzelliğini ya da çok güzel buldukları herhangi bir şeyin fotoğrafını çekip çekmedikleri sorgulanır. Ardından öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Vesikalık fotoğraf nedir? Neden vesikalık fotoğraf çektirilir?
- 2) En çok nelerin ve kimlerin fotoğrafını çekiyorsunuz?
- 3) Fotoğraf sanatı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 4) Bildiğiniz bir fotoğraf sanatçısı var mı?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere bir şiir dinletileceği söylenir. Şiiri dinlerken sessiz olmaları, şiiri seslendiren kişinin vurgu ve tonlamalarına dikkat etmeleri istenir. Öğrencilere şiir iki kez dinletilir. Ardından şiiri ve şiirin seslendirmesini nasıl buldukları sorulur. Öğrencilerin şiirle ilgili duygularını açıklamasına fırsat tanınır.

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilere, şiirin başlığı Fotoğraf değil de örneğin Durakta Üç Kişi olsaydı şairin bir fotoğrafı anlattığı sonucuna ulaşp ulaşamayacakları sorulur. Şiiri düşünerek soruyu cevaplamaları için zaman tanınır. Başlığın, dinledikleri metnin anlamı açısından önemini açıklamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

d) Öğrencilerden dinledikleri şiirde duygu aktaran bir sözcük olup olmadığını söylemeleri istenir. Onların hüzn kelimesine ulaşmalarına rehberlik edilir. Hüzn kelimesinin aktardığı duyguya yakın ya da eş olan duyguların neler olduğunu bulmaları istenir. Şiire hâkim olan duygunun şiirde nasıl ortaya çıktığı üzerine yorum yapmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

e) Öğrencilerden resim sanatıyla fotoğraf sanatını karşılaştırmaları istenir. Fotoğrafı bir sanat olarak görmeyenlerin olup olmadığı sorulur. Bu konuda sınıfta iki farklı görüşün oluşması sağlanır. Sınıfta iki farklı düşünceye göre öğrenciler ayrılır ve birbirleriyle karşı karşıya gelecekleri biçimde sıraları düzenlemeleri istenir. Öğrencilerden birinin bu tartışmayı öğretmenle birlikte yöneteceği belirtilir ve bir öğrenci seçilir. Gruplara söz sırası vermeden kimsenin konuşmayacağı, konuşanların tartışmadan çıkarılacağı belirtilir. Söz sırası alarak konuşan her kişinin kendinden önce konuşan karşı taraftaki kişinin cümlesini önce tekrarlayacağı, kendi sözünü bunun arkasından söyleyeceği belirtilir. Karşı tarafın bir önceki cümlesini söyleyemeyen kişinin de tartışmadan çıkarılacağı belirtilir. Dersin sonunda hangi tarafta daha fazla kişi kalırsa o grubun galip olacağı söylenir. Kurallara uygun olarak öğrencilerin tartışması sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma**, **soru – cevap** ve **tartışma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 57: Fotoğraf Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (5)	Diğer Konuşma Türleri (5)	Dinleme Türleri (1)
-	Soru – Cevap (5)	Güdümlü Konuşma (3) Eleştirel Konuşma (1) Tartışma (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

4.1.6.8. Sanat ve Toplum Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 58: Sanat ve Toplum Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (19)	Diğer Konuşma Türleri (17)	Dinleme Türleri (4)
Sunum (1) Röportaj (1)	Soru – Cevap (19)	Katılımlı Konuşma (2) Güdümlü Konuşma (7) Plânlı Konuşma (1) Canlandırma (2) Ezberleyerek Konuşma (2) Empati Kurma (1) Eleştirel Konuşma (1) Tartışma (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (2) Seçici Dinleme/İzleme (1) Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

“Sanat ve Toplum” temasında toplamda 38 adet konuşma türü ve 4 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 19 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden, 17 tanesi diğer konuşma türlerinden ve 2 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmuştur. Kitap kapsamındaki öteki temalarda da görüldüğü gibi bu temada da hazırlıklı konuşma türleri ve hazırlıksız konuşma türlerinde çeşit sayısı daha az iken diğer konuşma türlerinde çeşit sayısının fazla olduğu göze çarpmaktadır.

Sanat ve Toplum adlı bu temada hazırlıksız konuşma türlerinden 19 kez kullanılan soru – cevap türünün kullanılan öteki konuşma türlerine göre ezici bir çokluğu olduğu görülmektedir. Bunun ardından en yüksek kullanımın 7 kez kullanılan güdümlü konuşma türünde olduğu görülmektedir. Kullanılan diğer konuşma türlerine bakıldığında ikişer kez katılımlı konuşma, canlandırma ve ezberleyerek konuşma türlerinin kullanıldığı görülmektedir. Ardından birer kez

kullanılan sunum, röportaj, plânlı konuşma, empati kurma, eleştirel konuşma ve tartışma türleri dikkati çekmektedir.

Tema kapsamında dinleme türlerinden 4 kez faydalanılmıştır. Bunlar 2 kez kullanılan katılımsız dinleme/izleme ve birer kez kullanılan seçici dinleme/izleme, not alarak dinleme/izleme türleridir.

4.1.7. Yedinci Tema: Sağlık, Spor ve Oyun

4.1.7.1. Oyun Tasarımı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici

Metnin Adı: Oyun Tasarımı

Metnin Yazarı: Anna-Maria CRUM (Çeviren: Şafak TİMUR)

Ana Tema: Sağlık, Spor ve Oyun

Alt Tema: Bilgisayar Oyunları

Süre: 6 Ders Saati

Bu metinde bilgisayar oyunlarının nasıl yaratıldığı anlatılmıştır. Bilgisayar oyunlarını kimlerin bir arada çalışarak meydana getirdiğinden bahsedilmiştir. Geleceğin bilgisayar oyunlarının nasıl olabileceği ile ilgili fikir yürütülmüştür.

Metinde öğrencilere geleceğin bilgisayar oyunu tasarımcılarından birisi olabilecekleri söylenerek dikkatleri çeşitli mesleklere çekilmek istenmiştir.

Anna-Maria CRUM’a ait olan ve Şafak TİMUR tarafından çevrilen bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 96-97. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 230-231. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) UNUTULAN 10 GELENEKSEL OYUN

Sokak oyunları artık unutuldu. Oysa bu oyunlar çocukların eğitimi ve kişiliğini olumlu etkiliyor.

Teknoloji, yaşam ve çalışma koşullarını olduğu kadar çocukların oyun şekillerini de değiştirdi. Eskiden sokaklarda koşup zıplayan çocukların yerine artık evlerinde saatlerce bilgisayar başında ya da ellerinde tabletlerle oturup beden gücü harcamadan oyun oynayan çocuklar görüyoruz. Eğitimciler sürekli, eskiden sokakta oynanan ve artık ‘geleneksel’ olarak tanımlanan oyunların, çocukların eğitimi ve kişiliği üzerindeki olumlu etkilerini anlatıyor. Aileler de çocuklarının sokakta oynayabileceği oyunları araştırıyor. Biz de hem eğitimciler, hem de aileler için unutulmuş geleneksel oyunları derledik.

Körebe

Oyuncular arasından bir ebe belirlenir ve gözleri bağlanır. Oyun, adını ebenin gözlerinin bağlanmasından alır. Oyuncular ebe ortada kalacak biçimde bir halka oluşturur.

“Türkü söyler döneriz,

Bil bakalım biz kimiz,

Göster bizi körebe”

sözlerini söyleyerek ve el çırparak ebenin çevresinde dönerler. Ebe bu sırada kollarını öne doğru uzatarak dokunduğu oyuncunun başını, yüzünü ve üstünü elleriyle yoklar. Kim olduğunu anlayabilirse adını söyler. Eğer tanırsa, dokunduğu oyuncu ebe olur. Tanıyamazsa, oyun aynı ebeyle sürer.

Çelik Çomak

Biri uzun diğeri kısa iki sopa kullanılarak oynanır. Kısa olan ve sürekli yerde kalan sopa, uzun sopayla uç kısmına vurularak havalandırıldıktan sonra, en uzak noktaya ulaştırılmaya çalışılır. Kısa sopaya, üç kez havalandırıp vuramayan oyuncu, sırasını rakibine verir. Sopayı en uzak noktaya atan oyuncu, oyunu kazanmış olur.

Birdir Bir

Oyuna başlamadan önce bir ebe seçilir. Diğer 9 kişinin, ebeden 20-25 adım ötede duracakları yer belirlenir ve hepsi 3-4 adım aralıklarla dizilir. Ebe eğilip belini

kamburlaştırır, atlama yapacak 9 çocuk tekerlemenin kendi numaralarına ait kısmını tam ebenin üzerinden atlarken söyler. Çocuk diğerlerinin üzerinden de atlar, en sona gelindiğinde kendisi de eğilir. Birinci sıradaki, ebenin üzerinden “birdir bir” deyip atlar ve 3-4 adım ileride o da eğilerek sırtını kamburlaştırır. Ardından ikinci sıradaki koşarak ebenin ve diğerinin üzerinden atlar ve en sona geldiğinde o da eğilir.

Devamında sırayla diğerleri de çocukların üzerinden atlar. Bu durum bir çocuğun atlamayı başaramamasına kadar devam eder. Atlayamayıp düşen, ebe seçilir.

İstop

Oyuncular bir daire oluşturur. Oyunu başlatmak için çocuklardan biri ebe olur. Ebe, oyunculardan birinin adını söyleyerek topu havaya atar. Top yere düşerken, adı söylenen oyuncu topu havada yakalarsa, başka birinin adını söyleyerek topu yeniden havaya atar.

Topu havada tutamayan çocuk, topu yerden eline aldığı anda “istop” diye bağırır. Kaçışan oyuncular “istop” denildiği anda oldukları yerde durmak zorundadır. Bu durumda ebe, duran oyunculardan birini topla vurmaya çalışır. Vurulan oyuncu 1 puan kaybeder ve ebe olur. Üç kere vurulmuş olana bir ad takılır ve oyun o isimle devam eder.

İp Atlama

İki çocuk karşılıklı olarak ipin ucundan tutarak çevirir. Çocuklar sırayla ipten atlamaya çalışırlar. İp atlarken şu tekerlemeleri söylerler:

“Laleli belkız,

İçeriye gir kız,

İpten çık kız,

Dışarıya çık kız.

Denizde dalga, hoş geldin abla,

Eteğini topla, rahat otur abla,

Etek bluz, İngiliz turist,

Nereden çıktı bu iki kız.”

Gönül KOCA

Hürriyet Eğitim / 2 Şubat 2015

Okuma sonrasında öğrencilere bu oyunlardan hangilerini bildikleri veya oynadıkları sorulur. “Oyunlarım” adlı 1. Etkinlik yaptırılır. Oynadıkları oyunları nasıl öğrendikleriyle ilgili anılarını kısaca anlatmaları istenir.

Öğrencilerinize oynamaktan keyif aldıkları ve sıkça oynadıkları oyunların neler olduğu sorulur. Bilgisayar oyunları cevabı veren öğrencilere bu oyunların neler olduğu sorularak söyledikleri oyunların nasıl tasarlanmış ve üretilmiş olabileceğini düşünmeleri ve açıklamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden iki kez **güdümlü konuşma** ve iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere en sevdikleri oyunu sözlü olarak anlatacakları söylenir. Konuşmasına başlarken arkadaşlarına nasıl hitap edeceklerini belirlemeleri sağlanır. Oyunu anlattıktan sonra nasıl oynandığını arkadaşlarıyla birlikte canlandırmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **canlandırma (dramatizasyon)** türleri kullanılmıştır.

Tablo 59: Oyun Tasarımı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (4)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (3) Canlandırma (1)

4.1.7.2. Spor Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Spor

Metnin Yazarı: Behçet NECATİGİL

Ana Tema: Sağlık, Spor ve Oyun

Alt Tema: Spor

Süre: 4 Ders Saati

Şiirde birçok spor dalından bahsedilmiştir. Bu sporların uluslararası özellikte olduğu ve herkesçe yapılabileceği ifade edilmiştir. Metne göre, spordaki heyecan ve yarış sporcuları nasıl ünlü yapmışsa sporseverleri de spordan vazgeçemez hâle getirir.

Behçet NECATİGİL tarafından yazılmış olan bu şiir 5. sınıf Türkçe ders kitabının 99. sayfasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 236. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Dersten üç gün önce öğrencilerden gazete ve dergilerden spor haberleri kesip getirmeleri istenir. Getirdikleri haberler sınıf duvarına asılır ve haberlerle ilgili öğrenciler konuşturulur. Neden bu haberi seçtikleri sorularak ilgilerini çeken spor dalları üzerine sohbet edilir. Seçtikleri spor dalını niçin sevdikleri sorulur. Bu süreç yaklaşık 10-15 dakika kadar sürdürülür.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 60: Spor Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (1)
-	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (1)

4.1.7.3. Babaannemin Soğanları Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Babaannemin Soğanları

Metnin Yazarı: Asuman PORTAKAL

Ana Tema: Sağlık, Spor ve Oyun

Alt Tema: Hastalıklardan Korunma

Süre: 6 Ders Saati

Hikâyede Emre isimli bir çocuğun domuz gribine yakalanışı anlatılmıştır.

Emre'nin ağzından anlatılan bu metinde Emre'nin babaannesinin son zamanlarda çoğalan hastalıklara karşı evin her yerine soğanlar koyduğuna değinilmiştir. Bu soğanların onları hastalıklardan koruyacağına inanmaktadır. Doktorlar ise hastalıktan korunmak için aşı olmanın gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Bir gün Emre hastalanır. Günlerce ateşler içinde yatar. O, böyle hastayken babaannesi hastane odasına bile soğan getirip koyar. Emre kendisine geldiği zaman domuz gribi olduğunu ama tehlikeyi atlattığını öğrenir.

Bu metinde hastalıklardan korunmak için geleneksel yöntemlerden ziyade tıbbî yöntemlerin kullanılmasına dikkat çekilmiştir.

Asuman PORTAKAL tarafından yazılmış olan bu hikâye 5. sınıf Türkçe ders kitabının 100-102. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 242-244. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere, içinde bulundukları yıl içinde kaç kez hasta oldukları sorulur. Hangi hastalıkları geçirdikleri sorularak özellikle virüsler yüzünden yakalandıkları nezle, grip, suçiçeği, kabakulak vb. hastalıklara dikkatleri çekilir. Hastalanmalarına neyin sebep olduğunu bilen öğrencilerden açıklamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **bilgilendirici konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere hastalık yapan virüsler hakkında bir araştırma yaptıkları hatırlatılır. Araştırdıkları virüslerin bir maskesini çıkarmaları istenir. Araştırdıkları virüsün maskesini takmaları ve bu virüsü tanıtan bir konuşma yapmaları söylenir. Konuşma sırasında arkadaşlarının sorular sorabilecekleri, konuşmacının bu soruları cevaplaması gerektiği belirtilir. Konuşmalarını komiklikler yaparak ilgi çekici hâle getirebilecekleri belirtilir. Konuşmalarında yabancı kelimelerin yerine Türkçe karşılıklarını kullanmaları istenir. Bütün sınıfın beğendiği en ilginç konuşma yapan öğrenciler belirlenerek alkışlatılır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **katılımlı konuşma**, **canlandırma (dramatizasyon)** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 61: Babaannemin Soğanları Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (4)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1) Canlandırma (1) Bilgilendirici Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1)

4.1.7.4. Patates Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Patates

Metnin Yazarı: İlhan BERK

Ana Tema: Sağlık, Spor ve Oyun

Alt Tema: Beslenme

Süre: 4 Ders Saati

Bu metinde yazar olumlu özellikleri de olmasına rağmen patatesi sevmediğinden bahsetmiştir. Patatesi sevmeme nedeni ise patatesin bir kişiliğinin olmadığını düşünmesidir. Patatesin tek başına varlık gösteremediğini hep aracı olduğunu söylemektedir.

Yazının ikinci bölümünde ise patatese haksızlık ettiği kanaatine varmıştır. Çünkü patatesin asıl büyüklüğünün sıradan olmasında, kendi paylaşımında ve yitişinde olduğunu düşünmüştür.

İlhan BERK tarafından yazılmış olan bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 103-104. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 247-248. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere Sanat ve Toplum temasında yer alan Fotoğraf şiiri için yaptıkları etkinlikler hatırlatılır. Fotoğraf sanatı hakkında düşüncelerini sözlü olarak paylaşmaları sağlanır.

Öğrencilere <http://www.milliyet.com.tr/bupatates-fotografi-bir-milyon/dunya/detay/2182777/default.htm> internet adresinde yer alan fotoğraf gösterilerek fotoğrafla ilgili aşağıdaki haber okunur:

Bu patates fotoğrafı bir milyon dolara satıldı

İlk bakışta sıradan bir patates fotoğrafı gibi görünen bu fotoğraf, dünyadaki en pahalı fotoğraflardan biri olma özelliği taşıyor. Kişisel ilgisinden dolayı pek çok patatesin fotoğrafını çeken ünlü fotoğrafçı Kevin Abosch'un favorilerden birisi olan Potato #345 isimli fotoğraf, geçen sene bir milyon dolardan fazla bir miktara alıcı buldu.

Kevin Abosch, Silikon Vadisi ve teknoloji endüstrisinde çalışan ünlülerin fotoğraflarını çekmesiyle tanınan bir fotoğrafçı. Abosch'un klasik siyah fon önündeki portrelerinden bir tane çektiirmenin bir tür statü sembolü haline geldiği biliniyor. Petapixel'de yer alan habere göre, fotoğrafçıdan bu tür bir çekim talep

edenler, 150 bin dolar civarında bir ödeme yapıyor. Eğer söz konusu fotoğraflar herhangi bir reklam amacıyla kullanılacaksa bu para 500 bin dolara kadar çıkabiliyor.

Abosch'un klasik portreler dışında ilgi uyandıran bir diğer çalışması da çektiği patateslerin fotoğrafları. Fotoğrafçının stüdyosundaki yetkililer tarafından Petapixel'e yapılan açıklamaya göre Abosch patateslere özel bir ilgi duyuyor. Her birinin, tıpkı insanlar gibi oldukça farklı ancak aynı türe ait olmalarından ötürü de hemen fark edilebilir olmalarını etkileyici bulan fotoğrafçı, uzunca bir süredir patatesleri fotoğraflıyor. 1 milyon dolardan fazla bir paraya atılan Potato #345 isimli fotoğrafın da kendisinin favorileri arasında olduğu söyleniyor.

Bu rekor fiyatlı satış ise geçen sene Abosch'un işlerine ilgi duyan bir koleksiyonerin fotoğrafçının Paris'teki evini ziyaret etmesiyle gerçekleşmiş. 162 x 162 ölçülerinde olan ve duvarda asılı duran bu patates fotoğrafı için 1.083.450 dolar ödeyen koleksiyoner, Abosch'un en pahalı fotoğrafını almış olmuş.

Bugüne kadar bir fotoğrafa ödenen en yüksek meblağın, Peter Lik'in 'Phantom' isimli çalışmasına verilen 6,5 milyon dolar olduğu biliniyor.

Milliyet Gazetesi, 22.01.2016, Dünya Haber

<http://www.milliyet.com.tr/bu-patates-fotografi-bir-milyon/dunya/detay/2182777/default.htm>

Öğrencilere dinledikleri haber ve gördükleri patates fotoğrafı hakkında düşünceleri sorulur.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma**, iki kez **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere patatesi sevip sevmedikleri sorulur. Hangi patates yemeğini sevdiklerini söylemeleri ve sebebini açıklamaları istenir. Patatesi sevmeyen öğrencilerden hangi yemekleri neden sevmediklerini açıklamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 62: Patates Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (2)	Betimleyici Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (2)

4.1.7.5. Scooter ile Tornet Metninin İncelemesi**Metnin Türü:** Hikâye**Metnin Adı:** Scooter ile Tornet**Metnin Yazarı:** Altan ALKAN**Ana Tema:** Sağlık, Spor ve Oyun**Alt Tema:** Oyuncak**Süre:** 2 Ders Saati

Bu hikâyede babasından scooter almasını isteyen Utku'nun başından geçenler anlatılmıştır.

Utku babasından ona scooter almasını istemektedir. Ancak aybaşını zor getiren babası bu işe bir türlü ikna olmamaktadır. Üstelik oğlu ona scooterı anlattığında anlamamakta kendi zamanının oyuncağı tornet gözünde canlanmaktadır. Babası ona scooter almadığı için Utku arkadaşlarının peşinde gezmekte, onların oyuncaklarına bir tur da olsa binmek için çabalamaktadır. Bir gün çocuklar ona yarışmayı teklif ederler. Eğer koşarak onların scooterlarını geçerse hepsinin oyuncağına birer tur binebileceğini söylerler. Utku bu teklifi kabul etse de yokuş aşağı koşarken yuvarlanır ve arkadaşlarının alay konusu olur. Ağlayarak eve döndüğünde babasının olaya şahit olduğunu bilmiyordur. Sabah babası ona kendi elleriyle bir tornet yapmıştır. Utku bu oyuncağı ilk gördüğünde pek beğenmese de arkadaşlarıyla oynamaya çıktığında onların scooterlarından daha hızlı olduğunu görür. Şimdi ise arkadaşları onun tornetine binmek için can atıyordur.

Altan ALKAN'a ait olan bu metin 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 238-239. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Derse öğrencilerin en çok sevdikleri oyuncakların neler olduğu sorularak başlanır. En sevdikleri oyuncakların isimleri tahtaya yazılır. Bu oyuncaklardan hangilerinin satın alındığını ve kendilerine bu oyuncakları kimlerin satın aldığını söylemeleri istenir. Oyuncakları aldirmek için nasıl çaba sarf ettikleri sorulur.

Öğrencilere aileleriyle birlikte yaptıkları ve oynadıkları oyuncakları olup olmadığı sorulur. Annesi, babası veya ailesinden başka birisiyle böyle bir oyuncak yaparak birlikte oynayan öğrencilerden bu deneyimlerini arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere bisiklet kullanmayı bilip bilmedikleri sorulur. Bisiklet kullanmayı nasıl öğrendiklerini anlatmaları istenir. Bisiklet sürmeyi öğrenmeden önce başka bir araç kullanıp kullanmadıkları sorulur. Scooter veya tornet cevabı veren öğrenciler olursa onlardan nasıl kullandıklarını anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilere bir hikâye dinletileceği söylenir. Arkalarına yaslanmaları ve dinlerken kahramanlara dikkat etmeleri belirtilir. Metni bölüm bölüm dinleyecekleri ve her bölümün sonunda sorular yöneltileceği açıklanır.

Öğrencilere birinci bölüm (1. Bölüm: 0- 01.52 dk. arası) dinletilerek aşağıdaki sorular yöneltir:

1) Utku'yla babasının birbirini anlamadıkları nereden anlıyoruz?

2) Utku oyuncak alımı konusunda ısrarına rağmen babası neden oyuncak almıyor?

3) Utku istediği oyuncuğu aldirmek için kimlerden yardım istiyor?

Sorular farklı öğrencilere yöneltilir. Öğrencilerin verdiği cevapları arkadaşlarının değerlendirmesi istenir. Ardından öğrencilere ikinci bölüm (2. Bölüm: 01.52-04.20 dk. arası) dinletilerek aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Utku'nun canı neden sokağa çıkmak istemiyor?
- 2) Utku'nun scooterı çok istediğini nereden anlıyoruz?
- 3) Utku scooterı bir kerecik bile binmek için ne yapıyor?

Öğrenciler soruları cevapladıktan sonra üçüncü bölüm (3. Bölüm:04.20-05.48 dk. arası) dinletilerek aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Utku arkadaşlarıyla nasıl bir rekabet içindedir?
- 2) Rekabet sonunda Utku'nu başına ne gelmiştir?
- 3) “Utku'nun kolu, bacağı değil de kalbi acıyordu.” sözünden ne anlamalıyız?

Öğrenciler soruları cevapladıktan sonra dördüncü bölüm (4. Bölüm: 05.48-09.38 dk. arası) dinletilerek aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Utku'nun ağlamasının nedeni nedir?
- 2) Utku'yu bekleyen sürpriz nedir?
- 3) Utku'nun mutluluğunun nedeni nedir?

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Dinlediklerini kendi bilgileriyle karşılaştırmaları ve dinlediklerinden çıkarım yapmalarını sağlamak için öğrencilere “Özel Tasarım” adlı 1. Etkinlik yaptırılır. Öğrencilerden hayal gücünü kullanarak tasarladıkları tekerlekli oyuncaklarını arkadaşlarına göstermeleri ve nasıl kullanılacağını açıklamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

e) Öğrencilere dinledikleri hikâyeyi değerlendirmeye dönük bir konuşma uygulaması yapılacağı belirtilir. Bu amaçla “Kahramanlar Konuşuyor” adlı 2. Etkinlik’teki soruları cevaplamaları istenir. Öğrencilere eleştirel konuşma yöntemini kullanarak soruları cevaplamaları söylenir. Etkinlikte verdikleri cevapları dikkate alarak dinledikleri metnin kahramanlarını değerlendiren bir konuşma yapmaları istenir. Öğrencilere konuşmaları içinde “Utku sabretmeseydi bu kadar mutlu olabilir miydi?” vb. sorular sorularak bu soruları cevaplamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma, sunum, soru – cevap ve güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 63: Scooter ile Törnet Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (5)	Diğer Konuşma Türleri (5)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (5)	Güdümlü Konuşma (4) Eleştirel Konuşma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (1)

4.1.7.6. Keloğlan Akıllı Oğlan Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Keloğlan Akıllı Oğlan

Metnin Yazarı: Tarık Dursun K.

Ana Tema: Sağlık, Spor ve Oyun

Alt Tema: Eğlence

Süre: 2 Ders Saati

Bu masalda padişahın kızı ile evlenmek isteyenlerin girdiği yarışa giren Keloğlan'ın başından geçenler anlatılmıştır.

İş yapmayı sevmeyen, yan gelip yatan Keloğlan bir gün tellalın sesini duyar. Tellal, padişahın kızını evlendireceğini bunun için de bir yarışma düzenleyip ülkenin en akıllı erkeğine kızını vereceğini duyurur. Bunu duyan Keloğlan da yarışmaya katılır. Keloğlan'ın yarışmaya girdiğini gören halk da padişah da şaşırır. Padişahın ilk sorusu gökte kaç tane yıldızın olduğudur. Keloğlan buna karşılık padişaha, başındaki saç kadar yıldız olduğunu söyleyerek doğru cevabı bilen tek kişi olur. Padişah bu kez de dünyanın ortasının neresi olduğunu sorar. Keloğlan ise padişahın ayaklarının bastığı yer olduğunu söyleyerek bu soruyu da doğru cevaplar. Padişah son sorusunda bir tahta alır ve bu tahtanın en kalın yerinin neresi olduğunu sorar. Keloğlan tahtayı suya atar ve suya batan yanının en kalın yeri olduğunu söyleyerek son soruyu da doğru cevaplar ve padişahın kızıyla evlenir.

Tarık Dursun K. tarafından yazılmış olan bu metin 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 251-252. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere Keloğlan Akıllı Oğlan adlı masalı dinleyecekleri söylenir. Başlık tahtaya yazılır ve masalın içeriğini tahmin etmeleri istenir. Öğrencilerin birbirleriyle konuşup tartışmalarına imkân sağlanır.

Öğrencilere masalı bölüm bölüm dinleyecekleri ve bölümler arasında sorular sorulacağı belirtilir.

Öğrencilere Keloğlan Akıllı Oğlan adlı masalın ses kaydının ilk bölümünü (1. Bölüm: 0-03.04 dk. arası) dinleyecekleri söylenir. Ses kaydı dinletilir ve aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilir:

- 1) Padişah nasıl bir yarışma düzenlemiştir?
- 2) Yarışmayı halka kim duyurmaktadır?
- 3) Keloğlan padişaha ne cevap vermiş olabilir?

Ardından öğrencilere metnin ikinci bölümü (2. Bölüm: 03.04-04.55 dk. arası) dinletilir. Dinlemenin ardından öğrencilere metnin üçüncü bölümü (3. Bölüm: 04.55-05.20 dk. arası) öğrencilere dinletilir. Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

1) Keloğlan'ın dünyanın ortası için verdiği cevabı bilimsel buluyor musunuz?

2) Sizce padişah Keloğlan'a güvendiğinden mi yoksa cevabı sinayamayacağından mı inanıyor?

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme**; konuşma türlerinden iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere bir bilgi yarışması düzenleneceği söylenir. Sınıfın iki gruba ayrılması istenir. Gruplar arası bir bilgi yarışması yapılacağı, bilgi yarışmasının konusunun masallar ve hikâyeler olacağı onlara belirtilir. Gruplardaki her bir öğrenciden küçük bir kâğıda okudukları masallar veya hikâyelerle ilgili bir soru yazmaları istenir. Yazdıkları soruların grupların torbasına atılacağı ve rastgele bu torbadan sorular çekilerek karşı gruba yöneltileceği hatırlatılır. Yarışmayı en çok soruyu cevaplayan grubun kazanacağı söylenir. Öğrenciler, yarışmaya uygun oturma düzenine alınarak başlatılır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 64: Keloğlan Akıllı Oğlan Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (-)	Dinleme Türleri (1)
-	Soru – Cevap (3)	-	Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

4.1.7.7. Sağlık, Spor ve Oyun Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 65: Sağlık, Spor ve Oyun Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (15)	Diğer Konuşma Türleri (17)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (15)	Betimleyici Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (11) Bilgilendirici Konuşma (1) Canlandırma (2) Eleştirel Konuşma (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

“Sağlık, Spor ve Oyun” temasında toplamda 33 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 17 tanesi diğer konuşma türleri kapsamında yer alırken 15 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 1 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir. Bu temada da hazırlıklı konuşma türleri ve hazırlıksız konuşma türlerinin diğer konuşma türlerine göre çeşit sayısı bakımından daha az olduğu görülmektedir.

Bu temada da 15 kez kullanılan soru – cevap türü ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra 11 kez kullanılan güdümlü konuşma türü dikkati çekmektedir. Bunların dışında temada canlandırma türüne de 2 kez yer verilmiştir. Ayrıca birer kez sunum, betimleyici konuşma, katılımlı konuşma, bilgilendirici konuşma ve eleştirel konuşma türlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Kullanılan 2 adet dinleme türü ise birer kez kullanılan katılımsız dinleme/izleme ve seçici dinleme/izleme türleridir.

4.1.8. Sekizinci Tema: Dünya ve Çevre

4.1.8.1. Balık Adamlar Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Balık Adamlar

Metnin Yazarı: Aysel KORKUT

Ana Tema: Dünya ve Çevre

Alt Tema: Hayvanlar

Süre: 6 Ders Saati

Metinde Tombul, Beyaz Yunus ve balık adamlar arasında geçenler hikâyeleştirilmiştir.

Tombul, sabah uyandığında çevresinde balık adamları görünce korkmuştur. Hemen kaçmak için arkadaşı Beyaz Yunus’u uyandırır. Beyaz Yunus, kaçmaya gerek olmadığını söyleyerek ona balık adamların su altı kamerasıyla denizlerdeki yaşamı kaydettiklerini ve belgesel hâline getirdiklerini anlatır. Balık adamlardan bir zarar gelmeyeceğini gören Tombul onlarla vakit geçirmekten hoşlanır. Balık adamlar giderken onlar için denize serptikleri yiyecekleri gönül rahatlığıyla yerler.

Bu hikâyede insanların hayvanlara zarar vermemesi gerektiğine değinilmiştir. Onların da bizler gibi birer canlı oldukları ve en az bizim kadar özgürce yaşamaya hakları olduğu vurgulanmıştır.

Aysel KORKUT tarafından yazılmış olan bu hikâye 5. sınıf Türkçe ders kitabının 106-108. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 260-262. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere Balıkların Tükenmesi ile ilgili tartışma yaptırılacağı belirtilir. Tartışmada altı şapkalı düşünme tekniği kullanılır. Tartışma öğrencilerin yaş düzeyleri dikkate alınarak üç şapkayla sınırlandırılır: Beyaz şapka, sarı şapka ve siyah şapka.

Beyaz şapka: Tarafsızdır. Olaylarla ilgili nesnel bilgiler verir.

Sarı şapka: Olaylara iyimser bakış açısıyla bakar.

Siyah şapka: Olaylara kötümser bakış açısıyla yaklaşır.

Bu tartışmayı yaptırırken kartondan konik başlıklar hazırlanır. Öğrencilere başlıklar taktırılarak üzerine Yunus Balığı iyimser, Tombul Sarı Balık kötümser, balık adamlar bilgilendirici gibi ifadeler yazılır. Düşünce biçimi somutlaştırıldığında öğrencileriniz anlaması daha kolaylaşacak ve öğrendikleri kalıcı olacaktır.

Tombul Sarı Balık

(siyah şapka)

- Bütün insanlar balıkları avlar. Onlardan korkmak gerekir.
- İnsanlar balıkların soyunu tüketiyorlar.
- Balıklar insanlara karşı savunmasızdır ancak kaçarak canlarını kurtarırlar.

Yunus Balığı

(sarı şapka)

- Bütün insanlar balık avlamaz. Onlardan korkmak gerekmez.
- İnsanlar balıklarla ilgili araştırma yaparak onları tanımaya çalışıyorlar.
- Hastalandıklarında balıkları insanlar iyileştirir.

Balık adamlar

(beyaz şapka)

- Balıklar insanlardan ne kadar zarar görmüştür?

- Balıkların yaşama koşulları nasıldır?

- Balıkların çoğalması ve yaşama koşullarının iyileştirilmesi için hangi önlemler alınmalıdır?

- Balıkları korumak isteyen hangi kuruluşlar vardır?

Bu tartışmada görev almak isteyen gönüllüler arasından her grup için dörder kişi seçilir.

- Balıkların tükenmesi problemini bir grup Tömbül Sarı Balık'ın gözünden değerlendirsın.
- Diğer grup Yunus Balığı'nın gözünden değerlendirsın.
- Üçüncü grup da kendilerini balık adamlarının yerine koyarak değerlendirsın.

Öğrencilerin aşağıda verilen bakış açıları çerçevesinde araştırma, çalışma yaparak tartışmaya hazırlanması sağlanır. Hazırlıkları tamamlandığında sınıfın önünde kendisini başkasının yerine koyarak konuşma (empatik konuşma) yöntemini kullanıp üç grubun bir ders saati boyunca tartışması sağlanır. Dinleyen öğrencilerin de not alarak dinlemeleri sağlanır, dinleyicilere tartışma sonunda soru sormaları ya da kendi düşüncelerini paylaşmaları için imkân tanınır. Konuşmada Tömbül Sarı Balık'la Yunus Balığı'nın tartışmasına öncelik verilir. Ardından balık adamların hazırladıkları raporları sunmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **tartışma**, **kendisini başkasının yerine koyarak konuşma (empati kurma)**, **katılımlı konuşma** ve **soru – cevap** kullanılmıştır.

Tablo 66: Balık Adamlar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (1)	Tartışma (1) Empati Kurma (1) Katılımlı Konuşma (1)

4.1.8.2. Çöpler ve Geri Dönüşüm Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Bilgilendirici Metin

Metnin Adı: Çöpler ve Geri Dönüşüm

Metnin Yazarı: Anna HATZIMANOLI (Çeviren: Anna Maria ASLANOĞLU)

Ana Tema: Dünya ve Çevre

Alt Tema: Çöpler ve Geri Dönüşüm

Süre: 4 Ders Saati

Metinde kullandığımız malları çöpe atmak yerine geri dönüşüme atmanın bizlere sağlayacağı faydalardan bahsedilmiştir.

Metinde atıklar çöplüğe götürüldüğünde havaya zehirli gazlar saldığı söylenmektedir. Yağmur yağdığında ise zararlı maddelerin toprağa oradan nehirlerle, göllere, denizlere karıştığından ve sağlığını olumsuz yönde etkilediğinden bahsedilmektedir. Oysaki çöpleri geri dönüşüme atsak hem hammadde hem elektrik hem de tonlarca su tasarrufu sağlayabileceğimiz söylenmektedir.

Metinde geri dönüşümün önemi ve bize ne gibi getirileri olacağından bahsedilmiştir. Geri dönüşümle çevreyi korursak daha rahat bir hayat sürebileceğimiz ve daha temiz bir çevrede yaşayabileceğimiz vurgulanmıştır.

Anna HATZIMANOLI tarafından yazılan ve Anna Maria ASLANOĞLU tarafından çevrilen bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 109-110. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 265-266. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere çok farklı şeylerin çöpe atıldığı; bunların neler olabileceğini düşünüp söylemeleri, söyledikleri çöpleri tahtaya yazmaları istenir. Öğrencilere sargı bezi, şırınga, soda şişesi, ağaç yaprakları, eski televizyon, plastik kaplar, sebze veya

meyve kabuğu, naylon poşet vb. çöpler örnek olarak söylenip çöp çeşitliliğini fark etmeleri sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 67: Çöpler ve Geri Dönüşüm Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (-)	Diğer Konuşma Türleri (1)
-	-	Güdümlü Konuşma (1)

4.1.8.3. Parbat Dağının Esrarı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Fantastik Roman

Metnin Adı: Parbat Dağının Esrarı

Metnin Yazarı: Gülten DAYIOĞLU

Ana Tema: Dünya ve Çevre

Alt Tema: Çevre

Süre: 6 Ders Saati

Metinde bitkilerle insanlar arasındaki anlaşmazlıklar dile getirilmiştir.

Bitkiler Bilgin Kalan'lara insanlardan yakınmaya başlamışlardır. Geçmişten beri insanlara hep yardımcı olduklarını dile getirmişlerdir. Ancak insanlar artık eskisi gibi onların değerini bilmemektedir. Mesela çiftçiler bitkilere karşı sevgisizleşmiş ve tarlaların yerini artık beton yığınları almıştır. Ayrıca insanlar havayı ve suyu kirleterek bitkilerin zehirlenmesine neden olmaktadır. Bitkilerin hemen büyümesi için onlara ilaç vermekte bu da onları tatsız, çeşnisiz hâle getirmektedir. Zararlı böcekler için yapılan ilaçlar ise bitkiler için yararlı olan böcekleri de öldürmektedir. Tarlalardaki kuru kökleri ateşe verenler birçok canlının ölümüne neden olmaktadır. İnsanların bu ve buna benzer yaptığı faaliyetler bitkilerin ölmesine sebep olmaktadır.

Metinde insanoğlunun dışında bu dünyada başka canlıların da var olduğu vurgulanmak istenmiştir. Bitkilerin ve hayvanların da bizler gibi birer canlı olduğunu unutmadan onlara öyle yaklaşmamız gerektiği üzerinde durulmuştur.

Gülten DAYIOĞLU tarafından yazılmış olan bu metin 5. sınıf Türkçe ders kitabının 111-113. sayfaları arasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 272-274. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Derse bitkilerin yaşadığı sorunların neler olabileceği ile ilgili beyin fırtınasıyla başlanır. Öğrencilerden bitkilerin yaşayabileceği sorunlarla ilgili ne kadar farklı veya garip olursa olsun fikirler üretmeleri istenir. Öğrencilerin ürettiği fikirler herhangi bir sınırlamaya gitmeksizin tahtaya yazdırılır. Birbirlerinin fikirlerini hiçbir şekilde eleştirmemeleri gerektiği hatırlatılır. Tek bir fikir üzerinde fazla zaman harcanmaz.

Öğrencilerin beyin fırtınasında ortaya atılan fikirleri göz teması kurarak işitilebilir bir ses tonuyla konuşup tartışmaları sağlanır. Tonlama ve vurgulara dikkat ederek akıcı ve anlaşılır bir dille konuşmaları, uygun hitap ifadeleri ve nezaket sözcükleri kullanmaları konusunda uyarılarda bulunulur. Konuşmanın akışı içinde birbirlerine sorular sormalarına fırsat tanınır.

Burada konuşma türlerinden **tartışma**, **güdümlü konuşma**, **katılımlı konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilerinizden kendi yaşadıkları yerde hangi çevre sorunu olduğunu düşünmeleri sağlayınız. Çevre sorunlarına çözüm üretmek için kendilerinin neler yaptıkları hakkında bir konuşma yapmalarını isteyiniz. Çevre sorunun kendi yaşamları başta olmak üzere canlı yaşamını nasıl tehdit ettiğini konuşmalarında açıklamalarını söyleyiniz. Konuşmalarında arkadaşlarıyla göz teması kurmaları, işitilebilir bir ses tonu kullanmaları, vurgu ve tonlamalara dikkat etmeleri, arkadaşlarının sorduğu sorulara cevap vermeleri gerektiğini belirtiniz.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **katılımlı konuşma**, **sunum** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 68: Parbat Dağının Esrarı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (5)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2) Tartışma (1) Katılımlı Konuşma (2)

4.1.8.4. Ağaçlarımızı Takdim Ederim Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Ağaçlarımızı Takdim Ederim

Metnin Yazarı: Bedri Rahmi EYÜBOĞLU

Ana Tema: Dünya ve Çevre

Alt Tema: Bitkiler

Süre: 4 Ders Saati

Şiirde ağaçlara bakar ve onlara emek verirken onların da bizlere karşılığını en güzel şekilde vereceğinden bahsedilmektedir. Bizlerin ağaçlarla ilgilenirsek, onların da yeşerecekleri, büyüyecekleri ve bizlerden hiçbir şeylerini esirgemeyecekleri vurgulanmıştır.

Bedri Rahmi EYÜBOĞLU tarafından yazılmış olan bu şiir 5. sınıf Türkçe ders kitabının 115. sayfasında, 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 279. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Dersten bir hafta önce öğrencilere çevrelerinde gördükleri ağaçlarla ilgili bir araştırma görevi verilir. Ağaçlardan yaprak toplayıp A-3 boyutunda bir karton üzerine yapıştırmaları; yaprak topladıkları ağaçların adını; kendiliğinden mi yetiştiğini, yoksa insanlar tarafından mı yetiştirildiğini araştırmaları istenir. Bu

bilgileri kartona yapıştırdıkları yaprakların altına yazmaları söylenir. Böylece her öğrencinin bir yaprak koleksiyonu olması sağlanır.

Derse başlamadan önce her öğrencinin yaprak koleksiyonu değerlendirilir. Koleksiyonu nasıl hazırladıkları, neler yaptıklarıyla ilgili birkaç öğrenci konuşturulur, hikâyesi dinlenir. Koleksiyonla ilgili konuşmalar tamamlandıktan sonra “Ağaçlar Her Yerde” adlı 1. Etkinlik yaptırılır.

Öğrenciler konuşturulurken tonlama ve vurgulara dikkat edilerek akıcı ve anlaşılır bir dille, göz teması kurarak iştirilebilir bir ses tonuyla konuşmalarına özen gösterilir, uyarılarda bulunulur. Konuşmanın akışı içinde söz alarak birbirlerine sorular sormalarına ve sorulara cevap vermelerine imkân sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **katılımlı konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden okudukları şiirin şairi Bedri Rahmi Eyüboğlu ile ilgili araştırma yapıp şairi sınıfta sözlü olarak tanıtlamaları istenir. Edindikleri bilgileri okuyarak ve çalışarak sunuya hazırlanmaları gerektiği vurgulanır. Konuşmalarının provasını yapmaları gerektiği belirtilir. Tanıtımlarında görsel öğelere yer verebilecekleri ve çoklu medya araçlarından yararlanabilecekleri hatırlatılır.

Sözlü sunumlarını yapmak üzere gönüllü birkaç öğrenciye söz verilir. Hazırlanan görsel sunulardan sergilenmeye değer olanlar sınıfta veya okul panosunda sergilenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Tablo 69: Ağaçlarımızı Takdim Ederim Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (3)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (2) Katılımlı Konuşma (1)

4.1.8.5. Bahar Şiiri Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Bahar Şiiri

Metnin Yazarı: Ataol BEHRAMOĞLU

Ana Tema: Dünya ve Çevre

Alt Tema: Mevsimler

Süre: 2 Ders Saati

Bu şiirde baharın gelişiyle yaşanan coşku işlenmiştir. Şaire göre baharın gelişi kişiyi tüm derdinden, tasasından, kederinden arındırır. Sadece insanlar değil, hayvanlar, bitkiler ve toprak ana da baharın gelişini coşkuyla karşılar.

Ataol BEHRAMOĞLU tarafından yazılmış olan bu şiir 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 269. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Derste kullanılmak üzere çevrede bulunan ve dört mevsim farklı görünen bir ağaç seçilir. Bu ağacın dört mevsimdeki hâlini gösteren resimler hazırlanır.

Öğrencilerden çevrelerinde bulunan ağaçları söylemeleri istenir ve sonra söyledikleri ağaçlar arasından resimleri hazırlanan ağaç üzerine konuşmaları sağlanır. Öğrencilere bu ağacın dört mevsimde çekilmiş fotoğrafları gösterilir. Öğrenciler bu görseller üzerine konuşturulur, mevsimlere göre ağaçların ve çevrenin değişim gösterdiği sonucuna ulaşmaları sağlanır.

Öğrencilerden hangi mevsimi daha çok sevdiklerini söylemeleri ve sebebini açıklamaları istenir. Ardından bahar mevsimi hakkındaki düşüncelerini paylaşmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma, soru – cevap ve güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere şiir dinletileceği ve onların bu şiirde hangi duyguları hissedeceklerinin merak edildiği söylenir. Arkalarına yaslanıp gözlerini kapatmaları ve dikkatlerini dinlemeye yoğunlaştırmaları istenir. Şiir, uygun ses düzeyi ile öğrencilere dinletilir.

Dinlemenin ardından öğrencilere hangi duyguyu hissettikleri sorulur. Neden böyle hissettiklerini açıklamaları istenir. Ardından öğrencilere şiirin anlamına dikkat ederek şiiri tekrar dinlemeleri söylenir.

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden bahar mevsiminin şaire ve kendilerine neler çağrıştırdığını belirlemeleri için “Bahar Çağrışımları” adlı 2. Etkinlik yaptırılır. Baharın kendilerine çağrıştırdıkları ile şaire çağrıştırdıkları arasında karşılaştırma yapmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

d) Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir:

- 1) Mutluluğa pencere açmak ne anlama gelebilir?
- 2) Bulut gözlü buzağıyı koşturan sevinç ne olabilir?
- 3) Toprağın kalbinin telaş telaş çarpması ne anlama gelmektedir?
- 4) Şair şiirde kime seslenmektedir?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

e) Öğrenciler diğer mevsimlerin çağrıştırdığı duygular üzerine konuşturulur. Mevsimlerin duygularımız üzerindeki etkisini belirten çağrışımları buldurmak amacıyla “Mevsimler Gibi Duyguların da Değişir” adlı 4. Etkinlik yaptırılır. Bu etkinlikle ilgili öğrenciler konuşturulur, verdikleri cevapları arkadaşlarıyla paylaşmaları sağlanır. Konuşurken göz teması kurmaları, işitilir bir ses tonuyla vurgu ve tonlamalara dikkat ederek konuşmaları konusunda hatırlatmalar yapılır. Konuşulan konu ile ilgili, söz alarak, birbirlerine soru sormalarına imkân tanınır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, soru – cevap ve katılımlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 70: Bahar Şiiri Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (7)	Dinleme Türleri (1)
-	Soru – Cevap (4)	Betimleyici Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (4) Eleştirel Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

4.1.8.6. Doğal Afetler Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Doğal Afetler

Metnin Yazarı:

Ana Tema: Dünya ve Çevre

Alt Tema: Doğal Afetler

Süre: 2 Ders Saati

Öğretmen kılavuz kitabında verilen bağlantı adresi üzerinden öğrencilere konu ile ilgili videonun izletilmesi istenmiştir. Videodan yola çıkarak öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin yapılması istenmiştir.

Bu video sayesinde öğrencilerin doğal afetler konusunda bilinçlenmeleri hedeflenmiştir.

“Doğal Afetler” 5. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 282-283. sayfaları arasında içeriğine yer verilmiş olan bir dinleme/izleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilerden doğa olayları ve bunların yarattığı olumsuzluklar üzerine bir araştırma yapmaları istenir. Onlara iklime bağlı olarak gerçekleşen yağış, rüzgâr vb. olayların; yerkaşu hareketlerine bağılı gerçekleşen volkan, deprem ve tusunami vb. olayların; güneş tutulması, med cezir gibi gezegenlerin çekim özelliklerinin oluşturduğı olayların doğa olayları olduğı konusunda hatırlatmalar yapılır.

Öğrencilerden kendilerinin tanık olduğı ve yaşamlarını olumsuz etkileyen doğa olayları olup olmadığı sorulur. Gönüllü olan öğrencilerden bu deneyimleri anlatması istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere aşğıdaki adreste yer alan Doğal Afetler adlı belgesel film izletilir:

(<http://www.eba.gov.tr/video/iz-le/6443f162dc41c274e4e5cb3c671ac40c4ad57c76b8003>)

Gerekli görülürse belgesel filmi ikinci kez izletilir.

Öğrenciler izledikleri film hakkında konuşturulur. Filmde izledikleri doğa afetlerin bir listesini çıkaracakları söylenir. Öğrencilerden sırayla tahtaya gelerek filmde izledikleri doğa afetlerden birini yazmaları ve bir cümle ile açıklamaları istenir.

Öğrencilerden belgeselde izledikleri doğa afetlerden hangisiyle kendilerinin karşılaştığını söylemeleri istenir. Yaşadıkları olayın hayatlarını nasıl etkilediğı açıklattırılır.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilere doğal afetlerle karşı karşıya kaldıklarında neler yapmaları gerektiğini kavratmak ve bunun için bir sunum hazırlamalarını sağlamak için “Kriz Yönetiyorum” adlı 1. Etkinlik yaptırılır. Etkinlik için sınıf dört gruba ayrılır. Her gruba farklı bir doğal afet ile ilgili aşağıdaki gibi bir yönerge verilir.

Gruplar: Deprem grubu, sel grubu, kasırga grubu, çığ grubu

Her grup kendi içinde birden dörde kadar numaralandırılır. Sayı fazla ise iki tane bir, iki, üç, dört olabilir. Dörde gelindiğinde tekrar bire dönülür. Her gruptaki bir numaralı kişiler kriz yönetim koordinatörü olarak görevlendirilir. İki numaralar tıbbi yardım koordinatörü, üç numaralar emniyet ve güvenlik koordinatörü, dört numaralar medya yönetim koordinatörü olarak görevlendirilir. Aynı koordinatörlükte birden fazla öğrenci varsa birlikte çalışacakları belirtilir. Her öğrenciden koordinatörlük görevini aldıktan sonra etkinlikteki Doğal Afet Koordinatörlük Yönergesini dikkatli bir şekilde okumaları ve sunumlarını buna uygun olarak hazırlamaları istenir.

Öğrencilere sunularını hazırlarken çoklu medya kaynaklarından yararlanabilecekleri ve sunumlarında grafik ve görsellere yer verebilecekleri belirtilir. Araştırdıkları ve sunuya hazırladıkları bilgileri çok iyi çalışmalarını gerektiği, sunumdan önce prova yapmaları gerektiği vurgulanır. Sunmak için her grubun on dakikası olduğu belirtilir. Sunum yapmak için aralarından bir grup sözcüsü seçmeleri önerilir. Sunumu hazırlarken arkadaşlarının anlayabileceği düzeyde olmasına dikkat etmeleri gerektiği belirtilir. Sunumlarında karşılaştırmalara, neden –sonuç, benzetme, örnekleme cümlelerine yer vermeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **sunum, güdümlü konuşma ve plânlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 71: Doğal Afetler Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (4)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (3)	Seçici

		Plânlı Konuşma (1)	Dinleme/İzleme (1)

4.1.8.7. Dünya ve Çevre Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 72: Dünya ve Çevre Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (3)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (10)	Diğer Konuşma Türleri (27)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (3)	Soru – Cevap (10)	Betimleyici Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (5) Güdümlü Konuşma (12) Plânlı Konuşma (1) Tartışma (2) Empati Kurma (1) Eleştirel Konuşma (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

“Dünya ve Çevre” teması kapsamında toplamda 40 adet konuşma türü ve 2 tane de dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 27 tanesi diğer konuşma türlerinden, 10 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 3 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir. Yine bu temada da hazırlıklı konuşma türleri ve hazırlıksız konuşma türlerinin diğer konuşma türlerine göre çeşit sayısı bakımından daha az olduğu görülmektedir.

Tema genelinde 12 kez kullanılan güdümlü konuşma türü en çok kullanılan tür olurken onu 10 kez kullanılan soru – cevap türü izlemektedir. Bunların dışında temada 5 kez kullanılan katılımlı konuşma, 3 kez kullanılan sunum ve 2 kez kullanılan tartışma türlerine de rastlanmaktadır. Bunların yanı sıra birer kez kullanılan betimleyici konuşma, plânlı konuşma, empati kurma ve eleştirel konuşma türleri de görülmektedir.

Temada kullanılan konuşma türleri ise birer kez kullanılan katılımsız dinleme/izleme ve seçici dinleme/izleme türleridir.

4.1.9. Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 73: Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (38)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (100)	Diğer Konuşma Türleri (151)	Dinleme Türleri (30)
Sunum (35) Münazara (1) Söylev (1) Röportaj (1)	Soru – Cevap (99) Kendini Tanıtma (1)	Katılımlı Konuşma (14) Güdümlü Konuşma (85) Ezberleyerek Konuşma (3) Yaratıcı Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) İkna Etme (2) Tartışma (5) Canlandırma (8) Betimleyici	Katılımsız Dinleme/İzleme (9) Seçici Dinleme/İzleme (14) Not Alarak Dinleme/İzleme (6) Yaratıcı Dinleme/İzleme (1)

		Konuşma (6) Bilgilendirici Konuşma (5) Plânlı Konuşma (11) Eleştirel Konuşma (5) Empati Kurma (4) Eğlence Amaçlı Konuşma (1)	

“Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda toplamda 289 adet konuşma türü ve 30 adet de dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 151 tanesi diğer konuşma türlerinden, 100 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 38 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir. Kitap genelinde diğer konuşma türlerinin hazırlı konuşma ve hazırlıksız konuşma türlerine göre sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Yine kitap genelinde diğer konuşma türlerinin çeşitlendirilmesinin oldukça zengin olduğu dikkat çekmektedir.

Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda kullanılan konuşma türlerinin diğer Türkçe ders kitaplarında kullanılan konuşma türlerine göre sayıca oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise beşinci sınıf düzeyindeki bu kitapta hem tema sayısının hem de buna paralel olarak işlenen metin sayısının diğer seviyelerdeki kitaplara göre daha fazla olmasıdır. Tema sayısı ve bu temalarda işlenen metin sayısı arttıkça kullanılan konuşma türlerinin sayıca üstünlüğü de ortaya çıkmaktadır.

Kitap genelinde en çok kullanılan konuşma türü 99 kez kullanılmış olan soru – cevap türüdür. Bu türü 85 kullanımla güdümlü konuşma ve 35 kullanımla sunum türü izlemektedir. Bunların dışında kitapta 14 kez katılımlı konuşma, 11 kez plânlı konuşma, 8 kez canlandırma, 6 kez betimleyici konuşma, beşer kez tartışma,

bilgilendirici konuşma, eleştirel konuşma, 4 kez empati kurma, 3 kez ezberleyerek konuşma, 2 kez ikna etme, birer kez münazara, söylev, röportaj, kendini tanıtmaya, yaratıcı konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma ve eğlence amaçlı konuşma türleri kullanılmıştır.

Bu kitapta kullanılan dinleme türlerinin diğer kitaplarda kullanılan dinleme türlerinden sayıca çok daha fazla olduğu görülmektedir. Yine bunun nedeni de tema sayısının diğer sınıf seviyelerindeki kitaplara göre fazla olmasının sonucunda işlenen dinleme/izleme metninin de sayıca fazla olmasıdır. Ayrıca diğer sınıf düzeylerinde her temada bir adet dinleme/izleme metnine yer verilmesine rağmen beşinci sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitabına bakıldığında her temada ikişer adet dinleme/izleme metninin yer aldığı görülmektedir. Bu da kitap genelinde kullanılan dinleme/izleme türlerinin diğer sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarında kullanılan dinleme/izleme türlerinden sayıca fazla olduğu gerçeğinin nedenini ortaya koymaktadır.

Kitap kapsamında ilk sırada kullanılan dinleme türü 14 kez kullanılan seçici dinleme/izleme türüdür. Bunun yanı sıra 9 kez katılımsız dinleme/izleme, 6 kez not alarak dinleme/izleme ve 1 kez de yaratıcı dinleme/izleme türleri bu kitap genelinde kullanılan dinleme türleridir.

4.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabı İncelemesi

4.2.1. Birinci Tema: Sevgi

4.2.1.1. Eskici Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Eskici

Metnin Yazarı: Refik Halit KARAY

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Dil ve Vatan Sevgisi

Süre: 7 Ders Saati

Bu hikâyede anne ve babası ölen Hasan'ın halasının yanına, Arabistan'a gidişi ve burada yaşadıkları anlatılmaktadır.

Anne ve babası ölen Hasan halasının yanına Arabistan'a doğru vapurla yola çıkar. Bu yolculuğunda insanların bilmediği başka bir dilde konuşması onu sessizliğe bürümüştür. Halasının yanına geldiğinde onun kıyafetlerini bile değiştirirler. Yavaş yavaş buradaki dili anlamaya başlasa da inatla ana dilinden başka dil konuşmamaktadır.

Bir gün halası sokaktan bir satıcıyı çağırır. Bu adam ayakkabıları tamir ederken küçük Hasan dalgınlıkla onunla Türkçe konuşur. Adamın da Türk olması sebebiyle onunla Türkçe konuşmaya başlarlar. Çok uzun bir zamandır ana dilinde konuşamamanın verdiği özlemle bu adamla hiç durmadan yorulmadan konuşur. Adamın işi bitip de gitmesi gerektiği zaman ikisi birden gözyaşlarına boğulurlar. Hasan bir daha Türkçe konuşabileceği birini bulamayacağına ağlamaktadır.

Metinde vatana duyulan özlem ve kişinin ana diline olan bağlılığının ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır.

Refik Halit KARAY tarafından yazılmış olan bu hikâye 6. sınıf Türkçe ders kitabının 10-16. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 29-33. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

1) Doğup büyüdüğünüz yerden uzak kaldığınız oldu mu? Bu sürede neleri özlediğinizi söyleyiniz.

2) Yurt dışında çalışmış tanıdık ya da yakınlarınız varsa onlardan gurbet duygusu hakkındaki düşüncelerini öğrenerek sınıfta anlatınız.

3) Memleketimizin niçin değerli olduğunu sınıfta arkadaşlarınızla beyin fırtınası yaparak açıklayınız.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden “Metne Hazırlık”ta getirdikleri atasözü, özdeyiş ve deyimlerden yararlanarak “vatan ve dil sevgisiyle ilgili” bir konuşma hazırlamaları istenir. Öğrencilere duygu ve düşüncelerini açıklamak için iki dakika süre verilir. Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri uygulanmıştır.

Öğrencilerden konuşmalarında atasözlerini, özdeyişleri, deyimleri uygun yerlerde kullanarak anlatımlarını zenginleştirmeleri istenir. Burada **konuşma türlerinden kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türü uygulanmıştır.

c) Öğrencilere “Hasan’ın yerinde olsaydınız ne yapardınız? Nasıl davranırdınız?” soruları sorularak Hasan’ın sorunlarına çözüm aramaları, onun sevinçlerine ve sıkıntılarına ortak olmaları amaçlanmıştır. Burada konuşma türlerinden **kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma (empati kurma)** ve **soru – cevap** türleri uygulanmıştır.

Konuşmalarında yeni öğrendikleri kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanmaları istenir. Burada konuşma türlerinden **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 74: Eskici Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1) Empati Kurma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (2)

4.2.1.2. Türkiye Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Türkiye

Metnin Yazarı: Adil TURAN

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Vatan Sevgisi

Süre: 7 Ders Saati

Şair, bu şiirinde vatanına olan sevgisini dile getirmiştir. Şiirinde vatanının güzelliklerini sıralamıştır. Vatanını bu kadar çok sevmesinin nedenlerini bizlere göstermek istemiştir.

Adil TURAN tarafından yazılmış olan bu şiir 6. sınıf Türkçe ders kitabının 17-19. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 37-38. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) “Öğrencilere, “Derse Hazırlık”ta getirdikleri dünya haritasından önce ülkemizin yeri buldurulur. Sonra ülkemizin özelliklerini haritadan yararlanarak açıklamaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

1) Vatanını seven bir insan bunu nasıl belli eder? Örneklerle açıklayınız.

2) “Türkiye” kelimesi sizde neleri çağırıştırıyor?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğretmenden okunan şiirden seçtiği kelime, kavram ve deyimleri tahtaya yazması istenmiştir. “Memleket, toprak, destan, sevgi, insan, yürek, dize gelmek, taşına toprağına vurulmak, bayrak, dost, türkü, kardeş, türküler yakılmak, Türkiye, zeybek, destanlar yazılmak, ekmek” sözcüklerinin tahtaya yazılabileceği söylenmiştir. Öğrencilerin tahtaya yazılanlardan yararlanarak duygu ve düşüncelerini anlatan bir konuşma yapmaları istenmiştir. Burada konuşma türlerinden **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türü uygulanmıştır.

Tablo 75: Türkiye Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	Soru – Cevap (1)	Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (1)

4.2.1.3. İnsanlar Kardeşim Metninin İncelemesi**Metnin Türü:** Deneme**Metnin Adı:** İnsanlar Kardeşim**Metnin Yazarı:** James MICHENER**Ana Tema:** Sevgi**Alt Tema:** İnsan Sevgisi**Süre:** 7 Ders Saati

Deneme türündeki bu metinde yazar, karşısında biri varmışçasına konu ile ilgili görüşlerini anlatmaktadır.

Yazar, dünyada yaşayan her insanın onun kardeşi olduğuna inanmaktadır. Tüm insanların güzel bir kalbi, dostluğu olduğunu düşünmektedir. Gezip gördüğü dünyanın farklı kıtalarından kendisine birçok kardeş edindiğini söylemektedir. En ücra köşelerde taş devri hayatı süren ya da Hindistan'da bir kelime bile İngilizce bilmeyen insanlarla bile iletişim kurabildiğini anlatmaktadır.

İnsanlar aynı ırktan olmasalar da aynı dili konuşmasalar da birbirleriyle iletişim kurup birbirlerini sevebilir. Ayırt etmeksizin insana duyulan sevgi kişileri evrensellik boyutuna taşır.

James MICHENER tarafından yazılmış olan bu deneme 6. sınıf Türkçe ders kitabının 20-22. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 43-45. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

1) Tanımadığınız insanlara nasıl davranıyorsunuz? Bu, sizce neyin göstergesidir?

2) “Tanrı misafiri” kelime grubu sizde neyi çağrıştırıyor? Toplumumuzda bu kavrama nasıl bakılıyor? Araştırınız.

3) Dünyadaki bütün insanlar birbirini kardeş olarak görseydi dünyamız nasıl olurdu? Tartışınız.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta getirdikleri resimler, atasözü veya özdeyişlerle ilgili bir serbest konuşma hazırlamaları istenmiştir. Öğrencilere, insan sevgisiyle ilgili “Hazırlık”ta araştırıp tespit ettikleri atasözü ve özdeyişlerden konuşmalarında yararlanmaları söylenir. Burada konuşma türlerinden **serbest konuşma** ve **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türleri uygulanmıştır.

Öğrencilerden hazırladıkları konuşmayı konuşma kurallarına uygun bir biçimde sunmaları istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **sunum** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere, hazırlıkta getirdikleri gazete kupürlerindeki metinlerin içeriklerinin Türkçenin kurallarına uygun cümlelerden oluşturulup oluşturulmadığının sorulması istenmiştir. Bu konuda öğrencilerin bir tartışma yapmaları istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **tartışma** türlerinin uygulanması amaçlanmıştır.

Tablo 76: İnsanlar Kardeşim Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (3)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Serbest Konuşma (1) Tartışma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)

4.2.1.4. Türkçe Nasıl Sevilir? Metninin İncelemesi**Metnin Türü:** Sohbet**Metnin Adı:** Türkçe Nasıl Sevilir?**Metnin Yazarı:** Nihad Sami BANARLI**Ana Tema:** Sevgi**Alt Tema:** Dil Sevgisi**Süre:** 7 Ders Saati

Bu metin atalarımızın bizlere bıraktığı en değerli miraslardan biri olan Türkçe ile ilgilidir.

Yazar, Türkçenin köklü bir geçmişi olduğunu ve gelecekte de yaşayacağını söylemektedir. Türkçe sevgisi ile ilgili Birinci Türk Dili Kurultayı'nda Halit Ziya Uşaklıgil'in okuduğu bir bildiriye de yer verir. Bu bildiride Halit Ziya, değişik zamanlarda Türkçenin değişik zenginliklerle bezendiğini belirtmektedir. Türkçeyi her türlü hâlde yürekten sevdiğini dile getirmektedir.

Yazar, Türk dilinin son inkılâbını Atatürk'ün yaptığını söyleyerek onun bizlerde Türkçeye karşı şuur oluşturduğunu ifade etmiştir.

Kaşgarlı Mahmut'un sözünden yola çıkarak da dilimizi sevmemiz ve onu korumamamız gerektiğinden bahsetmektedir. Çünkü yazara göre Türk dili gelecekte de Türklerin uzun sürecek saltanatıyla birlikte yaşayacaktır.

Nihad Sami BANARLI tarafından yazılmış olan bu metin, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 49. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere, çevrelerinde çok sevilen kişilerin olup olmadığı sorulur. Varsa bunların özelliklerini araştırmaları söylenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere Yunus Emre'nin bir şiirindeki şu dizeleri okunur:

Sözünü bilen kişinin

Yüzünü ak ede bir söz

Sözü pişirip diyenin

İşini sağ ede bir söz

Söz ola kese savaşı

Söz ola kestire başı

Söz ola ağulu aş

Bal ile yağ ede bir söz

Bu dizelerle anlatılmak istenenin ne olduğu sorulur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere aşağıdaki sorular sorularak onların dikkatleri metne çekilir:

1) Hangi durumlarda konuşma ihtiyacı duyuyorsunuz?

2) Çevrenizde herkes tarafından çok sevilen kişiler var mı? Bunlar hangi yönleriyle çok seviliyorlar?

3) Türkçeyi neden çok sevmeliyiz? Tartışınız.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilere, sınıfa getirdikleri atasözü ve özdeyişleri söyletip anlamlarıyla ilgili açıklamalar yaptırılır.

Her öğrencinin bir önceki arkadaşının konuyla ilgili söylediklerinden hareketle konuşarak konuya farklı bir bakış açısı getirmeleri istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **yaratıcı konuşma** ve **güdümlü konuşma** türleri uygulanmıştır.

e) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta araştırma konusu olarak verilen “Güzel konuşmanın toplum üzerindeki etkileri nelerdir?” sorusuyla ilgili konuşma hazırlamaları istenmiştir. Konuşurken atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımlarını zenginleştirmeleri istenmiştir. Konuşmalarına uygun ifadelerle başlamaları ve yine uygun ifadelerle belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle konuşmalarını sonlandırmaları istenmiştir.

Öğrencilere konuşmalarını tamamladıktan sonra öğrenci çalışma kitaplarında 29. sayfada yer alan 5. etkinlikteki öz değerlendirme formunu doldurma etkinliğinin yaptırılması söylenmiştir.

Etkinliğin sonunda “Evet” sütununu işaretleyememiş öğrencilere öğretmenin yardımcı olması istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **sunum, soru – cevap, güdümlü konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** ve **teşekkür etme** türleri kullanılmıştır.

f) Öğrencilere, kendilerini konuşmacının yerine koyarak onun neler hissettiğini, sözlerinin hangi deneyimleri yansıttığını, kendini ve dünyayı nasıl algıladığını anlamak için kendini konuşanın yerine koyarak dinleme yöntemi

uygulatılır. Öğrencilerden kendilerini tatlı dille, güler yüzle konuşan bir insanın yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri dinleyip yorumlamaları istenir.

Burada dinleme türlerinden **kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme (empati kurma)** türü kullanılmıştır.

g) Öğrencilere dinledikleri metinde anlatılanlarla kendi özelliklerini karşılaştırmaları söylenir. Öğrenciler çıkan sonuç üzerinde konuşturulur.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere dinledikleri metne ilişkin sorular hazırlama etkinliği yaptırılır. Etkinliğin sonunda hazırladıkları soruları sınıfta arkadaşlarına sormaları istenir. Soruyu hazırlayan ile cevap veren öğrenciler sınıfta alkışlatılır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere dinledikleri metni anlamaya, yorumlamaya yönelik olarak aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) Atalarımız bize neleri miras olarak bırakmıştır?
- 2) Yazar, Türkçe ile ilgili olarak kimlerin görüşlerine yer veriyor?
- 3) Yazar, Türkçeyi sevmekle ilgili neler söylüyor?
- 4) Dinlediğiniz metinde yazarın vermek istediği mesaj nedir?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

h) Öğrencilere “Uzun süre hiç bıkmadan hangi konuşmacıyı dinleyebilirsiniz?” sorusu sorulur. Çalışma kitabındaki görsel ve konuşma biçimleriyle ilgi kurarak etkinliği yapmaları söylenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 77: Türkçe Nasıl Sevilir? Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (8)	Diğer Konuşma Türleri (6)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (7) Teşekkür Etme (1)	Güdümlü Konuşma (3) Yaratıcı Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Eleştirel Konuşma (1)	Kendini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme (1)

4.2.1.5. Sevgi Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 78: Sevgi Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (3)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (13)	Diğer Konuşma Türleri (15)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (3)	Soru – Cevap (12) Teşekkür Etme (1)	Yaratıcı Konuşma (1) Eleştirel Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (5) Tartışma (1) Empati Kurma (1) Serbest Konuşma (1) Kelime ve	Kendini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme (1)

		Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (5)	

“Sevgi” temasında toplamda 31 adet konuşma türü ve 1 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 15 tanesi diğer konuşma türlerinden, 13 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 3 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir.

Tema kapsamında 12 kez kullanılan soru – cevap türü ilk sırada yer almaktadır. Onu beşer kez kullanılan güdümlü konuşma ve kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma türleri izlemektedir. Temada kullanılan öteki konuşma türlerine bakılacak olursa 3 kez sunum ve birer kez teşekkür etme, yaratıcı konuşma, eleştirel konuşma, tartışma, empati kurma ve serbest konuşma türlerine yer verildiği görülmektedir.

Temada yalnızca 1 kez kullanılan kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme türü de tema genelinde kullanılan dinleme türüne örnek verilebilir.

4.2.2. İkinci Tema: Atatürk

4.2.2.1. Mustafa Kemal Atatürk Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Biyografi

Metnin Adı: Mustafa Kemal Atatürk

Metnin Yazarı: Ahmet KÖKLÜGİLLER

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk’ün Hayatıyla İlgili Olaylar, Atatürk’ün Fikir Hayatı

Süre: 7 Ders Saati

Bu metinde cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı ve yaptığı çalışmalar anlatılmıştır.

Metinde Mustafa Kemal Atatürk'ün okuduğu okullara, Kemal adını nasıl aldığına ve askerliğe nasıl adım attığına değinilmiştir. Osmanlı Devleti'nin yaşadığı kötü günler sebebiyle Mustafa Kemal Atatürk'ün ne gibi çalışmalar yaptığı ve kurtuluş mücadelesini nasıl başlattığı anlatılmıştır. Bu mücadele sırasında aldığı görevler ve savaşlarına yer verilmiştir. Kazandığı zaferler ardından devlet kurucusu olarak yaptıkları ve Türkiye Cumhuriyeti'ni nasıl kurduğu anlatılmıştır. Metnin sonunda ise geçirdiği hastalık ve vefatı anlatılmıştır.

Atatürk'ün nasıl bir hayat geçirdiği ve Türk milleti için neler yaptığının anlatıldığı metinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün hayatının ve yaptığı çalışmaların öğrenciler tarafından daha iyi bir şekilde öğrenilmesi amaçlanmıştır.

Ahmet KÖKLÜGİLLER tarafından kaleme alınmış olan Atatürk'ün biyografi yazısı 6. sınıf Türkçe ders kitabının 28-31. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 61-63. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden “Mustafa Kemal Atatürk” adlı metnin görsellerini incelemeleri istenir. Görsellerin çağrıştırdıklarından yararlanarak duygu ve düşüncelerini açıklamaları söylenir.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğretmenin “Derse Hazırlık”ta getirdiği Atatürk albümünden resimleri öğrencilere gösterip resimlerle ilgili sorular sorulması istenmiştir. Öğrencileri konuşma sürecine katmak için açıklamalar yaptırılır. Her öğrencinin, resimlerde gördüklerini farklı bakış açısı oluşturacak biçimde açıklayarak konuşma sürecine katılımı sağlanmak istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **betimleyici konuşma** türleri uygulanmıştır.

Tablo 79: Mustafa Kemal Atatürk Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (1)	Betimleyici Konuşma (2) Güdümlü Konuşma (1)

4.2.2.2. Atatürk'ten Son Mektup Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Atatürk'ten Son Mektup

Metnin Yazarı: Halim YAĞCIOĞLU

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün Fikir Hayatı

Süre: 7 Ders Saati

Bu şiir Atatürk, milletiyle konuşuyormuşçasına yazılmıştır.

Şiire göre Atatürk milletin hâlâ onu anlayamadığından yakınmaktadır. Eskimiş sözlerle onu övmek yerine uygar ulusların seviyesine çıkılabilecek icatlar yapmalarını milletinden istemektedir. On kasımlarda ağlamak yerine laboratuvarlarda sabahlayan bilimle uğraşan bir millet istediğini dile getirmektedir. Milletinden bilimle, sanatla uğraşan uygar uluslardan olmalarını istemektedir.

Bu şiir bizlere Atatürk'ün akla ve bilime, okumaya ve araştırmaya verdiği önemi göstermektedir. Atatürk'ün elde ettiği başarıları bu olgulara verdiği önem ve değer ile elde ettiğini vurgulamaktadır.

Halim YAĞCIOĞLU tarafından yazılmış olan bu şiir 6. sınıf Türkçe ders kitabının 32-33. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 66. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

1) Atatürk'ün fikir hayatının oluşumunda etkili olan nedenler nelerdir? Araştırıp söyleyiniz.

2) Mustafa Kemal'i anlamak sizce nasıl bir duygudur? Açıklayınız.

3) Atatürk'ün akıl ve bilim ile ilgili söylediği özlü sözlerden bildiklerinizi söyleyiniz.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğretmenden öğrencilerin öğrendikleri kelime, kavram, deyim ve atasözünü anlatımlarında kullanmalarını sağlamak, söz varlıklarını zenginleştirmek ve geliştirmek amacıyla “Mustafa Kemal, ülkü, övmek, çağlarca, şehitler, uygar, ulus, bilim, vatan, kuru söz, demokrasi, özgürlük, uzak dünyalar, muştu, acıklı ağıtlar, yerinde saymak” kelimelerini tahtaya yazması istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türü uygulanmıştır.

c) Öğretmenden yaptıkları konuşmaları değerlendirmek için öğrencilere şu soruları sormaları istenmiştir:

- Konuşmanızı içerik yönünden yeterli buluyor musunuz?
- Konuşmanızda yeteri kadar açık bir dil ve anlatım kullandınız mı?
- Konuşmanızı sunum tekniği yönünden nasıl buluyorsunuz?
- Konuşurken zorlanıyor musunuz?
- Konuşurken dinleyicileri etkilemek için beden dilinden yararlanıyor musunuz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 80: Atatürk'ten Son Mektup Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (1)
-	Soru – Cevap (2)	Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)

4.2.2.3. Atatürk'ten Anılar Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Anı

Metnin Adı: Atatürk'ten Anılar

Metnin Yazarı: Kadircan KAFLI – Dr. Samih Nafiz TANSU

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'le İlgili Anılar

Süre: 7 Ders Saati

Bu metinde farklı yazarların kaleminden çıkmış olan iki ayrı anı metnine yer verilmiştir.

“Böyle Geçilir” adlı metinde İngilizlerle olan savaşta yaşanan bir anıdan bahsedilmiştir. Düşmanı yenebilmek için Kireçtepe'nin tutulması gerekmektedir. Ancak buraya giden yol düşman tarafından ateş altında tutulmaktadır. Bu yüzden Türk askerinin hamle yapamadığını gören Atatürk hiç korkmadan bir anda ileriye fırlar ve onu gören Türk askeri de kumandanının peşinden gider ve tepeyi ele geçirirler.

“Türk Milletine Kimse İlişemez” adlı metinde ise Ankara Erkek Lisesi'nde coğrafya dersini izleyen Atatürk ile coğrafya öğretmeni arasında geçen konuşma anlatılmıştır. Coğrafya öğretmeni öğrencilerine İtalya'nın memleketimiz üzerindeki emellerini sorunca Atatürk bu soruya karşı çıkar. Çocuklara başka memleketleri kötü

göstermenin doğru olmadığını ve Türk milletine kimsenin saldırmaya cesaret edemeyeceğine vurgu yapar.

Verilen bu iki anıda da Atatürk'ün gözü pekliğine ve ulusunu ne kadar değerli gördüğüne yer verilmiştir.

Kadircan KAFLI ve Dr. Samih Nafiz TANSU tarafından yazılmış olan iki anıyı içeren bu metin 6. sınıf Türkçe ders kitabının 34-35. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 71-72. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere, “Derse Hazırlık”ta getirilen Atatürk’le ilgili görseller anlatılır.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

1) Atatürk’ün kararlı ve mücadeleci oluşunu örneklerle açıklayınız.

2) Atatürk’ün eğitim politikası ile ilgili bildiklerinizi söyleyiniz.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta araştırıp öğrendikleri Atatürk’le ilgili bir anıyı, olay ve düşünce sıralamasına göre düzenleyerek hayal gücü, benzetme vb.den yararlanarak cümleleri kesintiye uğratmadan anlatmaları istenmiştir. Konuşma sırasında, canlandırmalarda, seslerini varlık ve kahramanları çağrıştıracak biçimde kullanmaları istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **hafızada tutma tekniği** ve **canlandırma (dramatizasyon)** türleri kullanılmıştır.

Tablo 81: Atatürk'ten Anılar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (1)	Hafızada Tutma Tekniği (1) Canlandırma (1) Betimleyici Konuşma (1)

4.2.2.4. Atatürk ve Tarih Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Fıkra

Metnin Adı: Atatürk ve Tarih

Metnin Yazarı: Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün Millî Tarihe Verdiği Önem

Süre: 7 Ders Saati

Bu metin Atatürk'ün tarih konusundaki bilinçliliğini ortaya koymaktadır.

Atatürk öğrencilik yıllarından beri tarihe ilgi duymaktadır. Ancak 1930'a kadar devleti kurmak ve inkılaplarını gerçekleştirmekle uğraştığı için 1930'dan sonra tarih çalışmalarına ağırlık verebilir.

Köklü bir geçmişe sahip olan Türk milletinin bulunduğu topraklarda uzun yıllardır yaşadığını belirtmektedir.

Türk tarihinin zenginliğini anlatan bu metin Atatürk'ün zengin Türk tarihinin araştırılmasına önem verdiğini ve yaşanmış ya da yaşanacak olaylara karşı bilinçli bir şekilde hareket edilmesi gerektiğini söylemektedir.

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ'nden alınan bu metin 6. sınıf Türkçe ders kitabının 36-38. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 76-77. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencileri metne hazırlamak amacıyla aşağıdaki sorular sorulur:

1) Atatürk, Türk tarihine niçin önem vermiştir? Tartışınız.

2) Atatürk'ün Türk milleti hakkındaki düşüncelerine örnekler veriniz.

3) Derse hazırlıkta sınıfa getirilen dünya haritasından tarih boyunca Türklerin nerelerde yaşadıkları, hangi devletleri, nerelerde kurdukları buldurulur. Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta getirdikleri tarihte kurulan Türk devletlerinin adları ile bayraklarını birleştirerek bu devletleri ve Türk tarihini anlatan birer konuşma yapmaları istenmiştir.

Konuşmalarını önce bir metin hâline getirmeleri ve konunun özelliğine uygun düşünceyi geliştirme yollarını (örnekleme, açıklama, kanıt gösterme vb.) kullanmaları önerilmiştir. Öğretmenden öğrencilerine konuşmayı sunarken görsel, işitsel materyalleri ve farklı iletişim araçlarını (imkân varsa tarihî sıraya göre Türk bayrakları ve devlet adları, kurucularının slayt gösterimini yapmaları) kullanmaları söylenmiştir. Öğrencilerden konuşmalarında yeni öğrendikleri kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanmaları istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **sunum, güdümlü konuşma, plânlı konuşma, bilgilendirici konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 82: Atatürk ve Tarih Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek

		Konuşma (1)

4.2.2.5. Vatandaşlık Görevleri Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Makale

Metnin Adı: Vatandaşlık Görevleri

Metnin Yazarı: Şenol KALAYCI

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün Vatandaşlık Görevlerine Verdiği Önem

Süre: 5 Ders Saati

Metinde öncelikle görev kelimesinin tanımı yapılır. Ardından devlet işlerinin düzenli ve sağlıklı şekilde devam edebilmesi için vatandaşların birtakım görevlerini yerine getirmesi gerektiğinden bahsedilir. Bunlar milletin devlet yönetimindeki idaresini yansıtmaya anlamına gelen seçme ve seçilme görevi, yurt giderlerinin karşılanması anlamına gelen vergi verme görevi, ulusal bağımsızlığımızı devam ettirmek anlamına gelen askerlik görevi ve toplum olarak rahat ve huzur içinde yaşamamızı sağlayan kanunlara ve kurallara saygılı olma görevidir.

Bu metin sayesinde öğrencilerin hak ve görevlerine karşı farkındalık geliştirmesi amaçlanmıştır.

Şenol KALAYCI tarafından yazılmış olan bu makale 6. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 81-82. Sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencileri metne hazırlamak amacıyla aşağıdaki sorular sorulur. Sorular hakkında öğrencilere beyin fırtınası yaptırılır.

1) “Hak” ve “görev” kavramları sizde neyi çağırıyor? Açıklayınız.

2) Bir vatandaş olarak görevlerinizi ve haklarınızı biliyor musunuz? Bunları nasıl öğrendiniz?

3) Her Türk vatandaşı istediği zaman muhtar, belediye başkanı veya milletvekili seçilebilir mi? İnsanların bu tür isteklerini hak veya görev olarak değerlendirebilir miyiz? Nasıl?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta araştırdıkları “Cumhuriyet yönetiminin sağladığı vatandaşlık görevlerinin neler olduğu” konusuyla ilgili bir konuşma hazırlamaları istenmiştir. Konuşma konularıyla ilgili duygu, düşünce ve izlenimlerini bütünlük ve tutarlılık içinde günlük hayatla ilişkilendirmeleri istenmiştir. Öğrencilerden konuşmalarındaki olay ve bilgileri belli bir sıraya koymaları istenmiştir.

Öğretmenin, öğrencilerin konuşmaları tamamlandıktan sonra onlara “Konuşmalarınızda kendinizi tam olarak ifade edebildiniz mi?” sorusunu yöneltmesi istenmiştir.

Öğrencilerden konuşmalarını içerik, dil ve anlatım, sunum tekniği, beden dili yönlerinden değerlendirmeleri söylenerek 6. sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitabı 55. sayfadaki 4. etkinliği yapmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, plânlı konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilere dinlediklerini, izlediklerini daha kolay anlayıp hatırlamaları için not alarak dinleme yöntemi uygulanır. Öğrencilere CD’den “Vatandaşlık Görevleri” adlı bir metin dinleyecekleri söylenir.

Öğrencilerden “Vatandaşlık Görevleri” adlı metni CD’den dinlerken defterlerine notlar almaları istenir.

Not alırken;

- Nelerin hak, nelerin görev olduğuna,

- Vatandaşlık görevlerinin hangi şartlarda, ne zaman yerine getirilmesine,
- Metinde geçen anahtar kelimelere,
- Metnin ana fikrine dikkat etmeleri istenir.

Başkalarını rahatsız etmeden dinlemeleri hatırlatılıp metin CD'den dinletilir.

Öğrencilerden bazılarının dinlerken aldıkları notlar okutularak belirledikleri görev ve sorumluluklar söylenir.

Burada dinleme türlerinden **not alarak dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere metin bir kez daha dinletilir. Dinlerken metindeki anahtar kelimeleri tespit etmeleri istenir. “Bu metni hangi kelimelerle şifrelemek isterdiniz?” sorusu sorulup ilgili etkinlik yaptırılır. Tespit ettikleri anahtar kelimeleri, oluşturdukları sözlüklerine kaydetmeleri önerilir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere dinledikleri metni anlama, yorumlama ile ilgili aşağıdaki sorular cevaplandırılır.

- 1) Dinlediğiniz metnin konusu nedir?
- 2) Metinde sözü edilen vatandaşlık görevleri nelerdir?
- 3) Her vatandaş bu görevleri neden isteyerek yapmalıdır?
- 4) Şu anda bir vatandaş olarak hangi görevi yerine getirebiliyorsunuz? Niçin? Açıklayınız.
- 5) Vatandaş olarak herkes vergi vermek zorunda mıdır?
- 6) Her Türk vatandaşı seçimlerde istediği kişiye oy verebilir mi? Bu da bir vatandaşlık hakkı mıdır?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilere, “Atatürk, vatandaşlık görevlerini yerine getirmeye niçin önem vermiştir?” sorusu sorulur. Bu konudaki sorunlara farklı çözümler üretmeleri istenir. Çözümlerini sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 83: Vatandaşlık Görevleri Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (5)	Diğer Konuşma Türleri (2)	Dinleme Türleri (1)
-	Soru – Cevap (5)	Güdümlü Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

4.2.2.6. Sanatsal Devrimler Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Sanatsal Devrimler

Metnin Yazarı: Nezihe ARAZ

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk’ün Müzik ve Halk Biliminin Geliştirilmesine Verdiği Önem

Süre: 5 Ders Saati

Metinde Atatürk’ün ülke genelinde sanatsal faaliyetlerin gelişmesi için neler yaptığı anlatılmıştır.

Sanatın birçok dalı ülkemize girmesine rağmen bu konuda tam bir gelişim sağlamak için yetenekli gençlerin Batı ülkelerine gidip bu sanatları yerinde öğrenmesi gerektiği üzerinde durulur.

Mustafa Kemal, klâsik Türk musikisini özellikle de Rumeli türkülerini çok sevmesine rağmen ülkesinde evrensel müziğin gündeme gelmesini ister. Konservatuvarlar kurar, dışarıdan öğretmenler getirir, Avrupa'ya yetenekli gençleri gönderip eğitir. Tüm bunların meyvelerini alarak ülkemizde sanatın birçok kolunun gelişmesini sağlar. Bu sanatlarda yetkin sanatçıların yetişmesine ön ayak olur.

Bu metinde Atatürk'ün sanata ve sanatçıya verdiği önem vurgulanmak istenmiştir. Atatürk'ün sanata ve sanatçıya verdiği önemle milletimizi uygar uluslar seviyesine çıkarmayı amaçladığı vurgulanmak istenmiştir.

Nezihe ARAZ'ın kaleminden çıkan bu metin 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 87. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Aşağıdaki sorular öğrencilere cevaplatılarak metne hazırlık yapılır.

- 1) Atatürk, Türk müziğinin gelişimi ile ilgili olarak neler yapmıştır? Açıklayınız.
- 2) Folklor (halk bilimi) kavramı ile ilgili olarak bildiklerinizi söyleyiniz.
- 3) Atatürk'ün sevdiği türkülerin adlarını söyleyiniz.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğretmenlerden öğrencilerine “Derse Hazırlık”ta getirdiği kasetten Atatürk'ün sevdiği şarkı ve türkülerini dinletmesi istenmiştir. Sonrasında öğrencilere “Dinlediğiniz şarkı ve türküler sizde hangi duyguları uyandırdı?” sorusunu sorarak onları konuşturmaları istenmiştir. Birkaç öğrenci seçerek konu hakkındaki duygu ve düşüncelerini iki dakika içinde ifade etmelerini söylemesi istenmiştir.

Öğrencilerden konuşmalarında konunun özelliğine uygun düşünceleri geliştirme yollarını, atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımı zenginleştirmeleri istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, soru – cevap ve kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilere, dinlediklerini / izlediklerini yorumlamaları ve bunlardan yeni fikirler üretmeleri için yaratıcı dinleme / izleme yöntemi uygulanır. Öğrencilere CD’den “Sanatsal Devrimler” adlı metin dinletilir. Öğrencilere yaratıcı dinleme / izleme yönteminden yararlanarak dinledikleri metinle ilgili yorumlar yapmaları söylenir. Onlardan dinleme sürecinde kafalarına takılan soruları sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz almaları istenir. Dinledikleri ve izlediklerindeki örtülü anlamları buldurmaya yönelik etkinlik yaptırılır.

Burada dinleme türlerinden **yaratıcı dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta derledikleri Atatürk’ün sevdiği şarkı ve türkülerden birini ezberlemeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 84: Sanatsal Devrimler Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (3)	Dinleme Türleri (1)
-	Soru – Cevap (3)	Güdümlü Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)	Yaratıcı Dinleme/İzleme (1)

4.2.2.7. Atatürk Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 85: Atatürk Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (13)	Diğer Konuşma Türleri (16)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (13)	Betimleyici Konuşma (3) Güdümlü Konuşma (4) Bilgilendirici Konuşma (1) Plânlı Konuşma (2) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (3) Hafızada Tutma Tekniği (1) Canlandırma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1) Yaratıcı Dinleme/İzleme (1)

“Atatürk” temasında toplamda 30 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 16 tanesi diğer konuşma türlerinden, 13 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 1 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerindendir. Tema kapsamında en çok diğer konuşma türleri kullanılmıştır. Diğer konuşma türlerinin temada geniş bir yer tuttuğu görülmektedir. Hazırlıklı konuşma türleri ve hazırlıksız konuşma türlerinin ise çeşitlilik bakımından az, diğer konuşma türlerinin ise çeşitlilik bakımından zengin olduğu görülmektedir.

Temada en çok kullanılan konuşma türü 13 kez kullanılan soru – cevap türüdür. Bunu sırasıyla 4 kez kullanılan güdümlü konuşma türü ve üçer kez

kullanılan betimleyici konuşma türü ile kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma türleri izlemektedir. Ardından temada birer kez sunum, bilgilendirici konuşma, hafızada tutma tekniği, canlandırma ve ezberleyerek konuşma türlerine yer verilmiştir.

Temada 2 kez dinleme türlerine yer verilmiştir. Bunlar birer kez kullanılan not olarak dinleme/izleme ve yaratıcı dinleme/izleme türleridir.

4.2.3. Üçüncü Tema: Okuma Kültürü

4.2.3.1. Kitaba Hürmet Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Kitaba Hürmet

Metnin Yazarı: Nurullah ATAÇ

Ana Tema: Okuma Kültürü

Alt Tema: Okuma Sevgisi

Süre: 7 Ders Saati

Deneme türündeki bu metinde yazar kitaplar ile ilgili düşüncelerini anlatırken aynı zamanda okuyucularını birer kitap dostu olmaya davet etmektedir. Kitapların insan yaşamında önemli bir yer kapladığını, değerlerinin parayla ölçülemeyeceğini ifade etmektedir. Okuyucuların kitaplarda kimi zaman kendilerini bulabileceğini söyler. Yani kitaplarda kendilerinden izler bulabileceklerini ifade eder. Yazara göre kitaplar, eğlenmek ya da vakit geçirmek için değil, onların engin bilgi dünyasından faydalanmak için okunmalıdır.

Nurullah ATAÇ'a ait olan bu deneme yazısı 6. sınıf Türkçe ders kitabının 48-51. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 98-100. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerin “Derse Hazırlık”ta getirdikleri deneme türündeki örneklerden ve Nurullah Ataç’ın eserlerinden bölümler okunur. Okunanların konusuyla ilgili sınıfta beyin fırtınası yaptırılır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

1) Yazar olmak ister misiniz? Niçin? Açıklayınız.

2) Kitap yazarlarının amaçları nelerdir? Sınıfta bu soruyla ilgili beyin fırtınası yapınız.

3) İyi bir kitap okurunda olması gereken özellikler nelerdir? Tartışınız.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden kitap okumanın faydalarıyla ilgili düşüncelerini güvenilir delillere, örneklere yer vererek, sesini ve beden dilini etkili kullanarak, konu hakkında farklı fikirleri savunarak karşıındakileri savundukları fikirler konusunda ikna etmek için konuşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **ikna etme** türleri kullanılmıştır.

Öğretmenden öğrencilerine konuşmalarını “içerik, dil ve anlatım, sunum tekniği, beden dilini kullanma” yönlerinden değerlendirmeleri için şu soruları sorması istenir:

1) Konuşmanızı içeriğe uygun olarak sunabildiniz mi?

2) Duygu ve düşünceleri sıraya koyarak anlatabildiniz mi?

3) Konuşmanızı günlük hayatla ilişkilendirmede başarılı olduğunuza inanıyor musunuz?

4) Konuşmanızı karşıındakilerin algılamakta zorluk çekmeyeceği bir hızda ve akıcı biçimde sunabildiniz mi?

5) Konuşmanız sırasında dinleyicilerle göz teması kurabildiniz mi?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 86: Kitaba Hürmet Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2) İkna Etme (1)

4.2.3.2. Kütüphanelerden Geçer Metnin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Kütüphanelerden Geçer

Metnin Yazarı: Naim YALNIZ

Ana Tema: Okuma Kültürü

Alt Tema: Kütüphaneler

Süre: 7 Ders Saati

Şiir türünde yazılmış olan bu metin kütüphanelerin öneminden bahsetmektedir.

Şiire göre bir ülkenin kalkınması ve uygarlık seviyesine çıkması kütüphaneler sayesinde. İlme giden yol, kültüre giden yol da yine kütüphanelerden geçmektedir. Hatta hayvanlardan, bitkilerden, topraktan alınan verim bile kütüphaneler sayesinde. Çünkü kütüphaneler gelişimin olmasını sağlayan değerlerdir.

Metne göre kütüphanelere ve içerisinde sayısız bilgiyi bulunduran kitaplara değer vermeli ve onları korumalıyız. Çünkü gelişimimizin anahtarının kütüphaneler ve içerisindeki kitaplar olduğu ifade edilmektedir.

Naim YALNIZ tarafından yazılmış olan bu şiir 6. sınıf Türkçe ders kitabının 52-53. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 103-104. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden şiir dinletisi yapmak için kitaplarındaki “Kütüphanelerden Geçer” adlı şiiri ezberlemeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular üzerinde onlara beyin fırtınası yaptırılır.

- 1) Kütüphanelerden kimler yararlanır?
- 2) Kütüphanelerde nasıl davranmalıyız?
- 3) Kütüphanelerin olmaması insanları nasıl etkiler?

Burada konuşma türlerinden **soru- cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğretmenden okumanın önemini anlatan aşağıdaki özdeyişleri tahtaya yazması ve öğrencilerin de bu özlü sözlerden birini seçmeleri istenir.

Özdeyişler

- Hayatta en hakiki mürşit ilimdir. (**Atatürk**)
- İlim Çin’de dâhi olsa gidip öğreniniz. (**Hz. Muhammed**)
- Bana bir harf öğretmenin kırk yıl kölesi olurum. (**Hz. Ali**)
- Okumanın yaşı olmaz. (**Türk Atasözü**)

Öğrencilere seçtikleri sözü açıklayan bir konuşma hazırlamaları için süre tanınır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerden konuşmalarını yaparken konuşma öncesinde konuyla ilgili açıklamalar yapmaları, konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru

cevaplar vermeleri, konuşma sırasında dikkati dağıtacak ayrıntılara girmekten kaçınmaları, konuşmalarını belirlenen sürede ve teşekkür ederek sona erdirmeleri istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **bilgilendirici konuşma**, **katılımlı konuşma**, **soru – cevap** ve **teşekkür etme** türleri kullanılmıştır.

Tablo 87: Kütüphanelerden Geçer Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Sunum (1)	Teşekkür Etme (1) Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)

4.2.3.3. En İyi Arkadaş Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Tiyatro

Metnin Adı: En İyi Arkadaş

Metnin Yazarı: Hadi BESLEYİCİ

Ana Tema: Okuma Kültürü

Alt Tema: Kitaplar

Süre: 7 Ders Saati

Metinde bir dede ve torunları arasında kitaplar üzerine geçen bir konuşmaya yer verilmiştir.

Dede odasında kitap okurken torunları yanına gelir ve onu yemeğe çağırırlar. Bu sırada aralarında kitaplar üzerine bir diyalog geçer. Dede, torunlarına okumanın

çok güzel bir olay olduğunu ve kitapların onun arkadaşı olduğunu söylemektedir. Kitapların insanlarla konuştuğunu, onlara sorulan sorulara en doğru şekilde cevaplar verdiğini söylemektedir. Kitaplar sayesinde yeni yerler keşfedebileceğimizden, dünyanın çeşitli ülkelerini tanıyabileceğimizden bahsetmektedir. Kitaplarla haşır neşir olan insanların bilgili insanlar olduğunu ve böyle insanlar sayesinde dünyanın güzelleşeceğini söylemektedir. Dedelerinin tüm bu anlattıklarından sonra torunları da birer kitaplık kurmaya ve kendilerine kitaplardan arkadaşlar biriktirmeye karar vermişlerdir.

Metinde kitap okumanın öneminden ve bize yeni ufuklar açmasından bahsedilmiştir. Kitaplar sayesinde hiç bilmediğimiz âlemlere girebileceğimiz, yeni yerler keşfedebileceğimiz ve onlar sayesinde kendimizi geliştirip dünyamızı güzelleştirebileceğimiz ifade edilmiştir.

Hadi BESLEYİCİ tarafından yazılmış olan bu tiyatro metni 6. sınıf Türkçe ders kitabının 54-60. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 107-112. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere boş zamanlarında değişik insan tiplerinin konuşmalarını canlandırma çalışmaları yapmaları söylenir.

Burada konuşma türlerinden **canlandırma (dramatizasyon)** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) “Arkadaş” kelimesi sizde neleri çağırıştırıyor? Açıklayınız.
- 2) Kitap okumak insanlara ne tür yararlar sağlar? Tartışınız.
- 3) Okuma alışkanlığınızı kimlere veya nelere borçlusunuz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta okudukları kitapların listesini oluşturmaları istenmiştir. Öğrencilere, oluşturdukları listeden bir kitabı tanıtmaları,

onu niçin tanıtmaya gereği duyduklarını ikna etme yöntemiyle anlatmaları söylenmiştir. Öğrencilere konuşmalarında yeni öğrendikleri kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanmaları söylenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, ikna etme ve kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türleri kullanılmıştır.

d) Öğretmenin öğrencilerden ikişer kişilik gruplar oluşturması istenmiştir. Her gruptan, kendilerinin belirleyeceği bir konuda canlandırma yapacakları birer diyalog hazırlamalarının istenmesi söylenmiştir. Konuşmalarına başlamadan önce konuyla ilgili açıklamalar yapmaları istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **canlandırma (dramatizasyon), bilgilendirici konuşma ve serbest konuşma** türleri uygulanmıştır.

e) Öğretmenin öğrencilerin konuşmalarını değerlendirmek için aşağıdaki soruları tahtaya yazması ve soruları sırasıyla sınıftaki öğrencilere yöneltip aldığı cevaplara göre en başarılı öğrenciyi belirlemesi istenmiştir.

- 1) Konuşmanıza uygun bir içerik seçebildiniz mi?
- 2) Konuşmanızda uygun bir dil ve anlatım kullanabildiniz mi?
- 3) Konuşmanızı sunum tekniğine uygun sunabildiniz mi?
- 4) Sesinizi ve beden dilinizi etkili kullanabildiniz mi?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü uygulanmıştır.

Tablo 88: En İyi Arkadaş Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (7)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1) İkna Etme (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)

		Canlandırma (2) Bilgilendirici Konuşma (1) Serbest Konuşma (1)

4.2.3.4. Özlem Yokuşları Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Özlem Yokuşları

Metnin Yazarı: Yahya AKENGİN

Ana Tema: Okuma Kültürü

Alt Tema: Okuma Alışkanlığı, Okuma Sevgisi

Süre: 7 Ders Saati

Doğu Karadeniz Bölgesinin köylerinde geçen bu hikâye köylü bir çocuğun azmini anlatmaktadır.

Bir gün köye bir öğretmen atanır ve halk onu coşkuyla karşılar. Öğretmenin ilk işi okuma çağına gelmiş çocukları tespit etmek ve ertesi gün okula başlatmak olur. O dönemde Anadolu'nun öğretmensiz köyleri çoktur. İnsanlar okuma yazmayı ancak bilen kişilerden kendi çabalarıyla öğrenebiliyordur. Köylü çocuklardan Mustafa da kendi çabasıyla okuma yazmayı öğrenmiştir. Ancak Mustafa'nın babası onun okula gitmesine müsaade etmez. Mustafa ise okumayı bırakmaz hatta köye gelen öğretmenden yeni şeyler öğrenmek için çabalar. Okumaktan hiç vazgeçmez iyi yerlere gelebilmenin hayaliyle çalışmaya devam eder.

Bir gün öğretmen köylülerle toplantı yapar. Bu toplantıda Mustafa'nın kendi çabasıyla öğretmenlik sınavını kazandığını hatta birinci olduğunu söyler. Köyün çocuklarına örnek olan Mustafa'nın babasını tüm herkes tebrik eder. Böylece Mustafa'nın babası da oğluyla gurur duyar.

Metinde okumanın önemine dikkat çekilmiştir. Okumaya duyulan sevgi sayesinde kişilerin güzel yerlere geleceği ifade edilmiştir.

Yahya AKENGİN'e ait olan bu hikâye 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 114-115. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

1) Evinize günlük gazete alınıyor mu? Alınıyorsa bu gazete size hangi faydaları sağlıyor? Tartışınız.

2) Günlük, haftalık, aylık gazete ve dergiler ile kitaplar arasında hazırlanış yönünden ne tür benzerlikler veya farklılıklar vardır? Açıklayınız.

3) Planlı ve sürekli okumak insanda nasıl bir gelişim sağlar? Söyleyiniz.

4) Sevilen, örnek alınan kişiler bu özelliklerine nasıl kavuşmuş olabilirler?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğretmenin öğrencilerine “Derse Hazırlık”ta getirdikleri gazete ve dergileri inceleyerek araştırma bölümünde verilen “Bir gazete veya dergi, okuyucuya hangi aşamalardan geçerek ulaşıyor?” konusunda konuşma yaptırmaları istenmiştir. Konuşmaları sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar vermelerini söylemesi istenmiştir. Öğretmenin öğrencilerine anlamadıkları, merak ettiklerini sorarak, sorunlarına konuşarak çözüm aramalarını söylemeleri istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden iki kez **soru – cevap, güdümlü konuşma, sunum ve katılımlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

c) Metni dinletmeden aşağıdaki sorular tahtaya yazılır. Öğrencilere metni dinlerken bu soruların cevaplarını bulmaları söylenir. Sonra metin CD’den dinletilir.

1) Metindeki olay kimler arasında yaşanıyor?

2) Metindeki olay nasıl başlıyor?

3) Metindeki kahramanların hayatlarında ne tür değişiklikler oluyor?

4) Metnin başlangıcı ile sonu arasında mantıksal bir bağ kurulmuş mudur? Söyleyiniz.

Öğrencilere dinlenenlerle ilgili soru sormak için uygun zamanda söz almaları söylenir.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Dinlediklerinin içeriğine yönelik amaç - sonuç, sebep - sonuç ilişkilerini belirlemeleri istenir. Dinlerken kendilerini metindeki şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olay, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlamaları sağlanır.

Burada dinleme türlerinden **kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme (empati kurma)** türü kullanılmıştır.

Öğrencilerden dinledikleri metni anlama, çözümleme ve yorumlamaları için aşağıdaki soruları cevaplamaları istenir:

- 1) Dinlediğiniz metnin konusu nedir?
- 2) Mustafa'yı sevindiren olay nedir?
- 3) Köylüler, öğretmeni nasıl karşılıyorlar?
- 4) Mustafa kendini nasıl geliştiriyor?
- 5) Mustafa'daki okuma sevgisi kimleri etkiliyor?
- 6) Yazar, hikâyeyi nasıl tamamlıyor?

7) Siz olsaydınız hikâyede anlatılanlarla ilgili olarak nasıl bir çözüm üretirdiniz?

“Mustafa amacına ulaşabiliyor mu? Bunu nereden anladınız?” sorularına cevap olacak biçimde diyaloglar oluşturulur.

Burada konuşma türlerinden iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilerle birlikte sınıfta dinlenen “Özlem Yokuşları” adlı hikâyeye dil anlatım, içerik, anlatıcının sesini ve beden dilini etkili kullanıp kullanmaması yönünden değerlendirilir. Öğrencilerden biri sözcü seçilir. Sözcüden, aşağıdaki soruları öğrencilere cevaplatması istenir:

- 1) Dinlediğiniz metnin dili yalın, anlatımı açık mı? Örnekleyiniz.
- 2) Metnin içeriğini ilgi çekici buldunuz mu? Neden?
- 3) Anlatıcı, sesini ve beden dilini etkili bir şekilde kullandı mı? Nasıl?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 89: Özlem Yokuşları Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (7)	Diğer Konuşma Türleri (2)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (7)	Güdümlü Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (1) Kendini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme (1)

4.2.3.5. Okuma Kültürü Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 90: Okuma Kültürü Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (14)	Diğer Konuşma Türleri (16)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (2)	Soru – Cevap (13) Teşekkür Etme (1)	Serbest Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (2)	Seçici Dinleme/İzleme (1) Kendini

		Güdümlü Konuşma (5) Bilgilendirici Konuşma (2) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Canlandırma (2) Ezberleyerek Konuşma (1) İkna Etme (2)	Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme (1)

“Okuma Kültürü” temasında toplamda 32 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 16 tanesi diğerkonuşma türlerinden, 14 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 2 tanesi hazırlıklı konuşma türlerindendir. Bu temada da diğerkonuşma türlerinin çeşitlilik bakımından zengin tutulduğu görülmektedir.

Temada en çok rastlanan konuşma türü 13 kez görülen soru – cevap türüdür. Bu konuşma türünü izleyen öteki konuşma türü ise 5 kez kullanılan güdümlü konuşma türüdür. Ardından ikişer kez kullanılan sunum, katılımlı konuşma, bilgilendirici konuşma, canlandırma ve ikna etme türleri ile birer kez kullanılan teşekkür etme, serbest konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma ve ezberleyerek konuşma türleri gelmektedir.

Dinleme türü olarak da birer kez seçici dinleme/izleme ve kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme türleri kullanılmıştır.

4.2.4. Dördüncü Tema: Duygular

4.2.4.1. Robenson Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Robenson

Metnin Yazarı: Cahit Sıtkı TARANCI

Ana Tema: Duygular

Alt Tema: Mutluluk, Özlem

Süre: 7 Ders Saati

Şair, şiirinde Robenson’a seslenmektedir. Ona imrendiğini söylemektedir. Başını dinlemeye ihtiyacı olduğunu ve Robenson’dan onu da adasına götürmesini istemektedir. Bunun için bir adada yaşamaya imkân veren kabiliyetlerin kendisinde var olduğunu söylemektedir.

Cahit Sıtkı TARANCI’ya ait olan bu şiir 6. sınıf Türkçe ders kitabının 66-67. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 125-126. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Aşağıdaki sorular öğrencilere sorulur. Verecekleri cevaplarla öğrenciler metne hazırlanmaya çalışılır:

1) Duygularınızı dizelerle mi, cümlelerle mi anlatmak istersiniz? Niçin?

2) Bu zamana kadar nelere özlem duydunuz? Hangilerine ulaştınız? Ulaşamadıklarınızla ilgili neler hissettiniz?

3) Robenson’un yerinde siz olsaydınız ne yapardınız?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğretmenden öğrencilerine “Derse Hazırlık”ta getirip okudukları romanla ilgili duygu ve düşüncelerini konuşma metni oluşturacak biçimde düzenlemeleri için

süre tanımları istenmiştir. Süre tamamlandıktan sonra öğrencileri konuşturmaları söylenmiştir. Konuşan öğrencinin konuşması yer yer kesilerek dinleyenlerin duygu, düşünce ve sorularını iletmeleri istenmiştir. Böylece konunun ilgi çekici yönlerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, sunum, plânlı konuşma, soru – cevap ve katılımlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere konuşmalarında, atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımı zenginleştirmelerinin söylenilmesi istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 91: Robenson Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)

4.2.4.2. Forsa Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Forsa

Metnin Yazarı: Ömer SEYFETTİN

Ana Tema: Duygular

Alt Tema: Umut, Yalnızlık

Süre: 7 Ders Saati

Bu metinde çok uzun yıllar köle olarak çalıştırılan bir Türk kaptanın hikâyesi anlatılmaktadır.

Malta Korsanlarının eline düşüp uzun yıllar forsa olarak çalıştırılan Kaptan Kara Memiş yaşlanınca bir efendinin yanına köle olarak verilir. Şanı dillere destan olan bu adam yıllarca yaban ellerde köle olarak çalıştırılır. En sonunda yaşı iyice ilerleyince efendisi de onu sokağa atar. Yıkık dökük bir kulübede yaşamaya çalışan Kaptan Kara Memiş'in tek dileği Türk gemilerinin gelmesidir.

Bir gün rüyasında yine Türk gemilerinin geldiğini görür. Uyandığı zaman bunun bir rüya olmadığını, gerçekten Türk gemilerinin geldiğini görür. Kıyıya doğru koşarak Türk askerlerine “Ben Türk’üm!” diye bağırır. Askerler bu yaşlı ihtiyarın etrafında toplanır. Onun anlattıklarını dinlerler daha sonra onu giydirirler ve beylerinin yanına götürürler. Bey, karşısında bulunan adamın gerçekten Kaptan Kara Memiş olup olmadığını anlamak için ihtiyarın pazısında yara izi olup olmadığına bakar ve yara izi olduğunu görünce ona kendisinin oğlu Turgut olduğunu söyler. Ardından Turgut Bey savaşa gireceği için ihtiyarın onu gemide beklemesini söyler. Ancak ihtiyar, bayrağının dalgalandığı her yerin vatan olduğunu bu nedenle son nefesine kadar savaşacağını söyler.

Metinde Kaptan Kara Memiş'in yaşadığı olaylardan ve yalnızlığından yola çıkılarak hiçbir zaman umudun kaybedilmemesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Ömer SEYFETTİN tarafından yazılmış olan bu hikâye 6. sınıf Türkçe ders kitabının 68-74. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 131-136. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Millî Savaş Hikâyeleri, Refik Halit Karay'ın Gurbet Hikâyeleri, Memleket Hikâyeleri adlı eserlerinden örnek hikâyeler okumaları söylenir.

Öğrencilere “Derse Hazırlık”ta okumaları söylenilen eserlerin hangi konuları işlediği, kendilerinde ne tür duygular uyandırdığı sorulup beyin fırtınası yaptırılır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

1) Vatan nedir? Niçin önemlidir?

2) Kahramanlık hikâyelerini okurken, sinemada izlerken neler hissedersiniz?

3) Doğup büyüdüğünüz yerlerden uzak olduğunuz zamanlar oldu mu? Olduysa neler hissettiniz? Ne tür hayaller kurdunuz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere “Forsa adlı hikâyeyi okuduktan sonra vatan, vatan özlemi, esaret ve hürriyet konusundaki düşüncelerinizde bir değişiklik oldu mu?” sorusunun sorulup konuşmalarının istenmesi söylenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

d) Öğrencilerden izledikleri tarihî bir filmi veya okudukları benzer konulu bir hikâyeyi sınıfta arkadaşlarına anlatmaları istenir. Konuşmalarında, yapacakları canlandırmalarda, seslerini varlık ve kahramanları çağrıştıracak şekilde kullanmaları istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **canlandırma (dramatizasyon)** türleri kullanılmıştır.

Tablo 92: Forsa Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (4)
-	Soru – Cevap (3)	Güdümlü Konuşma (3) Canlandırma (1)

4.2.4.3. Bir Hilal Uğruna Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Tiyatro

Metnin Adı: Bir Hilal Uğruna

Metnin Yazarı: Semih SERGEN

Ana Tema: Duygular

Alt Tema: İdealler, Beğenme

Süre: 7 Ders Saati

Tiyatro türünde yazılmış olan bu metinde Mehmet Âkif Ersoy'un hayatı ve İstiklâl Marşı'nı yazışı konu edilmiştir.

Birinci perdede ilk olarak karşımıza Mehmet Âkif'in anne ve babası çıkmaktadır. Çocuklarının hangi okula gitmesi yönünde ikisinin de farklı fikirleri vardır.

Bir sonraki sahnede yetişmiş bir genç olarak karşımıza çıkan Mehmet Âkif, tüm zor şartlara rağmen derslerinde çok başarılıdır. Derslerden vakit bulduğu zamanlarda da şiirle ilgilenmektedir. Hem derslerdeki başarısı hem de yazdığı şiirlerle hocalarından takdir görmektedir.

İkinci perdede yetişkin bir erkek olarak karşımıza çıkan Mehmet Âkif, artık yazdığı şiirlerle tanınır. Öyle ki Mustafa Kemal Atatürk bile İstiklâl Marşı'nı ancak Mehmet Âkif'in yazabilecek birikimde olduğuna inanır. Nitekim Türk ulusunun bağımsızlığını anlatan bu önemli eseri Mehmet Âkif kaleme alır. Mecliste şiiri okunduğunda herkes büyük bir coşkuyla karşılar. Ancak o, utanıp sıkılarak o mütevazı tavrını bozmaz.

Metinde Mehmet Âkif'in hayatı anlatılmıştır. Metne göre tüm zorluklara rağmen tahsil hayatını sürdüren Mehmet Âkif, Türk ulusunun bağımsızlığını anlatan şiiri yazmaya mazhar olmuştur. Buna rağmen alçakgönüllülüğünden hiç vazgeçmemiştir.

Semih SERGEN tarafından yazılmış olan bu tiyatro metni 6. sınıf Türkçe ders kitabının 75-79. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 139-143. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere boş zamanlarında değişik insan karakterlerini canlandırmaları, konuşmalarını taklit etmeleri önerilir. Bu tür çalışmalarla okuma sırasında metindeki kişilerin özelliklerini ve konuyu daha kolay anlatabilecekleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **canlandırma (dramatizasyon)** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular cevaplatılır:

1) Başarılarınız, büyükleriniz tarafından takdir edilip beğenildiği zaman neler hissediyorsunuz?

2) Gelecekle ilgili idealleriniz nelerdir? Onlarla ilgili hayaller kuruyor musunuz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden çalışma kitaplarındaki 6. etkinliğin resimlerini incelemeleri istenir. Resimlerde birer duygu anlatıldığı söylenir. Bu duygularla ilgili düşüncelerini açıklamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **betimleyici konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerden, konuşmaya başlamadan önce anlatacaklarını sıraya koyarak anlatmaları, tekrara düşmemeleri istenir. Konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar vermeleri, dikkati dağıtacak açıklamalara girmemeleri, konuşmalarını belirlenen sürede teşekkür ederek bitirmeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **katılımlı konuşma**, **soru – cevap**, **plânlı konuşma** ve **teşekkür etme** türleri kullanılmıştır.

d) Öğrencilerden “Hazırlık” bölümünde konuşma konusu ile ilgili yaptıkları araştırmadan yararlanarak Mehmet Âkif’in hayatıyla ilgili bir konuşma metni hazırlamaları istenir. Konuşmalarını sunarken görsel, işitsel materyalleri ve farklı iletişim araçlarını kullanmaları önerilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

e) Öğretmenlerin öğrencilere “Metnin kahramanı olan Âkif’in yerinde olsaydınız nasıl davranır, neler yapardınız?” sorusunu sorarak onları konuşturmaları istenir. Öğrencilerden, Âkif’in okula gelişi ve okuldan eve gidişinde yaşadığı sorunlara konuşarak çözüm üretmeleri istenir. Çözümle ilgili duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak anlatmaları istenir. Konuşurken sözünü, jest ve mimiklerini canlandıracağı kahramanın sesini çağrıştıracak biçimde kullanmaları söylenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap, kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma (empati kurma), güdümlü konuşma, eleştirel konuşma ve canlandırma (dramatizasyon)** türleri kullanılmıştır.

Tablo 93: Bir Hilal Uğruna Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (10)
Sunum (1)	Teşekkür Etme (1) Soru – Cevap (3)	Güdümlü Konuşma (3) Betimleyici Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1) Eleştirel Konuşma (1) Canlandırma (2) Plânlı Konuşma (1) Empati Kurma (1)

4.2.4.4. Bilmeceli Masal Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Masal

Metnin Adı: Bilmeceli Masal

Metnin Yazarı: Anonim

Ana Tema: Duygular

Alt Tema: Beğenme, Takdir Etme

Süre: 7 Ders Saati

Bu metinde Telli Senem adlı çok güzel bir kızı isteyen üç delikanlının onu babasından alabilmek için uzak diyarlarda farklı farklı hüneler öğrenmesi anlatılmıştır.

Bir zamanlar güzelliği dillere destan olan Telli Senem vardır. Bu kız büyüyünce dünürler gelmeye başlar. Yine bir gün üç delikanlı Telli Senem'i babasından ister. Baba, bu delikanlılara eşi benzeri bulunmayan birer hünere sahibi olmalarını şart koşar. Bu yiğitler de Çinimaçın ülkesine giderler. Birisi halı dokumayı, bir diğeri ayna yapmayı, öbürü ise altın gibi ayvalar yetiştirmeyi öğrenir. Üç yılın sonunda buluştuklarında delikanlılardan birinin aynasından Telli Senem'in hasta olduğunu görürler. Öbürünün halısına atlayıp kızın yanına giderler. Onun ölümcül bir hastalığa yakalandığını görürler. Delikanlılardan altın gibi ayvalar yetiştiren bu ayvalardan bir dilim kesip kızı yedirir. Kız birden sapasağlam ayağa kalkar. Kızın babası üç delikanlının da eşi benzeri olmayan hüneler edindiğini görünce kızını hangisine vereceğini bilemez. Metnin sonunda ise bu karar okuyucuya bırakılır.

ANONİM olan bu masal 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 146-147. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere masal tekerlemeleri, sayısmacalar, yanıltmacalar ve bilmece ezberlemeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

1) Büyüklerinizden hiç masal dinlediniz mi? Dinlediyseniz anlatıcının durumunu gözlemlerinizden yararlanarak anlatınız. Masalı dinlerken hangi duyguları yaşadınız?

2) Masallarda en çok dikkatinizi çeken üç özelliği söyleyiniz.

3) Masalların sonunda kimler kazançlı çıkar?

4) Şimdiye kadar hangi Türk masallarının çizgi filmini seyrettiniz? Birini anlatınız.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta bölgelerinde anlatılan, öğrenmeleri istenen bir masalı bulunduğu ortama uygun bir şekilde olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **hafızada tutma tekniği, güdümlü konuşma, sunum ve plânlı konuşma** türlerinden yararlanılmıştır.

Dinleyen öğrencilere de anlatıcının konuyu ele alış biçimini kullandığı dil ve anlatım özelliklerini ve sunuş biçimini değerlendirmeleri için “Anlatıcı ve anlatılanlar hakkında neler düşünüyorsunuz?” sorusu sorulur.

Burada konuşma türlerinden **katılımlı konuşma, eleştirel konuşma ve soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

d) Öğretmenin öğrencileri iki gruba ayırması istenir. Gruplar arasında bilmece sorma ve cevaplama oyunu oynanması istenir.

Burada konuşma türlerinden **eğlence amaçlı konuşma** türü kullanılmıştır.

e) Öğrencilere dinledikleri, izledikleri hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırmak için onlardan dinleyecekleri masalın içeriğine yönelik sorular

hazırlamaları istenir. Öğrencilerin konuya yönelik olarak aşağıdaki soruları sormaları sağlanır:

- 1) Konuşmacının amacı nedir?
- 2) Konuşmacı konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip mi?
- 3) Konu tarafsız bir bakış açısıyla mı ele alınıyor?
- 4) Alternatif çözüm önerileri sunuluyor mu?
- 5) Çözüm önerileri bilimsel mi?

Öğrencilere dinledikleri / izledikleri hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşünmeleri, konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla, tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmeleri sağlanarak kendi doğrularını buldurmak için eleştirel dinleme/ izleme yöntemini uygulanır.

Öğrencilere başkalarını rahatsız etmeden dinlemeleri hatırlatılarak “Bilmeceli Masal” adlı metin CD’den dinletilir.

Öğrencilere dinledikleri metni anlayıp yorumlamaları ve yeniden yapılandırmaları için aşağıdaki sorular cevaplatılır:

- 1) Senem’in özellikleri nelerdir?
- 2) Yiğitler kendilerine önerilenler karşısında ne yapmışlar?
- 3) Senem’in hastalığını kim tedavi etmiştir?
- 4) Senem’in babası kimlere nasıl bir söz vermiş? Sonra nasıl davranmıştır?
- 5) Senem’in babası, kızını isteyen yiğitleri beğenmiş mi? Yiğitlerin özelliklerini takdir etmiş mi? Bunu nereden anlıyorsunuz?

- 6) Metnin ana fikri nedir?

Öğrencilerden dinledikleri metne yönelik ikişer soru hazırlamaları istenir.

Burada dinleme türlerinden **eleştirel dinleme/izleme**; konuşma türlerinden iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

f) Öğrencilere, “Derse Hazırlık”ta getirmeleri söylenen masal kitaplarının birinden masalın bir bölümü okutulur. Öğrencilerden, dinledikleri bu masalın öncesi ve sonrasına ait kurgular yapmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

g) Öğrencilerden, dinledikleri metinde anlatılanlarla kendi hayatını ve günlük hayatı karşılaştırmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 94: Bilmeceli Masal Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (9)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (4)	Ezberleyerek Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (2) Plânlı Konuşma (1) Hafızada Tutma Tekniği (1) Katılımlı Konuşma (1) Eleştirel Konuşma (2) Eğlence Amaçlı Konuşma (1)	Eleştirel Dinleme/İzleme (1)

4.2.4.5. Duygular Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 95: Duygular Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (3)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (13)	Diğer Konuşma Türleri (27)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (3)	Soru – Cevap (12) Teşekkür Etme (1)	Betimleyici Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (3) Güdümlü Konuşma (9) Plânlı Konuşma (3) Eleştirel Konuşma (3) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Hafızada Tutma Tekniği (1) Canlandırma (3) Ezberleyerek Konuşma (1) Eğlence Amaçlı Konuşma (1) Empati Kurma (1)	Eleştirel Dinleme/İzleme (1)

“Duygular” temasında toplamda 43 adet konuşma türü ve 1 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 27 tanesi diğer konuşma türlerinden, 13 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 3 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmaktadır. Duygular temasında diğer konuşma türlerinin öteki konuşma türlerinden sayıca üstünlüğü göz çarpmaktadır. Bunun yarısı sıra diğer konuşma türleri, konuşma türlerini çeşitleme bakımından da oldukça geniştir.

Temada en çok görülen konuşma türü 12 kez görülen soru – cevap türüdür. Bunun ardından 9 kez kullanılan güdümlü konuşma türü gelmektedir. Bunların yanı sıra üçer kez sunum, katılımlı konuşma, plânlı konuşma, eleştirel konuşma ve canlandırma türleri kullanılmıştır. Bunlardan başka birer kez de teşekkür etme, betimleyici konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, hafızada tutma tekniği, ezberleyerek konuşma, eğlence amaçlı konuşma ve empati kurma türlerine yer verilmiştir.

Dinleme türlerinden de temada 1 kez kullanılan eleştirel dinleme/izleme türü görülmektedir.

4.2.5. Beşinci Tema: Millî Kültür

4.2.5.1. Gelir Nevruz Bayramı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Gelir Nevruz Bayramı

Metnin Yazarı: Yakup ARSLAN

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Bayramlar

Süre: 7 Ders Saati

Şiirde Nevruz Bayramı anlatılmıştır. Nevruz Bayramı zamanı geldiğinde doğada ne tür değişikliklerin olduğu şiirsel bir dille anlatılmıştır. Nevruz Bayramı zamanında insanların barış içinde olduklarına değinilmiştir. Ayrıca Nevruz'un insanların birlik ve beraberliğini simgelediğine vurgu yapılmıştır.

Yakup ARSLAN tarafından yazılan bu şiir 6. sınıf Türkçe ders kitabının 84-85. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 159. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden ders kitaplarındaki “Gelir Nevruz Bayramı” adlı şiiri ezberlemeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular öğrencilere cevaplatılır:

1) Nevruz Bayramı ne zaman, nasıl kutlanıyor?

2) Nevruz Bayramı kutlamalarına katılıyor musunuz? Neler yapıyorsunuz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerin okudukları metnin görsellerini incelemeleri istenir. Görsellerde anlatılanları dikkati dağıtacak ayrıntılara girmeden, konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar vererek konuşma öncesinde konuyla ilgili açıklamalar yaparak anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma, soru – cevap, katılımlı konuşma** ve **bilgilendirici konuşma** türleri kullanılmıştır.

Konuşmalarını belirlenen sürede ve teşekkür ederek sonlandırmaları istenir. Anlamadıkları ve merak ettiklerini sormaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **teşekkür etme** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 96: Gelir Nevruz Bayramı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (4)
-	Soru – Cevap (3)	Betimleyici Konuşma (1)

	Teşekkür Etme (1)	Katılımlı Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)

4.2.5.2. Rumeli Hisarı'nda Bir Sığır Derisi Toprak Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Efsane

Metnin Adı: Rumeli Hisarı'nda Bir Sığır Derisi Toprak

Metnin Yazarı: Mehmet ÖNDER

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Türk Büyükleri

Süre: 7 Ders Saati

Bu metin İstanbul'un fethi için hazırlık yapıldığı zamanlara ait olan bir efsanedir.

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethinde Anadolu Hisarı'nın karşısına Rumeli Hisarı'nı yaptırmaya karar verir. Bunun için Bizans İmparatoru Konstantin'e elçiler gönderir ve av köşkü yaptırmak için ondan toprak ister. Bizans İmparatoru ise inşaata engel olmak için bir sığır derisi kadar toprak verebileceğini söyler. Fatih ilk başta bu işe kızsada daha sonra aklına zekice bir fikir gelir. Adamlarına semiz bir öküzden ince birer sırim çıkarmalarını emreder. Rumeli Hisarı'nı inşa edeceği toprağı bu sırimla çevirir. İnşaatın başladığını haber alan Bizans İmparatoru elçi göndererek kendisine bir sığır derilik toprak verdiğini hatırlatır. Fatih ise bir sığır derisindeki toprağı inşaata yaptırdığını söyler. Fatih'in bu zekice hamlesi karşısında Bizans İmparatoru söyleyecek bir laf bulamaz ve Rumeli Hisarı inşa edilir.

Metinde Türk büyüklerinden olan Fatih Sultan Mehmet'in zekâsı ön plâna çıkarılmıştır. Metne göre zekice hamleleri sayesinde başarılar elde etmiştir.

Mehmet ÖNDER tarafından yazılmış olan bu metin 6. sınıf Türkçe ders kitabının 86-90. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 165-168. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencileri metne motive etmek için onlara aşağıdaki sorular sorulur. Onların konuyla ilgili düşünceleri alınır.

1) Zekice kurulan planlar sayesinde kazanılmış zaferlerimizden örnekler veriniz.

2) “Kalem kılıçtan keskindir.” sözüyle hangi iki güç karşılaştırılmıştır? Bunlardan hangisi üstün tutulmuştur? Siz de bu düşünceye katılıyor musunuz? Niçin?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta derlemeleri istenen yöreleriyle ilgili bir efsaneyi anlatmaları istenir. Yöreleriyle ilgili efsane bulamayanların da okudukları bir efsaneyi anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Öğrencilerden konuşma öncesinde konuyla ilgili açıklama yapmaları, atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımlarını zenginleştirmeleri, konuşma sırasında sorulan sorulara cevap vermeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **bilgilendirici konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, katılımlı konuşma** ve **soru – cevap** türleri uygulanmıştır.

c) Öğrencilerin “Başarılı olmanın tek yolu çalışmaktır.” sözünde anlatılanlarla ilgili olumlu ve olumsuz fikirlerini belirterek savunma becerisi geliştirmeleri için tartıştırmaları istenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **tartışma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 97: Rumeli Hisarı’nda Bir Sığır Derisi Toprak Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (6)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2) Bilgilendirici Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1) Tartışma (1)

4.2.5.3. Sahnede Canlanan Oyuncak: Kukla Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Sahnede Canlanan Oyuncak: Kukla

Metnin Yazarı: Gökhan TOK

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Seyirlik Oyunlar, Zanaatlar

Süre: 7 Ders Saati

Metinde kuklalar ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Öncelikle kuklaların hangi maddelerden yapıldığı ve nasıl hareket ettirildikleri anlatılmıştır. Aynı zamanda kuklaların hangi çeşitleri olduğuna da değinilmiştir. Ardından kuklaların çok eski zamanlardan beri var olduğu anlatılmıştır. Başka milletlerdeki kuklalara değinilmiştir. Daha sonra Türklerdeki kuklacılık geleneği, nerelerde kukla oynatıldığı açıklanmıştır. Türk kuklalarından en önemlisi ve en bilineni olan İbiş hakkında bilgi verilmiştir.

Gökhan TOK tarafından kaleme alınmış olan bu yazı 6. sınıf Türkçe ders kitabının 91-94. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 172-174. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere “Derse Hazırlık”ta getirdikleri çorabı ellerine geçirip boya kalemleriyle kaş, göz, ağız, burun yapmaları söylenir. Sonra parmaklarını oynatarak hareket ettirmeleri ve el hareketlerine uygun doğaçlama konuşmalarla kuklayı canlandırmaları önerilir.

Burada konuşma türlerinden **canlandırma (dramatizasyon)** türü kullanılmıştır.

b) Sınıfa getirdikleri kartona hayal ettikleri bir kahramanı çizmeleri söylenir. Çizdikleri kahramanı renkli kalemlerle boyadıktan sonra kartondan kesip çıkarmaları istenir. Hareketli yerlerinden ip geçirmeleri ve bu ipleri bir araya toplamaları söylenir. İplerin ait olduğu bölümleri hareket ettirerek kuklayı canlandırmaları sağlanır. Yapacakları bu doğaçlama konuşmalarla kuklayı desteklemeleri önerilir.

Burada konuşma türlerinden **canlandırma (dramatizasyon)** türü kullanılmıştır.

c) Kimlerin kuklasını yapmak istersiniz? Niçin?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilerden, bu zamana kadar gerçek ya da televizyondan izledikleri, araştırdıkları geleneksel sahne oyunlarımızdan biri (kukla, Karagöz, orta oyunu vb.) ile ilgili konuşma hazırlamaları istenir. Konuşmalarını bir ana fikir etrafında konuşma öncesinde konuyla ilgili açıklamalar yaparak, dikkati dağıtacak ayrıntılara girmeden görsel ve işitsel malzemeler kullanarak yapmaları söylenir.

Öğrencilerden konuşurken sözleriyle jest ve mimiklerinin uyumuna dikkat etmeleri, canlandırmalarda sesini varlık ve kahramanları çağrıştıracak şekilde kullanmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **sunum** ve **bilgilendirici konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 98: Sahnede Canlanan Oyuncak: Kukla Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1) Canlandırma (2)

4.2.5.4. Anadolu’da Kilim Demek Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Anadolu’da Kilim Demek

Metnin Yazarı: Mehmet ÖNDER

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Geleneksel Sanatlarımız, Zanaatlar

Süre: 7 Ders Saati

Metinde kilimin Anadolu’da ne ifade ettiği anlatılmış ve bir de kilimle ilgili kısa bir anlatıya yer verilmiştir.

Yazara göre Anadolu’da kilim demek, renk demektir. Her yörenin kendine özgü kilimleri vardır. Kilimlerde kullanılan çeşitli renk ve desenler vardır. Kilimler kimi zaman çadırlarda, sedirlerde kimi zaman da çuvallarda, heybelerde yer alır. Anadolu insanının yüreğindeki yansıtığı kilimlerin de bir dili vardır. Bu konu metinde verilen kısa bir anlatıda işlenmiştir:

Bir gün bir Yörük Beyi çadırının önündeki kilimi görünce bu kilimi dokuyan kızın babasının bulunup getirilmesini emreder. Çünkü Yörük Beyi kızın dokuduğu kilimin dilini çözer ve kızın istemediği biriyle evlendirildiğini anlar.

Verilen kısa anlatıda da görüldüğü gibi Anadolu insanının ellerinden çıkan kilimlerin her biri bir mana taşımaktadır. Bu kilimler kimi zaman sevinçleri kimi zaman da üzüntüleri yansıtmaktadır.

Mehmet ÖNDER tarafından yazılmış olan bu metin 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 178. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) Renkler size ne tür duygular çağrıştırıyor? Açıklayınız.
- 2) Kilimin, Anadolu kültüründeki yeri ve önemi üzerinde bir beyin fırtınası yapınız.
- 3) Eskiden insanların, nasıl anlaştıklarını araştırıp sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere “Derse Hazırlık”ta getirdikleri dergilerden, broşürlerden kilim desenleri gösterilir. Onlar hakkındaki duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak serbest konuşma yöntemiyle anlatmaları istenir. Gördükleri desenlerle ilgili anlamadıkları ve merak ettiklerini sormaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **serbest konuşma, betimleyici konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilere “Anadolu’da Kilim Demek” adlı bir metin dinleyecekleri söylenir. Dinlerken başkalarını rahatsız etmemeleri, dinlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz almaları, konuşmacının sözünü kesmeden saygıyla, sabırla dinlemeleri istenir.

Metin CD’den dinletilir. Dinlerken öğrenciler zihinlerinde “kim, ne, nereye, ne zaman, nasıl” gibi sorulara cevap bulmaya yönlendirilir. Dinlediklerinin konusunu belirlemeleri istenir. Öğrencilerden metni dinlerken metni oluşturan anahtar kelimeleri not almaları istenir.

Öğrencilere dinledikleri metne yönelik sorular oluşturma etkinliği yaptırılır. Oluşturdukları sorulara sınıf ortamında cevap vermeleri istenir.

Öğrencilerden dinledikleri metnin dil ve anlatım özelliklerinin nasıl olduğunu belirlemeleri istenir. Bunun için aşağıdaki soruları cevaplamaları sağlanır. “Cümleler kısa mı, uzun mu? Cümlelerde benzeşen seslerin ahengi arttırmak için sıkça tekrarlandığı bir yol izlenmiş mi? Konuşma dilinin havasına uyarak samimi, senli benli, akıcı bir anlatımdan yararlanılmış mı?”

Burada dinleme türlerinden **not alarak dinleme/izleme** ve **katılımsız dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Dinledikleri metnin yazarı Mehmet Önder hakkında edindikleri bilgileri sınıfta paylaşmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

e) Öğrencilere, dinledikleri metni “Sahnedeki Canlanan Oyuncak: Kukla” adlı metinle tür yönünden karşılaştırmaları söylenir. Karşılaştırma sonucunda iki metnin de deneme türünde yazılmış olduğu sonucuna nasıl ulaştıkları açıklatılır.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 99: Anadolu’da Kilim Demek Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (5)	Dinleme Türleri (2)
-	Soru – Cevap (3)	Betimleyici Konuşma (1) Serbest	Not Alarak Dinleme/İzleme

		Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (2) Eleştirel Konuşma (1)	(1) Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

4.2.5.5. Millî Kültür Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 100: Millî Kültür Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (10)	Diğer Konuşma Türleri (19)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (9) Teşekkür Etme (1)	Betimleyici Konuşma (2) Katılımlı Konuşma (2) Güdümlü Konuşma (5) Bilgilendirici Konuşma (3) Eleştirel Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Canlandırma (2) Ezberleyerek Konuşma (1) Serbest	Not Alarak Dinleme/İzleme (1) Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

		Konuşma (1)	
		Tartışma (1)	

“Millî Kültür” temasında toplamda 30 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 19 adeti diğer konuşma türlerinden, 10 adeti hazırlıksız konuşma türlerinden ve 1 adeti de hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmaktadır. Yine bu temada da hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma türlerinin çeşit olarak az olmasına karşın diğer konuşma türlerinin çeşitliliği göze çarpmaktadır.

Tema genelinde en çok kullanılan konuşma türü 9 kez kullanılan soru – cevap türüdür. Bu konuşma türünü 5 kez kullanılan güdümlü konuşma türü ve 3 kez kullanılan bilgilendirici konuşma türü takip etmektedir. Bu konuşma türlerinin yanı sıra ikişer kez betimleyici konuşma, katılımlı konuşma, canlandırma türlerine ve birer kez sunum, teşekkür etme, eleştirel konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, ezberleyerek konuşma, serbest konuşma ve tartışma türlerine yer verilmiştir.

Tema da kullanılan dinleme türleri ise birer kez kullanılan not alarak dinleme/izleme ve katılımsız dinleme/izleme türleridir.

4.2.6. Altıncı Tema: Doğa ve Evren

4.2.6.1. Yer Çekimsiz Yaşam Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Yer Çekimsiz Yaşam

Metnin Yazarı: Alp AKOĞLU

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Yeryüzü ve Uzay

Süre: 7 Ders Saati

Bu metinde uzayda yaşamın nasıl olduğu ve insan bünyesinin uzaydaki yer çekimsiz ortam karşısında nasıl olduğu anlatılmıştır.

Metne göre, insan vücudu yer çekimsiz ortama uygun değildir. Özellikle uzaya ilk çıktığında astronotlar birçok sorunla karşı karşıya kalırlar. Mesela bacaklarındaki kan çekilip baş bölgesine toplandığı için baş aşağı duruyormuş gibi hissederler. Yer çekimsiz ortamda kaslar kaldıracakları bir yük olmadığı için zayıflar. Bu nedenle astronotlar günde en az iki saat egzersiz yapmak zorundadırlar. Bunun dışında uzayda yemek yerken sıvı yiyeceklerin havada asılı kalabilmesi sebebiyle astronotlar kapalı kaplardan pipetle sıvıları tüketmektedir. Tüm bunlara rağmen bir süre sonra insan vücudu yer çekimsiz ortama da alışır.

Gelecekte uzun süreli uzay uçuşları yapılması plânlanmaktadır. Şimdilik uzayda kalma rekoru Rus kozmonot Valeri Polyakov'a aittir. 1995 yılında gittiği Mir Uzay İstasyonu'nda 428 gün kalmıştır. Elde edilen deneyimler ışığında gelecekteki uzay yolculukları daha uzun süreli olacak şekilde tasarlanmaktadır.

Alp AKOĞLU tarafından yazılmış olan bu yazı 6. sınıf Türkçe ders kitabının 100-103. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 190-193. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere ellerindeki silgi, kâğıt vb. eşyalarını sıranın üzerine yüksekten bırakmaları söylenir. Sonucu gözlemlmeleri istenir. Elde ettikleri sonucu anlatmaları belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne motive etmek için onlara aşağıdaki sorular cevaplatılır.

1) Dünya üzerinde dik durabilmemizin sırrı nedir? Tartışınız.

2) Astronotlar uzayda neden bizim gibi rahat hareket edemezler?

3) Yer çekimi olmasaydı dünyamız nasıl olurdu? Yaşamımızı nasıl etkilerdi?

Beyin fırtınası yapınız.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerin “Derse Hazırlık”ta araştırıp getirdikleri uzay ve yer çekimiyle ilgili bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **bilgilendirici konuşma** türü kullanılmıştır.

d) Öğretmenden “yer çekimi, astronot, dünya, insanlar, özgürlük, uzay, çevre sorunu, hastalık, besinler, Ay, uzay aracı, uzay filmi, Mars, kas zayıflaması, hava akımı, bilim insanı, serbest hareket etme” kelime ve kavramlarını tahtaya yazması istenmiştir. Öğrencilerden bu kelime ve kavramları kullanarak bir konuşma yapmaları istenmiştir. Konuşmalarının taslağını oluşturmaları için süre tanınması söylenmiştir. Konuşmalarında konunun özelliğine uygun düşünciyi geliştirme yollarından (tanımlama, betimleme, örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme, benzetme, sayısal verilerden yararlanma), atasözü, deyim ve söz sanatlarından yararlanmaları istenmiştir. Konuşmayı sunarken görsel, işitsel materyallerden ve farklı iletişim araçlarından yararlanmaları söylenmiştir.

Burada konuşma türlerinden **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, güdümlü konuşma, plânlı konuşma** ve **sunum** türleri uygulanmıştır.

e) Öğrencilere, “Derse Hazırlık”ta izleyip bilgi edindikleri uzay ve yer çekimiyle ilgili filmler veya haberler üzerine bir konuşma yaptırılması istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 101: Yer Çekimsiz Yaşam Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (6)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (3) Plânlı Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1)

4.2.6.2. Kırkikindiler Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Gezi Yazısı

Metnin Adı: Kırkikindiler

Metnin Yazarı: Hikmet BİRAND

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Manzaralar, Doğa Olayları

Süre: 7 Ders Saati

Yaşlı bir adamın ağzından anlatılan bu metin Ankara'ya yağan kırkikindi yağmurundan ve bu sırada doğada olan olaylardan bahsetmektedir.

Haziran başlarında bir gün yaşlı bir adam Hacıkadın mevkiine gider. Bu tepeye tırmanmaya başlar. Bu sırada yeşeren çimenleri, açan çiçekleri ve arıları, böcekleri görür. Tepeye ulaştığında ise bütün Ankara ayaklarının altındadır. Bu manzarayı seyrederken birden hava kararmaya başlar, böcekler kaçar ve çiçekler kapanmaya başlar. Doğa yağmurun gelişini adeta sezer. Bu sırada yaşlı adam da aşağıya inmeye başlar. Yağmurun ardından çıkan gökkuşağının büyüğü de onu etkiler.

Metinde kırkikindi yağmurlarının ilkyaz başladığında yağdığı ve kurumuş toprağa rahmet olduğu anlatılmıştır.

Hikmet BİRAND tarafından yazılmış olan bu metin 6. sınıf Türkçe ders kitabının 104-108. sayfaları arasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 195-198. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Hikmet Birand'ın “Anadolu Manzaraları”, Reşat Nuri'nin “Anadolu Notları” adlı gezi yazısı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “Ankara” adlı roman türündeki eserleri sınıfa getirilir.

Öğrencilerin getirdiği eserlerden kısa bölümler okunup içerikle ilgili olarak öğrenciler konuşturulur.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere aşağıdaki sorular sorularak dikkatleri metne çekilir.

1) “Kırkikindiler” kelimesinin anlamını araştırınız. Öğrendiklerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

2) Bir yerin doğal güzelliklerinin gelişimi nelere bağlıdır? Beyin fırtınası yapınız.

3) Mevsimlerin, doğal güzelliklerin, güzel manzaraların insan ruhu üzerindeki etkilerini tartışınız.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta getirdikleri fotoğraflardan yararlanarak yaşadıkları yeri tanıtan bir konuşma metni hazırlamaları istenir. Konuşmalarını sunarken görsel, işitsel materyallerden ve farklı iletişim araçlarından yararlanabilecekleri belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, betimleyici konuşma ve sunum** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerden konuşma öncesinde konuyla ilgili bilgi vermeleri, konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar vermeleri, konuşmalarını belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle bitirmeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **bilgilendirici konuşma, katılımlı konuşma, soru – cevap ve teşekkür etme** türleri kullanılmıştır.

Tablo 102: Kırkikindiler Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (5)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2)

	Teşekkür Etme (1)	Betimleyici Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1)

4.2.6.3. Özür Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Özür

Metnin Yazarı: Nail TAN

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Çevrenin Korunması

Süre: 7 Ders Saati

Şair, şiirinde insanların doğayı nasıl kirlettiklerinden bu yüzden insanların suçlu olduklarından bahsetmektedir.

İnsanların ilk önce toprağı kirlettiklerinden bahsetmektedir. Elimize geçen her çöpü yerlere attığımızdan ve ağaçları kesip çiçekleri kopardığımızdan bahsetmektedir. Daha sonra insanoğlunun suları kirlettiğinden söz eder. İnsanlar zehirli fabrika atıklarını sulara döktüğü için balıkların öldüğünü söylemektedir. Bu da yetmezmiş gibi zehirli gazları havaya salarak havayı da kirlettiklerinden bahsetmektedir.

Metinde insanoğlunun doğaya verdiği zararlardan, artık buna karşı bir önlem alınması ve çevrenin korunması gerektiğinden bahsedilmiştir.

Nail TAN tarafından kaleme alınmış olan bu şiir 6. Sınıf Türkçe ders kitabının 109-111. Sayfaları arasında, 6. Sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 201-203. Sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Aşağıdaki sorular öğrencilere cevaplatılarak öğrenciler metne hazırlanır:

- 1) Yaşadığınız yerde çevreye ne tür zararlar veriliyor? Örneklerle açıklayınız.
- 2) Çevreye zarar verenlere karşı nasıl davranıyorsunuz? Neden?
- 3) Çevreyi korumak için insanlar ne tür tedbirler alıyor? Başka neler yapılabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta günlük gazetelerden derleyip getirdikleri çevre konulu haberlerle ilgili bir konuşma metni hazırlamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere, bir önceki konuşmacının konuyla ilgili açıklamalarından hareketle konuya farklı bakış açıları getirmeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **yaratıcı konuşma** türü kullanılmıştır.

Öğrencilerden yeni öğrendiği kelime, deyim, kavram ve atasözlerini kullanarak, dikkati dağıtacak ayrıntılara girmeden belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle konuşmalarını bitirmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** ve **teşekkür etme** türleri kullanılmıştır.

Tablo 103: Özür Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (3)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1) Teşekkür Etme (1)	Güdümlü Konuşma (1) Yaratıcı Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)

4.2.6.4. Dünya'daki İklimler Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Makale

Metnin Adı: Dünya'daki İklimler

Metnin Yazarı: Fiona WATT – Francis WILSON

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: İklim

Süre: 7 Ders Saati

Metnin girişinde iklim kelimesinin tanımı yapılmıştır. Dünya'da birçok iklim tipi bulunduğu ve bunların birbirlerinden farklı özellikler barındırdıklarına değinilmiştir. Bu farklı iklim tiplerinde yaşayan bitki ve hayvanlar da yaşadıkları bölgenin iklimine uyum sağlar. Sadece bitki ve hayvanlar değil insanlar da yaşadıkları bölgenin iklim koşullarına göre evlerini, giysilerini ve yaşam biçimlerini uyarlar.

Dünyanın milyarlarca yıl önce oluşmasından beri iklimler her geçen gün değişmiştir ve günümüzde de değişmeye devam etmektedir.

Fiona WATT ve Francis WILSON tarafından yazılmış olan bu makale 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 206. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Aşağıdaki sorular öğrencilere sorulur:

1) İklimin canlılar üzerindeki etkilerini tartışınız.

2) Binalar, dünyanın farklı yerlerinde neden farklı biçimlerde yapılmaktadır?

Örneklerle açıklayınız.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere çevrelerinde gerçekleşen ve habere konu olacak bir durumu eleştirel konuşma yöntemiyle sunmaları söylenir. Konuşmalarında amaç – sonuç

ilişkisi kurmaları, olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatmaları istenir. Konuşmaları sırasında yeni öğrendiği kelime, deyim ve atasözlerini kullanmaları önerilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **eleştirel konuşma**, **sunum**, **plânlı konuşma** ve **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden “Derse Hazırlık”ta araştırmasını yaptıkları iklim tiplerinin özellikleri ile ilgili bir konuşma hazırlamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

d) Öğrencilere “Dünya’daki İklimler” adlı bir metin dinletileceği söylenir. Metin CD’den dinletilir.

Dinleme sırasında sunulan bilginin konuşmacının kişisel duygu ve düşüncelerini mi yansıttığı, yoksa bilimsel verilere ve gözlemlere mi dayandığını belirlemeleri istenir.

Öğrencilerden metni dinlerken konuya yönelik sorular sormaları istenir. Aşağıdaki soruları düşünerek metni dinlemeleri söylenir:

- 1) Konuşmacının amacı nedir?
- 2) Konuşmacı konuyla ilgili yeterli bilgi ve birikime sahip midir?
- 3) Verilen bilgiler güncel ve geçerli midir?
- 4) Konu tarafsız bir bakış açısıyla mı ele alınıyor?

Burada dinleme türlerinden **eleştirel dinleme/izleme**; konuşma türlerinden iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

e) Öğrencilere, televizyondan belgesel programları izleyip izlemedikleri sorulur. Bu tür programları niçin izlediklerini açıklamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 104: Dünya'daki İklimler Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (6)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (2)	Soru – Cevap (4)	Güdümlü Konuşma (3) Eleştirel Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)	Eleştirel Dinleme/İzleme (1)

4.2.6.5. Doğa ve Evren Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 105: Doğa ve Evren Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (5)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (10)	Diğer Konuşma Türleri (20)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (5)	Soru – Cevap (8) Teşekkür Etme (2)	Betimleyici Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (9) Bilgilendirici Konuşma (2) Plânlı Konuşma	Eleştirel Dinleme/İzleme (1)

		(2) Eleştirel Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (3) Yaratıcı Konuşma (1)	

“Doğa ve Evren” temasında toplam 35 adet konuşma türü ve 1 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 20 tanesi diğer konuşma türlerinden, 10 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 5 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmaktadır. Bu temada da diğer konuşma türlerinin çeşitliliği ön plâna çıkmaktadır.

Tema kapsamında en çok kullanılan konuşma türü 9 defa kullanılan güdümlü konuşma türüdür. Bundan sonra 8 kez kullanılan soru – cevap türü tema genelinden en çok kullanılan ikinci konuşma türüdür. Bunlardan başka temada 5 kez sunum, 3 kez kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, iki kez teşekkür etme, plânlı konuşma ve bilgilendirici konuşma ve birer kez de betimleyici konuşma, katılımlı konuşma, eleştirel konuşma ve yaratıcı konuşma türleri kullanılmıştır.

Bu temada dinleme türlerinden de bir kez eleştirel dinleme/izleme türüne yer verilmiştir.

4.2.7. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 106: Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (15)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (73)	Diğer Konuşma Türleri (113)	Dinleme Türleri (9)
Sunum (15)	Soru – Cevap (67) Teşekkür Etme (6)	Katılımlı Konuşma (8) Güdümlü Konuşma (37) Yaratıcı Konuşma (2) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (14) İkna Etme (2) Tartışma (2) Canlandırma (8) Betimleyici Konuşma (7) Bilgilendirici Konuşma (8) Plânlı Konuşma (7) Eleştirel Konuşma (6) Empati Kurma (2) Eğlence Amaçlı Konuşma (1) Serbest Konuşma (3) Hafızada Tutma Tekniği (2) Ezberleyerek Konuşma (4)	Kendini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme (2) Seçici Dinleme/İzleme (1) Not Alarak Dinleme/İzleme (2) Yaratıcı Dinleme/İzleme (1) Eleştirel Dinleme/İzleme (2) Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

“Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda toplamda 201 adet konuşma türü ve 9 adet de dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 113 tanesi diğer konuşma türlerinden, 73 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 15 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir. Kitaba bakıldığı zaman diğer konuşma türlerinin hazırlıklı konuşma türlerine ve hazırlıksız konuşma türlerine göre sayıca daha fazla olduğu gözlenmektedir. Yine kitap genelinde diğer konuşma türlerinin çeşitliliğinin hazırlıklı konuşma ve hazırlıksız konuşma türlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Kitap genelinde en çok kullanılan konuşma türü 67 kez kullanılmış olan soru – cevap türüdür. Bu türü 37 kullanımla güdümlü konuşma, 15 kullanımla sunum ve 14 kez kullanımla kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma türü izlemektedir. Bu konuşma türlerine ek olarak sekizer kez katılımlı konuşma, canlandırma ve bilgilendirici konuşma, yedişer kez betimleyici konuşma ve plânlı konuşma, altışar kez teşekkür etme ve eleştirel konuşma, 4 kez ezberleyerek konuşma, 3 kez serbest konuşma, ikişer kez yaratıcı konuşma, ikna etme, tartışma, empati kurma ve hafızada tutma tekniği ve 1 kez de eğlence amaçlı konuşma türleri kullanılmıştır.

Altıncı sınıf seviyesi kitabında kullanılan dinleme türleri 9 adettir. Bunlar ikişer kez kullanılan kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme, not alarak dinleme/izleme ve eleştirel dinleme/izleme ile birer kez kullanılan seçici dinleme/izleme, yaratıcı dinleme/izleme ve katılımsız dinleme/izleme türleridir.

4.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı İncelemesi

4.3.1. Birinci Tema: Sevgi

4.3.1.1. Sakarya Savaşı’na Hazırlık Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Roman

Metnin Adı: Sakarya Savaşı’na Hazırlık

Metnin Yazarı: Turgut ÖZAKMAN

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Vatan Sevgisi

Süre: 8 Ders Saati

Bu metinde düşmanla çarpışan kırk kadar askerden oluşan bir birliğin ordunun gerisinde kalması ve ordularına yetişmeye çalışırken başlarından geçenler ile Büyük Millet Meclisi'nde geçen konuşmalar konu edilmiştir.

Metne göre düşmanla çarpışırken ordunun gerisinde kalan birlik yolda asker kaçaklarını arayan bir süvari müfrezesiyle karşılaşır. Perişan bir hâlde olan bu birliğe müfrezenin komutanı yakındaki bir köye gitmelerini ancak halkı üzmeyecek şekilde dimdik köye girmelerini salık verir. Birlik, tüm kötü durumuna rağmen köye heybetli bir giriş yapar.

Metinde vatan için yapılan fedakârlıklar ve vatana duyulan sevgi vurgulanmıştır.

Turgut ÖZAKMAN tarafından yazılan bu metin 7. sınıf Türkçe ders kitabının 10-16. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 69-75. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Konuşma etkinliğine başlamadan önce birkaç öğrenci tahtaya kaldırılır. Bir öğrenciden çok alçak sesle konuşarak o gün okula gelirken yolda neler gördüğünü anlatması istenir. Dinleyen öğrencilere, arkadaşlarını anlayıp anlamadıkları sorulur. Neden anlamadıklarını söylemeleri istenir. İşitilebilir bir sesle konuşmanın önemi vurgulanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Başka bir öğrenciye söz verilerek tahtaya yazılan uzun bir cümleyi arada hiç nefes almadan, uygun yerlerde vurgu ve tonlamalar yapmadan okuması istenir.

Cümleyi okumayı tamamlayamamasının ve okunanların arkadaşları tarafından anlaşılamamasının sebebi sorulur.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Konuşurken “eee”, “ıııı” gibi gereksiz sesler çıkaran bir öğrenciye söz verilir. Bu sesleri çıkarmanın konuşmayı nasıl etkilediği, dinleyen öğrencilere sorulur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere, “Kurtuluş Savaşı nasıl kazanıldı? Bu savaşta milletimizin hangi özellikleri öne çıktı?” soruları yöneltilir. Bu konularla ilgili öğrencilerin konuşma yeteneklerini ve yaratıcılıklarını geliştirmek amacıyla yaratıcı konuşma yöntemi kullanılarak konuşma çalışması yaptırılır.

Öğrencilerden birine konuyla ilgili söz verilir. Söz alan her öğrenciye bir önceki arkadaşının konuyla ilgili söylediklerinden hareketle konuya farklı bakış açıları getirmeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **yaratıcı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Konuşmaların, “Türk milleti, Atatürk’ün önderliğinde, millî birlik, dayanışma ve özveri ile Kurtuluş Savaşı’nı kazandı. Bu savaşta Türk milletinin vatan sevgisi öne çıktı.” ana fikrine uygun olması beklenir.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 77. sayfadaki “Okuduğumu Resimliyorum” adlı etkinlik yaptırılır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 78. sayfadaki “Haftanın Öyküsü” adlı etkinlik yaptırılır.

Tablo 107: Sakarya Savaşı'na Hazırlık Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (4)	Güdümlü Konuşma (2) Yaratıcı Konuşma (1)

4.3.1.2. Bayrak Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Bayrak

Metnin Yazarı: Arif Nihat ASYA

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Bayrak Sevgisi

Süre: 7 Ders Saati

Bu şiirde bir millet için bayrağının ne kadar önemli olduğuna değinilmiştir.

Bayraklar, bir milletin tarihteki zaferlerini temsil eden yegâne varlıktır. Verilen şiirde de milletimizin kazandığı zaferlerde bayrağın onlara destek olduğundan ve zor durumlarda ona sığındıklarından bahsediyor. Milleti için bayrağı o kadar kutsaldır ki onun varlığıyla güç buluyor.

Bu şiirde milletin tarihine, bayrağına bağlılığı ve bayrağına duyduğu sevgi işlenmiştir.

Arif Nihat ASYA tarafından yazılan bu şiir 7. sınıf Türkçe ders kitabının 17-18. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 80-81. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencileri metne hazırlamak amacıyla aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) Bayrağın toplumumuzdaki önemi nedir?
- 2) Bayrağımıza niçin saygı gösteririz? Saygımızı nasıl belli ederiz?
- 3) Hangi kurumlara bayrak asılır?
- 4) Millî bayramlarda evlere ve iş yerlerine bayrak asılmasının sebebi nedir?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Gündümlü konuşma yöntemine uygun olarak “Bayrak Sevgisi” konusunda konuşulması sağlanır. Böylece öğrencilerin bir konu hakkındaki bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatma becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunulur.

Burada konuşma türlerinden **gündümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere bir anı okunacağı belirtilir. Aşağıda verilen sorular tahtaya yazılır. Bu soruların cevaplarını bulmak amacıyla anıyı dinlemeleri istenir.

1. **soru:** Bayrak, bir milletin hangi değerlerinin simgesidir?
2. **soru:** Bu anı, Atatürk’ün hangi özelliğini ortaya çıkarıyor?

Aşağıdaki anı sesli olarak okunur:

Bu Bayrağı Kaldırınız

Mustafa Kemal, o sabah savaş meydanını geziyordu. Yerde parçalanmış bir bayrak, bir düşman bayrağı gördü. Bir an durdu, yanındakilere seslendi: “Bu bayrağı kaldırınız, yenilmiş bir düşmanın bayrağı fakat o bir ulusu, bir orduyu simgeliyor, yerde kalmaya layık değildir!” dedi.

www.kisi.deu.edu.tr

Öğrencilerin bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatma becerilerini geliştirmek amacıyla yönlendirici olunur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Konuyla ilgili beyin fırtınası yaptırılır. Tahtaya yazılan aynı sorularla ilgili düşüncelerini sözlü olarak ifade etmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 86. sayfadaki “Çalar Saat” adlı etkinlik yaptırılır.

Tablo 108: Bayrak Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2)

4.3.1.3. Gül Kokardı Babaannem Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Tiyatro

Metnin Adı: Gül Kokardı Babaannem

Metnin Yazarı: Tacettin ŞİMŞEK

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Babaanne Sevgisi

Süre: 7 Ders Saati

Verilen oyunda ailenin büyüğü olan babaannenin huzurevine gönderilmek istenmesiyle gelişen olaylardan bahsedilmiştir.

Oyuna göre her ikisi de doktor olan anne ve baba vakit ayıramadıkları için babaanneyi huzurevine göndermek istemektedir. Ancak evin oğlu Muhsin, babaannesinin gitmesini istemez. Hatta huzurevi müdürünün yanına gidip ondan yardım bile ister. Babaannesinin huzurevine gidişinin ardından o da babaannesinin yanına giderek geceyi onun yanında geçirir. Bu süreçte Muhsin’in babaannesinin

evden gönderilmesine üzüldüğü evden kaçtığı düşünün ailesi perişan olur. Oyunun sonunda onun babaannesinin yanında olduğunu öğrenirler ve yaptıkları hatanın farkına varırlar. Babaanneyi de alıp evlerinin yolunu tutarlar.

Bu oyunla büyüklere duyulması gereken sevgi ve saygının önemi vurgulanmıştır.

Tacettin ŞİMŞEK tarafından kaleme alınan bu tiyatro metni 7. sınıf Türkçe ders kitabının 19-26. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 91-96. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden, aile büyükleri (dede, anneanne, babaanne) ile ilişkilerinin nasıl olduğunu anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden, birinci etkinlikte yer alan kelimeleri tahtaya yazarak bir havuz oluşturmaları istenir. Bu havuza aile – insan sevgisiyle ilgili kelime ve kavramlar eklemeleri, bildikleri deyim ve atasözlerinden yararlanmaları söylenir.

Öğrenciler, oluşturulan kelime ve kavram havuzunda yer alan kelimelerden yararlanarak “aile büyükleriyle bir arada yaşamının güzellikleri ve önemi” konusunda konuşturulur.

Öğrencilerden konuyla ilgili konuşurken bu havuzdaki kelimelerle kavramlardan yararlanmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Konuşulan ortama uygun bir ses tonu ve tutum geliştirilmesi için rehberlik edilir.

Sınıfta, bahçede, kütüphanede, evde, arkadaşlar arasında farklı konuşma tutumları olması gerektiği kavratılır.

Tablo 109: Gül Kokardı Babaannem Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (-)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	-	Güdümlü Konuşma (2) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)

4.3.1.4. Eskici Metnin İncelemesi

Metnin Türü: Öykü

Metnin Adı: Eskici

Metnin Yazarı: Refik Halit KARAY

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Dil Sevgisi

Süre: 7 Ders Saati

Bu hikâyede anne ve babası ölen Hasan'ın halasının yanına, Arabistan'a gidişi ve burada yaşadıkları anlatılmaktadır.

Anne ve babası ölen Hasan halasının yanına Arabistan'a doğru vapurla yola çıkar. Bu yolculuğunda insanların bilmediği başka bir dilde konuşması onu sessizliğe bürümüştür. Halasının yanına geldiğinde onun kıyafetlerini bile değiştirirler. Yavaş yavaş buradaki dili anlamaya başlasa da inatla ana dilinden başka dil konuşmaz.

Bir gün halası sokaktan bir satıcıyı çağırır. Bu adam ayakkabıları tamir ederken küçük Hasan dalgınlıkla onunla Türkçe konuşur. Adamın da Türk olması sebebiyle onunla Türkçe konuşmaya başlarlar. Çok uzun bir zamandır ana dilinde konuşamamanın verdiği özlemle bu adamla hiç durmadan yorulmadan konuşur.

Adamın işi bitip de gitmesi gerektiği zaman ikisi birden gözyaşlarına boğulurlar. Hasan bir daha Türkçe konuşabileceği birisini bulamayacağına ağlamaktadır.

Metinde vatana duyulan özlem ve kişinin ana diline olan bağlılığının ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır.

Refik Halit KARAY tarafından yazılan bu metin 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 100-101. Sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilerden kendi seçtikleri bir konuda duygu, düşünce ve hayallerini açıklamaları istenir. Böylece öğrencilerin herhangi bir konudaki duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade güçlerini geliştirmelerine katkıda bulunulmuş olur.

Öğrenciler, dinleme ve konuşma kurallarına uymaları konusunda uyarılır.

Öz güven ve cesareten yoksun olan öğrencilere özellikle görev verilir. Konuşmalar sırasında bu öğrenciler cesaretlendirilir.

Burada konuşma türlerinden **serbest konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Dinlediklerini / izlediklerini daha kolay anlamalarını ve hatırlamalarını sağlamak amacıyla öğrencilere metin “not alarak dinleme” yöntemiyle dinletilir / okunur.

Öğrencilerden dinleme sırasında dinledikleri öyküyle ilgili kişilerin özelliklerini, zaman, yer ve olay unsurlarını, metnin ana fikrini belirlemekte kullanılabilecek ayrıntıları, güzel sözleri ve özgün ifadeleri, öyküdeki kişilerin özelliklerini içeren cümleleri not etmeleri istenir.

Öğrencilerin dinleme / izleme kurallarının önemini kavramaları amacıyla dersten önce birkaç öğrenciyle görüşülerek dinleme sırasında yanlarındaki arkadaşlarıyla konuşmaları, öğretmene soru sormaları, etraflarıyla ve başka şeylerle ilgilenmeleri istenir. Bundan diğer arkadaşlarının haberdar olmaması gerektiği konusunda öğrenciler uyarılır.

Öğrencilere metin okunur / dinletilir. Bu sırada arkadaşlarını rahatsız eden, dinlemeyi kesintiye uğratan öğrenciler uyarılmaz. Bir süre sonra dinleme durdurularak buraya kadar dinlenen metinle ilgili sorular öğrencilere yöneltilir. Öğrencilerin sorulara cevap verememelerinin sebebi konusunda tartışmaları sağlanır. Tartışmanın sonunda konuşmacının sözünü sabır ve saygıyla, başkalarını rahatsız etmeden dinlemek, soru sormak ve görüş bildirmek için uygun zamanda söz almak gerektiği konularında görüş birliğine varmalarına yardımcı olunur.

Öğrencilere aşağıdaki uyarılar yapılır:

- Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinleyiniz.
- Başkalarını rahatsız etmeden dinleyiniz.
- Dinlenen ile ilgili soru sormak ve görüş bildirmek için uygun zamanda söz alınız.

Metin öğrencilere dinletilir / okunur.

Öğrencilerin not alabilmeleri için uygun yerlerde duraklama yapılır.

Metnin son paragrafına geldiğinde dinlemeye / okumaya ara verilir. Bundan sonra neler olabileceğiyle ilgili düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşmaları öğrencilerden istenir.

Öğrencilerden, notlarından hareketle, dinledikleriyle ilgili sorular oluşturmaları istenir.

Burada dinleme türlerinden **not alarak dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Dinlediklerinin / izlediklerinin içinden ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik olanları dinlemelerini / izlemelerini sağlamak amacıyla öğrencilere metin “seçici dinleme / izleme” yöntemiyle ikinci kez dinletilir.

Öğrencilerin, metinle ilgili olarak hazırladıkları soruları sınıfla paylaşmaları sağlanır. Bu sorulardan uygun olanları tahtaya yazılır.

Metin ikinci kez dinlenirken bu soruların cevaplarını bulmaları ve yazmaları istenir.

Metni anlamaya yönelik aşağıdaki soruları cevaplamaları ve çalışmaları yapmaları istenir.

- 1) Hasan'ı vapura kim bindirir?
- 2) Hasan'ı vapura bindirenlerin ruh hâlleri nasıldır?
- 3) Hasan, vapura ne amaçla bindirilir?
- 4) Hasan, vapurda neler yaşar?
- 5) Hasan, hangi araçlarla yolculuk yapar?
- 6) Hasan'ı yolculuğun sonunda kimler karşılar?
- 7) Hasan'ın Arapça'yı konuşmasının sebebi nedir?
- 8) Hikâyede adı geçen eskici kimdir?
- 9) Hasan, eskiciyi görünce ne yapar?
- 10) Hasan ile eskici arasında nasıl bir konuşma geçer?
- 11) Eskicinin işi bittiğinde Hasan ve eskici nasıl davranır, neler yaparlar? Birbirlerinden nasıl etkilenirler?
- 12) Metindeki çocuk ile eskicinin benzer ve farklı özellikleri nelerdir?

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilerinizden, dinledikleri metnin başlığı ile içeriği arasındaki ilişkiyi sorgulamalarını isteyiniz

“Başlık ile içerik birbirine uygun mu?” sorusu sorulur.

Dinledikleri metne farklı başlıklar bulmaları istenir.

Dinledikleri metinde hangi millî değerlerin olduğu sorulur.

“Dinlediğiniz metnin ana fikri nedir?”

Dinledikleri metindeki sorunu belirlemeleri ve farklı çözümler üretmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

e) Öğrencilerden, metinde yer alan çocuk veya eskicinin ağzından bir mektup yazmaları, çocuk veya eskicinin davranışlarıyla ilgili duygu ve düşüncelerini “ben olsaydım” düşüncesinden hareketle anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma (empati kurma)** türü kullanılmıştır.

Tablo 110: Eskici Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (3)	Dinleme Türleri (2)
-	Soru – Cevap (3)	Serbest Konuşma (1) Empati Kurma (1) Güdümlü Konuşma (1)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

4.3.1.5. Sevgi Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 111: Sevgi Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (9)	Diğer Konuşma Türleri (11)	Dinleme Türleri (2)
-	Soru – Cevap (9)	Serbest Konuşma (1) Güdümlü	Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

		Konuşma (7) Empati Kurma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Yaratıcı Konuşma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (1)

“Sevgi” temasında toplamda 20 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 11 tanesi diğer konuşma türlerinden, 9 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden oluşmaktadır. Temada dikkati çeken ayrıntı ise hazırlıklı konuşma türlerine bu tema kapsamında yer verilmemiş olmasıdır. Bu temada da diğer konuşma türlerinin çeşitliliği görülmektedir.

Temada en çok kullanılan konuşma türü 9 kez kullanılmış olan soru – cevap türüdür. Bu türü 7 kez kullanımla güdümlü konuşma türü izlemektedir. Kullanılan diğer konuşma türleri ise birer defa kullanılmış olan serbest konuşma, empati kurma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma ve yaratıcı konuşma türleridir.

Temada yer verilen dinleme türleri ise birer kez kullanılan not olarak dinleme/izleme ve seçici dinleme/izleme türleridir.

4.3.2. İkinci Tema: Atatürk

4.3.2.1. Atatürk, Kültür ve Dil Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Makale

Metnin Adı: Atatürk, Kültür ve Dil

Metnin Yazarı: Atatürkçülük - 3

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün Fikir Hayatı, Atatürk'ün Millî Kültüre Verdiği Önem, Atatürk'ün Türk Diline Verdiği Önem

Süre: 8 Ders Saati

Metinde Atatürk'ün millî kültüre ve onu oluşturan dile verdiği önemden bahsedilmektedir.

Atatürkçülükte, ideallere ulaşmak için millî kültürün her alanda yükselmesi esas alınır. Bu yükselişin gerçekleşebilmesi için millî tarihe önem verilmesi gerekir. Çünkü bir milletin tarihini bilmesi ona gelecekte karşılaşacağı olaylarda bir ışık olur. Bu noktada önemli unsurlardan biri olarak karşımıza dil çıkar. Milleti birbirine bağlayan, kolayca anlaşmalarını sağlayan ve millî bütünlüğün korunmasını sağlayan dildir. Yani milleti oluşturan unsurların başında dil gelir. Kısacası millî duygu ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Bu yüzden milletin hem kültürüne hem de diline karşı bilinçle yaklaşması ve öneminin farkında olması gerekir.

ATATÜRKÇÜLÜK-3'ten alınan bu makale 7. sınıf Türkçe ders kitabının 32-35. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 112-115. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencileri derse hazırlamak amacıyla aşağıdaki çalışmalar yaptırılır:

“Kültür nedir?” sorusundan hareketle tartışma ortamı oluşturulur.

“Millî kültürün önemi” üzerinde durulur. Sorularla tartışma ortamı oluşturulur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **tartışma** türleri kullanılmıştır.

b) Atatürk'ün millî kültür ile ilgili sözlerinden örnekler okutulur.

Bu sözlerden birinin açıklanması için öğrencilere rehberlik edilir.

Bu konudaki görsellerden yararlanarak “Türk milletinin ortak kültür değerleri nelerdir?” sorusuna cevap aranması istenir. Tartışma ortamı oluşturulur.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, soru – cevap ve tartışma** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilerin, “Millî kültürün yaygınlaştırılması konusunda bize düşen görevler” hakkındaki bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatmalarını sağlamak için güdümlü konuşma yöntemi kullanılır.

Öğrencilere konu hakkında bilgi verilir. Konuyla ilgili beyin fırtınası yaptırılarak fikirlerini kısa cümlelerle seri bir şekilde ifade etmeleri sağlanır. Konuşmak için hazırlık yapmaları istenir. Konuşma konusu hakkında daha sonra yaptıkları araştırmalardan yararlanmaları istenir. Konuşmak isteyen birkaç öğrenciye ve öğretmenin belirleyeceği bazı öğrencilere üçer dakika süre verilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma ve sunum** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 120 ve 121. sayfadaki “Atatürk ve Türk Kültürü” adlı etkinlik yaptırılır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 122. sayfadaki “Atatürk ve Kültür” adlı etkinlik yaptırılır.

Tablo 112: Atatürk, Kültür ve Dil Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2) Tartışma (2)

4.3.2.2. Akılcıydı, Bilime İnanırdı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Akılcıydı, Bilime İnanırdı

Metnin Yazarı: Ahmet KÖKLÜGİLLER

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün "Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir." Özdeyişi

Süre: 8 Ders Saati

Bu deneme yazısına öncelikle Falih Rıfkı Atay'ın Atatürk ve onun akla, mantığa verdiği önem ile ilgili bir anısının anlatılmasıyla başlanmıştır. Bu anıdan yola çıkılarak Atatürk'ün akılcılığa, aklın ürünü olan bilime verdiği önem vurgulanmak istenmiştir. Daha sonrasında Atatürk'ün bilime hizmet amacıyla Ankara'da Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ni kurması ve Türk dilini, Türk tarihini bilimsel açıdan aydınlatması vurgulanmıştır. Ayrıca Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nin açılışında fakültenin öğretim üyelerinden Prof. Melahat Özgü'nün Atatürk ile ilgili bir anısına yer verilmiştir. Bu anıda da Atatürk'ün akılcılığa, bilime verdiği öneme değinilmiştir.

Ahmet KÖKLÜGİLLER'e ait olan bu metin 7. sınıf Türkçe ders kitabının 36-38. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 124-126. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden, Atatürk'ün bilim insanlarıyla, halkla, gençlerle ve çocuklarla çekilmiş fotoğraflarını temin etmeleri ve bir pano oluşturmaları istenir.

Oluşturulan panodaki fotoğraflarla metnin görsellerinin yorumlanması istenir.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere Atatürk'ün hangi sözlerini bildikleri sorulur.

Aşağıdaki sözlerin hatırlanması sağlanır:

- Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür.
- Öğretmenler! Cumhuriyet sizden fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür nesiller ister.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Dinleyicileri konuşma sürecine katarak konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak ve konuya farklı bakış açıları getirmek için “Atatürk’ün fikir hayatında akıl, bilim, okuma ve araştırmanın önemi nedir? Atatürk’ün sözlerinden ve anılarından yararlanarak açıklayalım.” konusunda katılımlı konuşma yöntemi kullanılarak konuşma çalışması yaptırılır. Bu konuda hazırlanan dört – beş kişilik bir grup, konuşma etkinliği için görevlendirilir.

Öğrencilerden, yaptıkları araştırmayla elde ettikleri bilgileri arkadaşlarıyla paylaşmaları, getirdikleri anıları arkadaşlarına okumaları istenir.

Öğrencilerden, okunan anıyla ilgili duygu, düşünce ve sorularını konuşmacıya iletmeleri istenir. Bu amaçla konunun ilgi çekici yönleri üzerinde durularak dinleyen öğrencilerin konu üzerinde düşünmeleri sağlanır.

Öğrencilere aşağıdaki uyarılar yapılır:

Konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar veriniz.

Konuşmanızı uygun ifadelerle bitiriniz.

“Teşekkür ederim, görüşmek üzere vb.” ifadeler üzerinde durulur.

Burada konuşma türlerinden **katılımlı konuşma, güdümlü konuşma, teşekkür etme** ve iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 131. sayfadaki “Atatürk ve Tarih” adlı etkinlik yaptırılır.

Tablo 113: Akılcıydı, Bilime İnanırdı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (3) Teşekkür Etme (1)	Katılımlı Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (1) Betimleyici Konuşma (1)

4.3.2.3. Türk Hanımlarıyla Birlikte Sahneye Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Anı

Metnin Adı: Türk Hanımlarıyla Birlikte Sahneye

Metnin Yazarı: Hanri BENAZUS

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri, Atatürk'ün Türk Tiyatrosuna Verdiği Önem

Süre: 8 Ders Saati

Bu metinde Darülbedayi sanatçılarının Atatürk'ün huzuruna çıkıp temsillerinde Müslüman bir kadının sahneye çıkması için ondan izin istemeleri anlatılmıştır.

Darülbedayi sanatçılarını temsilen birkaç sanatçı Mustafa Kemal Paşa'nın oturmakta olduğu İzmir Göztepe'deki köşke kabul edilirler. Paşa'nın huzuruna onu, temsillerine davet etmek için çıkarlar. Aynı zamanda Müslüman bir kadının sahneye çıkması konusunda da izin istemek isterler. Ancak bu konuda endişelidirler. Paşa'nın Müslüman kadınları sahneye çıkarmak istemelerinden dolayı kendilerini huzurdan kovacağından korkmaktadırlar. Ancak Mustafa Kemal tam aksine Türk hanımlarını böyle işlere dâhil ettikleri için memnun olur.

Bu anıda Atatürk'ün Türk kadınına olan inancına, sanata ve sanatçıya verdiği öneme dikkat çekilmiştir.

Hanri BENAZUS'a ait olan bu yazı 7. sınıf Türkçe ders kitabının 39-41. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 133-135. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden, “Sanat nedir?”, “Kimlere sanatçı denir?” sorularına cevap aramaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden, Atatürk'ün sanatçılarla çekilmiş fotoğraflarını, sanatla ve sanatçılarla ilgili görüşlerini içeren sözlerini, sanat ve sanatçılarla ilgili anılarını bulup sınıfa getirmeleri istenir.

Öğrenciler tarafından getirilen fotoğrafların ve metinle sunulan görsellerin yorumlanması istenir.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerin metne ilgisini çekmek için aşağıdaki açık uçlu sorular öğrencilere sorulur:

1) Sanat nedir?

! Bir duygunun, bir tasarımın veya güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık.

2) Kimlere sanatçı denir?

! Güzel sanatların herhangi bir dalında yaratıcılığı olan, eser veren kimse.

3) Atatürk'ün, Türk sanatı ile ilgili hangi sözlerini biliyorsunuz?

! Bu sözlerden birinin açıklanması için rehberlik ediniz.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilerin, “Atatürk’ün sanat ve sanatçıya verdiği önem” konusundaki bilgilerini duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatmalarını sağlamak amacıyla güdümlü konuşma yöntemi kullanılır.

Dinledikleri ve okudukları metinden konu hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarını belirleyici birkaç soru sorulur. Konuşmalarında, araştırmayla elde ettikleri bilgilerden yararlanmaları istenir.

Konuyla ilgili beyin fırtınası yaptırılarak düşüncelerini seri bir şekilde kısa cümlelerle ifade etmeleri sağlanır.

Konuşmak isteyen öğrenciler ile öğretmenin belirleyeceği öğrencilere üçer dakika süre verilerek konuyla ilgili düşünce, duygu ve hayallerini ifade etmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, soru – cevap ve sunum** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 138. sayfadaki “Atatürk ve Tiyatro” adlı etkinlik yaptırılır.

Tablo 114: Türk Hanımlarıyla Birlikte Sahneye Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (3)	Güdümlü Konuşma (1) Betimleyici Konuşma (1)

4.3.2.4. Millî Ahlak Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Mektup

Metnin Adı: Millî Ahlak

Metnin Yazarı: Komisyon

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün Millî Ahlak Konusundaki Görüşleri

Süre: 8 Ders Saati

Bir öğrencinin öğretmenine yazdığı bu mektupta millî ahlakın oluşturulmasının ve korunmasının biz Türk milleti için ne kadar önemli değerler olduğunu görebiliriz.

Bu mektupta Mustafa Kemal Atatürk'ün millî ahlak konusundaki sözleri alıntılanarak millî ahlakın önemine dikkat çekilmek istenmiştir. Bu sözlerin birinde Atatürk, ahlakları birbirine benzemeyen insanların bir arada yaşayamayacağını ve millet olamayacağını söylemektedir.

Metinde millet olmanın yegâne şartının ortak bir millî ahlaka sahip olmak olduğu vurgulanmıştır.

KOMİSYON tarafından bu kitap için yazılan bu yazı 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 140. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilerin Atatürk'ün millî ahlak, millî birlik ve beraberlikle ilgili sözlerinden yararlanarak konuşma yeteneklerini ve yaratıcılıklarını geliştirmek amacıyla yaratıcı konuşma yöntemine uygun etkinlik yaptırılır.

Öğrencilerden, Atatürk'ün millî ahlak, millî birlik ve beraberlikle ilgili sözlerini kullanarak bu konudaki kendi düşüncelerini açıklamaları istenir.

Konu hakkındaki duygu, düşünce ve hayallerini ifade etmek isteyen her öğrenciden, bir önceki arkadaşının konuyla ilgili sözlerinden hareketle konuşarak konuya farklı bakış açıları getirmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **yaratıcı konuşma** türü kullanılmıştır.

Konuşma etkinliği tamamlandıktan sonra konuşmaların “içerik” yönünden değerlendirilmesi sağlanır. Bu amaçla öğrencilerden arkadaşlarının konuyla ilgili

düşüncelerini açıklarken Atatürk'ün sözlerini uygun yerlerde kullanıp kullanmadıklarını değerlendirmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **katılımlı konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 144 ve 145. sayfalardaki “Atatürk’ün İnsan Sevgisi” ve “Atatürk ve İnsan Sevgisi” adlı etkinlikler yaptırılır.

b) “Not alarak dinleme / izleme” yöntemiyle dinlemeleri için öğrencilere rehberlik edilir. Bu yöntemle öğrencilerin dinlediklerini / izlediklerini daha kolay anlamaları ve hatırlamaları sağlanmış olur.

Metin öğrencilere okutulur / dinletilir.

Dinleme metninin ana fikrinin bulunmasında yardımcı olacak ayrıntıların, güzel sözlerin ve önemli ifadelerin not alınması istenir.

Dinleme etkinliği bittikten sonra soru sormak ve görüş bildirmek için söz alabilecekleri belirtilir. Dinleme sırasında zihinde oluşan soruların da 1. etkinliğe not alınması istenir.

Öğrencilerin not alabilmeleri için uygun yerlerde duraklamalar yapılır.

Burada dinleme türlerinden **not alarak dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

c) Metnin ikinci kez okutulacağı / dinletileceği belirtilir.

Öğrencileri “seçici dinlemeye” hazırlamak için aşağıdaki süreç izlenerek rehberlik yapılır. Bu yöntemle dinlenenlerin / izlenenlerin içinden ilgi ve ihtiyaca yönelik olanların seçilerek dinlenmesi / izlenmesi sağlanmış olur.

İlk dinlemede alınan notlardaki eksiklerin belirlenmesi ve tamamlanması istenir.

Dinlediklerinde çağrışıma açık, konunun anlaşılmasına yardımcı olan ve hatırlamayı kolaylaştıran anahtar kelimeleri belirlemeleri ve yazmaları istenir. Bu

kelimelerin metindeki anlamları üzerinde tartışmaları sağlanır. Bu kelimeler metindeki anlamlarına uygun cümlede kullanılır.

Metnin bağlamından hareketle anlamını bilmedikleri kelimelerin anlamlarını tahmin etmeleri istenir.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

Dinleme sırasında aldıkları notlardan yararlanarak oluşturdukları, metinle ilgili sorularını arkadaşlarına yöneltmeleri, diğer öğrencilerden de bu soruları cevaplamaları istenir.

Metni anlamaya yönelik olarak aşağıdaki soruları cevaplamaları ve çalışmaları yapmaları öğrencilerden istenir.

- 1) Atatürk'e göre Türk milletinin ortak ahlak özellikleri nelerdir?
- 2) Atatürk'e göre millî birliği sağlamada millî ahlakın rolü nedir? Bunu Atatürk'ün hangi sözlerinden anlıyorsunuz?
- 3) Metinden millî ahlakın millî birliği oluşturduğunu örnekleyen cümleler bulunuz.
- 4) Dinlediğiniz metnin konusu nedir?
- 5) Dinlediğiniz metnin ana fikri ve yardımcı fikirleri nelerdir?

Burada konuşma türlerinden iki kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 115: Millî Ahlak Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (2)	Dinleme Türleri (2)
-	Soru – Cevap (3)	Katılımlı Konuşma (1) Yaratıcı Konuşma (1)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

			Seçici Dinleme/İzleme (1)

4.3.2.5. Atatürk Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 116: Atatürk Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (12)	Diğer Konuşma Türleri (11)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (2)	Soru – Cevap (11) Teşekkür Etme (1)	Betimleyici Konuşma (2) Katılımlı Konuşma (2) Güdümlü Konuşma (4) Yaratıcı Konuşma (1) Tartışma (2)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

“Atatürk” teması kapsamında toplamda 25 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 12 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden, 11 tanesi diğer konuşma türlerinden ve 2 tanesi ise hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmaktadır. Bu temada hazırlıksız konuşma türlerinin diğer konuşma türleri ve hazırlıklı konuşma türlerine göre sayıca daha fazla kullanıldığı görülmektedir.

Temada diğer konuşma türlerine göre 11 kez kullanılan soru – cevap türünün de sayıca daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Kullanılmış olan öteki konuşma türleri ise 4 kez kullanılan güdümlü konuşma türü, ikişer kez kullanılan sunum, betimleyici konuşma, katılımlı konuşma ve tartışma türleri ile birer kez kullanılan teşekkür etme ve yaratıcı konuşma türleridir.

Ayrıca Atatürk temasında dinleme türlerinden birer kez not alarak dinleme/izleme ve seçici dinleme/izleme türleri kullanılmıştır.

4.3.3. Üçüncü Tema: Kişisel Gelişim

4.3.3.1. Güneşe Doğru Metnin İncelemesi

Metnin Türü: Öykü

Metnin Adı: Güneşe Doğru

Metnin Yazarı: Hakkı ÖZKAN

Ana Tema: Kişisel Gelişim

Alt Tema: Başarı

Süre: 8 Ders Saati

Bu hikâyede çok iyi yüzme bilmeyen bir çocuğun başından geçenler anlatılmıştır.

Metindeki çocuk, iyi yüzen arkadaşlarına özenmektedir ama denize açılmaktan da korkmaktadır. Bunu gören arkadaşları ona korkak olduğunu söyleyerek onunla dalga geçerler. Kendisinin korkmadığını ispatlamak isteyen çocuk ise onlarla birlikte açıklara doğru yüzmeye başlar. Ancak dönüş yolunda uzunca bir süre suda debelenir. Çok fazla su yutar ve güçten kesilir. Neredeyse boğulacakken bir kaya bulup üzerine çıkar. Çocuk bu durumda bile başarmış olmanın mutluluğunu yaşamaktadır. Ancak çocuk, bu gereksiz cesaret gösterisinin ne gibi kötü sonuçlar doğurabileceğinin farkında bile değildir.

Metinde zor koşullardan yılmadan, bir şeyleri başarmak için verilecek çabanın değeri ve sonunda elde edilecek başarının gururu vurgulanmıştır. Ancak tedbirsizce ve düşünmeden çıkılan bir yolun insanlar açısından kötü sonuçlar da doğurabileceğine dikkat çekilmiştir.

Hakkı ÖZKAN’a ait olan bu hikâye 7. sınıf Türkçe ders kitabının 48-53. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 156-161. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden kazandıkları bir başarı ile ilgili anılarını sınıfta anlatmak üzere hazırlık yapmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerin “Güneşe Doğru” metnindeki görselleri yorumlamaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma** türü kullanılmıştır.

c) “Gereksiz cesaret gösterileri hangi kötü sonuçları doğurabilir?” sorusu tahtaya yazılır. Bu konuda öğrendikleri kelime, kavram, atasözü ve deyimleri anlatımlarında kullanmaları sağlanarak söz varlıklarını ve ifade güçlerini zenginleştirmek amacıyla kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma yöntemiyle konuşma etkinliği öğrencilere yaptırılır.

Aşağıdaki kavram havuzundan yer alan kelimeler ve kelime grupları tahtaya yazılır:

deniz	kulaç
yüzmek	yosun
motor	boğulmak
dalga	heyecan
güneş yanığı	göz kırpma

Öğrencilerin verilen konuyla ilgili düşüncelerini, bu kavram havuzundan seçecekleri kelime, kelime grubu ve kavramlardan uygun olanlarını kullanarak anlatmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerden, arkadaşlarının anlattıkları ile ilgili anlamadıklarını ve merak ettiklerini onlara sormaları, konuşan öğrencilerden de bu sorulara uygun cevaplar vermeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **katılımlı konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

d) Öğrencilerin anlattıklarında yer alan sorunlarına, konuşarak çözüm aramaları için öğrencilere rehberlik edilir. Düşüncelerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla öğrencilere “Sorunları çözmek için güç kullanmak ve şiddete başvurmak uygun bir yol mudur?”, “Güç kullandığınızda sorunlarınızı çözmüş mü yoksa arttırmış mı olursunuz?” soruları yöneltilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 117: Güneşe Doğru Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (6)
-	Soru – Cevap (3)	Güdümlü Konuşma (3) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1) Betimleyici Konuşma (1)

4.3.3.2. Uzun Mehmet Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Biyografi

Metnin Adı: Uzun Mehmet

Metnin Yazarı: Turan OFLAZOĞLU – Emin ÇAKIROĞLU

Ana Tema: Kişisel Gelişim

Alt Tema: İnsanlığa Hizmet

Süre: 7 Ders Saati

Bu metinde Zonguldaklı bir genç olan Uzun Mehmet'in maden kömürünü buluşu anlatılmaktadır.

Askerliğin bitiminde bir gün bölük komutanı elinde bir parça maden kömürü ile gelir. Terhis olan askerlerine birer parça kömür verip memleketlerinde bu kömürün olup olmadığını araştırmalarını ister. Vatana hizmetin yalnızca asker ocağıyla sınırlı olmadığını, vatanımıza her zaman her yerde hizmet etmemiz gerektiğini söyler. Uzun Mehmet de memleketi Zonguldak'a döndüğü zaman dağ taş her yerde maden kömürü arar ve sonunda bir gün maden kömürü yatağı bulur. Hemen İstanbul'a giderek komutanına haber verir. Herkes onu vatana ve insanlığa yapmış olduğu hizmetten dolayı takdir eder.

Metinde kişinin yaptıklarıyla insanlığa hizmet edecek faaliyetlerde bulunmasının önemi vurgulanmak istenmiştir.

Turan OFLAZOĞLU ile Emin ÇAKIROĞLU'na ait olan bu metin 7. sınıf Türkçe ders kitabının 54-58. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 170-173. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden, meraklı insanların çevrelerindeki diğer insanlara nasıl hizmet edebileceğiyle ilgili düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Metinle birlikte verilen görsellerin yorumlanması sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerin karşısındakinin değer yargılarını, duygu ve düşüncelerini anladığını hissettirerek etkili iletişim kurma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla onlara kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma yöntemi kullanılarak konuşma etkinliği yaptırılır. Öğrencilere bir konu belirlenerek karşısındakinin anlama etkinliği yaptırılır. Öğrenciler bu konuda konuşmaya istekli davranmazlarsa onları konuşmaya ikna edecek çeşitli sorular sorulur, yönlendirmeler yapılır. İstekli öğrencilere söz verilir, zorlamadan kaçınılır.

Burada konuşma türlerinden **kendini karşısındakinin yerine koyarak konuşma (empati kurma), güdümlü konuşma ve soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerden olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **plânlı konuşma** türü kullanılmıştır.

Konuşmaları, “sesini ve beden dilini etkili kullanma, dil ve anlatım” yönünden değerlendirmek amacıyla konuşan öğrencilerden öğrenci çalışma kitabı 71. sayfadaki “Kendi Konuşmasını Değerlendirme Formu”nu doldurmaları istenir.

Tablo 118: Uzun Mehmet Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (5)
-	Soru – Cevap (1)	Empati Kurma (1) Güdümlü Konuşma (2) Plânlı Konuşma (1) Betimleyici Konuşma (1)

4.3.3.3. Görme, Anlama Merakı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Söyleşi

Metnin Adı: Görme, Anlama Merakı

Metnin Yazarı: Prof. Sabri Esat SİYAVUŞGİL

Ana Tema: Kişisel Gelişim

Alt Tema: Öğrenme Merakı

Süre: 7 Ders Saati

Söyleşi türündeki bu metinde yazarımız eski dönemin çocukları ile yeni nesil çocuklarının öğrenme meraklarını karşılaştırmıştır.

Yazar, kendi çocukluğundan örnekler vererek bir sohbet havasında sürdürdüğü bu yazısında, eskiden çocukların daha kısıtlı imkânlarla, zor koşullara rağmen öğrenme meraklarının daha yoğun olduğunu vurgular. Bu kısıtlı imkânlarla rağmen eski dönemin çocuklarının, insanları kendilerine hayran bırakacak kadar çok bilgi sahibi olduğunu söyler. Çünkü ellerindeki imkânları sonuna kadar kullanıp öğrenme açlıklarını gidermeye çalıştıklarını ifade eder. Ancak yazara göre günümüz çocukları ellerinde çok daha bol öğrenme imkânı olmasına rağmen bilgi sahibi olmaya yanaşmamakta ve okulda edindikleri bilgilerle yetinmektedirler.

Yazarımız bu söyleşisinde daima öğrenmeye hazır olmanın, meraklı olmanın ve bu merakı gelişim doğrultusunda ilerletmenin önemine değinmiştir.

Prof. Sabri Esat SİYAVUŞGİL tarafından yazılan bu söyleşi yazısı 7. sınıf Türkçe ders kitabının 59-61. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 176-178. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular sorulur:

1) Hangi konuları, neleri merak edersiniz? Bu merakınızı gidermek için neler yaparsınız?

2) Hangi tür kitaplar ilginizi çeker?

3) Televizyonda hangi tür programları izliyorsunuz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Konuşmanın kesintiye uğratılmadan kurallarına uygun olarak yapılmasını sağlamak amacıyla hafızada tutma yöntemi kullanılarak konuşma çalışması yaptırılır.

Öğrencilere, “Merak ettiklerimizi araştırırken neler yaşıyoruz?” sorusu yöneltir.

Hayal gücü, benzetme, abartma, mizah vb.den yararlanılarak kısa bir öykü oluşturulması için öğrencilere rehberlik edilir.

Konuşmanın içeriği düşünce sıralamasına göre düzenlenir. Cümleler düşünce gruplarına göre sınıflandırılır. Oluşturulan kelime listeleri bir kâğıda yazılır. Öğrencilerin bu kelime listesinden seçecekleri kelimeleri konuşmalarında kullanmaları sağlanır.

Her öğrenciye 2 – 3 dakika süre verilir. Konu ile ilgili duygu ve düşüncelerin rahatça ifade edilebileceği bir ortam oluşturulur.

Burada konuşma türlerinden **sunum, güdümlü konuşma, hafızada tutma, soru – cevap** ve **plânlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Konuşmalarını, atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımlarını zenginleştirmeleri, konuşmalarını belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle bitirmeleri istenir. Diğer öğrencilerin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan arkadaşlarını belirlemeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** ve **teşekkür etme** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerden, aynı verileri kullandıkları hâlde farklı öyküler oluşturmalarının sebepleri ile ilgili düşüncelerini ifade etmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere, konuşmalarını içerik yönünden değerlendirmeleri amacıyla öğrenci çalışma kitabı 76. sayfadaki “Kendi Konuşmasını Değerlendirme Formu” doldurtulur.

Tablo 119: Görme, Anlama Merakı Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Sunum (1)	Soru – Cevap (3) Teşekkür Etme (1)	Güdümlü Konuşma (1) Hafızada Tutma (1) Plânlı Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)

4.3.3.4. Kim Olduğunuz Üzerine Metnin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Kim Olduğunuz Üzerine

Metnin Yazarı: Ahmet Şerif İZGÖREN

Ana Tema: Kişisel Gelişim

Alt Tema: Kendini Tanıma

Süre: 8 Ders Saati

Yazar, insanların “Ben kimim?”, “Niçin buradayım?”, “Yapmak istediğim şey bu mu?” sorularını kendilerine sormadan koca bir hayatı yaşadıklarını söylemektedir. İnsanların yeteneklerinin, hobilerinin, başarılı oldukları alanların bilincinde olması gerektiğine değinmektedir. Bunların bilincinde olmayan insanların üretken bir hayatı olamayacağını, dolayısıyla mutlu bir hayatı da elde edemeyeceğinden bahsetmektedir.

Yazıdan da anlayacağımız üzere insanın öncelikle gerekli soruları sorarak kendisini keşfetmesi gereklidir.

Ahmet Şerif İZGÖREN tarafından yazılan bu metin 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 183. sayfasına yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Metne ilgilerini çekmek için aşağıdaki sorular öğrencilere sorulur:

1) Hangi alanlarda yetenekli olduğunuzu biliyor musunuz?

2) Bu yeteneklerle hangi mesleklerde başarılı olabileceğinizi düşünüyorsunuz?

3) Hangi mesleğe ilgi duyuyorsunuz? Bu mesleğin özellikleri nelerdir? Görsellerden de yararlanarak anlatınız.

4) İlgi duymadığınız ve sevmediğiniz bir mesleği yapmak zorunda kalsanız neler hissederdiniz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden, mesleklerin hangi yetenekleri gerektirdiğini araştırıp bu konuda sunum hazırlamaları istenir. Sunumlarını çeşitli görsel ve işitsel gereçlerle zenginleştirebilecekleri hatırlatılır. Sunum için dil bilgisi işlenişinin sonunda zaman ayıracağı belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **sunum** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilere, “Yeteneklerimizi nasıl belirleyebiliriz?” konusunda eleştirel konuşma yöntemiyle konuşma çalışması yaptırılır. Böylece öğrencilerin belirli bir konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla ve tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirerek yorum yapma, fikir ve çözüm üretme becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunulmuş olur. Öğrencilerden, seçip sınırlandırmış oldukları konu ile ilgili konuşmalarını hiçbir eksik kalmayacak şekilde dinleyicilerin bilgisine sunmaları, beğeni ve tepkilerini tarafsız ve bilimsel verilere dayanarak ortaya koymaları ve alternatif çözüm önerileri teklif etmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap, eleştirel konuşma, güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

d) Öğrencilerden, “yetenek belirleme” ile ilgili uygulamalar hakkındaki düşüncelerini araştırmayla elde ettikleri bilgilerden ve örneklerden yararlanarak anlatmaları istenir.

Uygulamadan biri konu olarak seçilir.

Öğrencilere, “Siz olsaydınız ne yapardınız?” sorusu sorulur.

Çok sayıda öğrenciye söz verilerek etkinlik sürdürülür.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

e) Öğrencilerden, dinleme / izleme amaçlarına göre notlar almaları istenir. Not alınırken dikkat etmeleri gereken noktalar (ana fikrin, önemli ifadelerin, güzel sözlerin not alınması; özgün ifadelerin kullanılması vb.) hatırlatılır. Öğrencilere not alabilecekleri çalışma kâğıtları dağıtılır veya notlarını defterlerine yazmaları istenir.

Metin, öğrencilere dinletilir / okutulur. Dinleme sırasında sözü kesmeden sabır ve saygıyla dinlemeleri konusunda öğrenciler uyarılır. Önemli yerlerde duraklayarak öğrencilerin not almalarına fırsat verilir.

Metinde H ile işaretlenen yere gelindiğinde dinlemeye / okumaya ara verilerek öğrencilerden, yazarın daha önceki sözlerinden hareketle ne demiş olabileceğini tahmin etmeleri istenir. Öğrencilere, zihinlerine takılan konulardaki soruları defterlerine yazmaları söylenir. Bunun için metnin tekrar dinletileceği / okutulacağı belirtilir.

Dinlemeye başlamadan önce öğrenci çalışma kitabındaki sorularla ilgili notlar almaları istenir.

Anlamalarını bilmedikleri kelimeleri defterlerine yazmaları istenir.

Metin CD’den dinletilir / okutulur.

Anlamını bilmedikleri kelimeleri ve kelime gruplarını söylemeleri istenir. Bu kelime ve kelime grupları tahtaya yazılır.

Burada dinleme türlerinden **not** **olarak** **dinleme/izleme** ve **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

f) “Çevrenizde, sevmediği bir meslekte çalıştığı için mutsuz, sevdiği meslekte çalıştığı için mutlu olan insanlar var mı?” sorusu öğrencilere sorulur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

g) Tahtanın ortasına, metinde yer alan “rahip” kelimesi yazılır.

Öğrencilerden, bu kavramın anlamını söylemeleri istenir.

Öğrencilerin, “Hristiyan din adamı” anlamına ulaşmalarına yardımcı olunur. “Rahip” kelimenin altına “imam, vaiz, haham, müezzin, zangoç” kelimeleri yazılır. TDK Türkçe Sözlük’ten bu kelimelerin anlamlarını belirlemeleri ve karşılıklarına yazmaları öğrencilerden istenir. Bu kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak cümlelerde kullanmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

h) Öğrencilerden, metni anlamaya yönelik sorular hazırlamaları ve bu soruları defterlerine yazmaları istenir. Bu sorulardan birkaçını arkadaşlarına sormaları, soru yöneltilen öğrencilerin de bu soruları cevaplamaları sağlanır.

Metni anlamaya yönelik olarak aşağıdaki soruları cevaplamaları ve çalışmalarını yapmaları öğrencilerden istenir.

1) Yazar, kendimize hangi soruları sormamızı istiyor? Bu soruları kendi kendinize soruyor musunuz?

2) Alice (Alis), tavşana hangi soruyu soruyor? Tavşan ne cevap veriyor? Bu cevabın anlamı nedir?

3) Yavru deve ile annesinin konuşmalarından nasıl bir ders çıkarıyorsunuz? Tartışınız.

Zihinlerine takılan ve defterlerine yazdıkları soruları arkadaşlarına yöneltmeleri, diğer öğrencilerden de bu sorulara cevap vermeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **katılımlı konuşma** ve **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

i) Metnin türünün ne olabileceği öğrencilere sorulur. Bu yargıya hangi ipuçlarından yararlanarak vardıklarını belirtmeleri istenir.

Denemenin Özellikleri:

- Yazar, öznel yargılarını dile getirir.
- Özgün bir anlatımı vardır.
- Bir sav ileri sürülse de bunu kanıtlama çabası yoktur.
- İçten bir anlatımı vardır.
- Deneme yazarı kendisiyle konuşur gibi yazar.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 120: Kim Olduğunuz Üzerine Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (8)	Diğer Konuşma Türleri (5)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (2)	Soru – Cevap (8)	Katılımlı Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (3) Eleştirel Konuşma (1)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

4.3.3.5. Kişisel Gelişim Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 121: Kişisel Gelişim Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (3)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (16)	Diğer Konuşma Türleri (20)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (3)	Soru – Cevap (15) Teşekkür Etme (1)	Betimleyici Konuşma (2) Katılımlı Konuşma (2) Güdümlü Konuşma (9) Empati Kurma (1) Plânlı Konuşma (2) Hafızada Tutma Tekniği (1) Eleştirel Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (2)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

“Kişisel Gelişim” temasında toplamda 39 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 20 tanesi diğer konuşma türü, 16 tanesi hazırlıksız konuşma ve 3 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmektedir. Temada 20 kez kullanılan diğer konuşma türlerinin hazırlıksız konuşma türlerine ve

hazırlıklı konuşma türlerine göre daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Hazırlıksız konuşma türlerinin sayıca fazlalığına rağmen çeşitlilik bakımından diğer konuşma türlerinden daha az çeşitliliğe sahip olduğu saptanmaktadır.

Kişisel Gelişim temasında 15 defa kullanılan soru – cevap türü en çok kullanılan konuşma türüdür. Bundan başka güdümlü konuşma türünün 9 kez kullanıldığı, sunum türünün ise 3 kez kullanıldığı görülmektedir. Bu konuşma türlerine ek olarak ikişer kez betimleyici konuşma, katılımlı konuşma, plânlı konuşma ve kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma türleri ile birer kez de teşekkür etme, empati kurma, hafızada tutma tekniği, eleştirel konuşma türlerinin kullanıldığı görülmüştür.

Tema kapsamında yer verilen dinleme türleri ise birer defa kullanılmış olan not alarak dinleme/izleme ve seçici dinleme/izleme türleridir.

4.3.4. Dördüncü Tema: Toplum Hayatı

4.3.4.1. Harika Çocuk Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Öykü

Metnin Adı: Harika Çocuk

Metnin Yazarı: Orhan KEMAL

Ana Tema: Toplum Hayatı

Alt Tema: Çalışan Çocuklar ve Aile Dayanışması

Süre: 7 Ders Saati

Bu hikâyede matbaacı arkadaşını görmeye giden birinin orada çalışan küçük bir çocukla olan konuşması hikâye edilmiştir.

Küçük yaşta olmasına rağmen çalışan bu çocuk annesi öldükten sonra hem evin geçimini sağlamaya çalışmakta hem de kardeşlerine bakmaktadır. Bu sebeple çok sevdiği okulunu da bırakmak zorunda kalır.

Bu hikâyede küçük yaşta çalışan çocuklara ve onların aile ilişkilerine değinilmiştir. Çalışmak mecburiyetinde kalan çocukların okul hayatlarının bitişi hikâyede vurgulanan bir diğer noktadır.

Orhan KEMAL'e ait olan bu hikâye 7. sınıf Türkçe ders kitabının 69-74. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 202-207. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere, “İlköğretim çağında olduğu hâlde çalışmak zorunda olan çocukların okuyabilmesi için neler yapılabilir?” konusuyla ilgili katılımlı konuşma yöntemi kullanılarak konuşma çalışması yaptırılır. Böylece dinleyicileri konuşma sürecine katarak konunun anlaşılması ve konuya farklı bakış açıları getirmelerine katkıda bulunulmuş olur.

Yaptıkları araştırma sırasında bularak sınıfa getirdikleri görselleri ve gazete haberlerini panoya asmaları, sunum sırasında panodaki görsel ve haberlerden, film veya belgesel CD'lerinden yararlanmaları öğrencilerden istenir.

Konuşma etkinliğine hazırlanan öğrencilerin, konuyla ilgili düşüncelerini ifade etmeleri sağlanır. Bu sırada, uygun yerlerde konuşma kesilerek dinleyen öğrencilerden anlatılanlarla ilgili duygu, düşünce ve sorularını, konuşan arkadaşlarına iletmeleri sağlanır. Öğretmen de zaman zaman sorulara sorarak konunun ilgi çekici yanlarını ortaya çıkarır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, katılımlı konuşma, sunum ve soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Konuşan öğrencilere, “Sunumunuzda görsel, işitsel materyalleri ve farklı iletişim araçlarını kullanarak konunun daha iyi anlaşılmasını sağladınız mı?” sorusu sorularak konuşmalarını sunum tekniği açısından değerlendirmeleri sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 122: Harika Çocuk Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1)

4.3.4.2. Dostlar Beni Hatırlasın Metninin İncelemesi**Metnin Türü:** Şiir**Metnin Adı:** Dostlar Beni Hatırlasın**Metnin Yazarı:** Âşık Veysel ŞATIROĞLU**Ana Tema:** Toplum Hayatı**Alt Tema:** Dostluk**Süre:** 8 Ders Saati

Bu şiirde şair, zamanın hızla akıp gittiğini ve ömrün bir gün biteceğini söylemektedir. “Açar solar türlü çiçek” dizesinde de görebileceğimiz üzere dünyaya gelen herkesin bir gün ölümü tadacak olan faniler olduğunu belirtmektedir. Ancak şair bu kısacık ömründe dostlarının onu iyi bilmesini, kendisi bu dünyadan göçüp gittikten sonra da onu iyi hatırlamalarını istemektedir.

Âşık Veysel ŞATIROĞLU’na ait olan bu şiir 7. sınıf Türkçe ders kitabının 75-76. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 213-214. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Âşık Veysel’in şiirlerinin okunduğu bir şiir dinletisi düzenlemek amacıyla öğrencilerden şairin şiirlerini incelemeleri ve beğendikleri bir şiiri ezberlemeleri istenir. Öğrenciler kontrol edilerek ezberleme süreci gözlemlenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri konuya hazırlamak için aşağıdaki açık uçlu sorular öğrencilere sorulur:

1) Âşık Veysel adını duydunuz mu? Hakkında neler biliyorsunuz?

2) Âşık Veysel'in hangi türkülerinin biliyorsunuz? Türkülerinden birini dinlemek ister misiniz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere, “Sanatçılar, toplumsal birlik, dayanışma ve dostluk duygularının gelişmesine nasıl bir katkıda bulunurlar?” konusunda yaratıcı konuşma yöntemiyle konuşma yaptırılır. Bu konuşma ile öğrencilerin konuşma yetenekleri ve yaratıcılıklarını geliştirmeleri sağlanır.

Öğrencilerin bir önceki arkadaşının konuyla ilgili söylediklerinden hareketle konuşmaları sağlanır. Konuya farklı bir bakış açısı getirmeleri istenerek duygu, düşünce, hayal, izlenim ve deneyimlerini sözlü olarak ifade etmeleri istenir. Öğrencilerden; atasözü, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımlarını zenginleştirmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, yaratıcı konuşma, soru – cevap** ve **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 218. sayfadaki “İletişim Araçları ve Günlük Hayat” adlı etkinlik yaptırılır.

Tablo 123: Dostlar Beni Hatırlasın Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (4)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1) Yaratıcı Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)

4.3.4.3. İpek Diyarı ve Taht Şehri Bursa Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Gezi Yazısı

Metnin Adı: İpek Diyarı ve Taht Şehri Bursa

Metnin Yazarı: Evliya ÇELEBİ

Ana Tema: Toplum Hayatı

Alt Tema: Medeniyet

Süre: 7 Ders Saati

Yazar, bu metinde gezip gördüğü yerleri tanıtan bir yazı yazmıştır.

Yazar, gittiği Bursa'nın kalesinden, camilerinden, kahvesinden, çarşısından, dükkân ve esnaflarından bahsetmiştir. Büyük evliyalari, din bilginleri bulunan bu şehir manevi yönden güçlü bir şehirdir. Su yolları sayesinde su, evden eve gider. Kahveleri ise birer irfan merkezi olan bu şehir her açıdan bir medeniyet merkezi olduğunu göstermektedir.

Evliya ÇELEBİ'ye ait olan bu gezi yazısı 7. sınıf Türkçe ders kitabının 77-80. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 221-224. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere, şehirlerle “medeniyet” kavramı arasında nasıl bir ilişki olduğu, şehirlerde nelerin medeniyet göstergesi olarak kabul edilebileceği sorulur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilerden, medeniyet ile ilgili atasözleri ve özlü sözler söylemeleri istenir.

Öğretmen tarafından aşağıdaki atasözleri ve özlü sözler örnek verilir:

- Âlim unutmuş, kalem unutmamış.
- Boş başak dik durur.

- Cahilin dostluğundan âlimin düşmanlığı yeğdir.
- Boş çuval ayakta durmaz.
- “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.”

Atatürk

- “Güneş doğunca bütün karanlıklar ortadan kalkar.”

Mevlâna

- “Ancak bilgili insanlar özgürdür.”

Socrates (Sokrat)

- “İlim ilim bilmektir,
İlim kendin bilmektir,
Sen kendini bilmezsen
Ya nice okumaktır?”

Yunus EMRE

Yukarıdaki sözlerden birini açıklamaları istenir ve bunun için öğrencilere rehberlik edilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere katılımlı konuşma yöntemini kullanarak konuşma çalışması yaptırılır. Böylece öğrenciler dinleme sürecine katılarak konunun anlaşılması kolaylaştırılmış, konuya farklı bakış açıları getirmeleri sağlanmış olur. Bunun için öğrencilerden yaşadıkları şehrin bir özelliğinden söz etmeleri, bu yolla şehri tanıtmaları istenir. Öğrencilere şehrin belirgin özelliklerinden söz ettirecek sorular sorulur. Çok sayıda öğrenciye söz verilerek konuşma etkinliği etkili hâle getirilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerden kendilerini karşılarındakinin yerine koyarak düşünmeleri (empati kurmaları) istenir. Canlandırmada, sesini varlık ve kahramanları

çağrıştırarak şekilde kullanır. Yeni öğrendikleri kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanmaları istenir. Öğrencilere kendilerini zengin biz söz varlığı kullanarak ifade etmeleri için rehberlik edilir. Yeni öğrenilen kelime, kavram, atasözü ve deyimler tahtaya yazılarak bir havuz oluşturulması ve buradan yararlanarak konuşabileceklerinin belirtilmesi istenir.

Burada konuşma türlerinden **kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma (empati kurma), canlandırma (dramatizasyon) ve kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 227. sayfadaki “Nasrettin Hoca ve Biz” adlı etkinlik yaptırılır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 228. sayfadaki “Film İzleme Tekniği” adlı etkinlik yaptırılır.

Tablo 124: İpek Diyarı ve Taht Şehri Bursa Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (5)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2) Canlandırma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Empati Kurma (1)

4.3.4.4. Dost Acı Söylemeli Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Söyleşi

Metnin Adı: Dost Acı Söylemeli

Metnin Yazarı: Şevket RADO

Ana Tema: Toplum Hayatı

Alt Tema: Dostluk

Süre: 8 Ders Saati

Bu metinde yazar, dostlarımızın kötü hareketleri karşısında onları uyarmadan susmanın onlara yapılan asıl fenalık olduğundan bahsetmektedir.

Ona göre iyi bir dosta düşen asıl vazife, sevdiği insanı korumak, onu uyarmak, onu yanlış yola giderken görürse kolundan tutup çevirmektir. Çünkü bu sayılanları yapmazsak dostlarımıza iyilik değil kötülük etmiş oluruz. Onlar bize kızsak, gücense bile onlara doğru yolu göstermeliyiz. Yazar, “Dürüst adam, dürüstlüğü en yakınlarına karşı dâhi müdafaa edebilen adamdır.” diyerek bu konudaki fikrini vurgulamaktadır.

Şevket RADO tarafından yazılan bu yazı 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 230. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere, serbest konuşma yöntemi kullanılarak konuşma çalışması yaptırılır. Böylece öğrencilerin herhangi bir konudaki duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade güçlerini pekiştirmelerine katkıda bulunulmuş olur. Öğrencilere istedikleri bir konuda konuşabilecekleri, bunun için hazırlık yapmaları, kendi hayatlarından ve günlük hayattan örnekler verebilecekleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **serbest konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 234. sayfadaki “Problemi Nasıl Çözerim?” adlı etkinlik yaptırılır.

b) Öğrencilere, aşağıdaki açıklamalar yapıldıktan sonra metin dinletilir / okunur. Dinlenen metnin bir süreçten mi bahsettiği, yoksa bir açıklama mı getirdiği belirlenir. Söyleşi türüne ve metinden elde edilmek istenilenlere uygun olarak zihinde “Kim, ne, nereye, ne zaman, neden, nasıl?” gibi sorulara cevap bulmaya

çalışılır. Söyleşide ele alınan düşünce, kendi yaşamlarıyla ilişkilendirilerek değerlendirilir.

Öğrencilerden, dinledikleri metnin bağlamından hareketle atasözünün, kelimelerin ve kelime gruplarının anlamlarını tahmin etmeleri amacıyla etkinliği yapmaları istenir. Gerekli görülürse öğrencilere metin bir kez daha dinletilerek kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tahmin etmelerine yardımcı olunur.

Atasözünün, kelimelerin ve kelime gruplarının anlamları TDK Türkçe Sözlük ve Atasözleri sözlüğünden buldurulur. Tahminleriyle karşılaştırmaları istenir. Dinledikleri metnin konusu ile ilgili deyimler ve atasözleri bulup yazmaları istenir. Bunun için atasözleri ve deyimler sözlüğünden yararlanabilecekleri söylenir. Atasözlerinden birini açıklamaları istenir.

Öğrencilerin bulduğu deyimlerin ve atasözlerinin anlamları ile ilgili düşüncelerini söylemeleri sağlanır. Anlamlarını öğrendikleri atasözlerini ve deyimleri, anlamlarına uygun cümlelerde kullanmaları istenir.

Atasözleri

Dost acı söyler.

Dostun attığı taş baş yarmaz.

Akılsız dostun olacağına akıllı düşmanın olsun.

Şeytanın dostluğu darağacına kadardır.

Deyimler

dostlar başına

dostlar başından ırak

dosta düşmana karşı

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme/izleme**; konuşma türlerinden iki kez **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Metni anlamaya yönelik olarak aşağıdaki soruları cevaplamaları ve çalışmaları yapmaları öğrencilerden istenir.

1) Yazar, dostlarımıza nasıl kötülük ettiğimizi düşünüyor?

2) Yazar, dostlarımızın yanlış davranışları karşısında susmamızı nasıl değerlendiriyor?

3) Yazara göre iyi bir dosta düşen görev nedir?

4) Yazar, kötülüklerin önüne nasıl geçeceğini düşünüyor?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Dinlenen metindeki düşüncelerle öğrencilerin kendi düşüncelerini ve davranışlarını karşılaştırması sağlanır. Yazarın düşünceleriyle öğrencilerin düşünceleri arasındaki benzer ve farklı yönler maddeler hâlinde tahtaya yazılır.

Dinlen metnin yazarı hakkında edinilen bilgiler sınıfla paylaşılır. Yazarın söyleşilerinden örnekler seçilip sınıfla paylaşılır.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 125: Dost Acı Söylemeli Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (5)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Serbest Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (3) Eleştirel Konuşma (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

4.3.4.5. Toplum Hayatı Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 126: Toplum Hayatı Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (7)	Diğer Konuşma Türleri (16)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (2)	Soru – Cevap (7)	Katılımlı Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (7) Eleştirel Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (2) Yaratıcı Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1) Canlandırma (1) Empati Kurma (1) Serbest Konuşma (1)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

“Toplum Hayatı” teması genelinde toplamda 25 adet konuşma türü ve 1 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 16 tanesi diğer konuşma türlerinden, 7 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 2 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmaktadır.

Temada diğerkonuşma türlerinin hazırlıksız konuşma türlerine ve hazırlıklı konuşma türlerine göre daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Diğer konuşma türlerinin çeşitliliğinin zenginliği bu temada da dikkat çekmektedir.

Temada yedişer kez kullanılan soru – cevap ve güdümlü konuşma türleri tema kapsamında en çok kullanılan konuşma türleridir. Bunların dışında ikişer kez sunum, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma türleri ve birer kez katılımlı konuşma, eleştirel konuşma, yaratıcı konuşma, ezberleyerek konuşma, canlandırma, empati kurma ve serbest konuşma türleri kullanılmıştır.

Dinleme türlerinden ise 1 defa katılımsız konuşma dinleme/izleme türü kullanılmıştır.

4.3.5. Beşinci Tema: Millî Kültür

4.3.5.1. Çelik Çomak Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Çelik Çomak

Metnin Yazarı: Nermi UYGUR

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Çocuk Oyunları

Süre: 7 Ders Saati

Bu metinde yazar, çocukluğunda oynadığı oyunlardan bahsetmiştir.

Bir gün yazar yolda yürürken çelik çomak oynayan çocuklarla karşılaşır ve kendi çocukluğunu hatırlar. Küçükken oynadığı çelik çomak, çember çevirme, saklambaç, köşe kapmaca, uzuneşek ve daha birçok oyundan bahseder. Aslında bu oyunlar sadece onun çocukluğuna ait değildir. Yüzyıllar öncesindeki çocuklar da şimdiki çocuklar da aynı oyunları oynamaktadır. Dünyanın başka başka yerlerindeki çocuklar bu oyunlarla eğlenmektedirler.

Yazara göre ulus sınırı tanımayan çocuklar gerçek Dünya Birliğinin başlaticılarıdır.

Nermi UYGUR'a ait olan bu deneme yazısı 7. sınıf Türkçe ders kitabının 91-94. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 250-253. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden, çocuk oyunlarında kullanılan sayısmaca ve tekerlemeleri defterlerine yazmaları ve ezberlemeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerin metne ilgilerini çekmek için aşağıdaki sorular öğrencilere sorulur:

1) Evde, okulda, kırdan vb. yerlerde hangi oyunları oynuyorsunuz? Bu oyunlar sizi hangi özelliklerle eğlendiriyor, etkiliyor?

2) Çocuk oyunlarını oynarken öğrendiğiniz herhangi bir davranış var mı? Çocuk oyunlarında arkadaşlarınız oyunun kurallarına uymayınca neler düşünüyor, neler hissediyorsunuz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) “Millî kültürümüzün bir parçası çocuk oyunlarımız” konusunda, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma yöntemine uygun konuşma çalışması öğrencilere yaptırılır. Böylece öğrendikleri kelime, kavram, atasözü ve deyimleri anlatımlarında kullanmaları sağlanarak söz varlıklarını ve ifade güçlerini geliştirmelerine yardımcı olunur.

Öğrencilerin defterlerine yazdıkları ve ezberledikleri oyun tekerleme ve sayısmacaları, çocuk oyunları ile ilgili atasözleri, metinde ve öğrendikleri oyunlarda geçen anahtar kelime ve kavramlar tahtaya yazılır.

Öğrencilerden, tahtada oluşturulan kelime ve kavram havuzundan, konuşma konularına uygun olanlarını kullanarak bir olay (öykü) kurgulamaları ve arkadaşlarına anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 254. sayfadaki “Rehberlik Yapıyorum” adlı etkinlik yaptırılır.

Tablo 127: Çelik Çomak Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)

4.3.5.2. Cazgır Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Cazgır

Metnin Yazarı: Attilâ İLHAN

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Geleneksel Spor

Süre: 8 Ders Saati

Attilâ İlhan bu şiirinde Türk ata sporu olan Kırkpınar yağlı güreşlerinden bahsetmiştir.

Şair anlatımındaki akıcılık sayesinde bizleri adeta o er meydanına taşır. Her bir mısraını gözlerimizin önüne resmeder gibi sıralar.

Şair bu şiiriyle yağlı güreş sporunun kültürümüzdeki yerinden bahsetmiştir.

Attilâ İLHAN tarafından yazılan bu şiir 7. sınıf Türkçe ders kitabının 95-96. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 258-259. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) 1) İki ayrı grup oluşturularak aşağıdaki konularda sunum yapmaları sağlanır:

Konu: Şiir ve müzik dinletisi düzenlemeleri istenir.

Âşık Veysel, Karacaoğlu, Köroğlu, Dadaloğlu ve Pir Sultan Abdal gibi şairlerden örnekler sunmaları,

Halk müziğinin usta sanatçılarının seslendirdiği türkülerini sınıf arkadaşlarıyla dinlemeleri,

Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberlemeleri ve ezgileriyle söylemeleri istenir. (Amaç, müzik yeteneklerini ölçmek değil, öz güven ve cesaretlerini artırmak olmalıdır.)

2) Her etkinlik için ayrı bir sunum günü belirlenir.

3) Amaçlanan kazanımların gerçekleşmesi için öğrencilere rehberlik edilir.

Şiirin işleniş süreci incelenerek notlar alınır.

Burada konuşma türlerinden **sunum** ve **ezberleyerek konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Kırkpınar yağlı güreşlerinin başlangıç bölümlerini içeren videolar, görseller bularak sınıfa getirilir. İzleme için hazırlık yapılır.

Öğrencilerden, izledikleri yağlı güreş karşılaşmaları ile ilgili düşüncelerini arkadaşlarına anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerin, “Türk ata sporu yağlı güreş ve bu alanda başarılı sporcular” hakkındaki bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini anlatmalarını sağlamak amacıyla güdümlü konuşma yöntemi kullanılır.

Öğrencilerden, konuşmalarında, araştırmayla elde ettikleri bilgilerden yararlanmaları, olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatmaları, konuyla ilgili olarak hazırlanan panodaki görsellerden de yararlanmaları istenir.

Yağlı güreşler, bu sporun kültürümüzdeki yeri, bu alanda başarılı sporcular hakkında edindikleri bilgilerin ışığında konuyla ilgili duygu, düşünce ve hayallerini ikişer dakikalık süreler içinde anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, plânlı konuşma ve sunum** türleri kullanılmıştır.

Konuşmalarını belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle sona erdirmeleri, konun özelliğine uygun düşünceyi geliştirme yollarını kullanmaları, konuşma öncesinde konuyla ilgili açıklamalar yapmaları öğrencilerden istenir.

Burada konuşma türlerinden **teşekkür etme ve bilgilendirici konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 262. sayfadaki “Kitabımı Seçiyorum” adlı etkinlik yaptırılır.

Tablo 128: Cazgır Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (5)
Sunum (2)	Teşekkür Etme (1)	Güdümlü Konuşma (2) Plânlı Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)

4.3.5.3. Dil Bilir misin? Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Gölge Oyunu - Karagöz

Metnin Adı: Dil Bilir misin?

Metnin Yazarı: İhsan GÜLEÇ

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Seyirlik Oyunlar

Süre: 7 Ders Saati

Karagöz oyunlarından bir bölüm olan bu metnin başlangıcında Karagöz oyunu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Hacivat – Karagöz figürlerinin nasıl hazırlandığı, nasıl aydınlatıldığından bahsedilmiştir.

Verilen örnek oyunda ise Karagöz ile Hacivat arasındaki konuşma dil öğrenme ile ilgilidir. Dil bilmenin önemi ve insanı ne kadar ileriye götürdüğünden bahsedilmiştir.

Metinde hem dil öğrenmenin önemine hem de geleneksel seyirlik oyunlardan Karagöz oyununun önemine dikkat çekilmiştir.

İhsan GÜLEÇ'e ait olan bu metin 7. sınıf Türkçe ders kitabının 97-100. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 264-267. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Metnin sınıfta canlandırılması için hazırlık yapılır.

Burada konuşma türlerinden **canlandırma (dramatizasyon)** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki soru sorulur:

1) Gölge oyunu (Karagöz) hakkında neler biliyorsunuz?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Metnin görselleri ve panodaki resimler yorumlanır.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Belgesel film temin edilerek öğrencilere gösterilir ve izledikleri bölümle ilgili düşüncelerini söylemeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

d) “Karagöz”, “orta oyunu” ve “meddah” gibi geleneksel Türk seyirlik oyunlarının unutulmasının sebepleri öğrencilere sorulur. Tartışma ortamı oluşturulur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

e) Öğrencilerin herhangi bir konudaki duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade güçlerini geliştirmek amacıyla serbest konuşma yöntemi kullanılarak konuşma etkinliği yaptırılır. Öğrencilerden, seçtikleri bir konu hakkındaki duygu, düşünce ve hayallerini anlatmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **serbest konuşma** türü kullanılmıştır.

Tablo 129: Dil Bilir misin? Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (4)
-	Soru – Cevap (2)	Serbest Konuşma (1) Canlandırma (1) Betimleyici Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (1)

4.3.5.4. Beğil Oğlu Emren Hikâyesi Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Öykü

Metnin Adı: Beğil Oğlu Emren Hikâyesi

Metnin Yazarı: (Hazırlayan: Hayati DEVELİ)

Ana Tema: Millî Kùltür

Alt Tema: Türk Büyùkleri

Sùre: 6 Ders Saati

Bu öykùde Beğil ve oğlunun hikâyesi anlatılmıştır.

Dönemin hükümdarı Bayındır Han, Beğil'i sınır boyunda koruyucu olarak görevlendirir. Daha sonra onun adına bir av töreni düzenler, bu av töreninde Beğil'i yerici tarzda konuşur. Beğil de buna kırılıp görevden el etek çeker. Moralinin bozuk olduğu bir gün ava gider, bu avda da ayağını kırar. Bu haberi alan kâfirler bir ordu toplar. Beğil yerine oğlu kâfirle savaşıır ve Tanrı'nın yardımıyla kâfiri yener. Bu başarının ardından Oğuz ilinde kutlamalar yapılır ve kùsler barışıır.

Bu eserde Türk anlatımlarından birinin örneğı verilmiştir. Bu sayede öğrencilerin geçmiş dönemlerde meydana gelmiş olaylar ve geçmiş dönemlerde yaşamış kişiler hakkında fikir sahibi olması amaçlanmıştır.

Hayati DEVELİ tarafından hazırlanan bu metin 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 272-274. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencileri metne hazırlamak amacıyla aşağıdaki sorular sorulur:

1) Atalarımız hangi yüzyıllarda Anadolu'ya yerleşmeye başladılar? Bu dönemdeki tarihî olaylar nelerdir?

2) 11, 12, 13 ve 14. yüzyıllarda Anadolu'ya yerleşen atalarımızla ilgili öyküler okudunuz mu? Bu dönem ile ilgili film izlediniz mi?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Dede Korkut hikâyelerindeki anlatımın, günümüzde yazılan öykülere benzeyip benzemediğı sorulur, benzerlik ve farklılıkları belirleyerek ifade etmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilerden; çocuk oyunlarında kullanılan tekerlemeler, sayışmacalar, bilmeceler ve yanıltmacalar bularak ezberlemeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

d) “Yüzyıllar önce yaşayan Türk topluluklarındaki gelenek ve göreneklerin günümüzde yaşamaya devam etmesinin sebepleri” konusunda güdümlü konuşma yöntemi kullanılarak konuşma çalışması öğrencilere yaptırılır. Böylece öğrencilerin bir konu hakkındaki bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatma becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunulmuş olur.

Öğrencilere beyin fırtınası yaptırılarak konu ile ilgili düşüncelerini kısa ifadelerle seri bir şekilde söylemeleri istenir. Öğrencilere 2 – 3 dakika süre verilir. Verilen süre içinde konu hakkındaki duygu, düşünce ve hayallerini ifade etmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

e) Öğrenci çalışma kitabındaki 1. etkinlikte, dinleyecekleri metin ile ilgili sorular verilmiştir. Bu soruları incelemeleri ve bunların cevaplarını bulmaya yönelik dinlemeleri ve defterlerine soruların cevaplarıyla ilgili notlar almaları istenir. Dinleme etkinliğinden sonra, soruların cevaplarının yazılması için öğrencilere süre verilir. Öğrencilerin yazdığı cevaplardan örnekler okutulur.

Dinleme sırasında, metinde yer alan anlamını bilmedikleri kelimeleri ve kelime gruplarını belirleyerek defterlerine yazmaları istenir.

Metin öğrencilere okunur / dinletilir. Paragrafların sonunda durularak öğrencilerin not almalarına fırsat verilir.

Metni ikinci kez dinleyecekleri belirtilir. Metni okumaya / CD’den dinletmeye başlamadan önce aşağıdaki uyarılar yapılır ve bu hususlarda rehberlik edilir.

- Dinleyeceğiniz metinde yer alan öznel ve nesnel yargıları ayırt etmeye çalışınız.
- Dinleyeceğiniz metinde yer alan amaç - sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışınız.
- İlk dinlemede anlamını bilmediğiniz için defterinize yazdığınız kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tahmin ederek karşılarına yazınız.

Metin CD'den dinletilir.

Öğrencilerin anlamını bilmedikleri kelime ve kelime grupları belirlenip tahtaya yazılır.

Öğrencilerden, tahtaya yazılan kelime ve kelime gruplarının anlamlarıyla ilgili tahminlerini ifade etmeleri istenir. Öğrencilerin kendi tahminlerini arkadaşlarının tahminleriyle karşılaştırmaları sağlanır. Bir öğrenci sözlük görevlisi seçilir. Kelime ve kelime gruplarının anlamlarını sözlükten bularak arkadaşlarına okuması sağlanır. Öğrencilerden bu kelime ve kelime gruplarının sözlük anlamlarını defterlerine yazmaları istenir.

Anlamı yeni öğrenilen kelime ve kelime grupları metindeki anlamlarına uygun birer cümlede kullanılır. Bu kelime ve kelime gruplarını daha önce oluşturdıkları sözlüklerine eklemeleri istenir.

Burada dinleme türlerinden iki kez **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

f) Metni anlamaya yönelik olarak aşağıdaki soruları cevaplamaları ve çalışmaları yapmaları öğrencilerden istenir.

1) Hikâyede, Türk gelenek ve göreneklerinden hangilerini görüyorsunuz?

2) Hikâyedeki şiirsel bölümler, anlatıma nasıl bir katkı sağlıyor?

3) Bu bölümlerde kullanılan dil şiirsel bir dil midir? Bunu hangi ifadelerden anlıyorsunuz?

4) Bu bölümlerde ahengi sağlayan ses benzerlikleri ve çağrışımlara yol açan kelimeler hangileridir?

5) Dinlediğiniz bu şiirsel bölümlerin sizde uyandırdığı duyguları ifade ediniz.

6) Hikâyenin düz yazı bölümlerinde de ahenkli bir anlatım var mı? Bu anlatım yolu hangi amaçla seçilmiş olabilir?

Dinledikleri “Beğil Oğlu Emren Hikâyesi”nin kendilerinde hangi duyguları uyandırdığını ifade etmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

g) Öğrencilere ezberledikleri tekerleme, sayısmaca ve yanıltmacaları okumaları, bilmeceleri arkadaşlarına sormaları söylenir. Sınıfta veya okulda oynamaya uygun oyunlar bilen öğrencilerin, ezberledikleri tekerleme, sayısmaca, yanıltmaca ve bilmeceleri kullanarak bu oyunları oynamaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 130: Beğil Oğlu Emren Hikâyesi Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (4)	Diğer Konuşma Türleri (6)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (4)	Güdümlü Konuşma (4) Ezberleyerek Konuşma (2)	Seçici Dinleme/İzleme (2)

4.3.5.5. Millî Kültür Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 131: Millî Kültür Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (3)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (8)	Diğer Konuşma Türleri (18)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (3)	Soru – Cevap (7) Teşekkür Etme (1)	Betimleyici Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (8) Ezberleyerek Konuşma (4) Bilgilendirici Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1) Serbest Konuşma (1) Canlandırma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (2)

“Millî Kültür” teması genelinde toplamda 29 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 18 tanesi diğer konuşma türlerinden, 8 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 3 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmektedir. Bu temada da diğer konuşma türlerinin hazırlıksız konuşma türlerine ve hazırlıklı konuşma türlerine göre daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Diğer konuşma türlerinin çeşitliliğinin daha fazla olması bu temada da öne çıkmaktadır.

Tema genelinde 8 defa kullanılan güdümlü konuşma türü en fazla kullanılan konuşma türü olmuştur. Bunu 7 kerelik kullanımla soru – cevap türü izlemektedir. Bunların dışında 4 kez ezberleyerek konuşma, 3 kez sunum ve birer kez de teşekkür

etme, betimleyici konuşma, bilgilendirici konuşma, plânlı konuşma, serbest konuşma, canlandırma ve kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma türleri kullanılmıştır.

Temada kullanılan dinleme türünün ikisi de seçici dinleme/izleme türüdür.

4.3.6. Altıncı Tema: Doğa ve Evren

4.3.6.1. Ezgiyle Dönen Dünya Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Ezgiyle Dönen Dünya

Metnin Yazarı: Şadan KARADENİZ

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Doğanın Sesleri

Süre: 7 Ders Saati

Bu deneme yazısında evrendeki her şeyin bir devinim içerisinde olduğu ve bu devinim sonucunda sesler meydana geldiği anlatılmaktadır. Yazının başında bu yazının Mehmet Baydur anısına olduğu belirtilmiştir. Mehmet Baydur, bir yazısında Johannes Kepler'in, gezegenlerin yörüngelerinde dolarken kendi kendilerine mırıldandıklarından söz ettiğine değinmiştir. Yazıya göre sadece gezegenlerin değil bir yanardağın, rüzgârın, kuzuların, taşların yani canlı cansız tüm varlıkların bir sesi vardır. Bu sesler ise birer ezgi meydana getirirler. İşte bu da doğanın ezgisidir.

Şadan KARADENİZ tarafından yazılan bu deneme yazısı 7. sınıf Türkçe ders kitabının 111-112. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 288-289. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden doğayla ilgili şiirler bularak sınıfla paylaşmaları istenir. Ezberledikleri şiirleri sınıfla paylaşabilecekleri belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden doğa fotoğrafları (manzaralar, bitkiler, hayvanlar, deniz, göl, akarsu vb.) bulmaları ve panolar oluşturmaları istenir. Öğrencilerden, doğa fotoğraflarını yorumlamaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Metinle sunulan görselleri yorumlamaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **betimleyici konuşma** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilere “Doğayı korumak için bizlere düşen görevler nelerdir?” konusunda veya kendi belirledikleri konuda tartışma yöntemi kullanarak bir konuşma etkinliği yaptırılır. Böylece öğrencilerin bir konu üzerinde olumlu veya olumsuz fikirler yürüterek benimsedikleri fikirleri savunma becerisini geliştirmelerine katkıda bulunulmuş olunur.

Öğrencilerden, önerilen konu veya kendi belirledikleri konu hakkında yaptıkları araştırmalardan elde ettikleri bilgi ve görüşleri ifade ederek tartışma etkinliği yapmaları istenir. Bunun için sınıfta herkesin düşündüğünü serbestçe söyleyebileceği bir konuşma ortamı oluşturulur. Tartışma için bir jüri belirlenir. Jüriden tarafsız olmaları istenir.

Sınıfta bir başkan seçilmesi sağlanır. Başkandan tartışmayı başlatması istenir.

Başkan;

1) Tartışılan konunun nitelik ve sınırlarını dinleyicilere iyice açıklamalı.

2) Tartışma sürecinde konu dışına çıkılmadan, tartışanların düşüncelerini rahatlıkla söyleyebilecekleri bir ortam oluşturmalı.

3) Belirlenen yönetime uygun olarak ortaya çıkan fikirleri oylamaya sunmalı ve rapor hazırlatmalı.

4) Yerine göre tartışmaya katılmalı, soru sormalı, zaman zaman konuşulanların özetini yapmalı.

5) Uzun konuşanlara ve konunun dışına çıkanlara uyarılarda bulunmalı.

6) Kendi duygu ve düşüncelerini belirtmekten kaçınmalı; tartışan grupların fikirlerine önderlik ederek tarafsız kalmalıdır.

Tartışmacı;

- 1) Tartışma sırasında konuşmacının sözünü kesmemeli.
- 2) Konuşmasında dikkati dağıtacak ayrıntılara girmekten kaçınmalı.
- 3) Verdiği örnekler, fikirleri destekleyecek nitelikte olmalı.

4) Tartışmanın, bir amaç değil, gerçeği bulmak için bir araç olduğunu aklından çıkarmamalı, karşılıklı saygı ve hoşgörü içerisinde olmasına özen göstermelidir.

Tartışmacılar hazırladıkları konuşma metinlerinden yararlanmalıdır.

Değerlendirme

Tartışmaya katılan konuşmacılar “Tartışmacı” başlığı altındaki maddelere göre değerlendirilir. Jürinin de değerlendirmelerini bu ölçütlere göre yapması ve başarılı tartışmacıların belirlenmesi istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap, güdümlü konuşma, tartışma, serbest konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Tablo 132: Ezgiyle Dönen Dünya Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (6)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (1) Tartışma (1) Serbest Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1) Betimleyici Konuşma (2)

4.3.6.2. Son Kuşlar Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Öykü

Metnin Adı: Son Kuşlar

Metnin Yazarı: Sait Faik ABASIYANIK

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Çevrenin Korunması

Süre: 7 Ders Saati

Yazar bu metinde giderek doğanın eski düzeninin bozulduğunu, güzelliğinin yitip gittiğini hikâye etmektedir.

Hikâye bir adada geçmektedir. Metnin girişinde bu ada ve buradaki güzellikler betimlenir. Ancak bu adanın eski güzelliği kalmamıştır. Vaktiyle kuşların uğradığı bu adada artık kuş cıvıltıları duyulmaz. Çünkü Konstantin isimli bir adam çocukları da seferber ederek bu kuşları etleri için ökselerle avlayıp kafeslere kapatmaktadır. Kuşlar yetmezmiş gibi bir de yollardaki çimleri söküp zenginlerin bahçelerini düzenlemeye de başlamışlardır. Hikâyedeki kahramanımız tüm bunları görüp üzülmemektedir. Dünyanın değiştiğinden artık eski güzellikleri gelecek nesillerin göremeyeceklerinden yakınmaktadır.

Bu metinde insanların çevre bilincine sahip olması gerektiği ve çevreyi korumaları, ona zarar vermemeleri gerektiğinden bahsedilmiştir.

Sait Faik ABASIYANIK tarafından kaleme alınan bu öykü 7. sınıf Türkçe ders kitabının 113-116. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 296-299. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden “heyelan” konusunda bir araştırma yapmaları, heyelan sırasında kapalı ve açık alanlarda yapılması gerekenleri nedenleriyle birlikte

açıklamak amacıyla bilgiler edinmeleri, edindikleri bilgileri destekleyecek görseller bulmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **bilgilendirici konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere, “Yaşadığımız çevrenin korunması için bize düşen görevler nelerdir?” konusunda ikna etme yöntemini kullanarak konuşma çalışması yaptırılır. Böylece öğrencilerin bir konu hakkındaki fikirlerini dinleyicilere kabul ettirme ve benimsetme becerileri geliştirilmiş olur.

İki grup oluşturulur. Birinci gruba, “Çevreyi korumak devletin ve kurumların görevidir. Biz etkili olamayız.”; ikinci gruba, “Doğayı korumak hepimizin görevidir.” Konuları verilir.

Çalışmaya başlamadan önce hazırlık için kısa bir süre tanınır.

İsterlerse sınıfı konuşma etkinliği için uygun şekilde düzenlemelerine izin verilir.

Seslerini ve beden dillerini etkili kullanabilmek için prova yapmaları sağlanır.

Gruplardan sırayla düşüncelerini ifade etmeleri, araştırmayla elde ettikleri kendi düşüncelerini destekleyen ve karşı grubun düşüncelerini çürüten kaynak ve delillerden yararlanarak konuşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap**, **güdümlü konuşma**, **ikna etme**, **sunum** ve **münazara** türleri kullanılmıştır.

Konuşmalarını, sesini ve beden dilini kullanma yönünden değerlendirmek amacıyla konuşan öğrencilerden “Kendi Konuşmasını Değerlendirme Formu”nu doldurmaları istenir.

Öğrencilere, öğretmen kılavuz kitabı 301 ve 302. sayfadaki “Dinledim ve...” adlı etkinlik yaptırılır.

Tablo 133: Son Kuşlar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (4)
Sunum (1) Münazara (1)	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (2) İkna Etme (1) Bilgilendirici Konuşma (1)

4.3.6.3. Isıtan Güneşe Şiir Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Isıtan Güneşe Şiir

Metnin Yazarı: Talip APAYDIN

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Doğa

Süre: 7 Ders Saati

Bu şiirde şair, güneşin gelişini nasıl bir heves ve istekle beklediğini betimlemektedir. En umutsuz en karanlık günlerinde güneşi beklediğini belirtmektedir. Artık güzel günler göreceğini umut etmektedir. Bu güzel günlerin de güneşle birlikte geleceğini söylemektedir.

Talip APAYDIN tarafından yazılmış olan bu şiir 7. sınıf Türkçe ders kitabının 117-118. sayfaları arasında, 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 306-307. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden, Güneş'in Dünya'daki yaşam için önemi hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **bilgilendirici konuşma** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencileri metne hazırlamak için aşağıdaki sorular öğrencilere sorulur:

1) Güneş'in, doğa için önemi nedir? Kış günlerinde Güneş'in daha az ısıtması doğayı nasıl etkilemektedir?

2) “Doğa” kelimesinin çağrıştırdığı kelimeleri söyleyiniz.

3) Yöremizde hangi doğal zenginlikler (orman, akarsu, göl, deniz vb.) var? Bunlar iyi korunuyor mu?

4) Şehirlerin dışında, doğal çevrelerde daha mutlu olmamızın sebebi nedir?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere, serbest konuşma yöntemi kullanılarak konuşma çalışması yaptırılır. Böylece öğrencilerin herhangi bir konudaki duygu, düşünce ve hayallerini geliştirmelerine katkıda bulunulmuş olur.

Öğrencilerden, konuşmak istedikleri konuları söylemeleri istenir. Bu konular tahtaya yazılır.

Öğrencilerden tahtaya yazılan konular hakkında düşünmeleri istenir. Konuşmak istediği konuyu söyleyen öğrencilere söz verilir.

Her öğrencinin bu konulardan biri hakkında konuşması sağlanır. Bir öğrencinin gündeme getirdiği konu ile ilgili konuşmak isteyen diğer öğrencilere de söz hakkı verilir. Konuşulanların bir ana fikre bağlanması sağlanır. Bu ana fikir tahtadaki konunun karşısına yazılır. Diğer konulara geçilir. Aynı yöntem ve basamaklarla konuşma etkinliği sürdürülür.

Burada konuşma türlerinden **serbest konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 134: Isıtan Güneşe Şiir Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (2)	Serbest Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (1)

4.3.6.4. Yukarıda Ne Var, Ne Yok? Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Yukarıda Ne Var, Ne Yok?

Metnin Yazarı: Billy ARONSON (Çeviren: Nermin ARIK)

Ana Tema: Doğa ve Evren

Alt Tema: Dünya ve Uzay

Süre: 8 Ders Saati

Metinde geçmişten günümüze kadar uzayla ilgili yapılmış olan araştırmalara değinilmiştir.

Metne göre insanlar kendilerini evrenin merkezinde görürler. Bütün hareketin onların çevrelerinde olduğuna inanırlar. Bu düşünceye Roma İmparatorluğu'nda yaşayan Ptolemaios (Batlamyus) isimli bilimci de sahiptir. Batlamyus'a göre de evrenin merkezi dünyadır. Yani o, her şeyin Dünya'nın çevresinde döndüğüne inanır. Bu konudaki görüşünü yaptığı araştırmalarla destekler. Diğer bilim insanları da onun bu görüşüne karşı çıkmamışlardır. Ancak Rönesans döneminde yeniliklerin olması Copernicus (Kopernik) tarafından da benimsenmiştir. Kopernik, Batlamyus'un görüşüne zıt olan bir görüş geliştirir ve Güneş'in sabit olduğunu Dünya'nın ise onun etrafında döndüğünü söyler.

Tüm bunlar bize bilimin durağan olmadığını sürekli değiştiğini göstermektedir. Bu değişim günümüzde yapılan yeni keşiflerle de devam etmektedir.

Billy ARONSON tarafından yazılan ve Nermin ARIK tarafından çevrilen bu metin 7. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 312-313. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere, uzayı merak edip etmedikleri sorulur.

“Başka gezegenlerde hayat olabileceğini düşünüyor musunuz?” sorusu sorulur.

Uzay konusundaki bilim kurgu filmlere ilgi duymalarının sebebi sorulur. Uzayla ilgili izledikleri filmlerden hatırladıkları anlatılır.

Ay’a ilk kez hangi ülkenin uzay adamlarının gittiği sorulur. Ay hakkındaki bilgilerini arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **bilgilendirici konuşma, soru – cevap ve güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) TV yayınlarının, İnternet ve telefon iletişimin bu kadar hızlı olmasında, uzayla ilgili hangi gelişmelerin etkili olduğu öğrencilere sorulur. Bu konuda kısa bir tartışma ortamı oluşturulur.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap ve tartışma** türleri kullanılmıştır.

c) Öğrencilere “Uzayda yaşam varsa..., Bir gün oralara ulaşırsak..., Uzaylılar bizi ziyarete gelirse..., neler olur?” konularında güdümlü konuşma yöntemi kullanılarak konuşma çalışması yaptırılır. Böylece öğrencilerin bir konu hakkındaki duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatma becerilerine katkıda bulunulmuş olur.

Öğrencilerin konuyla ilgili düşüncelerini söylemeleri amacıyla “beyin fırtınası” yaptırılır. Duygu, düşünce ve hayallerini ifade edebilecekleri ortam oluşturulur.

Konuyla ilgili seyrettikleri filmlerden zihinlerinde kalanlara, kendi hayallerini katarak olaylar kurgulamaları sağlanır.

Çok sayıda öğrenciye söz verilerek konuşma etkinliği sürdürülür.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, soru – cevap ve sunum** türleri kullanılmıştır.

d) Metnin, açıklama ve bilgi içeren bir metin olduğu belirtilir. Metin öğrencilere dinletilir / okunur. Öğrencilerden, dinledikleri metne ilişkin sorular oluşturarak yazmaları istenir. Öğrencilerden, metni ikinci defa dinlerken anlamını bilmedikleri kelimeleri belirlemeleri istenir.

Metin tekrar dinletilir / okunur.

Metni dinlerken belirledikleri anlamı bilinmeyen kelime ve kelime gruplarını defterlerine yazmaları istenir. Defterlerine yazdıklarından hareketle sınıftaki öğrencilerin çoğunun anlamını bilmediği kelimeler tahtaya yazılır. Bu kelimelerin anlamlarını metnin bağlamına göre tahmin etmeleri istenir. Tahminleri TDK Türkçe Sözlük'ten kontrol ettirilir. Anlamını yeni öğrendikleri kelimeler, metindeki anlamlarına uygun cümlelerde kullanılır. Anlamını yeni öğrendikleri kelimeleri, daha önce oluşturdukları sözlüklerine eklemeleri istenir.

Metnin kendilerinde uyandırdığı duygu ve düşünceleri anlatmaları istenir.

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme/izleme ve seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **güdümlü konuşma ve soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

e) “Başka gezegenlerde yaşam olabilir.” düşüncesinin ilgilerini çekip çekmediği sorulur.

Bu konuda araştırma yaparak, yeni bilgilere ulaşmak istemelerinin sebebini arkadaşlarıyla paylaşmaları sağlanır.

“Küçük Prens” adlı kitap öğrencilere önerilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma ve soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 135: Yukarıda Ne Var, Ne Yok? Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (5)	Diğer Konuşma Türleri (6)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (5)	Bilgilendirici Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (4) Tartışma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (1) Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

4.3.6.5. Doğa ve Evren Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 136: Doğa ve Evren Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (4)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (9)	Diğer Konuşma Türleri (19)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (3) Münazara (1)	Soru – Cevap (9)	Betimleyici Konuşma (2) Güdümlü Konuşma (8) Bilgilendirici Konuşma (3) Tartışma (2) Serbest Konuşma (2) Ezberleyerek Konuşma (1) İkna Etme (1)	Seçici Dinleme/İzleme (1) Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

“Doğa ve Evren” temasında toplamda 32 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 19 tanesi diğer konuşma türü, 9 tanesi hazırlıksız konuşma türü ve 4 tanesi de hazırlıklı konuşma türü olarak temada yerini almıştır. Yine bu temada da diğer konuşma türlerinin hazırlıksız konuşma türlerine ve hazırlıklı konuşma türlerine göre daha fazla kullanıldığı görülmektedir.

Temada 9 kez kullanılan soru – cevap türü en çok kullanılan konuşma türü olurken onu 8 kezlik kullanımla güdümlü konuşma türü takip etmektedir. Bunlara ek olarak temada üçer kez sunum ve bilgilendirici konuşma türü, ikişer kez betimleyici konuşma, tartışma ve serbest konuşma türü, birer kez de münazara, ezberleyerek konuşma ve ikna etme türleri kullanılmıştır.

Temada birer kez de seçici dinleme/izleme ve katılımsız dinleme/izleme türleri kullanılmıştır.

4.3.7. Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 137: Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (14)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (61)	Diğer Konuşma Türleri (95)	Dinleme Türleri (11)
Sunum (13) Münazara (1)	Soru – Cevap (58) Teşekkür Etme (3)	Katılımlı Konuşma (5) Güdümlü Konuşma (43) Yaratıcı Konuşma (3) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (6)	Seçici Dinleme/İzleme (6) Not Alarak Dinleme/İzleme (3) Katılımsız Dinleme/İzleme (2)

		İkna Etme (1) Tartışma (4) Canlandırma (2) Betimleyici Konuşma (7) Bilgilendirici Konuşma (4) Plânlı Konuşma (3) Eleştirel Konuşma (2) Empati Kurma (3) Serbest Konuşma (5) Hafızada Tutma Tekniği (1) Ezberleyerek Konuşma (6)	

“Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda toplamda 170 adet konuşma türü ve 11 adet de dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 95 tanesi diğer konuşma türlerinden, 61 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 14 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir. Kitap geneline bakıldığında diğer seviyelere ait Türkçe ders kitaplarında olduğu gibi diğer konuşma türlerinin hazırlıklı konuşma türlerine ve hazırlıksız konuşma türlerine göre sayıca daha fazla olduğu da gözlenmektedir. Yine kitap genelinde diğer konuşma türlerinin çeşitliliğinin hazırlıklı konuşma ve hazırlıksız konuşma türlerine göre daha fazla olduğu da açıkça görülmektedir.

Kitap genelinde en çok kullanılan konuşma türü 58 defa kullanılmış olan soru – cevap türüdür. Bu türü 43 kullanımla güdümlü konuşma, 13 kullanımla sunum türü

izlemektedir. Bu konuşma türlerine ek olarak 7 kez betimleyici konuşma, altışar kez kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma ve ezberleyerek konuşma, beşer kez katılımlı konuşma ve serbest konuşma, dörder kez tartışma ve bilgilendirici konuşma, üçer kez teşekkür etme, yaratıcı konuşma, plânlı konuşma ve empati kurma, ikişer kez canlandırma ve eleştirel konuşma, birer kez de münazara, ikna etme ve hafızada tutma konuşma türleri kullanılmıştır.

Bu seviyenin kitabında kullanılan dinleme türleri 11 adettir. Bunlar 6 kez kullanılan seçici dinleme/izleme, 3 kez kullanılan not olarak dinleme/izleme ve 2 kez kullanılan katılımsız dinleme/izleme türleridir.

4.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı İncelemesi

4.4.1. Birinci Tema: Sevgi

4.4.1.1. Yurdum Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Yurdum

Metnin Yazarı: Cahit KÜLEBİ

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Yurt Sevgisi

Süre: 7 Ders Saati

Bu şiirde şair doğup büyüdüğü toprakları anlatmaktadır. Doğup büyüdüğü bu topraklarda geçirdiği çocukluk yıllarından, yaşadığı sevinçlerden ve üzüntülerden bahseder. Şair yurduna olan sevgisini ifade etmek için yurdunu öpüp başına koyduğu ekmeğe benzetmiştir. Yani onun için yurdu da ekmek gibi kutsal ve değerlidir.

Cahit KÜLEBİ tarafından yazılmış olan bu şiir 8. sınıf Türkçe ders kitabının 9-10. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 43-44. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Sınıfa “yurt sevgisi”ni dile getiren şiir örnekleri getirilir. Öğrencilerden de sevdikleri birer şiiri ezberlemeleri istenir. Öğrencilerden okunulan şiirlerdeki ortak duyguyu bulmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere, okudukları şiirdeki ortak duyguyu fark ettirmek amacıyla öğrenci çalışma kitabı 15. sayfadaki 9. etkinlik yaptırılır.

Etkinlik aracılığıyla “yurt sevgisi” kavramı buldurulduktan sonra öğrencilerin bir konu hakkındaki bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatma becerilerini gerçekleştirmek amacıyla güdümlü konuşma yöntem ve tekniğinden yararlanılması istenmiştir. Bu amaçla “yurt sevgisi” hakkında öğretmenin öğrencileri bilgilendirmesi, sınıfta bu kavramla ilgili beyin fırtınası yaptırarak öğrencilerin farklı duygu ve düşünceleri ifade etmelerine olanak tanınması istenmiştir. Daha sonra birkaç öğrenci seçilerek “yurt sevgisi” konusunda duygu, düşünce, izlenim ve hayallerini sözlü olarak ifade etmesi sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Öğrencilerin kendi konuşmalarını içerik yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 15. sayfadaki 10. etkinliğin yapılması istenir.

Tablo 138: Yurdu Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (-)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (1)	-	Güdümlü Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)

4.4.1.2. Ağaç Sevgisi Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Makale

Metnin Adı: Ağaç Sevgisi

Metnin Yazarı: Kerim YUNT

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Ağaç Sevgisi

Süre: 7 Ders Saati

Metinde geçmişten günümüze kadar yaşamakta olan ağaç sevgisi işlenmiştir.

Metne göre, eski zamanlardan beri atalarımız tarafından ağaç önemsenmektedir. Ağacı her yere dikip yetiştirip ağaçlara sevgi duymuşlardır. Ağaç kelimesi de çok eski zamanlardan beri dilimize yerleşmiştir. Orhun Yazıtlarında bile ağaç kelimesi karşımıza çıkmaktadır. Türk şiirinde de ağacın önemli bir yeri vardır. Birçok şair şiirlerinde ağaç temasını işlemiştir. Bunların dışında ülkemizde birçok yerin adı bir ağacın adını içermektedir. Geçmişten günümüze birçok Türk boyuna ismini vermiş olan ağaçlar soyadı kanuna göre de pek çok insanın soyadı olmuştur. Günümüzde de ağaca verilen kıymet devam etmektedir. İzinsiz ağaç kesmek yasaktır. Hatta bazı ülkelerde ölüm cezası bile verilmektedir. Bizim ülkemizde ise insanlarımızın ağaca verdiği değer devam etmektedir. Yazara göre, ağaca duygulan bu sevgi bilimsel çalışmalarla daha ileriye götürülürse yurdumuz kısa zamanda yemyeşil olur.

Metinde insanların ağaca değer vermesi ve ağaçları sevmesi gerektiği mesajı verilmiştir. Çünkü ağaçlar geçmişten günümüze kadar her zaman değerli olmuştur. Onların bu değerini günümüzde de korumalıyız.

Kerim YUNT tarafından kaleme alınan bu yazı 8. sınıf Türkçe ders kitabının 11-12. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 50-51. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) “Hazırlık” bölümünde öğrencilerden istenilen atasözü ve deyimlerin sınıfta okunması ve bunlardan birinin haftanın sözü olarak seçilmesi sağlanır. Yeni öğrendikleri bu atasözü ve deyimleri konuşmalarında kullanmaları konusunda öğrenciler teşvik edilir.

Burada konuşma türlerinden **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türü kullanılmıştır.

Haftanın sözü ile ilgili istekli öğrencilere konuşma ortamı yaratılır. Konuşma yapmayacak öğrencilerden de bir değerlendirme grubu oluşturulur. Öğrencilerin belirlenen konudaki duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade güçlerini geliştirmek amacıyla serbest konuşma yöntem ve tekniğinden yararlanılır. Bunun için haftalık ders saatinin bir kısmının serbest konuşmaya ayrılması önerilir.

Burada konuşma türlerinden **serbest konuşma** türü kullanılmıştır.

Daha sonra değerlendirme grubunun konuşma yapan öğrenciyi “Konuşmaya uygun ifadelerle başladı, konuşma sırasında uygun hitap ifadeleri kullandı, bulunduğu ortama uygun bir konuşma tutumu geliştirdi, standart Türkçe ile konuştu, Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurdu, karşısındakinin zorluk çekmeyeceği bir hızda ve akıcı biçimde konuştu, konuşmasında nezaket kurallarına uydu, konuşmasında sebep – sonuç ilişkileri kurdu, konuşmasında amaç – sonuç ilişkileri kurdu, tekrara düşmeden konuştu, konuşmayı uygun ifadelerle bitirdi.” başlıkları altında değerlendirmeleri sağlanır. Bu değerlendirme sonucunda en başarılı öğrenci belirlenir.

Konuşma yapan öğrencilerin ise kendi konuşmalarını dil ve anlatım yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 21. sayfadaki 8. etkinliğin yapılması istenir. Daha sonra birkaç öğrenciden yaptıkları değerlendirmeyi sözlü olarak birer cümleyle ifade etmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü uygulanmıştır.

Tablo 139: Ağaç Sevgisi Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	Soru – Cevap (1)	Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Serbest Konuşma (1)

4.4.1.3. Eskici Metninin İncelemesi**Metnin Türü:** Hikâye**Metnin Adı:** Eskici**Metnin Yazarı:** Refik Halit KARAY**Ana Tema:** Sevgi**Alt Tema:** Dil Sevgisi**Süre:** 8 Ders Saati

Bu hikâyede anne ve babası ölen Hasan'ın halasının yanına, Arabistan'a gidişi ve burada yaşadıkları anlatılmaktadır.

Anne ve babası ölen Hasan halasının yanına Arabistan'a doğru vapurla yola çıkar. Bu yolculuğunda insanların bilmediği başka bir dilde konuşması onu sessizliğe bürür. Halasının yanına geldiğinde onun kıyafetlerini bile değiştirirler. Yavaş yavaş buradaki dili anlamaya başlasa da inatla ana dilinden başka dil konuşmamaktadır.

Bir gün halası sokaktan bir satıcıyı çağırır. Bu adam ayakkabıları tamir ederken küçük Hasan dalgınlıkla onunla Türkçe konuşur. Adamın da Türk olması sebebiyle onunla Türkçe konuşmaya başlarlar. Çok uzun bir zamandır ana dilinde konuşamamanın verdiği özlemle bu adamla hiç durmadan yorulmadan konuşur. Adamın işi bitip de gitmesi gerektiği zaman ikisi birden gözyaşlarına boğulurlar. Hasan bir daha Türkçe konuşabileceği birisini bulamayacağına ağlamaktadır.

Metinde vatana duyulan özlem ve kişinin ana diline olan bağlılığının ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır.

Refik Halit KARAY tarafından yazılan bu metin 8. sınıf Türkçe ders kitabının 13-17. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 56-60. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğretmenin tahtaya “Dil, ulusun ortak düşünce, duygu ve iletişim dizgesidir.” sözünü yazması istenir. Öğrencilerden bu sözü okumaları ve üzerinde bir süre düşünceleri istenir. Onların konuşma yeteneklerini ve yaratıcılıklarını geliştirmek amacıyla yaratıcı konuşma yöntem ve tekniğinin uygulanması istenir. Bu yöntem ve tekniği uygulamak amacıyla bir öğrencinin verilen sözle ilgili duygu ve düşüncelerini ifade etmesi sağlanır. Diğer öğrencilerin de konuyla ilgili söylenenlerden hareketle konuşarak konuya farklı bakış açıları getirmelerine imkân verilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **yaratıcı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğretmenle, öğrencilerinin konuşmalarını değerlendirmek amacıyla öğretmen kılavuz kitabının 268. sayfasındaki “Konuşma Becerisini Değerlendirme Formu”ndan yararlanabilecekleri söylenmiştir.

Tablo 140: Eski Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (-)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	-	Güdümlü Konuşma (1) Yaratıcı Konuşma (1)

4.4.1.4. Çocuklarım Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Çocuklarım

Metnin Yazarı: Rıfat ILGAZ

Ana Tema: Sevgi

Alt Tema: Öğrenci Sevgisi

Süre: 8 Ders Saati

Şair, öğretmenlik yıllarındaki öğrencilerini anlatan bir şiir kaleme almıştır. Öğrencileri o dönemin yoksulluğunda hayat mücadelesi veren çocuklardır. Kimi gazete, limon satarak kimi de çaycılık yaparak hayatta kalmaya çalışan çocuklardır. Şair, bu öğrencileriyle acı tatlı günler geçirdiklerini söylemektedir.

Rıfat ILGAZ tarafından yazılmış olan bu şiir 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 65. sayfasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilerden “okul, öğrenci, öğretmen” konulu şiirler bulmaları istenir. Öğrenciler kişisel arşiv oluşturmaya teşvik edilir. Buldukları bu şiirlerden beğendiklerini şiir arşivlerine alabilecekleri söylenir. Ayrıca beğendikleri bir şiiri sınıfta arkadaşlarına okumaları amacıyla ezberlemeleri istenir.

Sınıfta gönüllü öğrencilerin “Hazırlık” bölümünde ezberlemeleri istenilen şiirleri okumaları için şiir dinletisi ortamı oluşturulur. Dinleyen öğrencilerin, şiiri ezbere okuyan öğrenciyi sesini ve beden dilini etkili kullanma yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 32. sayfadaki 8. etkinlik yaptırılır. Bu etkinlik sonucunda sesini ve beden dilini kullanma yönünden en başarılı öğrenci belirlenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerin öğrendikleri kelime, kavram, atasözü ve deyimleri anlatımlarında kullanmalarını sağlayarak söz varlıklarını ve ifade güçlerini zenginleştirmek amacıyla kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma yöntem ve tekniğinin uygulanması istenmiştir.

Bu yöntem ve tekniği uygulamak üzere tahtaya “sevgi” kavramı yazılır. Öğrencilerden bu temada okunan metinleri de dikkate alarak bu kavramın kendilerine çağrıştırdığı diğer kavram, deyim ve atasözlerini düşünmeleri istenir. Belirlenen kavram, deyim ve atasözlerini “sevgi” kavramının etrafına yazarak bir kelime ve kavram havuzu oluşturulur. Daha sonra bu havuzdan seçtikleri kelime ve kavramları kullanarak öğrencilerden birer konuşma yapmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerin, kendi konuşmalarını sesini ve beden dilini kullanma yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 32. sayfadaki 9. etkinliği yapmaları istenir. Öğretmenin öğrencilerden sesini ve beden dilini kullanma yönünden kendilerini başarılı bulup bulmadıklarını ifade ettirmesi istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Konuşma becerisinin gelişmesi kadar dinleme becerisinin gelişmesi de önemlidir. Öğrencilerden, etkili bir dinleme yapılabilmesi için uyulması gereken kuralları hatırlamaları istenir. Bunun için onlara şu sorular yöneltilir:

1) Bir kişi konuşurken farklı şeylerle ilgilenmek veya başkalarıyla konuşmak doğru bir davranış mıdır? Neden?

2) Konuşan bir kişiyi dinlemeyip başka şeylerle ilgilendiğimizde diğer dinleyiciler bu durumdan nasıl etkilenir?

3) Sizce etkili bir dinlemeyi olumsuz yönde etkileyen faktörler nelerdir?

Dinleme ve konuşma bir iletişim etkinliğidir. Konuşma etkinliğinde temel amaç öğrencilerin düşündüklerini, gördüklerini etkili bir biçimde anlatabilmeleridir. Dinleme sürecinde öğrencilere karşılarındaki konuşmacının sözünü kesmeden sabırla

dinlemeleri, dinleme sırasında çevrelerindeki insanları rahatsız edecek hareketlerden kaçınmaları gerektiği söylenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere dinlediklerine ilişkin sorular hazırlatmak ve dinlediklerine ilişkin soruları cevaplatmak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 30. sayfadaki 3. etkinlik yaptırılır.

Öğrencilerden, dinledikleri metinde anlatılanları düşünmeleri, hazırladıkları soruları ve cevapları bir kez daha okumaları istenir. Öğretmen de onlara verilen soruları yöneltir. Daha sonra öğrencilerden okudukları metni içerik yönünden değerlendirmeleri istenir. Birkaç öğrencinin yaptığı değerlendirmeyi ifade etmesine fırsat tanınır.

- 1) Metinde anlatılan nedir?
- 2) Şair metinde kimlerden söz ediyor?
- 3) Şair söz ettiği kişilerle nerelerde karşılaşılıyor?
- 4) Şair sınıfta nelerin yapıldığından söz ediyor?

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilere şiir bir kez daha dinletilir. Onlardan dinleme sırasında kendilerini en çok etkileyen bölümü belirlemeleri istenir. Bu bölümle ilgili duygu ve düşüncelerini bir nedene bağlayarak ifade etmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 31. sayfadaki 6. etkinlik yaptırılır.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

e) Öğrencilerin dinlediklerini kendi hayatı ve günlük hayatla karşılaştırmalarını sağlamak amacıyla tahtaya şu dizeler yazılır:

...

Sınıfın en devamsızını / sinema dönüşü tanıdım / koltuğunda satılmamış gazeteler...

...

Götürmek istedi küfesinde / elimdeki ıspanak demetini / en dalgını sınıfın!

...

Kiminiz limon satar Balıkpazarı'nda / kiminiz Tahtakale'de çaycılık eder;

Öğrencilere sınıflarında veya çevrelerinde bu dizelerdeki çocukları anımsatan çocuklar olup olmadığı sorulur. Onlardan dizelerde söz edilen çocukların hayatlarıyla kendi hayatlarını karşılaştırmaları istenir. Böylece farklı ve zor koşullarda eğitim-öğretimi sürdüren çocuklar da olduğunu fark etmeleri sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

f) Öğrencilere, şairin öz yaşam öyküsünü anlattığı “Sarı Yazma” eserinden neler öğrendikleri sorulur. Daha sonra bununla ilgili olarak öğrenci çalışma kitabı 31. sayfadaki 7. etkinliği yapmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 141: Çocuklarım Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (5)	Diğer Konuşma Türleri (5)	Dinleme Türleri (2)
-	Soru – Cevap (5)	Güdümlü Konuşma (2) Ezberleyerek Konuşma (1) Kelime ve Kavram Havuzundan	Katılımsız Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

		Seçerek Konuşma (1) Eleştirel Konuşma (1)	

4.4.1.5. Sevgi Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 142: Sevgi Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (6)	Diğer Konuşma Türleri (11)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (6)	Güdümlü Konuşma (4) Serbest Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (2) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (2) Yaratıcı Konuşma (1) Eleştirel Konuşma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (1) Katılımsız Dinleme/İzleme (1)

“Sevgi” temasında toplamda 18 adet konuşma türü ve 2 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 11 tanesi diğer konuşma türlerinden, 6 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 1 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir. Bu temada diğer konuşma türlerinin hazırlıksız konuşma türlerine ve hazırlıklı

konuşma türlerine göre daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca diğer konuşma türleri hazırlıklı konuşma türleri ve hazırlıksız konuşma türlerine göre daha fazla çeşitlendirilmiştir.

Tema genelinde 6 adet kullanımı görülen soru – cevap türü temada kullanılan konuşma türleri arasında birinci sıradadır. Bunlara ek olarak 4 kez güdümlü konuşma, ikişer kez ezberleyerek konuşma ve kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, birer kez de sunum, serbest konuşma, yaratıcı konuşma ve eleştirel konuşma türleri kullanılmıştır.

Sevgi temasında dinleme türlerinden de birer kez seçici dinleme/izleme ve katılımsız dinleme/izleme türleri uygulanmıştır.

4.4.2. İkinci Tema: Atatürk

4.4.2.1. Onuncu Yıl Nutku Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Söylev

Metnin Adı: Onuncu Yıl Nutku

Metnin Yazarı: Mustafa Kemal ATATÜRK

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün Eserleri

Süre: 8 Ders Saati

Söylev türündeki bu metin Mustafa Kemal Atatürk'ün cumhuriyetin onuncu yılı sebebiyetiyle yaptığı konuşmayı içermektedir.

Atatürk konuşmasında Türk milletinin az zamanda büyük işler başardığından; ancak bunun yeterli olmadığından bahsetmektedir. Medenî memleketlerin seviyesine çıkabilmek için Türk milleti daha çok çalışmalı demektedir. Bunu derken Türk milletinin bunları başarabilecek kapasitede olduğuna yürekten inanmakta olduğunu söylemektedir.

Bu metin bizlere Atatürk'ün taşıdığı insan sevgisini ve milletine olan bağlılığını ve inancını göstermesi bakımından önemlidir.

Mustafa Kemal ATATÜRK'e ait olan bu söylev 8. sınıf Türkçe ders kitabının 24-25. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 80-81. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) “Hazırlık” bölümünde öğrencilerden, kendilerini okul müdürü varsayarak okulun gündemiyle ilgili bir konu belirlemeleri ve konuşma metni hazırlamaları istenir. Bu konuyla ilgili bir araştırma yapmaları gerektiği belirtilir. Öğrenciler “Onuncu Yıl Nutku”nda olduğu gibi sesleniş ifadesi kullanmaya, coşkulu ve ikna edici bir anlatım yolu izlemeye yönlendirilir.

Öğrencilerin belirlenen konudaki duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade güçlerini geliştirmek amacıyla serbest konuşma yöntem ve tekniğinden yararlanılır. “Hazırlık” bölümünde öğrencilerden hazırlamaları istenen konuşmaları yapmak üzere sınıfta bir ortam oluşturulması ve onların cesaretlendirilmesi istenir.

Öğrencilere, yapacakları konuşmanın “söylev” niteliği taşıyacağı belirtilir. Onları, türe uygun olarak konuşmaya uygun ifadelerle başlamaya, konuşma sırasında uygun hitap ifadeleri kullanmaya, bulunduğu ortama uygun bir konuşma tutumu geliştirmeye, standart Türkçeyle konuşmaya, Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurmaya yönlendirilir.

Burada konuşma türlerinden **serbest konuşma, söylev, sunum ve ikna etme** türleri kullanılmıştır.

Öğrenciler, konuşmalarını belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle sona erdirmeleri konusunda uyarılır.

Burada konuşma türlerinden **teşekkür etme** türü kullanılmıştır.

Konuşma yapan öğrencilerin kendi konuşmalarını, sunum tekniği yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 42. sayfadaki 7.

etkinliği yapmaları istenir. Daha sonra kendilerinde eksik gördükleri noktaları ifade etmeleri istenir. Eksiklerini gidermeleri konusunda yönlendirilirler.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğretmenin de öğrencilerin konuşmalarını değerlendirmek amacıyla öğretmen kılavuz kitabı 262. sayfadaki “Sözlü Sunum Becerisi Kontrol Listesi Örneği”nden yararlanabileceği söylenmiştir.

Tablo 143: Onuncu Yıl Nutku Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (1) Söylev (1)	Teşekkür Etme (1) Soru – Cevap (1)	Serbest Konuşma (1) İkna Etme (1)

4.4.2.2. Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda Metnin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda

Metnin Yazarı: Cahit KÜLEBİ

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri

Süre: 7 Ders Saati

Şiirde Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk anlatılmıştır.

Şair, yurdumuzu kurtaran Mustafa Kemal’e borçlu olduğumuzu dile getirmektedir. Onun, bu yurdu düşmandan yiğitliğiyle ve inancıyla kurtardığını anlatmaktadır. Sadece memleketi kurtarmakla kalmamış yaptığı devrimlerle yurdumuzu yüceltmiş ve ülkemize cumhuriyeti getirmiştir. Tüm bunları çalışkanlığıyla, bilgiye verdiği önemle gerçekleştirmiştir.

Şiir bizlere Atatürk'ün yaptığı büyük işlerden yola çıkarak kişilik özelliklerini vermektedir. Atatürk'ün yaptığı işlerde akılcılığa ve bilime verdiği önem vurgulanmaktadır.

Cahit KÜLEBİ tarafından yazılmış olan bu şiir 8. sınıf Türkçe ders kitabının 26. sayfasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 85. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden Atatürk konulu şiirler bulmaları ve en beğendikleri şiiri yazıp ezberlemeleri istenir.

Öğrencilere “Hazırlık” bölümünde ezberlemeleri istenen “Atatürk” konulu şiirleri okutmak için sınıfta uygun bir ortam oluşturulur. Şiirler okunduktan sonra beğendikleri şiirleri sınıf panosunda sergileyebilecekleri söylenir. Böylece sınıfta bir “Atatürk Şiirleri Panosu” oluşturulur.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Aşağıdaki sorular öğrencilere sorularak ön bilgileri harekete geçirilmeye çalışılır:

1) Atatürk'ün birleştirici ve bütünleştirici yönüne onun hangi sözlerini örnek gösterebiliriz?

2) Kurtuluş Savaşı'nda halkın hep birlikte hareket etmesinde Atatürk'ün hangi kişilik özelliği etkili olmuştur?

3) Mustafa Kemal'in inandığı, uyguladığı ilkeler nelerdir?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Atatürk'ün akılcılık ve bilime verdiği önemi gösteren aşağıdaki sözler tahtaya yazılır:

“Dünyada her şey için maddiyat için, maneviyat için, muvaffakiyet için, en hakiki mürşit ilimdir, fendir; ilim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir,

cehalettir, dalalettir. Yalnız, ilim ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının tekâmülünü idrak etmek ve terakkiyatını zamanında takip eylemek şarttır.”

“Milletimizin siyasi, içtimai hayatında, milletimizin fikrî terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır.”

“İlim tercüme ile olmaz inceleme ile olur. İlim ve özellikle sosyal bilimler dalındaki işlerde emir vermem. Bu alanda isterim ki bilim adamları aydınlatsınlar.”

“Benim manevi mirasım ilim ve akıldır.”

“Her işin esas hedefine kısa ve kestirme yoldan varmak arzu edilmekle beraber, yolun kabul edilebilir; mantıki ve özellikle ilmî olması şarttır.”

Daha sonra öğrencilerin Atatürk’ün akılcılık ve bilime verdiği önem konusundaki bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini anlatmalarını sağlamak amacıyla güdümlü konuşma yöntem ve tekniği uygulanır. Bu amaçla öğrencilerden tahtada yazan sözler üzerine bir süre düşünmeleri istenir. Bu konuyla ilgili beyin fırtınası yaptırılır. Birkaç öğrenci seçilerek Atatürk’ün akılcılık ve bilime verdiği önemi anlatan iki dakikalık birer konuşma yapmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerin kendi konuşmalarını sesini ve beden dilini etkili kullanma yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 47. sayfadaki 6. etkinlik yaptırılır. Daha sonra sınıf genelinde başarısız olunan ölçütü belirleyip bu konudaki eksikleri gidermek amacıyla öğrenciler yönlendirilir.

Tablo 144: Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Ezberleyerek Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (1)

4.4.2.3. Atatürk ve Millî Eğitim Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Makale

Metnin Adı: Atatürk ve Millî Eğitim

Metnin Yazarı: Afet İNAN

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'ün Millî Eğitim Konusundaki Görüşleri

Süre: 7 Ders Saati

Metinde Atatürk'ün millî eğitim konusundaki görüşlerine yer verilmiştir.

Metinde Atatürk'ün, eğitim konusuna çok önem verdiği anlatılmaktadır. Kendisi iyi bir eğitim aldığı için eğitimin değerini bilmektedir. Atatürk, okumayı çok sever. Özellikle tarih, coğrafya, hukuk, sanat, iktisat gibi konularda yazılmış kitapları okur. Ama eğitim konusunun onun için ayrı bir önemi vardır. Hatta cumhur reisi olmasa maarif vekili olmayı isteyecek kadar eğitim konusuna eğilmiş olduğunu söylemektedir.

Atatürk, ilerlemenin ancak iyi bir eğitimle olabileceğinin bilincindedir. Bilmektedir ki iyi yetişmiş, iyi bir eğitim almış milletler geleceğe yön verecektir.

Afet İNAN'ın kaleminden çıkan bu metin 8. sınıf Türkçe ders kitabının 27-28. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 91-92. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) “Size göre ülkemizdeki en önemli eğitim sorunu nedir?” sorusuyla öğrenciler metne hazırlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Atatürk'ün “En önemli ve verimli görevlerimiz millî eğitim işleridir. Millî eğitim işlerinde mutlaka başarılı olmak gerekir. Bir ulusun gerçek kurtuluşu ancak bu

biçimde olur.” sözü tahtaya yazılır. “Atatürk’ün bu sözünde üzerinde durulan düşünce nedir?” diye sorularak öğrenciler konuya hazırlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere “Hazırlık” bölümünde “öğretim birliği” ve “karma eğitim” konularında araştırma yaptırılmıştır. Bu araştırmalarda elde ettikleri bilgileri aşağıda verilen paragraflarla desteklenir:

“(…) Osmanlı Devleti’nde iki tür eğitim vardır: dinî eğitim, pozitif eğitim. Eğitimi, amaçları farklı öğretim kurumları veriyordu. Buralarda birbirinden çok farklı kuşaklar yetiştiriliyordu. Atatürk bunları biliyordu; o nedenle öğretimde ikiliğe son verdi. Öğretim birliğini sağladı. Akıllı ve bilimi temel alan okullar açıldı.

Eskiden kızların ve erkeklerin okulları ayrıydı. Gördükleri öğretim de farklıydı. Bunun sakıncalarını gören Atatürk bu ayrımı kaldırdı. Karma eğitime geçildi. Kız ve erkek öğrenciler aynı okulda, aynı sınıfta okumaya başladılar.

Eğitim; plânlı, sürekli, lâik ve bilimsel olmalı. Öğretimde birlik bulunmalıdır. Kızlar ve erkekler karma eğitim görmelidir. Bunlar eğitimi çağdaş yapan niteliklerdir (…).”

Bu metinden hareketle “Çağdaş eğitim nasıl olmalıdır?” sorusu öğrencilere sorulur. Bu konuda sınıfta tartışma yapılacağı belirtilir. Öğrencilerin düşündüklerini söyleyebilecekleri serbest bir ortam oluşturulur.

Öğrencilerin bir konu üzerinde olumlu ve olumsuz fikirler yürüterek benimsedikleri fikirleri savunma becerisini geliştirmek amacıyla tartışma yöntem ve tekniğinden yararlanılır.

Bu yöntem ve tekniği uygularken;

Konuyu tartışmak üzere beşer kişilik iki grup oluşturulur. Öğrencilere birbirlerinin sözünü kesmemeleri, konu dışına çıkmamaları, verdikleri örneğin konuyu destekleyecek nitelikte olmasına özen göstermeleri gerektiği söylenerek tartışmanın bir amaç değil, gerçeği bulmak için bir araç olduğu; bu nedenle karşılıklı saygı ve hoşgörü içerisinde tartışmaları gerektiği onlara hatırlatılır.

Tartışmayı yönetmek üzere sınıfça bir başkan belirlenir. Başkana; tartışılan konunun nitelik ve sınırlarını dinleyicilere iyice açıklaması, tartışma sürecinde konu dışına çıkılmadan, tartışanların düşüncelerini rahatlıkla söyleyebilecekleri bir ortam oluşturması, belirlenen yönteme uygun olarak ortaya çıkan fikirleri oylamaya sunması ve rapor hazırlatması, yeri geldiğinde soru sorarak, zaman zaman konuşulanları özetleyerek tartışmaya katılması, konu sınırlarının dışına çıkanları uyarması söylenir. Özellikle kendi duygu ve düşüncelerini belirtmekten kaçınması, tarafsız olması gerektiği vurgulanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, soru – cevap, tartışma ve ikna etme** türleri kullanılmıştır.

Tablo 145: Atatürk ve Millî Eğitim Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (3)
-	Soru – Cevap (3)	Güdümlü Konuşma (1) Tartışma (1) İkna Etme (1)

4.4.2.4. Büyük Nutuk'ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Anı

Metnin Adı: Büyük Nutuk'ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi

Metnin Yazarı: Afet İNAN

Ana Tema: Atatürk

Alt Tema: Atatürk'le İlgili Anılar

Süre: 8 Ders Saati

Afet İnan'ın anlatımı olan bu metin Atatürk'ün eseri olan Nutuk'a eklenen Gençliğe Hitabe'yi anlatmaktadır.

Atatürk tarihî olayları anlattığı yazılarını öncelikle Dolmabahçe Sarayı'nda arkadaşlarını toplayarak okur. Büyük Nutuk'tan onlara parçalar okumakta ve üzerlerinde tartışmalı konuşmalar yapmaktadırlar. Bir gün Atatürk, yine arkadaşlarını toplar ve bu kez büyük bir heyecanla onlara Nutuk'un sonuna koyacağı satırları okur. Bu satırlar ise Türkiye Cumhuriyeti'ni emanet ettiği Türk gençliğine yazılmış olan Gençliğe Hitabe'dir. Atatürk'ün Gençliğe Hitabe'si ile biten Nutuk, Atatürk tarafından Cumhuriyet Halk Partisinin İkinci Büyük Kongresi'nde altı gün boyunca okunur. Bu eser tüm yurt genelinde coşkuyla karşılanır, özellikle Gençliğe Hitabe büyük heyecan uyandırır.

Atatürk, kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni Türk gençliğine emanet etmiştir. Bu da onun gençliğe verdiği önemi ve değeri göstermektedir.

Afet İNAN'a ait olan bu metin 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 97-99. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Türleri

a) “Hazırlık” bölümünde ezberlemeleri istenilen “Gençliğe Hitabe”yi ve “Gençliğin Ata'ya Cevabı” isteyen öğrencilere okutulur. Diğer öğrencilere dikkatle dinlemeleri söylenir. Bununla ilgili olarak öğrenci çalışma kitabı 55. sayfadaki 3. etkinlik yaptırılır.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) “Hazırlık” bölümünde öğrencilerden getirmeleri istenen Atatürk'ün Türk gençliğine olan inancını ve güvenini anlatan sözlerinin sınıfta okunması sağlanır. Daha sonra onlara, Atatürk'ün Türk gençlerinden beklentisi ve gençlerin bu beklentiye karşı gösterdikleri tutum hakkında beyin fırtınası yaptırılır. Konunun farklı bakış açılarıyla ele alınmasını sağlayacak yönlendirmeler yapılır. Son olarak birkaç öğrenci seçilerek bu konuyla ilgili duygu ve düşüncelerini iki dakikalık bir konuşmayla ifade etmeleri sağlanır.

Öğrencilerin konuşmalarını belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle sona erdirmeleri sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, sunum ve teşekkür etme** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere kendi konuşmalarını dil ve anlatım yönünden değerlendirmek amacıyla öğrenci çalışma kitabı 56. sayfadaki 5. etkinlik yaptırılır.

c) Öğrencilere metni dinletmeden önce onlara “not alarak dinleme” yöntem ve tekniğine uygun olarak dinleyecekleri söylenir. Bu yöntemle öğrencilerin dinlediklerini daha kolay anlaması ve hatırlaması amaçlanır. Amaca uygun olarak öğrencilerden Atatürk’le ilgili anıyı dinlerken önemli kelime ve kavramları, dikkat çekici ifadeleri, güzel sözleri ve ana fikri not etmeleri istenir.

Öğrencilere metne ilişkin olarak aşağıdaki sorular sorulur. Öğrenciler bu soruları cevaplarırken aldıkları notlardan faydalanmaya yönlendirilir.

- 1) Bu anı neyle ilgili ve kime aittir?
- 2) Anıda anlatılan olay nerede ve ne zaman geçmektedir?
- 3) Anıda Atatürk’ün hangi özelliklerine değinilmektedir?
- 4) Atatürk, metni oluştururken hangi duygular içindedir?
- 5) Atatürk Nutuk’un sonuna koyacağı satırları yüksek sesle okurken yazar neler hissediyor? Neden?
- 6) Atatürk “Gençliğe Hitabe”de Türk gençliğine hangi görevleri vermiştir?

Burada dinleme türlerinden **not alarak dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 146: Büyük Nutuk'ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1) Teşekkür Etme (1)	Güdümlü Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

4.4.2.5. Atatürk Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 147: Atatürk Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (4)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (8)	Diğer Konuşma Türleri (9)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (3) Söylev (1)	Soru – Cevap (6) Teşekkür Etme (2)	Güdümlü Konuşma (3) Tartışma (1) Serbest Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (2) İkna Etme (2)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

“Atatürk” temasında toplamda 21 adet konuşma türü ve 1 adet dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 9 tanesi diğer konuşma türlerinden, 8 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 4 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmuştur. Bu temada da diğer konuşma türlerinin hazırlıksız konuşma türlerine ve hazırlıklı konuşma türlerine göre daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Ancak hazırlıksız

konuşma türlerinin neredeyse diğer konuşma türleriyle sayıca yakın oldukları da görülmektedir.

Temada 6 kez soru – cevap türü, üçer kez sunum ve güdümlü konuşma türü, ikişer kez teşekkür etme, ezberleyerek konuşma ve ikna etme türü, birer kez de söylev, tartışma ve serbest konuşma türleri kullanılmıştır.

Temada dinleme türlerinden bir kez de not alarak dinleme/izleme türünün kullanıldığı görülmektedir.

4.4.3. Üçüncü Tema: Toplum Hayatı

4.4.3.1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Destan

Metnin Adı: Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu

Metnin Yazarı: Anonim

Ana Tema: Toplum Hayatı

Alt Tema: Medeniyet

Süre: 8 Ders Saati

Metinde Boğaç Han'ın başından geçenler anlatılmıştır.

Bir gün Bayındır Han ziyafet verir. Bu ziyafette çocuğu olmadığı için Dirse Han'ı kara otağa oturtur. Bunun üzerine Dirse Han üzülür ve olanları eşine anlatır. Eşi çocukları olması için neler yapması gerektiğini söyler. Kabul olan dualar sonucunda bir oğulları olur. Bu çocuk büyüyüp Bayındır Han'ın boğasını yener ve Dede Korkut da ona Boğaç adını verir. Boğaç Han'ı kıskanan kırk alçak ona iftiralar atıp babasını kışkırtır ve onu öldürmeye teşebbüs etmesine neden olur. Yaralanan Boğaç Han'ı annesi bulur. Boğaç Han'ın ölmediğini öğrenen kırk alçak Dirse Han'ı tutsak alır. Onu düşmana vermek isterler. Ancak Boğaç Han, onlarla savaşarak babasını kurtarır. Bunun üzerine Bayındır Han da Boğaç Han'a beylik verir.

ANONİM olan bu eser 8. sınıf Türkçe ders kitabının 33-40. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 111-116. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerin dikkati metindeki aile kavramı ile ilgili unsurlara çekilir. Bu destandaki aile yapısını; baba, çocuk, anne rollerini; güç, organize olma, çocuk sevgisi, birlikte hareket etme, otorite, annelik duygu ve sezgisi, sevgi, saygı, bağlılık gibi açılardan irdelemeleri istenir. Sınıfta öğrencilerin bu konudaki duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilecekleri bir konuşma ortamı oluşturarak bu konularda konuşturulur. Konuşmalarında bir önceki arkadaşlarının söylediklerini dikkate alarak konuya farklı bakış açıları getirmeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **yaratıcı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerin kendi konuşmalarını içerik yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 67. sayfadaki 8. etkinliği yapmaları istenir. Daha sonra birkaç öğrencinin konuşmasını içerik yönünden beğenip beğenmediğini nedenleriyle ifade etmesine fırsat verilir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 148: Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (1) Yaratıcı Konuşma (1)

4.4.3.2. Misafirliklerimiz Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Söyleşi

Metnin Adı: Misafirliklerimiz

Metnin Yazarı: Şevket RADO

Ana Tema: Toplum Hayatı

Alt Tema: Misafir Kültürü

Süre: 7 Ders Saati

Sohbet havasında yazılmış olan bu metinde yazar misafirliklerle ilgili düşüncelerini yazmıştır.

Yazar, sevdiğimiz insanların misafirliğinin bizleri mutlu ettiğini; ancak hoşlanmadığımız kişilerin misafirliğinde de olgunlukla onları karşılamamız gerektiğinden bahsetmiştir. Görüşlerini destekleyici kısa hikâyelere yer vermiştir.

Yazar, geçmiş dönemdeki misafirliklerle günümüzdeki misafirlikleri karşılaştırmıştır. Geçmişte ulaşım zorlukları nedeniyle uzun süreli misafirliklerin, yatılı misafirliklerin olduğunu; ancak günümüz şartlarında misafirliklerin de daha kısa süreli olduğunu söylemiştir.

Metinde geçmişten günümüze misafirlik anlayışı değerlendirilmiş ve misafir kültürünün gerekliliği vurgulanmıştır. Çünkü insanoğlu sosyal bir varlıktır ve yaşamını devam ettirirken başka kişilerin dostluğuna da ihtiyaç duymaktadır.

Şevket RADO tarafından yazılmış olan bu yazı 8. sınıf Türkçe ders kitabının 41-44. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 119-122. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere “Evinize misafir geliyor mu, siz ailenizle misafirliğe gidiyor musunuz, bu ziyaretlerdeki gözlemlerinizi nelerdir?” gibi sorular sorularak öğrenciler metne zihinsel olarak hazırlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere, “Misafirlik samimi olmalıdır. Onun için insan kimlerle ahablık etmek istiyorsa onların misafirliğine gitmeli, ahablık etmek istemediklerinin de misafirliklerini kabul etmemeli ki samimiyet dışı misafirlik oyununun can sıkıcı tepkilerine uğramasın.” sözüne katılıp katılmadıkları sorulur. Onlardan, kent yaşamının ve modernleşmenin misafir ağırlama kültürüne komşuluk ilişkilerine etkileri üzerine düşünceleri istenir. Daha sonra kendi hayatlarındaki ilişkilerini de dikkate alarak sınıftaki tartışma ortamında duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri sağlanır.

Tartışma sırasında öğrencilere yeri geldikçe sorular sorarak yönlendirilirler. Onlara beyin fırtınası yaptırarak konuya farklı bakış açılarıyla yaklaşmaları sağlanır. Düşündüklerini doğru ve yerinde örneklerle desteklemeleri, ortaya konan sorunlara farklı çözüm önerileri getirmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap, güdümlü konuşma ve tartışma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 149: Misafirliklerimiz Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1) Tartışma (1)

4.4.3.3. Burçak Tarlası Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir (Türkü)

Metnin Adı: Burçak Tarlası

Metnin Yazarı: Anonim

Ana Tema: Toplum Hayatı

Alt Tema: Birey ve Toplum

Süre: 7 Ders Saati

Bu şiirde yeni evlenmiş bir gelinin hikâyesi anlatılmıştır.

Daha yeni evlenmiş olan bu gelin burçak yolmaktan şikâyet etmektedir. Burçak tarlasına gelin olduğu için pişmandır. Burçakları ekene yakınmaktadır. Daha bir günlük gelin olmasına rağmen zorlu işlere koşulduğu için sitem etmektedir.

ANONİM olan bu eser 8. sınıf Türkçe ders kitabının 45. sayfasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 125. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden “Burçak Tarlası” türküsünü ezberlemeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerin türküler hakkındaki bilgi, duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde anlatma becerilerini geliştirmek amacıyla güdümlü konuşma yöntem ve tekniği uygulanır. Bu amaçla türkülerin toplum hayatındaki rolünü ifade eden aşağıdaki bilgiler öğrencilere okunur:

“Türküler İslamiyet öncesi Türk edebiyatının sözlü döneminden itibaren süregelen bir yapıya sahip olması dolayısıyla yüzyılların birikimini kuşaktan kuşağa aktaran çok önemli araçlardır. Türküler işledikleri konular itibarıyla da toplumun duygu ve düşünce hazinesidir. Toplum yaşamının her anından bireysel konulara kadar her şeyi barındırır. Türkülerde kimi zaman bir annenin feryadı kimi zaman bir âşğın hüznü ya da sevinci kimi zaman bir bülbülün ötüşü kimi zaman da Çanakkale’ye, Yemen’e giden askerlerin ayak sesleri çınlar...

Kültür hazinemizin en önemli ve edebi unsurlarından biri olan türkülerimiz geçmişini aydınlatarak millete ait geleneği geleceğe aktarır. Türküler bizi biz yapan, bizi başkalarından ayıran en kıymetli değerlerimizdendir. Türkülerin her bir kelimesinde özümüz saklıdır. İnsan hassasiyetinin derinliklerinden çıkarak bir kimliğe bürünen türküler zamanla milletin kimliği olur. Bu sebeple bir milleti tanımak, o millet hakkında bilgi sahibi olmak istiyorsak öncelikle, o milletin kültür değerlerine bakmamız gerekir. Bütün kültür değerlerini, özellikle bu kültür

unsurlarından biri olan türkülerini unutan bir millet özünü, geçmişini unutmuş, kimliğini yitirmiş, yabancılaşmaya, başkalaşmaya mahkûm olmuş demektir. Türküler, tarih denen uzun ince bir çizgide Türk insanın doğuşundan ölümüne kadar yaşamış olduğu sosyal, siyasal, kültürel vb. olayları içinde barındıran önemli, somut olmayan kültürel miras ürünleridir.”

Metni okuduktan sonra sınıfta konuyla ilgili beyin fırtınası yaptırılır. Birkaç öğrenci seçilerek iki dakika içerisinde duygu ve düşüncelerini sözlü olarak ifade etmeleri sağlanır.

Konuşmalarını iki dakikalık sürede yapacakları hatırlatılır. Bu süreye uymaları ve konuşmalarını teşekkür cümleleriyle bitirmeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, sunum ve teşekkür etme** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere konuşmalarını içerik yönünden değerlendirmeleri amacıyla öğrenci çalışma kitabı 74. sayfadaki 6. etkinlik yaptırılır. Daha sonra öğrencilerin kendilerini yetersiz gördükleri ölçütler belirlenir. Yapacakları konuşmalarda hatalarını yinelememeleri konusunda yönlendirilirler.

Tablo 150: Burçak Tarlası Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (1)	Teşekkür Etme (1)	Güdümlü Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)

4.4.3.4. Konuğa İkram Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: Konuğa İkram

Metnin Yazarı: Mehmet ÖNDER

Ana Tema: Toplum Hayatı

Alt Tema: Konukseverlik

Süre: 8 Ders Saati

Metinde Anadolu’da konuk ağırlamanın ne şekilde olduğundan bahsedilmiştir.

Gelen misafirle önce sohbet edilir. Daha sonra ona çorba, yemek, pilav, tatlı gibi yiyecekler ikram edilir. Türk mutfakı yemek açısından çok zengin bir mutfaktır. Yazar, kimi ozanların şiirlerinde bu yemekleri dile getirdiğinden bahsetmektedir ve bu konuyu destekleyici şiir örneklerine de yer vermiştir.

Anadolu’da misafirlere yapılan yemek ikramlarının ardından sohbet aşamasına gelindiği anlatılmıştır. Bu sohbetlerde özellikle köy odalarında çeşitli halk hikâyeleri anlatıldığından bahsedilmiştir. Bunların dışında çeşitli eğlencelerin de düzenlendiğinden bahsedilmiştir.

Yazar, eskiden var olan misafir ağırlamadaki usullerin günümüzde varlığını yitirdiğinden yakınmaktadır. Misafirin kültürümüzde önemli bir yeri olduğu ve misafirperverlik gösterilmesinin önemi vurgulanmak istenmiştir.

Mehmet ÖNDER’e ait olan bu deneme yazısı 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 130-131. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) “Hazırlık” bölümünde öğrencilerden hazırlamaları istenilen “Misafir on kısımetle gelir; birini yer, dokuzunu bırakır.” konulu konuşmayı yapmak üzere sınıfta bir ortam oluşturulur. Bunun için katılımlı konuşma yöntem ve tekniği uygulanır. Birkaç gönüllü öğrenci konuşmacı olarak seçilir. Diğer öğrenciler de dinleyici olarak belirlenir. Dinleyici olan öğrencilerin konuşma yapan arkadaşlarının konuşmalarını yer yer kesintiye uğratarak duygu, düşünce ve sorularını iletmeleri sağlanır. Anlamadıklarını, merak ettiklerini sorabilecekleri belirtilir. Böylece konuyu farklı bakış açılarıyla zenginleştirebilecekleri söylenir. Öğretmen de konunun ilgi çekici yönlerini öğrencilerin fark etmelerini sağlar ve onları yönlendirir. Ayrıca konuşma yapan öğrenciler konuşma sırasında kendilerine sorulan sorulara açık, yeterli ve

doğru cevaplar vermeleri konusunda uyarılır. Katılımlı konuşmanın hem dinleyenlere hem de konuşanlara farklı bakış açıları getirebileceği hissettirilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, katılımlı konuşma, soru – cevap** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Katılımlı konuşma etkinliği sona erdiğinde gerek konuşmacıların gerek katılımcıların konu hakkındaki bilgi, açıklama, örnek ve bakış açılarından hareketle her öğrencinin bir özet hazırlaması istenir. Bununla ilgili olarak öğrenci çalışma kitabı 79. sayfadaki 7. etkinlik yaptırılır.

b) Öğrencilere “Konuğa İkram” başlıklı bir metin dinleyecekleri söylenir. Onlara, dinledikleri metin hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırmak, konu hakkında düşündürmek; konunun olumlu ve olumsuz yanlarını tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmelerini sağlamak amacıyla “eleştirel dinleme” yöntem ve tekniğini uygulanır.

Bu amaçla öğrenci çalışma kitabı 77. sayfadaki 1. etkinlik yaptırılır. Öğrencilerden dinleme esnasında başkalarını rahatsız etmeden dinlemeleri istenir.

Metni dinlerken önemli gördükleri cümleleri, anahtar kelimeleri, kavramları belirleyip not almaları söylenir. Daha sonra öğrenci çalışma kitabı 77. sayfadaki 2. etkinlik yaptırılır.

Öğrencilere dinledikleri metni anlamalarını ve kavramalarını sağlamak amacıyla aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) Anadolu’da konuk ağırlamak nasıl başlar?
- 2) Ev sahibi konuğu sırasıyla hangi ikramlarla ağırlar?
- 3) Metinde, Türklerin mutfağının zenginliğini destekleyen ifadeler nelerdir?
- 4) Metne göre Anadolu ozanları neden yemekler üzerine destanlar düzmüştür?
- 5) Konuk ağırlamada yemek faslından sonra neler yapılır?

6) Yazar bazı geleneklerimizin yaygınlığını yitirdiğini düşünüyor. Siz bu konuda yazara katılıyor musunuz? Katılıyorsanız geleneklerimizin yeniden canlandırılması için neler yapılabilir?

Burada dinleme türlerinden **eleştirel dinleme/izleme**; konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 151: Konuşa İkrâm Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1)	Eleştirel Dinleme/İzleme (1)

4.4.3.5. Toplum Hayatı Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 152: Toplum Hayatı Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (6)	Diğer Konuşma Türleri (8)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (2)	Soru – Cevap (5) Teşekkür Etme (1)	Güdümlü Konuşma (4) Yaratıcı Konuşma (1) Tartışma (1) Ezberleyerek Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1)	Eleştirel Dinleme/İzleme (1)

“Toplum Hayatı” temasında toplamda 16 tane konuşma türü ve 1 tane de dinleme türü kullanılmıştır.

Bu temadaki konuşma türlerinden 8 tanesi diğer konuşma türlerinden, 6 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 2 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmuştur. Temada diğer konuşma türlerinin çeşitlilik açısından zengin olduğu görülmektedir.

Temada 5 defa soru – cevap türü, 4 defa güdümlü konuşma türü, 2 defa sunum türü kullanılırken birer defa da teşekkür etme, yaratıcı konuşma, tartışma, ezberleyerek konuşma ve katılımlı konuşma türleri kullanılmıştır.

Temada yer verilen dinleme türü ise bir defa kullanılan eleştirel dinleme/izleme türüdür.

4.4.4. Dördüncü Tema: Millî Kültür

4.4.4.1. Neşet Ertaş Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Biyografi

Metnin Adı: Neşet Ertaş

Metnin Yazarı: Komisyon

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Halk Müziği Sanatçısı

Süre: 7 Ders Saati

Biyografi türünde yazılmış olan bu metinde Türk müzik tarihinin önemli isimlerinden biri olan Neşet Ertaş’ın hayatı anlatılmıştır.

Metne göre abdallardan oluşan bir köyde dünyaya gelen Neşet Ertaş’ın babası da ünlü abdallardan biridir. Yetiştği ortam Neşet Ertaş’ın müzik birikiminin oluşmasını sağlamıştır. Yöresel olarak devam eden müzik anlayışını Neşet Ertaş yöre dışına çıkararak evrensel hâle getirmiştir.

Yaşadığı coğrafyadan beslenen şiirlerinde kendi hayat hikâyesini de anlattığı olmuştur. Verdiği eserler kendisini ülke genelinde tanıtmıştır. Bu yönüyle diğer abdallardan ayrılarak daha geniş kitlelere hitap etmiştir. Almanya’da yaşadığı yıllar onun şiirlerinde memleket hasreti temasını işlemesine sebep olmuştur. Bir süre kendisini unutturup kendi kabuğuna çekilmek istese de yeniden müziğiyle gündeme gelmiştir. Yaptığı müzikle adından günümüzde de söz ettiren Neşet Ertaş 25 Eylül 2012 tarihinde İzmir’de vefat etmiştir.

Metin halk müziği sanatçılarımızdan Neşet Ertaş’ın hayatını işleyerek öğrencilere önemli halk değerlerimizden birini tanıtmıştır.

KOMİSYON tarafından bu kitap için yazılmış olan bu metin 8. sınıf Türkçe ders kitabının 52-56. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 145-149. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden “Hazırlık” bölümünde istenilen Türk kültüründe değer kabul edilen bir sanatçıyla ilgili yapacakları konuşmayı sunmaları için sınıfta bir ortam oluşturulur. Bunun için ikna etme yöntem ve tekniği uygulanır. Öğrencilere bu yöntem ve tekniğin amacının ileri sürülen düşünceleri dinleyicilere kabul ettirmek olduğu belirtilir. Öğrencilere konuşmalarının inandırıcılığını arttırmak ve dinleyenleri ikna etmek amacıyla çeşitli deliller ortaya koymaları gerektiği söylenir. Böyle bir konuşmanın başarılı olabilmesi için sanatçının hangi eseriyle ve hangi yönüyle Türk müziğine katkıda bulunduğu açıklanması; diğerlerinden farklı, özgün ve üstün özelliklerine vurgu yapılması gerektiği belirtilir. Ayrıca konuşmalarında öznel yargılardan çok nesnel yargılar kullanmalarının; konuşmayı kendilerinden emin bir üslupla, seslerini ve beden dillerini etkili kullanarak yapmalarının dinleyiciler üzerinde etkili olacağı belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **ikna etme, sunum, bilgilendirici konuşma** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Kendi konuşmalarını sesini ve beden dilini kullanma yönünden değerlendirmeleri amacıyla öğrencilere öğrenci çalışma kitabı 88. sayfadaki 7.

etkinlik yaptırılır. Daha sonra kendilerini yetersiz gördükleri ölçütlere yönelik çalışma yapmaları konusunda öğrenciler yönlendirilir.

Tablo 153: Neşet Ertaş Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (-)	Diğer Konuşma Türleri (3)
Sunum (1)	-	İkna Etme (1) Güdümlü Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1)

4.4.4.2. Hoca Bakkal Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Tiyatro/Meddah

Metnin Adı: Hoca Bakkal

Metnin Yazarı: Sinan BAYRAKTAR

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Eski Mahalle Kültürü

Süre: 8 Ders Saati

Metin, günümüz alışveriş merkezleri ile eski mahalle kültürünü karşılaştıran bir metindir.

Yazarın ağızından anlatılan bu metinde yazar, büyük marketlerden ziyade mahallelerdeki küçük alışveriş mekânlarını tercih ettiğini dile getirmektedir. Buraların daha sıcak mekânlar olduğunu ve insanî ilişkilerin daha candan olduğunu söylemektedir. Mesela Çorlu'daki Hoca Bakkal'ın dükkânı da böyle bir yerdir. Hoca Bakkal herkes tarafından sevilen, tüm insanların yardımına koşan biridir. Verdiği akıllarla, öğütlerle, tatlı sohbetiyle mahallelinin kalplerinde taht kurmuştur. Yazarın anlattığına göre kendisiyle onun arasında çok güzel bir iletişim vardır. Bir gün gelip de Hoca Bakkal öldüğünde yazar çok üzüldüğünü dile getirmektedir. Sadece yazar

üzülmez, herkesçe sevilen bu adamın ölmesi tüm mahalleli tarafından üzüntüyle karşılanır.

Metinde günümüzde giderek yok olmakta olan mahalleli ilişkileri anlatılmıştır. İçinde bulunduğumuz bu zamanda hem komşuluk ilişkileri hem de mahalleli ile olan ilişkiler zayıflamıştır. Metne göre geçmiş dönemlerde insanlar arası ilişkilerin iyi olması sebebiyle herkes iletişim ve yardımlaşma hâlinindedir. Günümüzde de bu düzeni tekrar sağlayabilmek için gayret gösterilmelidir.

Sinan BAYRAKTAR tarafından yazılan bu metin 8. sınıf Türkçe ders kitabının 57-64. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 153-159. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere tiyatro oyunu izleyip izlemedikleri, bir oyunda rol alıp almadıkları, ne tür oyunları sevdikleri sorularak öğrenciler konuya zihinsel olarak hazırlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Aşağıdaki metin öğrencilere okunur (Anlamını bilmedikleri kelimeler açıklanır.):

“Bazı kelimeleri zikrederken insanın içini ince bir sızı yoklar. Yan yana dizilen birkaç harften meydana gelen bu kelimeler yaşanmışlıklardan mütevellit hasreti, kederi, buruk bir sevinci ifade ederler. Geçmiş zamanın söz dağarcığımıza kazandırdığı ‘eski’ kelimesi de işte bunlardan biridir. Mütebessim hatıraları ihtiva etse de ‘eski’ ve ‘eskiden’ ile başlayan bütün cümleler yitirdiklerimizi yüreğimize çarpan kesif bir acıya işaret eder.

Modern yaşamın değirmeninde öğüttüğü mahalle hayatı ve kültürünü de ne yazık ki ‘eskiden’ kelimesinin öncülük ettiği cümleler tarif eder.

Eskiden İstanbul’da muhabbeti dışarı sızdıran ahşap evleri, sevgiliye el sallayan neşeli cumbaları, anahtar delikleri paslanmış tahta kapıları, billur sular akıtan cömert sebilleri, bir ok işareti gibi semayı gösteren haşmetli minareleri ile

sabah-ı şerifleri tatlı bir telaşla karşılayan mahalleler vardı. Asude çınar ağaçlarının gölgelediği bu mahallelerde nikâh, ölüm gibi çeşitli sosyal hâlleri tanzim eden imamların yanı sıra veresiye tutmaktan erinmeyen emektar bakkallar, henüz ekmekleri bozulmayan hünerli fırınlar, kedisini ihmal etmeyen müşfik kasaplar, makasına altın bir bilezik gibi ehemmiyet veren mâcit berberler, tenhalardan perva etmeyen cesur bekçiler ve en nihayetinde ‘yârin yanağından gayrı’ emeği – ekmeği, neşeyi – kederi; hülâsa koca bir hayatı paylaşan sadık komşular bulunurdu. Kendi söküğünü dikemeyen terzileri de unutmamak lazım. Terzisinden imamına kadar söz konusu mahalle sakinlerinin hayatları iç içeydi. Birbirinin sosyal ihtiyaçlarını alçakgönüllülükle karşılayan bu insanların komşuluk münasebetleri akrabalık bağlarının bir adım önündeydi.

Mahalle hayatı ve kültürünün menbâsını oluşturan paylaşma, yardımlaşma, dayanışma gibi hasletlerden meydana gelen insani ilişkilere hayati bir zaruret atfedilirdi.”

Ferah KURT

Öğrencilerin belli bir konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla ve tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirerek yorum yapma, fikir ve çözüm üretme becerilerini geliştirmek amacıyla eleştirel konuşma yöntem ve tekniği uygulanır. Öğrencilerden “zamanla meydana gelen değişimlerin toplumların yaşam kültürü üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri” hakkında bir eleştirel konuşma metni hazırlamaları istenir.

Bu konuşmayı hazırlarken “Hoca Bakkal” metnini, dinledikleri metni ve kendi yaşamlarını dikkate almaları; konuyla ilgili olarak büyüklerine danışmaları, ulaştıkları sonucu kendi duygu ve düşüncelerini katarak yorumlamaları, beğeni ve tepkilerini tarafsız verilere dayanarak ortaya koymaları istenir. Konuşmalarını bir ana fikir etrafında plânlamaları, ana fikri yardımcı fikirlerle desteklemeleri söylenir. Daha sonra öğrencilerin hazırladıkları konuşmaları sınıfta yapmak üzere bir ortam oluşturulur.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma**, **güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerin kendi konuşmalarını içerik yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 94. sayfadaki 6. etkinlik yaptırılır.

Tablo 154: Hoca Bakkal Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (1)	Eleştirel Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (1)

4.4.4.3. Türküler Dolusu Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Türküler Dolusu

Metnin Yazarı: Bedri Rahmi EYÜBOĞLU

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Türkü Kültürü

Süre: 7 Ders Saati

Bu metinde şair, memleketin türlü güzelliklerini, zenginliklerini anlatan türkülerden bahsetmiştir. Türkülerimiz memleketimizi anlatan, onun güzelliklerini insana en içli şekilde yansıtan değerlerdir. Memleket sevgisiyle dolu olan herkesin yüreklerine işlerler. Geçmişten geleceğe köprü olan türküler kültürümüzde önemli bir yer tutmaktadır.

Bedri Rahmi EYÜBOĞLU tarafından yazılan bu şiir 8. sınıf Türkçe ders kitabının 65-69. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 161-165. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) “Hazırlık” bölümünde öğrencilerden yapmaları istenilen çalışmayı sunmaları amacıyla sınıfta uygun ortam oluşturulur. Her bir gruba canlandırma

etkinliği yapmak üzere yeterli süre tanınır. Öğrenciler canlandırma esnasında sözleriyle, jest ve mimiklerinin uyumuna dikkat etmeleri, canlandırmalarda seslerini varlık ve kahramanları çağrıştıracak şekilde kullanmaları konusunda uyarılır.

Burada konuşma türlerinden **canlandırma** türü kullanılmıştır.

Gruplara, canlandırmayla ilgili performanslarını sunum tekniği yönünden değerlendirmek amacıyla şu sorular sorulur:

1) Rol dağılımını başarıyla yaptınız mı?

2) Ezber yönünden başarılı mıydınız?

3) Seçtiğiniz kostümler canlandırığınız hikâyeye uygun muydu?

4) Sözlerinizle jest ve mimikleriniz uyumlu muydu?

5) Sesinizi canlandırığınız varlık ve kahramanları çağrıştıracak şekilde kullandınız mı?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Sınıfa getirilen gazetedeki haberler sınıfça taranarak;

1) Bu haberlerde Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurulup kurulmadığı belirlenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

2) Yabancı dillerden alınmış kelimeler belirlenir. Öğrencilere “Gazete, TV gibi kitle iletişim araçlarında Türkçe karşılığı olduğu hâlde yabancı kelime kullanılmasının dilde kirlilik yaratıp yaratmadığı ve bu durumun ne gibi sorunlara yol açacağı” sorularak sınıfta bir tartışma ortamı oluşturulur. İsteyen her öğrenciye fikrini belirtmesi için söz hakkı verilir. Onlardan bu konuya çözüm önerileri getirmeleri istenir. Tartışma sonunda öğrencilerin yabancı dillerden alınan kelimeler yerine Türkçelerinin kullanılması ve haber cümlelerinin Türkçenin kurallarına uygun olması gerektiği fikirlerine ulaşmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma**, **soru – cevap**, **eleştirel konuşma** ve **tartışma** türleri kullanılmıştır.

Tablo 155: Türküler Dolusu Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (4)
-	Soru – Cevap (3)	Canlandırma (1) Güdümlü Konuşma (1) Eleştirel Konuşma (1) Tartışma (1)

4.4.4.4. Sedef Bacı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Masal

Metnin Adı: Sedef Bacı

Metnin Yazarı: Anonim

Ana Tema: Millî Kültür

Alt Tema: Masal Geleneği

Süre: 8 Ders Saati

Bu masalda Sedef Kız isimli bir kızın ve kardeşlerinin üvey anneleri yüzünden başlarından geçenler anlatılmıştır.

Bir padişahın üç oğlu bir de kızı vardır. Bu çocuklarının annesi ölmüştür. Bunu fırsat bilen vezir de kara kızını padişaha verir. Bu üvey anne ise padişahın kızına iftiralara atarak padişahı bile kızından soğutur.

Bir gün üvey anne bir büyü yapar ve padişahın üç oğlunu kuşa çevirir. Sedef Kız da kardeşlerini bulmak için yollara düşer. Onları bulur ve onlarla yaşamaya başlar. Bir gece rüyasında, kardeşlerine ayrıkotundan gömlek örerse onları eski hâllerine döndürebileceğini ama bunun tek şartının konuşmaması olduğunu görür. O

gömleri örerken bir padişah oğlu onu görür, âşık olur ve sarayına götürür. Saray halkı kızın hiç konuşmamasından ve sürekli gömlek örmesinden şüphelenip onun büyücü olduğunu düşünürler ve kızı öldürmeye karar verirler. Cellat kızın başında beklerken kız gömleri bitirir ve yanına gelen üç kuşun üzerine atar. Böylece kardeşleri eski hâllerine döner ve mutlu bir yaşam sürerler.

Türk masal geleneğinin bir örneği olan bu metin içerdiği masal başı, masal sonu tekerlemeleri, kuruluşu ve içeriği itibarıyla masalların nasıl oluştuğunu gözler önüne sermektedir.

ANONİM bir eser olan bu metin 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 168-170. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere evlerindeki ve çevrelerindeki büyüklerle görüşerek onlara bildikleri masalları anlattırmaları ve bu masallardan en beğendikleri masalı yazıya geçirerek ezberlemeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanıltmacalar ezberlemeleri istenir.

Öğrencilerin ezberledikleri tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanıltmacaları söylemeleri için sınıfta bir ortam oluşturulur. Etkinlik sonunda en başarılı öğrenci sınıfça belirlenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

c) “Masallar rüyaya benzer ve insanlardaki istekleri sembolleştirir. Çünkü hayatta mümkün olmayan ve çok istenen her şey masallarda gerçekleşiyor. Adalet, eşitlik, mutluluk, istenilen şekilde masal dünyasında bulunur. Mesela hor görülen bir Keloğlan, kurnazlığı sayesinde şehzadeleri küçük düşürür. Fakir, öksüz bir kızacağız bir talih cilvesiyle sultan oluverir. Yoksul birinin başına devlet kuşu konar. Masal dünyasında, gam, kasvet, çirkinlik, adilik yoktur. İyiler daima ödüllendirilir, kötülerse en adaletli şekilde cezalandırılır.

Masalın eğitici değeri vardır. Keloğlan Masalları dışında, masala çirkin ve ayıp sayılacak hiçbir söz katılmaz. Masalın çocukların hayal dünyasına geniş ufuklar açtığı gerçektir. Masalın yerini tutmaya çalışan sinema, televizyon gibi şeylerin çocuk hayal dünyasını darlaştırdığı ve kalıplaştırdığı son yıllarda eğitimcilerin üzerinde durdukları ve karşı çıktıkları bir durumdur.

Halkımız arasında Binbir Gece Masalları, Keloğlan Masalları sık rastlanan masallarımızdandır. Hele Keloğlan'ın içinden çıkamadığı iş yoktur. Toplumumuzda eskiden “Masalcı Nine”ler vardı. Bunlar, tatlı üsluplarıyla, uzun kış gecelerinde, ramazan gecelerinde, evlerde, konaklarda, çıtır çıtır yanan sobaların başında, çocuklara masallarımızı anlatırlardı.”

Öncelikle masalla ilgili yukarıda verilen metin öğrencilere okunur. Onlara dinledikleri metinden faydalanarak “Kültür hayatımızda masalın yeri, geçmişteki masal geleneğinin çağımızda sürüp sürmediği, masal geleneğinin yerini nelerin aldığı, bunların çocuk dünyasında masalın yerini tutup tutmadığı” konularında konuşacakları söylenir. Konuşmalarında kendilerinden önce konuşan arkadaşlarının söylediklerinden hareket etmeleri, konuya farklı bakış açıları getirmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **yaratıcı konuşma, güdümlü konuşma ve eleştirel konuşma** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilerin kendi konuşmalarını içerik yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 104. sayfadaki 10. etkinlik yaptırılır. Kendilerini yetersiz buldukları noktaları belirlemeleri ve eksiklerini gidermeleri konusunda öğrenciler yönlendirilirler.

d) Öğrencilere dinleyecekleri metnin bir olay yazısı olduğu söylenir. Onlardan bir olay yazısındaki unsurları (kahraman, yer, zaman vb.) dikkate alarak metni dinlemeleri istenir. Öğrencilere metin okunur veya dinletilir.

Metin dinletilirken uygun görülen yerlerde kesilerek sorular sorulur. Onlardan dinlediklerine yönelik tahminlerde bulunmaları ve tahminlerini bir kâğıda yazmaları istenir.

Öğrenciler metni dinlerken “...Kuş kardeşlerinin hayalden, düşten haberleri yok ya, hele onlar devasını arayadursun, bir gün bir padişahın oğlu, o taraflarda salınıp seyran ederken yamaçtan yamaca Sedef Kız’ı görmüş...” bölümüne gelindiğinde durulur. Öğrencilere “Siz olsaydınız metnin devamını nasıl kurgulardınız?” denilerek öğrenci çalışma kitabı 102. sayfadaki 1. etkinlik yaptırılır.

Aşağıdaki sorular sorularak öğrencilerin metni kavramaları sağlanır:

- 1) Anne ve babaları Sedef Kız ve kardeşlerine nasıl davranırmış?
- 2) Kara Vezir’in kızı nasıl bir insanmış? Sedef Kız’a ve kardeşlerine neler yapmış?
- 3) Kardeşleri kuş olup uçan Sedef Kız ne yapmış? Üç kuş ne zaman bacılarıyla bir araya gelmiş, ona neler önermiş?
- 4) Kuş olan kardeşleri Sedef Kız’ı adaya nasıl götürmüşler?
- 5) Sedef Kız’ın alnının karası nasıl silinmiş?
- 6) Sedef Kız niçin ayırık otu toplayıp gömlekler örmeye başlamış?
- 7) Padişahın oğlu Sedef Kız’ı niçin sarayına götürmüş?
- 8) Sedef Kız konuşmadığı için sarayda başına neler gelmiş?
- 9) Masal nasıl bir sonla bitmiş?

Burada dinleme türlerinden **katılımsız dinleme/izleme**; konuşma türlerinden üç kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

e) Öğrencilere daha önce okudukları “Eskici” metni hatırlatılır. Bu metinle “Sedef Bacı” metnini öğrenci çalışma kitabı, 6. etkinlikte verdikleri cevaplardan (olay, yer, zaman) hareketle karşılaştırmaları istenir. Öğrenciler, “Sedef Bacı” metninde “Eskici” metninden farklı olarak yer ve zaman unsurlarının belli olmadığı sonucuna ulaştırılır.

Öğrencilere “Eskici” ve “Sedef Bacı” metnindeki olayların gerçek yaşamda yaşanıp yaşanamayacağı sorulur. “Eskici” metnindeki olayın gerçek

yaşamda yaşanabileceği; “Sedef Bacı” metnindeki olayın ise olağan dışı olduğu ve gerçek yaşamda yaşanamayacağı fikrine ulaşmaları sağlanır.

Bu amaçla öğrenci çalışma kitabı 104. sayfadaki 7. etkinlik yaptırılır.

Öğrencilere “Masal türünü diğer olay yazılarından ayıran başka hangi özellikler vardır?” sorusu sorulur. Bu soruyu, okudukları ve dinledikleri tüm masalları dikkate alarak cevaplamaları istenir. Daha sonra bununla ilgili olarak öğrenci çalışma kitabı 104. sayfadaki 8. etkinli yaptırılır.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma** ve iki kez **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

f) Sınıfta bir öğrenci diğer arkadaşlarıyla röportaj yapmak üzere görevlendirilir. Aşağıdaki sorular röportaj yapacak öğrenciye verilir. İsterse kendisinin de sorular ekleyebileceği söylenir. Daha sonra bu öğrenciden arkadaşlarına sorular sorması istenir. Böylece öğrencilerin dinlediklerini dil ve anlatım yönünden değerlendirmeleri sağlanır.

Röportaj Soruları

1) Metindeki cümle yapıları uzun ve karmaşık mı? Kısa ve anlaşılır mı?

2) Metnin dili akıcı mı?

3) Metinde deyim, atasözü ve kalıplaşmış ifadeler sıkça yer verilmiş mi?

4) Sizin dikkatinizi bu kelime gruplarından hangileri çekti?

5) Metinde ses tekrarları yapılmış mı? Ses tekrarı bu metinde neyi sağlamıştır?

6) Metnin diline hangi zaman hâkimdir?

Burada konuşma türlerinden **röportaj** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

g) Masal dilinin söyleyiş ve deyim zenginliğini fark ettirebilmek amacıyla sınıf üç gruba ayrılır. Metnin bir kez daha okunacağı söylenir. Metin okunurken birinci grubun metinden halk kültürüne örnek olabilecek unsurlar (bacı kardeşlik,

üvey anne vb.); ikinci grubun metinde geçen deyimleri; üçüncü grubun ise kalıplaşmış kelime gruplarını belirlemesi istenir. Okuma bittikten sonra grupların belirledikleri unsurları bir araya getirmelerine fırsat verilir. Öğretmen de gözden kaçmış olanları ekler. Daha sonra belirlenen her bir unsur üzerine sınıfça konuşulur. Deyimlerin anlamları üzerinde durulur.

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

Tablo 156: Sedef Bacı Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (6)	Diğer Konuşma Türleri (6)	Dinleme Türleri (2)
Röportaj (1)	Soru – Cevap (6)	Ezberleyerek Konuşma (2) Yaratıcı Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (1) Eleştirel Konuşma (2)	Katılımsız Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

4.4.4.5. Millî Kültür Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 157: Millî Kültür Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (3)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (10)	Diğer Konuşma Türleri (15)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (2) Röportaj (1)	Soru – Cevap (10)	Eleştirel Konuşma (4) Güdümlü Konuşma (4) Bilgilendirici	Seçici Dinleme/İzleme (1) Katılımsız Dinleme/İzleme

		Konuşma (1) Tartışma (1) Canlandırma (1) Yaratıcı Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (2) İkna Etme (1)	(1)

“Millî Kültür” temasında toplamda 28 tane konuşma türü ve 2 tane de dinleme türü kullanılmıştır.

Temadaki konuşma türlerinden 15 tanesi diğer konuşma türlerinden, 10 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 3 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmuştur. Yine bu temada da diğer konuşma türlerinin çeşitlilik açısından zengin olduğu görülmektedir.

Temada soru – cevap türü tam 10 kez kullanılmıştır. Buna ilaveten dörder kez eleştirel konuşma ve güdümlü konuşma türlerinin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca ikişer kez sunum ve ezberleyerek konuşma türleri ile birer kez de röportaj, bilgilendirici konuşma, tartışma, canlandırma, yaratıcı konuşma ve ikna etme türleri de kullanılmıştır.

Tema kapsamında dinleme türlerine 2 defa yer verildiği görülmektedir. Bunlar tema genelinde birer defa kullanılmış olan seçici dinleme/izleme ve katılımsız dinleme/izleme türleridir.

4.4.5. Beşinci Tema: Duygular

4.4.5.1. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Roman

Metnin Adı: Dokuzuncu Hariciye Koğuşu

Metnin Yazarı: Peyami SAFA

Ana Tema: Duygular

Alt Tema: Karamsarlık ve Kaygı

Süre: 8 Ders Saati

Metinde 14-15 yaşlarındaki dizinden rahatsız olan kahramanın çektiği zorluklar anlatılmaktadır.

Kitaptaki kahraman, Paşa akrabasının kızı Nüzhet’e âşıktır. Ancak Nüzhet’i Doktor Ragıp istemektedir. Bu da yetmezmiş gibi bacağından rahatsız olan kahraman, bacağının kesileceğini öğrenir. Ancak çok uzun bir tedavi süreci ve birkaç ameliyata katlanırsa bir umut olduğu söylenir. Kitabın kahramanı bunu kabul eder. Tedavi için Dokuzuncu Hariciye’ye yatırılır. O, burada tedavi görürken Nüzhet’in Doktor Ragıp’la evlendiğini öğrenir. Çektiği sıkıntılar, yalnızlık yetmezmiş gibi bir de bu acı hayatına eklenir.

Bu metinde karamsarlık ve yalnızlık içerisinde acılar çeken bir kahraman işlenmiştir.

Peyami SAFA’ya ait olan bu metin 8. sınıf Türkçe ders kitabının 76-81. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 185-190. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere “Şimdiye kadar bir hastane odasında bulundunuz mu? Bulunduysanız gözlemlerinizi nelerdir?”, “Hastalandınız mı ya da hasta biriyle aynı ortamda bulundunuz mu? Neler hissettiniz?” soruları sorularak öğrenciler zihinsel olarak okuyacakları metne hazırlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden sınıfta, ailelerinde, çevrelerinde iletişim kurmakta zorlandıkları, duygu çatışması yaşadıkları bir kişiyi belirlemeleri istenir. Bu kişiyle ilgili sorunlarını, duygularını, düşüncelerini tahlil etmeleri, kendilerini

karşısındakinin yerine koyarak olumlu duygularını geliştirmelerini sağlamak amacıyla aşağıdaki bilgiler verilir:

“Empati kuracak kişi, kendisini karşısındakinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır. Yani her insan dünyaya, kendine özgü bir bakış tarzıyla bakar. Eğer bir insanı anlamak istiyorsak dünyaya onun bakış açısıyla bakmalı, olayları onun gibi algılamaya ve yaşamaya çalışmalıyız.

Empati kurmuş sayılmamız için, karşımızdaki kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamamız gerekir. Karşımızdakinin yalnızca duygularını ya da yalnızca düşüncelerini anlamış olmak yeterli değildir.

Empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayışın, karşısındaki kişiye iletilmesi davranıştır. Karşımızdaki kişinin duygularını tam olarak anlasak bile eğer anladığımızı ona ifade etmezsek empati kurma sürecini tamamlamış sayılmayız.”

Öğrenciler verilen bilgilerden hareketle kendini başkasının yerine koyma yöntem ve tekniğini anladıktan sonra onlardan sorun yaşadıkları kişiyle empati kurmaları ve bu konuyla ilgili kısa bir konuşma yapmaları istenir.

Burada konuşma türlerinden **kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma (empati kurma)** türü kullanılmıştır.

Öğrencilerin kendi konuşmalarını içerik yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 115. sayfadaki 8. etkinlik yaptırılır.

c) Öğrencilere bir sorunla karşılaştıklarında ne yaptıkları; umutsuzluğa kapılıp geri adım mı attıkları, şiddete mi başvurdıkları yoksa konuşarak mı çözüm aradıkları sorulur. Bu konuda tüm öğrencilere duygu, düşünce ve deneyimlerini sözlü olarak ifade etmeleri için fırsat verilir. Sorunlarına konuşarak çözüm arama yoluna başvurmaları için öğrenciler teşvik edilir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

Bu konuyla ilgili öğrenci çalışma kitabı 115. sayfadaki 9. etkinlik yaptırılır.

Tablo 158: Dokuzuncu Hariciye Koşuşu Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	Soru – Cevap (2)	Empati Kurma (1) Güdümlü Konuşma (1)

4.4.5.2. Sevgilerde Metnin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Sevgilerde

Metnin Yazarı: Behçet NECATİGİL

Ana Tema: Duygular

Alt Tema: Çekingenlik

Süre: 7 Ders Saati

Bu şiirde şair, bazı insanların çekingenlik yüzünden sevgilerini bile yaşayamadığını söylemektedir. İnsanlar sevgilerini yaşayamazken yılların da su gibi akıp gittiğinden bahsetmektedir.

Yazara göre insanoğlu her günü son günmüş gibi düşünerek günlerini yaşamalıdır. Hiçbir şeyden çekinmeden içinden geldiği gibi hayatını yaşamalıdır.

Behçet NECATİGİL tarafından yazılan bu şiir 8. sınıf Türkçe ders kitabının 82. sayfasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 193. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilerden “sevgi” konusunu çeşitli yönleriyle ele alan (doğa, hayvan, insan vb.) şiirler derlemeleri istenir. Beğendikleri şiirleri sınıfta okumak üzere ezberlemeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilerden “Sevgilerde” şiirini ezberlemeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilerin bir konu üzerinde olumlu veya olumsuz fikirler yürüterek benimsedikleri fikirleri savunma becerisini geliştirmek amacıyla tartışma yöntem ve tekniği uygulanır. Bu amaçla tahtaya şu söz ve dizeler yazılır:

“Sevmek, devam eden en güzel huyum.” (**Cahit Sıtkı TARANCI**)

“Gelin tanış olalım,

İşi kolay kılalım

Sevelim, Sevilelim

Dünya kimseye kalmaz” (**Yunus EMRE**)

“Her şey, bir insanı sevmekle başlar.” (**Sait Faik ABASIYANIK**)

Öğrencilerin okudukları metinde verilen sözlerden ve kendi yaşamlarından hareketle “sevgi” konusundaki duygu ve düşüncelerini tartışma ortamında her yönüyle ele almaları sağlanır. Öğrencilerin yapacakları tartışma aşağıda verilen ya da benzer sorularla yönlendirilebilir:

1) Sevgi nedir?

2) Sevmek ve sevilmeğin insanın doğasında var mıdır, sonradan mı öğrenilir?

3) Olumlu duygular beslemenin insanın ruh ve beden sağlığına etkileri neler olabilir?

4) Sevgimizi ne ölçüde, nasıl ifade etmeliyiz?

5) Sevginin zarar verdiği durumlar var mıdır? Bunlar neler olabilir?

6) Sevgi karşılık beklenecek bir durum mudur?

7) Sevgisizliğin olumsuz etkileri nelerdir?

8) Çocuk dünyasında sevginin yeri nedir?

Öğrencilerin nitelikli bir tartışma yapabilmeleri için öğrenciler; birbirlerini saygıyla dinlemeleri, söyleyeceklerini kısa ve öz cümlelerle ifade etmeleri; savundukları fikri belge, örnek vb. unsurlarla desteklemeleri, konuyu geniş bir açıdan ele almaları, arkadaşlarına katılmadıkları noktada bunu nedeniyle belirtmeleri, arkadaşlarının söylediklerinden hareketle farklı bakış açıları geliştirmeleri konularında uyarılır. Onlardan, öğrendikleri deyim, atasözü ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımlarını zenginleştirmeleri istenir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, tartışma, soru – cevap, ikna etme ve kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma** türleri kullanılmıştır.

Tartışma bittikten sonra öğrencilere ulaştıkları sonucu yazmaları için öğrenci çalışma kitabı 120. sayfadaki 6. etkinlik yaptırılır.

Tablo 159: Sevgilerde Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (6)
-	Soru – Cevap (1)	Güdümlü Konuşma (1) Tartışma (1) İkna Etme (1) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (2)

4.4.5.3. Dülger Balığının Ölümü Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Eleştiri

Metnin Adı: Dülger Balığının Ölümü

Metnin Yazarı: Mehmet KAPLAN

Ana Tema: Duygular

Alt Tema: Ölüm Korkusu – Yaşama Sevinci

Süre: 7 Ders Saati

Bu metinde yazar tarafından Sait Faik Abasıyanık’a ait Dülger Balığının Ölümü adlı hikâyenin tahlili yapılmıştır.

Yazarın anlattığına göre Sait Faik hikâyelerinde insan dışındaki varlıklara da yer verir. Özellikle balıklar ve kuşlar ilgi alanına girmektedir. Sait Faik’in anlattığı dülger balığı çirkinliğiyle dikkat çekmektedir. İlk zamanlarda onun bir canavar olduğuna ancak Hz. İsa’nın onun kulağına bir şeyler fısıldadıktan sonra munis bir karaktere büründüğüne inanılır. Yazar, dülger balığına bakarken onu kendisiyle özdeşleştirir. Çevresi tarafından anlaşılmayan, hakir görülen insanları onda görür. Sait Faik, tedavi için gittiği Fransa’da öleceğini öğrendikten sonra bu hikâyeyi yazar. Hikâyesinde dülger balığının ölümünü kendi ölümü olarak görür. Bu ölüm sırasında ise dülger balığının içine her zamankinden fazla bir yaşama sevincinin dolduğunu ifade eder.

İşte bu hikâyede Sait Faik kendi ölümünü ve bu ölüme tezat oluşturacak yaşama sevincini anlatmak istemiştir. Ona göre, insanoğlunu ölüm korkusu sardığında yaşamın değerini daha iyi anlar.

Mehmet KAPLAN’a ait olan bu eleştiri yazısı 8. sınıf Türkçe ders kitabının 83-87. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 199-205. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) “Dülger Balığının Ölümü” metninden alınan aşağıdaki bölüm okunur:

“Dülger balığının ölüm hâli uzun sürüyor. Sanki balık şu hava dediğimiz gaz suya alışmaya çalışmaktadır. Hani biraz dışını sıkarsa alışması mümkündür gibime geldi.

Bu iki saat süren ölüm hâlini, dört saatte, dört saati sekiz saate, sekiz saati yirmi dörde çıkardık mıydı; dülger balığını aramızda bir işle uğraşırken görüvereceğiz sanıyorum.

Onu atmosferimize, suyumuza alıştırdığımız gün, bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama aslında güzel huylu, pek sakin, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı, bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek onu üzme için elimizden geleni yapacağız. Şaşırarak, önce katlanacak. Onu şair, küskün, anlaşılmayan biri yapacağız. Bir gün hassaslığını, ertesi gün sevgisini, üçüncü gün korkaklığını, sükûnunu kötüleyecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini, birer birer söküp atacak. Acı acı sırtarak İsa'nın tuttuğu belinin ortasındaki parmak izi yerlerini, mahmuzları, kerpeteni, egesi, testeresi ve baltasıyla kazıyacak. İlk çağlardaki canavar hâlini bulacak...”

Öğrencilerden metnin bu bölümü üzerine düşünceleri; burada ifade edilen duygu ve düşünceleri değerlendirmeleri istenir. Daha sonra sınıftaki tüm öğrencilerin bu konudaki görüşlerini ifade etmelerine fırsat tanınır. Konuyu farklı bakış açılarıyla değerlendirmelerini sağlamak amacıyla beyin fırtınası yaptırılır. Birkaç öğrenci seçilerek üzerinde konuşulan konuyla ilgili duygu ve düşüncelerini iki dakikalık süre içinde ifade etmeleri istenir.

Öğrenciler, konuşmalarını belirlenen sürede ve teşekkür cümleleriyle sona erdirmeleri konusunda uyarılır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, sunum ve teşekkür etme** türleri kullanılmıştır.

Öğrencilere kendi konuşmalarını sesini ve beden dilini kullanma yönünden değerlendirmeleri için öğrenci çalışma kitabı 126. sayfadaki 9. etkinlik yaptırılır.

Tablo 160: Dülger Balığının Ölümü Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (1)	Diğer Konuşma Türleri (1)
Sunum (1)	Teşekkür Etme (1)	Güdümlü Konuşma (1)

4.4.5.4. Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi

Metnin Yazarı: Ziya Osman SABA

Ana Tema: Duygular

Alt Tema: Mutluluk ve Mutsuzluk

Süre: 8 Ders Saati

Metinde mutsuz ve yalnız bir adamın hikâyesi anlatılmıştır.

Metnin kahramanı hikâyenin başında etrafındaki mutlu insanları tasvir eder. Kendisinin ne kadar yalnız olduğunu daha net bir şekilde görebilmektedir. Onu seven ve yolunu gözleyen bir eşi bile olmadığından bahseder. Sonra sokaktaki fotoğrafçılar gözüne takılır. Her birinin camekânında mesut insanların fotoğrafları bulunmaktadır. Hikâyenin kahramanı bu insanların fotoğraflarını yorumlar. Fotoğraftaki herkesin gülümsediğini fark eder. Kendisi de ileride bir sevgilisi olursa diye düşünerek bir fotoğraf çekirtmeyi ister. Bir fotoğrafçıya girer ama zoraki gülümsediği için fotoğrafçı onun fotoğrafını çekemeyeceğini söyler.

Yazar metinde mutsuzluk temasını işlemiştir. Ancak insan mutsuz olmak yerine mutlu olabileceği şeyleri düşünmeli, geçmişe saplanıp kalmak yerine gelecek umut dolu ve güzel günlere odaklanmalıdır.

Ziya Osman SABA'ya ait olan bu hikâye 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 208-210. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere aşağıdaki anekdot okunur:

“İstanbul... 1947 yılında Sait Faik, Orhan Veli ve Oktay Akbal, birlikte bir Boğaz gezisi yapıyorlarmış... Vapur Çengelköy iskelesine yanaşmış. Onlar da dışarıda sıralarda oturmuş, kıyıyı, evleri, insanları, kahveleri seyrediyorlarmış... Tam

karşılarında da şirin güzel bir kıyı kahvesi varmış... Sait Faik, Oktay Akbal'a dönmüş 'Şu kahveyi anlatmak istersen söze nereden başlarsın?' diye sormuş. 'İlk gözüne çarpan şey nedir?' Oktay Akbal birden şaşırmış, sınav sorusu gibi bir şeymiş bu. Gözüne kahvenin duvarındaki İran Şahı'yla Süreyya'yı birlikte gösteren resim takılmış. 'Bu resimden başlardım sonra da kahvenin içindekileri anlattırdım.' demiş. Sait Faik kızmış 'Hikâye duvarda değil orada oturan ihtiyar adamda!' demiş. Gerçekten de masalarda bir iki sessiz, yaşlı oturmuş, hiç konuşmadan çay içiyorlarmış... Sonra hikâye üzerine, hikâye yazmak üzerine, gözlem yapmak, bakmak ve görmek üzerine söyleşerek Boğaz gezilerine devam etmişler..."

Öğrencilere yaşadıkları çevreye dair gözlemlerini; bu gözlemlerin kendilerinde uyandırdığı duygu ve düşüncüyü anlatan bir konuşma yapacakları söylenir. Konuşmalarında yaşadıkları çevreyi, insanları ve duygularını okunan anekdot ve dinledikleri metinden hareketle farklı bir bakış açısıyla dile getirmeleri istenir. Belki de her gün gördükleri, sıradan buldukları bu unsurları üzerinde düşünerek, yorumlayarak, ayrıntıları fark ederek değerlendirmeleri; bunlara ilişkin kendilerinde oluşan duygu ve düşünceleri ifade etmeleri belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** türü kullanılmıştır.

Öğrencilerin kendi konuşmalarını içerik yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 133. sayfadaki 10. etkinliği yapmaları sağlanır.

b) Öğrencilerin kendilerini dinleyecekleri metnin kahramanının yerine koyarak onun neler hissettiğini, sözlerinin hangi deneyimleri yansıttığını, kendini ve dünyayı nasıl algıladığını anlamalarını sağlamak amacıyla "kendini konuşanın yerine koyarak dinleme / izleme (empati)" yöntem ve tekniği uygulanır. Bu amaçla metin birkaç kez dinletilir. Öğrencilerden metni dinlerken bir süre kendi duygu ve düşüncelerinden sıyrılarak olaylara metnin kahramanının gözünden bakmaları ve gördüklerini onun bakış açısıyla değerlendirmeleri istenir.

Metni dinlettikten sonra öğrencilerin kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olay, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlamalarını sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 129. sayfadaki 1. etkinlik yaptırılır.

Burada dinleme türlerinden **kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme (empati kurma)** ; konuşma türlerinden **kendisini karşısındakinin yerine koyarak konuşma (empati kurma)** türü kullanılmıştır.

c) Öğrencilere metnin bir kez daha dinletileceği söylenir. Onlardan dinlerken metinde anlatılanları zihinlerinde canlandırmaları istenir. Daha sonra metnin kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetlenmesini sağlamak amacıyla bununla ilgili olarak öğrenci çalışma kitabı 131. sayfadaki 4. etkinlik yaptırılır.

Öğrencilerin dinledikleri metni anlamalarını sağlamak amacıyla onlara aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) Yazar işten çıktıktan sonra ne yapmak istiyor? Acelesi olmadığını nereden anlıyoruz?
- 2) Yazar yol boyunca nasıl insanlarla karşılaşılıyor? Onlar hakkında ne düşünüyor?
- 3) Dükkânların, mağazaların önünden geçen yazar neler hayal ediyor?
- 4) Yazarın yalnız olduğunu hangi cümlelerden anlıyorsunuz?
- 5) Mağazaların görünüşü ve satıcıların tavırları yazarda hangi duyguları çağırıştırıyor?
- 6) Fotoğraf vitrininde gördüğü resimler ona neler hissettiriyor?
- 7) Yazar kendini mutlu hissedebilmek için nelere sahip olduğunu düşünüyor?
- 8) Yazar niçin fotoğraf çekirmek istiyor? Fotoğrafçı ona niçin fotoğrafını çekemeyeceğini söylüyor?

Burada dinleme türlerinden **seçici dinleme/izleme**; konuşma türlerinde **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilere “sandalye, tabure, koltuk” kelimelerinin anlamları sorulur. Bu kelimeler arasındaki anlam ilişkisinin ne olduğunu söylemeleri istenir. Daha sonra aynı çalışma “tır, kamyon, kamyonet” kelimeleriyle yapılır. Öğrencilere bu

kelimelerin aynı kavram alanına girdiği ancak aralarında anlam farkı olduğu fark ettirildikten sonra onların metinden bu tür kelimelere örnekler vermelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 133.sayfadaki 9. etkinlik yaptırılır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 161: Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)	Dinleme Türleri (2)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (1) Empati Kurma (1)	Kendini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme (1) Seçici Dinleme/İzleme (1)

4.4.5.5. Duygular Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 162: Duygular Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (6)	Diğer Konuşma Türleri (11)	Dinleme Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (5) Teşekkür Etme (1)	Güdümlü Konuşma (4) Tartışma (1) Ezberleyerek Konuşma (2) İkna Etme (1)	Seçici Dinleme/İzleme (1) Kendini Konuşanın Yerine Koyarak

		Empati Kurma (2) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (1)	Dinleme/İzleme (1)

“Duygular” temasında toplamda 18 tane konuşma türü ve 2 tane de dinleme türü kullanılmıştır.

Temada yer alan konuşma türlerinden 11 tanesi diğer konuşma türlerinden, 6 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 1 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmuştur. Diğer temalarda da görüldüğü gibi bu temada da diğer konuşma türlerinin çeşitlilik açısından daha zengin olduğu görülmektedir.

Temada en çok kullanılan konuşma türü 5 defa kullanılmış olan soru – cevap türü ardından da 4 kez kullanılmış olan güdümlü konuşma türüdür. Bunlara ek olarak temada ikişer kez ezberleyerek konuşma ve empati kurma türleri kullanılmıştır. Ardından birer kez sunum, teşekkür etme, tartışma, ikna etme ve kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma türleri kullanılmıştır.

Temada kullanılan dinleme türleri ise birer defa kullanılmış olan seçici dinleme/izleme ve kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme türleridir.

4.4.6. Altıncı Tema: Zaman ve Mekân

4.4.6.1. İğde Çiçeği Kokan Sabahlar Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Deneme

Metnin Adı: İğde Çiçeği Kokan Sabahlar

Metnin Yazarı: Çetin ALTAN

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Aynı Zaman Diliminde Farklı Hayatlar

Süre: 7 Ders Saati

Yazar bu metinde aynı zaman diliminde farklı yerlerdeki kişilerin birbirlerinin başlarından geçenlerden habersiz yaşamlarına devam ettiklerini anlatmaktadır.

Her bir insanın başından geçen birçok serüven vardır. Kimi geçim sıkıntısıyla boğuşur kimi ise mutlu bir şekilde yaşamına devam eder. Her biri birbirlerinden habersizce yaşamaya devam etmektedir. Ancak söz konusu spor, müzik, resim, sinema, edebiyat gibi olgular olunca evrensel bir boyut kazanabilmektedir.

Aynı zaman diliminde farklı yaşamların olması geçmişten günümüze dek devam etmektedir. Bizler yaşamımızı sürdürürken başka insanların başlarına birçok şey gelebilmektedir.

Çetin ALTAN’a ait olan bu metin 8. sınıf Türkçe ders kitabının 94-96. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 225-226. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere “Bir kış mevsiminin ya da bir bahar mevsiminin kentte daha iyi ekonomik koşullara sahip bir insanla kırsal kesimde yaşayan insanlar üzerindeki etkisi ve çağrışımı aynı mıdır?”, “Tüm zamanlarda ve mekânlarda kar huzurlu kış gecelerini, yağmur bereketi, bahar umudu, sonbahar hüznü mü çağrıştırır?” soruları sorulur. Öğrencilerden sorulan sorulardan hareketle konuşacakları konuyu belirlemeleri istenir. Onlara duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade etme fırsatı verilir.

Burada konuşma türlerinden **serbest konuşma, sunum ve soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilerin kendi konuşmalarını içerik yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla öğrenci çalışma kitabı 143. sayfadaki 5. etkinlik yaptırılır.

b) Öğrencilerden “Hazırlık” bölümünde bulmaları istenen “ünlülerin zaman konulu sözleri”nden örnekler vermeleri istenir. En çok hangi sözü neden beğendiklerini açıklamaları için yönlendirilirler.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere kendilerinin de “zaman”la ilgili sözler oluşturabilecekleri söylenir. Bununla ilgili öğrenci çalışma kitabı 144. sayfadaki 6. etkinliği yapmaları istenir.

Tablo 163: İğde Çiçeği Kokan Sabahlar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)
Sunum (1)	Soru – Cevap (2)	Serbest Konuşma (1) Güdümlü Konuşma (1)

4.4.6.2. Gar Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Hikâye

Metnin Adı: Gar

Metnin Yazarı: Oktay AKBAL

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Tren Garı ve İnsanlar

Süre: 8 Ders Saati

Metinde olaylar biz bozkır kentindeki garda geçmektedir.

Bu soğuk ve ıssız yer tren saatlerinde insanlarla dolmaktadır. Hikâyenin kahramanı da gara gelip giden, yolculuk eden bu insanları gözlemlemekte ve gözümüzün önünde canlanabilecekmiş gibi tasvir etmektedir.

Oktay AKBAL tarafından kaleme alınan bu hikâye 8. sınıf Türkçe ders kitabının 97-99. sayfaları arasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 231-233. sayfaları arasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere “Tren ya da otobüs yolculuğu yaptınız mı? Yaptığınız yolculuklarda gar ya da otobüs terminalindeki yolcuları, satıcıları ve diğer insanların davranışlarını gözlemlediniz mi? Aklınızda kalan bir olay ya da kişi var mı?” gibi sorular sorularak sınıfta bu konuda konuşmaları sağlanır. Böylece öğrenciler metne hazırlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

b) Öğrencilere “Hazırlık” bölümünde izlemeleri istenen “yol, yolculuk, gar, otobüs terminali vb.” konulu filmlerle ilgili konuşacakları söylenir. Bu konuşmada sırasıyla;

- 1) Neden bu filmi seçtiklerini belirtmeleri,
- 2) Filmi hangi açılardan okudukları metinle ilişkilendirdikleri,
- 3) Filmi ait olduğu ülke, yönetmen, oyuncular vb. unsurlarıyla tanıtmaları,
- 4) Filmin konusunu özetlemeleri istenir.

Daha sonra filme yönelik duygu, düşünce, yorum ve eleştirilerini neden – sonuç ilişkileri kurarak ifade etmeleri sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 164: Gar Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (2)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2)

4.4.6.3. Çocukluğum Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Şiir

Metnin Adı: Çocukluğum

Metnin Yazarı: Abdullah Rıza ERGÜVEN

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Çocukluk Zamanları

Süre: 7 Ders Saati

Şiirde şair, çocukluğunun geçtiği Nevşehir'i anlatmaktadır.

Şair, doğduğu ve büyüdüğü toprakları, onda bıraktığı izleri dile getirmektedir. Çocukluğundaki anılarından, çevresindeki unutamadığı şeylerden bahsetmektedir. Anadolu'da geçen çocukluğunun onun için ne kadar önemli olduğunu anlatmakta ve çocukluk günlerine özlemini dile getirmektedir.

Bu şiirde de görülebileceği üzere çocukluk, insan hayatının en önemli dönemidir ve yetişkin bir birey olunduğunda bile izleri devam etmektedir.

Abdullah Rıza ERGÜVEN tarafından yazılan bu şiir 8. sınıf Türkçe ders kitabının 100. sayfasında, 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının ise 237. sayfasında yer alan bir okuma metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma Türleri

a) Öğrencilere “Çocukluğum” şiirini ezberlemeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **ezberleyerek konuşma** türü kullanılmıştır.

b) Öğrencilere “İnsan hayatında çocukluğun geçtiği mekânların önemi ne olabilir?” sorusu sorularak bu konuda konuşmaları sağlanır.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** ve **güdümlü konuşma** türleri kullanılmıştır.

c) Tahtaya aşağıdaki metin parçası yazılır:

“Ne yazık ki vücudun çökmesi zekânın olgunluk zamanına tesadüf eder. Anlamsız çocukluk, tatsız gençlik, olgunluk çağına hazırlanmaktan başka nedir?

Zekâ –nar, ayva ve portakal gibi- geç renk ve koku bulan bir sonbahar ürünüdür. En az kırk sene güneşte pişmeden bu asil meyve ballanmıyor. Dünyayı idare eden, ilik, fen, sanat ve edebiyat düzenleyicileri, şakakları beyazlanmış kafalardır.” Öğrencilere tahtaya yazılan metin parçasını okumaları söylenir. Onlardan bu metinde ifade edilen düşünceyi belirlemeleri istenir. Bu konuda anlamadıklarını ve merak ettiklerini sormaları söylenir. Verilmek istenen düşünce kavrandıktan sonra öğrencilerin yazarın düşüncesine katılıp katılmama konusundaki görüşlerini ortaya koyacakları bir tartışma ortamı oluşturulur. Öğrencilere bu konuyla ilgili farklı duygu ve düşüncelere sahip olabilecekleri, ancak nezaket kuralları içinde bu duygu ve düşüncelerini özgürce dile getirebilecekleri söylenir. Tartışma sırasında şu noktalara dikkat etmeleri konusunda öğrenciler uyarılır:

“Konu sınırları dışına çıkılmamalı. Konuşan kişiler saygıyla dinlenmeli.

Birbirlerine katılmadıkları noktalar, uygun zamanda söz alınarak ifade edilmeli.

Verilen örnekler savunulan düşünceyi destekleyecek nitelikte olmalı.

Konunun özelliğine uygun düşünceyi geliştirme yolları kullanılmalı.

Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurulmalı.”

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma, tartışma ve soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Tablo 165: Çocukluğum Metninde Uygulanan Konuşma Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (-)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (2)	Diğer Konuşma Türleri (4)
-	Soru – Cevap (2)	Güdümlü Konuşma (2) Tartışma (1) Ezberleyerek Konuşma (1)

4.4.6.4. Van Gölü’nün Şafağı Metninin İncelemesi

Metnin Türü: Gezi Yazısı

Metnin Adı: Van Gölü’nün Şafağı

Metnin Yazarı: Yaşar KEMAL

Ana Tema: Zaman ve Mekân

Alt Tema: Van Gölü

Süre: 8 Ders Saati

Bu metinde yazar, gezip gördüğü Van Gölü’nün güzelliklerini bizlere anlatmaktadır.

Yazar gezisi sırasında Ernis adlı bir köyden Ali Menco adında bir ihtiyarla tanışır. Bu ihtiyar adam çok bilgili biridir ve ona Van Gölü’nün bir sihri olduğunu söyler ama bu sihrin ne olduğunu açıklamaz. Yazar merak eder ve bu sihrin gün doğumunda meydana geldiğini öğrenir. Görebilmek için bir sabah gün doğmadan Van Gölü’ne açılır. Güneş’in bir dakikada belki on kere batıp yeniden doğduğunu görür ve adeta bu güzellik karşısında büyülenir.

Yazar, metinde Van Gölü’nün ve çevresinin güzelliklerini betimlerken sanki oradaymışçasına tüm her şeyi gözler önüne serer. Yazarın canlı anlatımı sayesinde insan oradaymış izlemine kapılır.

Yaşar KEMAL’e ait olan bu gezi yazısı 8. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitabının 243-244. sayfaları arasında yer alan bir dinleme metnidir.

Ders İşleme Sürecinde Kullanılan Konuşma ve Dinleme Türleri

a) Öğrencilere “Hazırlık” bölümünde araştırmaları istenen çevrelerindeki doğal ve tarihsel değer taşıyan yapı ve yapıtlardan biriyle ilgili hazırladıkları konuşmayı yapacakları söylenir. Bunun için uygun ortam oluşturulur. Hazırladıkları görsel materyalleri yeri geldiğinde kullanmaları için öğrenciler uyarılır.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **sunum** türleri kullanılmıştır.

Dinleyen öğrencilere arkadaşlarının konuşmaları bittiğinde duygu ve düşüncelerini ifade edebilecekleri, konuşmada ilgilerini çeken noktalarla ilgili soru sorabilecekleri, yorum yapabilecekleri belirtilir. Bu nedenle konuşmaları dikkatli dinlemeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **katılımlı konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

Öğrenciler konuşma öncesinde konuyla ilgili açıklamalar yapmaya, konuşma sırasında sorulan sorulara açık, yeterli ve doğru cevaplar vermeye dikkat etmeleri konusunda uyarılır. Öğrenciler olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatmaya yönlendirilir.

Burada konuşma türlerinden **bilgilendirici konuşma** ve **plânlı konuşma** türleri kullanılmıştır.

Bir konuşmanın içerik, dil ve anlatım, sunum tekniği, sesini ve beden dilini kullanma yönünden değerlendirme ölçütleri tahtaya yazılır. Daha sonra öğrencilere konuşmalarını tahtada yazılan ölçütlere göre bir bütün olarak değerlendirmeleri, kendilerini eleştirmeleri söylenir.

Burada konuşma türlerinden **eleştirel konuşma** türü kullanılmıştır.

Öğrencilere kendilerini başarılı ve başarısız buldukları noktaları belirlemeleri, ulaştıkları sonucu öğrenci çalışma kitabı 158. sayfadaki 7. etkinliğe yazmaları söylenir.

b) Öğrencilerin dinlediklerini daha kolay anlamalarını ve hatırlamalarını sağlamak amacıyla “not alarak” dinleme / izleme yöntem ve tekniği uygulanır. Bu amaçla öğrencilere metnin dinletileceği söylenir. Onlardan metni dinlerken “metinde ne anlatıldığı, nasıl anlatıldığı, anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları, dikkatlerini çeken güzel sözler, özgün ifadeler ve amaç-sonuç cümleleri” gibi önemli gördükleri noktaları not almaları, metindeki öznel ve nesnel yargılara dikkat etmeleri

ve bunlara örnek olabilecek en az birer cümleyi defterlerine yazmaları istenir. Metin dinletilir. Öğrencilerin aldıkları notlardaki eksikleri tamamlamalarını sağlamak amacıyla metin bir kez de öğretmen tarafından okunur.

Burada dinleme türlerinden **not alarak dinleme/izleme** türü kullanılmıştır.

c) Tahtaya metinde geçen “Bir an geliyor, cümle dağlardan ışık fışkırıyor.” cümlesi yazılır. Burada “cümle” kelimesinin hangi anlamda kullanıldığı sorulur. Öğrencilerin cevapları alındıktan sonra tahtaya “Bu cümledeki anlatım bozukluğunu nedeni öge eksikliğidir.” ifadesi yazılır. Burada “cümle” kelimesinin hangi anlamda kullanıldığı sorulur. Birinci cümlede kelimenin “tüm, bütün” anlamında; ikinci cümlede ise “kelimelerin bir araya gelerek oluşturduğu yargı bildiren söz grubu” anlamında kullanıldığı belirtilir. İkinci cümledeki kullanımın “terim anlam” olarak ifade edildiği söylenir.

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

d) Öğrencilerin dinledikleri metni anlamalarını ve kavramalarını sağlamak amacıyla onlara aşağıdaki sorular sorulur:

1) Dinlediğiniz metnin konusu nedir?

2) Yazarın söz ettiği Ali Menco nasıl bir insandır?

3) Ali Menco yazara göl hakkında neler söylüyor? Yazarın mutlaka neyi seyretmesini istiyor?

4) Yazar Van Gölü’nü hangi renklerle, nasıl anlatıyor?

5) Yazar Van Gölü’nün şafak vakti görüntüsünü nasıl anlatıyor?

6) Yazara göre Van Gölü’nün doğal güzelliği yanında anlatılmaya değer başka hangi özellikleri vardır?

Burada konuşma türlerinden **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

e) Öğrencilere bu metindeki hangi bölümlerin, anlatımlarının kendilerini etkilediği sorulur. Beğendikleri bölümleri söylemeleri, neden beğendiklerini

belirtmeleri istenir. Onların sınıfta metne ilişkin duygu ve izlenimlerini ifade etmelerine fırsat verilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve **soru – cevap** türleri kullanılmıştır.

f) Öğrencilerin dinledikleri metni dil ve anlatım yönünden değerlendirmelerini sağlamak için tahtaya metinden alınan şu cümleler yazılır:

“Ay boynuzlu öküzlerini önüne katıp doğru tarlaya gidiyor.” “Bu beli bükülü asırlık ihtiyarı seyrediyorum.” “Küçücük, mavi birer düğme gibi gözlerini uzaklara dikmişti.”, “İçime kurşun gibi ağır bir merak oturdu.”, “Derin, kocaman, dev bir kuyu gibi.”, “Dağlar Süphan Dağı’nda gelip bir ulu düğüm olur.”, “Ortalık aydınlığa, ışığa boğuluyor.”, “Derken, bir dilim kırmızı köz gibi güneşin bir ucu battı, çıktı.”, “Göl hafif dalgalı, beşik gibi usul usul sallanıyor.”

Onlara yukarıdaki cümlelerle ilgili “Yazar gördüklerini doğrudan mı anlatmış, yoksa farklı anlatımlarla zenginleştirmiş mi (benzetme, mecaz vb.)?” sorusu sorulduktan sonra öğrenci çalışma kitabı 157. sayfadaki 4. etkinlik yaptırılır.

Daha sonra öğrencilere “Yazar gördüklerini okuyucunun gözünde canlandıracak bir anlatım yolu mu izlemiş? Metinden buna örnekler verebilir misiniz?” denilerek onlara yazarın seçtiği anlatım biçiminin “betimleme” olduğu fark ettirilir. Betimlemeyi kavrayabilmeleri için onlara şu bilgiler verilir:

“Betimleme kelimelerle resim çizme sanatıdır. Betimlemede amaç, anlatılan varlık ya da nesneyi okuyucunun hayalinde canlandırabilmesini sağlamaktır. Betimleme yapılırken anlatılan varlık ya da nesnenin tüm özellikleri ayrıntılı bir biçimde okuyucuya aktarılır.”

Öğrenciler betimlemeyi kavradıktan sonra onlardan gördükleri bir yeri betimleyerek anlatmaları istenir. Bununla ilgili olarak öğrenci çalışma kitabı 157. sayfadaki 5. etkinlik yaptırılır.

Öğrencilerin metnin türünü kavramalarını sağlamak amacıyla aşağıdaki sorular sorulur:

- 1) Yazar nereyi anlatıyor?
- 2) Yazar anlattığı yerde mi yaşıyor?
- 3) Yazar Van Gölü'nü hangi özellikleriyle ele alıyor(tarihi, doğal güzellikleri, insanı vb.)?
- 4) Yazar gördüğü yerleri okuyucunun gözünde canlandıracak şekilde mi anlatıyor?
- 5) Anlatılanlar sizde gezip görme isteği uyandırıyor u?
- 6) Anlatılanlar gerçek midir? Hayal ürünü müdür?
- 7) Gezide anlatılanlarda kuvvetli bir gözlem yeteneği görüyor musunuz?

Öğrencilerin bu soruları cevapladıktan sonra dinledikleri bu metnin türünün “gezi yazısı” olduğunu kavramaları sağlanır. Daha sonra öğrencilere gezi yazısının genel özellikleriyle ilgili aşağıdaki bilgiler verilir:

“Gezi yazısı bir yazarın gezdiği, gördüğü yerleri edebi bir üslûpla anlattığı bir yazı türüdür.

Gezi yazısı yazarken ilgiyi uyanık tutmak, okuyucuda okuduğu yerleri görme isteği uyandırmak çok önemlidir. Gezi yazarlığı ayrı bir ustalığı gerektirir. Yazar gezdiği yerlerin ilginç özelliklerini hemen fark edecek kıvrak bir zekâyâ ve kültür birikimine sahip olmalıdır.

Gezi yazılarında çoğu kez kronolojik zamanlı plân uygulanır. Gezi için yapılan hazırlıklar; yolculuk, yolculuk sırasında görülen ilgi çekici olaylar; varış, varıştaki ilk izlenimler.

Gezi yazılarında da kendinden önceki söylenmişlerden, yazılmışlardan ayrı olmak önemlidir. Aynı yerler daha önce de başkaları tarafından görülmüş, yazılmış olabilir. İkinci gidişte görülenlerle, ilk gidişte görülenler arasındaki farklara bile değinmek gerekir. Bu da gezi yazılarının zamanla tarihsel belge olduğunu ortaya koymaktadır.

Yazar anlattıklarının doğruluğunu; konuşma ile bilgi toplama ve fotoğraflarla desteklemeli, anlattıklarını bir mantık çerçevesine oturtabilmelidir. Anlattıkları, önceki anlattıklarıyla çelişmemelidir.

Betimleyici anlatımdan yararlanılır.

Gezi yazılarında gezginin dikkatini çeken ve farklı konular güncel olaylarla da bütünleştirilerek edebî bir üslûpla anlatılır.

Gezi yazısı görülen yerlerin güzellikleri hakkında duygu ve düşünce içerebilir.

Anlatılanlar hayal ürünü değil gerçektir.

Gezi yazıları kuvvetli bir gözlem gücüne dayanır.”

Öğrencilere gazete ve dergilerden gezi yazıları okuyup okumadıkları; televizyondan gezi belgeselleri izleyip izlemedikleri sorulur. İlgi duydukları takdirde çok yönlü iletişim araçlarındaki yayınlardan gezi yazıları ve belgeselleri takip edebilecekleri belirtilir.

Burada konuşma türlerinden **güdümlü konuşma** ve üç kez **soru – cevap** türü kullanılmıştır.

Tablo 166: Van Gölü’nün Şafağı Metninde Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (1)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (7)	Diğer Konuşma Türleri (7)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (1)	Soru – Cevap (7)	Güdümlü Konuşma (3) Katılımlı Konuşma (1) Bilgilendirici Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1) Eleştirel Konuşma (1)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

4.4.6.5. Zaman ve Mekân Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 167: Zaman ve Mekân Temasında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (2)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (13)	Diğer Konuşma Türleri (15)	Dinleme Türleri (1)
Sunum (2)	Soru – Cevap (13)	Güdümlü Konuşma (8) Bilgilendirici Konuşma (1) Tartışma (1) Serbest Konuşma (1) Ezberleyerek Konuşma (1) Katılımlı Konuşma (1) Plânlı Konuşma (1) Eleştirel Konuşma (1)	Not Alarak Dinleme/İzleme (1)

“Zaman ve Mekân” temasında toplamda 30 tane konuşma türü ve 1 tane de dinleme türü kullanılmıştır.

Bu temada yer alan konuşma türlerinden 15 tanesi diğer konuşma türlerinden, 13 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 2 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden oluşmuştur. Diğer konuşma türlerinin hazırlıklı konuşma ve hazırlıksız konuşma türlerine göre daha çok kullanıldığı ve çeşitlendirildiği görülmektedir.

Tema genelinde en çok kullanılan konuşma türü 13 kez kullanılmış olan soru – cevap türüdür. Bunu 8 kez kullanılan konuşma türü ve 2 kez kullanılan sunum türü izlemektedir. Ayrıca birer kez de bilgilendirici konuşma, tartışma, serbest konuşma, ezberleyerek konuşma, katılımlı konuşma, plânlı konuşma ve eleştirel konuşma türleri kullanılmıştır.

Temada kullanılan dinleme türü ise 1 kez kullanılmış olan not olarak dinleme/izleme türüdür.

4.4.7. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 168: Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (13)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (49)	Diğer Konuşma Türleri (69)	Dinleme Türleri (9)
Sunum (11) Söylev (1) Röportaj (1)	Soru – Cevap (45) Teşekkür Etme (4)	Katılımlı Konuşma (2) Güdümlü Konuşma (27) Yaratıcı Konuşma (3) Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma (3) İkna Etme (4) Tartışma (5) Canlandırma (1) Bilgilendirici Konuşma (2) Plânlı Konuşma (1)	Seçici Dinleme/İzleme (3) Not Alarak Dinleme/İzleme (2) Katılımsız Dinleme/İzleme (2) Eleştirel Dinleme/İzleme (1) Kendini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme (1)

		Eleştirel Konuşma (6) Empati Kurma (2) Serbest Konuşma (3) Ezberleyerek Konuşma (10)	

“Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda toplamda 131 adet konuşma türü ve 9 adet de dinleme türü kullanılmıştır.

Konuşma türlerinden 69 tanesi diğer konuşma türlerinden, 49 tanesi hazırlıksız konuşma türlerinden ve 13 tanesi de hazırlıklı konuşma türlerinden meydana gelmiştir. Kitap geneline bakıldığında diğer seviyelere ait Türkçe ders kitaplarında olduğu gibi diğer konuşma türlerinin hazırlıklı konuşma türlerine ve hazırlıksız konuşma türlerine göre sayıca daha fazla olduğu gözlenmektedir. Yine kitap genelinde diğer konuşma türlerinin çeşitliliğinin hazırlıklı konuşma ve hazırlıksız konuşma türlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Kitapta en çok kullanılan konuşma türü 45 defa kullanılmış olan soru – cevap türüdür. Bu türü 27 kullanımla güdümlü konuşma, 11 kullanımla sunum ve 10 kullanımla ezberleyerek konuşma türü izlemektedir. Kitapta yer alan bu konuşma türlerine ek olarak 6 kez eleştirel konuşma, 5 kez tartışma, dörder kez teşekkür etme ve ikna etme, üçer kez yaratıcı konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma ve serbest konuşma, ikişer kez katılımlı konuşma, bilgilendirici konuşma ve empati kurma, birer kez de söylev, röportaj, canlandırma ve plânlı konuşma türleri kullanılmıştır.

Kitapta uygulanan dinleme türleri 9 tanedir. Bunlar 3 kez kullanılan seçici dinleme/izleme, ikişer kez kullanılan not alarak dinleme/izleme ve katılımsız dinleme/izleme ile birer kez kullanılan eleştirel dinleme/izleme ve kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme türleridir.

4.5. Tüm Sınıf Seviyelerindeki Türkçe Ders Kitaplarına Ait Bulgular ve Yorumlar

Tablo 169: Tüm Sınıf Seviyelerindeki Türkçe Ders Kitaplarında Uygulanan Konuşma ve Dinleme Türleri

Hazırlıklı Konuşma Türleri (4)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (3)	Diğer Konuşma Türleri (16)	Dinleme Türleri (6)
Sunum Münazara Söylev Röportaj	Soru – Cevap Kendini Tanıtma Teşekkür Etme	İkna Etme Eleştirel Konuşma Katılımlı Konuşma Tartışma Empati Kurma Güdümlü Konuşma Kelime ve Kavram Havuzundan Seçerek Konuşma Serbest Konuşma Yaratıcı Konuşma Hafızada Tutma Tekniği Bilgilendirici Konuşma Eğlence Amaçlı Konuşma Ezberleyerek Konuşma Plânlı Konuşma Betimleyici Konuşma Canlandırma	Katılımsız Dinleme/İzleme Not Alarak Dinleme/İzleme Kendini Konuşanın Yerine Koyarak Dinleme/İzleme Yaratıcı Dinleme/İzleme Seçici Dinleme/İzleme Eleştirel Dinleme/İzleme

**Tablo 170: Tüm Sınıf Seviyelerindeki Türkçe Ders Kitaplarında
Uygulanmayan Konuşma ve Dinleme Türleri**

Hazırlıklı Konuşma Türleri (14)	Hazırlıksız Konuşma Türleri (15)	Diğer Konuşma Türleri (6)	Dinleme Türleri (1)
Konferans Sempozyum Panel Diyalog Forum Açık Oturum Mülakat Anket Sohbet Kolokyum Seminer Tartışma Kurultay Demeç	Tanışma ve Tanıştırma Takdim Kabul Konuşmaları Telefonla Konuşma Ziyaret Konuşmaları Karşılama ve Uğurlama Selamlaşma Yol Sorma Anma ve Yıl Dönümü Konuşmaları Açış Konuşmaları Sunuş Konuşmaları Sohbet Konuşmaları Yemek Sonrası Konuşmalar Fıkra Anlatmak Görevlilerle Yapılan Konuşmalar	Açıklayıcı Konuşma Öğretici ve Eğitici Konuşma Okuma Yoluyla Konuşma Sorgulayıcı Konuşma Etkileşimsel Konuşma Etkileşimsel Olmayan Konuşma	Katılımlı Dinleme/İzleme

Tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarına bakıldığı zaman hazırlıklı konuşma türlerinden sunum, münazara, söylev ve röportaj türlerinin, hazırlıksız konuşma türlerinden soru – cevap, kendini tanıtma ve teşekkür etme türlerinin, diğer konuşma türlerinden ise ikna etme, eleştirel konuşma, katılımlı konuşma, tartışma,

empati kurma, güdümlü konuşma, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma, serbest konuşma, yaratıcı konuşma, hafızada tutma tekniği, bilgilendirici konuşma, eğlence amaçlı konuşma, ezberleyerek konuşma, plânlı konuşma, betimleyici konuşma ve canlandırma türlerine yer verildiği görülmüştür. Bunların dışında tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarında kullanılan dinleme türleri ise katılımsız dinleme/izleme, not alarak dinleme/izleme, kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme, yaratıcı dinleme/izleme, seçici dinleme/izleme, eleştirel dinleme/izleme türleridir.

Toplamda hazırlıklı konuşmalardan 4 adet, hazırlıksız konuşmalardan 3 adet, diğer konuşma türlerinden 16 adet ve dinleme türlerinden ise 6 adeti tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarında yer bulmuştur.

Bir diğer yandan tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarında bazı konuşma ve dinleme türlerine hiç yer verilmediği görülmüştür. Bunlar, hazırlıklı konuşma türlerinden konferans, sempozyum, panel, diyalog, forum, açık oturum, mülakat, anket, sohbet, kolokyum, seminer, tartışma, kurultay ve demeç türlerine, hazırlıksız konuşma türlerinden tanışma ve tanıştırma, takdim, kabul konuşmaları, telefonla konuşma, ziyaret konuşmaları, karşılama ve uğurlama, selamlaşma, yol sorma, anma ve yıl dönümü konuşmaları, açış konuşmaları, sunuş konuşmaları, sohbet konuşmaları, yemek sonrası konuşmalar, fıkra anlatmak ve görevlilerle yapılan konuşmalar, diğer konuşma türlerinden ise açıklayıcı konuşma, öğretici ve eğitici konuşma, okuma yoluyla konuşma, sorgulayıcı konuşma, etkileşimsel konuşma ve etkileşimsel olmayan konuşma türleridir. Bunların dışında tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarında kullanılmayan dinleme türü ise katılımlı dinleme/izleme türüdür.

Toplamda hazırlıklı konuşmalardan 14 adet, hazırlıksız konuşmalardan 15 adet, diğer konuşma türlerinden 6 adet ve dinleme türlerinden ise 1 adetine tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarına bakıldığında rastlanmamaktadır.

**Tablo 171: Tüm Sınıf Seviyelerindeki Türkçe Ders Kitaplarında
Kullanılan Metin Türleri**

Bilgilendirici Metinler	Kurgulayıcı Metinler
Makale Deneme Fıkra Bilgilendirici Sohbet (Söyleşi) Eleştiri Anı (Hatıra) Biyografi Gezi Yazısı Mektup Söylev	Masal Hikâye (Öykü) Şiir Fabl Roman Tiyatro Destan Efsane

Tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarına bakıldığında zaman bilgilendirici metin türlerinden makale, deneme, fıkra, bilgilendirici, sohbet (söyleşi), eleştiri, anı (hatıra), biyografi, gezi yazısı, mektup ve söylev türlerine; kurgulayıcı metin türlerinden ise masal, hikâye (öykü), şiir, fabl, roman, tiyatro, destan ve efsane türlerine yer verildiği görülmüştür.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular göz önüne alınarak alt problemlerin tartışılmasına ve bu doğrultuda araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak getirilebilecek birtakım önerilere yer verilmiştir.

Ders kitapları üzerine yapılan bu çalışma sırasında yıllardır aynı yazarlara ait aynı metinlerin kullanıldığı gözlenmiştir. Bu nedenle çalışmada, örnek olması bakımından bazı metinler için eleştirilere yer verilmiştir. Bu eleştiri ve öneriler her sınıf seviyesi için ikişer metinle sınırlı tutulmuştur. Bu araştırmanın, gelecek yıllarda okutulacak Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin geliştirilmesine katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı İçin Metin Önerileri

Beşinci sınıf Türkçe ders kitabının dördüncü teması olan “Bilim ve Teknoloji” temasında Yunus Emre’ye ait olan “İlim Kendin Bilmektir” şiirine yer verildiği görülmektedir. Özellikle “Bilim ve Teknoloji” teması altında güncel bilgilere yer verilmesi yerinde bir davranış olacaktır. Bu sayede öğrencilerin yakın zamanda yaşanan gelişmelerden haberdar olması ve böylece genel kültürlerinin artması sağlanacaktır. Kitapta verilen bu şiir yerine 2015 yılında Nobel Kimya Ödülü’nü almış olan Aziz Sancar’ı anlatan bir haber metnine yer verilmesi daha yerinde bir davranış olacaktır. Böylece öğrenciler ülkemiz bilim insanlarından bir tanesini ve yaptığı çalışmaları da öğrenmiş olacaktır. Böylece öğrencilerin bilime duyacağı ilginin artması da hedeflenmiş olacaktır. Kitapta yer verilebilecek bir haber metnine örnek verecek olursak:

“Aziz Sancar Nobel Kimya Ödülü’nü Aldı

Türk Profesör Aziz Sancar, İsveç’in başkenti Stockholm’de düzenlenen törenle Nobel Kimya Ödülü’nü İsveç Kralı 16’ıncı Gustaf’ın elinden aldı.

Nobel Kimya ödülünü kazanan Türk bilim adamı Aziz Sancar, İsveç’in başkenti Stockholm’de düzenlenen törende ödülünü aldı.

Sancar, Tomas Lindahl ve Paul Modrich ile Nobel Kimya ödülünü kazanmıştı.

Aziz Sancar’dan Ödül Sonrası Açıklama

Nobel Kimya Ödülü kazanan Türk bilim adamı Aziz Sancar, ödülünün Türkiye için hayırlı olmasını dileyerek, “İnşallah bundan sonra daha büyük övgüler kazanırlar. Türkiye’de bilime çok büyük katkıda bulunurlar.” dedi.

Aziz Sancar, İsveç’in başkenti Stockholm’de düzenlenen törende ödülünü, İsveç Kralı 16. Carl Gustaf’ın elinden aldı.

Sancar ödülünü almaya, İsveç Akademisi Daimi Sekreteri Prof. Dr. Claes Gustafsson tarafından, "Sayın Sancar, İsveç Akademisi adına sizi kutluyorum ve Majesteleri Kralın elinden Nobel Edebiyat Ödülü’nü almanızı rica ediyorum." sözleriyle çağrıldı.

Nobel Diploması ve altın madalya alan Sancar, 850 bin avro tutarında para ödülüne de hak kazandı.

Sancar, yaptığı açıklamada, "Memleketim adına sevindim, Mardin adına sevindim. Memleketim için hayırlı uğurlu olsun. İnşallah bundan sonra daha büyük övgüler kazanırlar. Türkiye’de bilime çok büyük katkıda bulunurlar." ifadelerini kullandı.

Sancar, Tomas Lindahl ve Paul Modrich ile Nobel Kimya Ödülü’nü kazanmıştı.

Mardin’in Savur ilçesinde, okuma yazma bilmeyen ancak eğitime önem veren sekiz çocuklu bir anne-babanın çocuğu olarak dünyaya gelen Aziz Sancar, İstanbul

Tıp Fakültesi'ni bitirmiş, yurt dışında yaptığı çalışmalarla Amerikan Ulusal Bilimler Akademisi'ne kabul edilen üç Türk'ten biri olmuştu.

Prof. Dr. Aziz Sancar, hücrelerin hasar gören DNA'ları nasıl onardığını ve genetik bilgisini koruduğunu haritalandıran araştırmaları sayesinde, 2015 Nobel Kimya Ödülü'nü kazanmıştı.

Aziz Sancar Kimdir?

Halen ABD'nin Kuzey Karolayna Üniversitesi Tıp Okulu Biyokimya ve Biyofizik bölümünde öğretim üyeliği yapan Aziz Sancar, Mardin'in Savur ilçesinde 1946 yılında dünyaya geldi.

İlk ve ortaöğrenimini Savur ve Mardin'de tamamladı. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Savur'da iki yıl doktor olarak çalıştı.

Kanserle Mücadelede DNA Onarımı

ABD'ye giderek Dallas Teksas Üniversitesi'nde doktorasını yaptı. Moleküler Biyoloji dalında, DNA onarımı üzerindeki doktorasını 1977 yılında tamamladı. Yale Üniversitesi'ndeki doçentlik tezini yine DNA onarımı üzerine yaptı. 1982 yılında UNC Chapel Hill'de Biyokimya ve Biyofizik alanlarında çalıştı. Burada da DNA onarımı, hücre dizilimi, kanser tedavisi ve "biyolojik saat" üzerinde çalıştı.

Nobel Kimya Ödülü'nü 3 bilim insanı kazandı. Bu isimlerin arasında Prof. Dr. Aziz Sancar da yer aldı. Nobel Kimya Ödülü'nü kazanan diğer isimler İsveçli Tomas Lindahl ve ABD'li Paul L. Modrich oldu. Sancar, Orhan Pamuk'tan sonra Nobel alan ikinci Türk oldu.

Makalelerinden Binlerce Alıntı Yapıldı

300'e yakın makale ve 33 kitap yayınladı. Makalelerinden binlerce bilimsel yayında alıntı yapıldı. Amerikan Ulusal Bilimler Akademisi ve Türk Bilimler Akademisi üyesi.

Kuzey Karolayna Üniversitesi Tıp Okulu Biyokimya ve Biyofizik bölümünün öğretim görevlilerinden Gwen Boles Sancar ile evli. Eşiyle birlikte Carolina Türk Evi'ni kurdu.”¹

Beşinci sınıf Türkçe ders kitabının altıncı teması olan “Sanat ve Toplum” temasında Cemal Süreya’ya ait olan “Fotoğraf” adlı şiirin yer aldığı görülmektedir. Bu temada da sanatın ülkemizdeki en önemli öncülerinden birisi olan ve Osmanlı zamanında ilk resim sergisini açan Şeker Ahmet Paşa’yı anlatan bir yazıya yer verilebilirdi. Verilen yazı ile birlikte ressama ait olan tabloların fotoğraflarıyla da metin canlı hâle getirilebilirdi. Kitapta Şeker Ahmet Paşa ile ilgili yer verilebilecek bir metne örnek verecek olursak:

“Osmanlı’da İlk Resim Sergisi

Osmanlı’da Batı tarzında ilk resim sergisi 27 Nisan 1873 günü açıldı. Bildiğiniz gibi o döneme kadar daha çok minyatür, hat, tezhip, ebru gibi türler üzerine çalışmalar yapılıyorken, alışılmışın dışına çıkılarak Batı tarzı modern anlamda bir resim sergisi açıldı o gün. Türk resim sanatının temel taşlarından biri olan Şeker Ahmet Paşa tarafından açılan resim sergisinin, daha sonra sıklaşan resim sergilerinin başlangıcı olduğu akademisyenler tarafından kabul edilir.

Sultanahmet’teki Mekteb-i Sanayi’de düzenlenen resim sergisine daha çok gayr-i Müslim azınlıklar katılmıştır. Sergiye Mekteb-i Tıbbiye ve Mekteb-i Sultani’nin bazı öğrencileri tarafından yapılmış resimler de konulmuştur. Modern tarzda Osmanlı’da ilk resim sergisini açan ressam olan Şeker Ahmet Paşa, peyzaj temasına yaptığı dünya çapındaki üslup katkısı ve mekân derinliği ilişkilerini yorumlayan bir ressamdır. Şeker Ahmet Paşa her ne kadar Avrupa’da yedi yıl resim eğitimi alsa da çalışmalarındaki özgünlük göze çarpmaktadır. Yaşadığı dönem itibariyle siyasal ve sosyal açıdan pek çok olay gerçekleşmiş olmasına rağmen Paşa’nın eserlerinde bu tür olayların ele alınmadığı gözlenebilmektedir. Bu onun bir gözlemci olarak bakışlarını doğaya çevirmiş olması çalışmalarında (natürmort) ölü doğa üzerine olduğunu görüyoruz. Şeker Ahmet Paşa’nın yaşadığı dönemde, Osmanlı’da her ne kadar oryantalist ressam çok olsa da o bizdendi. Bunu söylemek

¹ (https://www.ntv.com.tr/video/teknoloji/aziz-sancar-nobel-kimya-odulunu-aldi,7egm5I7ejU-pfMgd2CpXUg?_ref=infinite)

hiç de mübalağa sayılmaz. Çünkü kendisi yerliydi. Batı etkilerini kendi sanatına farklı bir biçimde yansıtan Şeker Ahmet Paşanın yerli tarafı hakikaten çok belirgindi.

Bir an için o güne gitsek, (27 Nisan 1873) serginin açıldığı güne. O ruh haliyle insanların neler hissettiklerini merak ettiniz mi? Mecburiyetlerinden sıyrılmayı başarmış bir sanatçının gösterdiği cesaret bizde de var mı diye düşündünüz mü? Üstelik devletin bürokrasi kadrosunun içinde olan bir adamın, resim sanatını aslında ne kadar da sevdiğini hayal ettiniz mi?

Mecbur muyuz diyen arkadaşlar olduğunu hissedebiliyorum. Ne kadar uzak durursak duralım biz sanata mecburuz dostlar. Unutmayalım ki önce resimle başladı her şey...²

Bahadır KOÇ

Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabı İçin Metin Önerileri

Altıncı sınıf Türkçe ders kitabının birinci teması olan “Sevgi” temasında Refik Halit Karay’a ait olan “Eskici” hikâyesinin yer verildiği görülmektedir. Diğer sınıf seviyelerinde de bu metne yer verilmiş olması dikkat çekicidir. Görüldüğü gibi her yıl öğrenciler aynı metinle karşı karşıya kalmaktadır. Bunun yerine “dil sevgisi”ni işleyen başka metinlere de yer verilmelidir. Örneğin Türkçe ile ilgili önemli görüşlere sahip olan Oktay Sinanoğlu’na ait bir yazıya bu sınıf seviyesinde yer verilebilir. Özellikle yazara ait olan “Bye Bye Türkçe” adlı kitap bu tarz yazılarının yer aldığı bir kitaptır. Ders kitabını hazırlayacak olan komisyon tarafından yazarın bir yazısı, bu sınıf seviyesine uygun hâle getirilerek verilebilir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitabının dördüncü teması olan “Duygular” temasında Cahit Sıtkı Tarancı’ya ait olan “Robenson” şiirinin yer aldığı görülmektedir. Eğer ki Cahit Sıtkı Tarancı’dan bir şiir alınmak isteniyorsa bu şaire ait “Ben Ölecek Adam Değilim” şiirinin alınması daha uygun olabilirdi. Çünkü bu şiir, şairin umut ve yaşama sevincini anlattığı kayda değer şiirlerinden birisidir. Şiirle alakalı yapılacak etkinlikler ve şiirin öğrencilere dinletilmesiyle bu şiirin işleneceği ders saati daha canlı bir hâle getirilebilir. Kitapta yer verilebilecek bu şiir şöyledir:

² <http://mecburlar.com/seker-ahmet-pasa-osmanlida-ilk-resim-sergisi/>

“Ben Ölecek Adam Değilim

Kapımı çalıp durma ölüm,

Açmam;

Ben ölecek adam değilim.

Alıştım bir kere gökyüzüne;

Bunca yıllık yoldaşımdır bulutlar.

Sıkılırım,

Kuşlar cıvıldamasa dallarında,

Yemişlerine doymadığım ağaçların,

Yağmur mu yağıyor,

Güneş mi var,

Fark etmeliyim

Baktığım pencereden.

Deniz görünmeli çıksam balkona.

Tamamlamalı manzarayı

Karlı dağlarla sürülmüş tarlalar.

Ekmekten olamam doğrusu,

Nimet bildiğim;

Sudan geçemem,

Tuzludur teneffüs ettiğim hava.

Ya nasıl dururum olduğum yerde,

Öyle upuzun yatmış,
İki elim yanıma getirilmiş,
Hareketsiz,
Sükûta râmolmuş;
Sanki devrilmiş bir heykel?

Ellerim ne der sonra bana?
Soğumuş kalbime ne cevap veririm?
Utanmaz mıyım ayaklarımdan?

Kalkmalıyım,
Dolaşmalıyım,
Sokaklarda, parklarda.

El sallamalıyım
Giden trenlere,
Kalkan vapurlara.
Bilmeliyim,
Gölgelerin boyundan,
Saatin kaç olduğunu...
Isık çalmalıyım.
Türkü söylemeliyim
Yol boyunca,

Keyfimden ya hüznümden.
 Geçmiş günleri hatırlamalıyım,
 Dalıp dalıp akarsuya,
 Hayaller kurmalıyım,
 Güzel geleceğe dair.
 Yanımdan geçenler olmalı,
 Selâm almalıyım;
 Robenson'u düşünmeliyim,
 Garipliğini:
 Şükretmeliyim
 İnsanlar arasında olduğuma.
 Nedir ki eninde sonunda ölüm?
 Ayı düşmek değil mi aşinalardan?

Kapımı çalıp durma ölüm,
 Açmam;
 Ben ölecek adam değilim.”³

Cahit Sıtkı TARANCI

Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı İçin Metin Önerileri

Yedinci sınıf Türkçe ders kitabının dördüncü teması olan “Toplum Hayatı” temasında Âşık Veysel Şatıroğlu’na ait olan “Dostlar Beni Hatırlasın” şiirine yer verildiği görülmektedir. Âşık Veysel Şatıroğlu’na ait bir şiire yer verilmek

³ <http://siir.sitesi.web.tr/cahit-sitki-taranci/ben-olecek-adam-degilim.html>

isteniyorsa şairin, “dostluk” temasını işlediği başka şiirlerinin de olduğu göz önüne alınarak öğrencilerin bu şiirlerle karşılaştırılması sağlanmalıdır. Kitapta yer verilebilecek bir başka Âşık Veysel Şatıroğlu şiiri şu şekildedir:

“Selam Yaz Dostlara

Selam yaz dostlara mektup dolusu

Sağ olsun var olsun Türk'ün ulusu

Tükenir mi bu dünyanın delisi

Kimi lehte söyler kimi aleyhte

İnce fikirlerim keskin sözlerim

Sizler gibi ben de sizi özlerim

Adımlarım doğru belli izlerim

Fikrim nazarlarda düşüncem bende

Gelip dünyaya kim kalmış nerde

Gelenler gidiyor kalmak yok burda

Dostunan aradan kalkınca perde

Veysel der hedefim doğru bir nokta”⁴

Âşık Veysel ŞATIROĞLU

Yedinci sınıf Türkçe ders kitabının altıncı teması olan “Doğa ve Evren” temasında Sait Faik Abasıyanık’a ait olan “Son Kuşlar” öyküsüne yer verildiği görülmektedir. Yine bu metin de ders kitaplarında uzun yıllardır var olan bir başka metindir. Çevrenin korunmasıyla ilgili Aytül Akal’ın yazmış olduğu birçok kitap

⁴ <https://www.antoloji.com/selam-yaz-dostlara-siiri/>

bulunmaktadır. Bu sınıf seviyesi için konuyla alakalı olarak Aytül Akal tarafından yazılmış olan “Cadı Burunlu Fabrika”, “Denizin Altını Merak Eden Vapur”, “Çöp Kafalı Çocuk”, “Park Yiyen Robot” ve “Buruşuk Kâğıt Parçası” gibi eserlerinden alıntılar yapılabilir.

Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı İçin Metin Önerileri

Sekizinci sınıf Türkçe ders kitabının birinci teması olan “Sevgi” temasında Cahit Külebi’ye ait olan “Yurdum” şiirinin yer aldığı görülmektedir. Yurt sevgisini işleyen başka şiirlerin de öğrencilere tanıtılması gerekmektedir. Kitapta bu şiir yerine verilebilecek olan bir başka şiir örneği de şu şekildedir:

“Türkiye’miz

Kokar burcu burcu güller

Öter dallarda bülbüller

Açar menekşe sümbüller

Ne güzeldir Türkiye’miz

Sürüler yayılır kıra

Dağlar uzanır sıra sıra

Sular can verir çayıra

Ne güzeldir Türkiye’miz

Köyü kenti çiçeklidir

Birbirine eklidir

Çelik erlerle beklidir

Ne güzeldir Türkiye’miz

Kucağında yoktur açlar
 Yeşil boz sarı yamaçlar
 Meyve yüklüdür ağaçlar
 Ne güzeldir Türkiye'miz

Türkiye'miz altın eli
 Gönül açar bağı beli
 Eser ince serin yeli
 Ne güzeldir Türkiye'miz
 Kekik yavşan kokar dağda
 Kayısı elma üzüm bağda
 Hele bugün yeniçağda
 Ne güzeldir Türkiye'miz"⁵

M. Necati ÖNGAY

Sekizinci sınıf Türkçe ders kitabının altıncı teması olan “Zaman ve Mekân” temasında Abdullah Rıza Ergüven’e ait olan “Çocukluğum” şiirinin yer aldığı görülmektedir. Çocukluk zamanlarını anlatan başka şiirler de bulunmaktadır. Ataol Behramoğlu’na ait olan “Bir Çocuğun Rüyası İçin Şiir” adlı şiir de bu tema altında verilebilecek nitelikli örneklerden birisidir. Yapılacak şiir dinletisiyle hem ders daha zevkli hâle getirilecek hem de öğrencilerin derse olan ilgisi daha çok arttırılacaktır. Bu şiir şu şekildedir:

⁵ <http://sendeyim.net/siirler/mnecati-ongay/turkiyemiz-siiri>

“Bir Çocuğun Rüyası İçin Şiir

Bir çocuğun rüyasında her zaman

Kaybolmuş bir sevgili vardır

Onu eskiciler çalmıştır

Bir akşamüstü hiç umulmadan

Kırların serinliği gelir

Konar bir çocuğun alnına

Onun için uyurken alınları

Beyaz ve gergindir çocukların

Senin de çocukluğun akrabadır

Yaz bahçeleriyle, elmalarla

Tozlar kalkmıştır bir akşamüstü

Mezarlığın ordaki bayırdan

Kaybolmuş bir sevgi her zaman

Kaybolmuş bir bilyaya benzer

Anımsanır ısıltısı

Belli belirsiz gözyaşlarıyla

Bir çocuğun rüyasında bazen

Bulunur kaybolmuş bir bilya

Kiraz ağaçları sallanır

Güvercinler uçuşur havada”⁶

Ataol BEHRAMOĞLU

Görüldüğü gibi her yıl aynı metinler ve aynı yazarlar verilmek yerine daha zengin bir metin ve yazar yelpazesine ulaşılabilir. Bunun için nitelikli eserler ders kitaplarında yerini almalıdır. Öğrencilerin dünyasına katkı sağlayacak eserlere yer verilmelidir. Verilecek metne uygun olarak tasarlanacak etkinlikler çerçevesinde konuşma ve dinleme/izleme etkinliklerine ders kitaplarında daha çok yer verilmelidir. Özellikle şiir türündeki metinler öğrencilere dinletilerek hem dersin eğlenceli hâle gelmesi sağlanmalı hem de öğrencilerin dinleme becerisinin gelişimine katkı sağlanmalıdır. Bunlar da ancak ders kitaplarında yer alacak olan metinler ve etkinlikler sayesinde gerçekleşebilir.

Ortaokul Türkçe öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan sözlü iletişim öğrenme alanıyla ilgili etkinliklerin yapılan inceleme sonucunda programda yer verilen konuşma ve dinleme türlerini örneklemede yeterli olmadığı görülmektedir. Etkinliklerin ders esnasındaki uygulanışında öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik bir tutum izlenmeye çalışıldığı gözlenirse de bunun yeterli olmadığı görülmektedir. Çünkü konuşma ve dinleme becerileri çocukların sadece öğrencilik hayatlarında değil, kişisel yaşantılarında da etkin bir şekilde kullanacakları becerilerdir. Bu yüzden bu becerilerin üzerine daha çok eğilinmelidir. Bunun için de Türkçe dersinin temelini oluşturan bu becerilere Türkçe derslerinde daha çok yer verilmelidir. Bu becerilerin gelişimi öncelenmelidir.

Tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarında uygulanan konuşma ve dinleme türlerine bakıldığında (Tablo 169) diğer konuşma türlerinin üzerine daha çok eğilindiği bu nedenle de öteki konuşma ve dinleme türlerine daha az yer verildiği görülmektedir. Bir diğer önemli nokta ise Tablo 170’te de görüldüğü gibi birçok

⁶ <http://www.ataolbehramoglu.com.tr/html/siir-18.htm>

konuşma ve dinleme/izleme türüne Türkçe ders kitaplarında yer verilmemesi büyük bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarında genel anlamda aynı türlerin uygulandığı, kullanılan konuşma ve dinleme türlerinin çeşitlendirilmediği görülmektedir. Tüm sınıf seviyelerinde özellikle soru – cevap ve güdümlü konuşma türlerine yer verildiği ancak birçok türe tek bir defa bile yer verilmediği gözlenmiştir. Kitapların genel anlamda aynı çizgide olması yerine her sınıf seviyesinde kapsamı artan konuşma ve dinleme türlerine yer verilmesinin daha olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir. Örneğin beşinci sınıfta okuyan bir öğrenci konuşma türlerinden soru – cevap türü kullanılarak derse katılmaya teşvik edilebilir. İlerleyen sınıf düzeylerinde ise öğrencilerin eleştirel düşüncelerine, organize olmalarına, kendi düşüncelerini savunmalarına fırsatlar yaratacak hazırlıklı konuşma türlerine öncelik verilmesi daha yerinde bir davranış olacaktır. Tüm bunlara ilaveten toplumsal yaşamın bir parçası olan çocukların sosyal yönden gelişimini sağlamak için tüm sınıf düzeylerinde katılımsız konuşma bir diğer adıyla günlük konuşma türlerine de Türkçe ders kitaplarında daha fazla yer verilmesi gerekmektedir.

Özellikle Türkçe ders kitaplarında dinleme/izleme becerisine yeterince yer verilmediği gözlenmiştir. Bu durum da hedeflenen dinleme/izleme öğretiminin tam manasıyla gerçekleştirilememesine neden olmaktadır. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında dinleme/izleme türlerine daha çok yer verilmesi yerinde bir davranış olacaktır.

Tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarına bakıldığında zaman metinlerin bilgilendirici ve kurgulayıcı metinlerden meydana geldiği görülmektedir. Bu metinlerden de kurgulayıcı metinlerin konuşma ve dinleme türlerini örneklemede daha uygun olduğu gözlenmektedir. Çünkü çocuklar kurgulayıcı metinlerde daha çok hayatın içinden, günlük yaşamdan kesitler bulmakta bu da onların ilgisini metne daha çok çekmektedir. Aynı zamanda kurgulayıcı metinler genel anlamda eğlendirici konulardan meydana geldiği için öğrencilerin bu konudaki ilgisini de canlı tutmaktadır. Kurgulayıcı metinlerde konuşma türleri uygulandığında hem öğrencilerin üzerine konuşabileceği daha fazla konunun ortaya çıktığı hem de konuşma ve dinleme türlerinin daha fazla çeşitlendirilebildiği gözlenmiştir. Ancak

bilgilendirici metinlerin dinleme ve izleme türlerini örneklemede daha verimsiz kaldığı görülmektedir. Örneğin beşinci sınıf ikinci temadaki “Atatürk’ün Kütüphanesi ve Okuma Aşkı” adlı anı türündeki metinde hiçbir konuşma ve dinleme türüne yer verilmemiş olması bunu doğrulamaktadır (Tablo 21). Bu nedenle sadece kurgulayıcı metinlerde değil bilgilendirici metinlerde de daha fazla konuşma ve dinleme türüne yer verilmeye çalışılmalıdır.

Elde edilen tüm bu veriler doğrultusunda yenilenen Türkçe Öğretim Programında “sözlü iletişim” başlığı altında toplanan konuşma ve dinleme/izleme türlerine öğrencilerin sosyal yaşantılarında önemli birer rol oynayan beceriler oldukları ve kişinin sosyal yaşantısının önemli birer parçası oldukları için daha çok yer verilmesi gerekmektedir. Ancak bu düşünce sadece kâğıt üzerinde kalmamalı, öğretmenlerin desteği ve öğrencilerin katılımıyla hayata geçirilmeye çalışılmalıdır. Tüm bunlara ek olarak yapılması uygun görülen birkaç noktaya aşağıda yer verilmiştir:

1. Ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde öğrencilerin sınıf seviyesi, yaşları da göz önünde bulundurulmalıdır. Yaşlarına göre ağır bir metin öğrencinin etkili bir şekilde öğrenebilmesinde engel teşkil edecektir. Bu da dinleme ve konuşma etkinliklerinde de öğrenciden gerekli verimin alınamamasına sebep olabilir.

2. Ders kitaplarına bakıldığında genellikle her yıl aynı metinler ve yazarlara yer verildiği görülmektedir. Araştırmamızda incelenen kitaplarda da Refik Halit Karay’a ait olan ‘Eskici’ metninin neredeyse her sınıf düzeyinde verildiği görülmektedir. Her yıl tekrara düşmek yerine yeni yazarlara ve eserlere de ders kitaplarında yer vermek yerinde bir davranış olacaktır.

3. Ders kitaplarında yer alan bazı metinlerin çok uzun olduğu görülmüştür. Özellikle dinleme metinleri öğrencilerin kitaplarında yer almadığı ve öğretmen tarafından okunduğu için bu metinler kısa tutulmalıdır. Metinlerin okunması sırasında ders saatinin büyük bir bölümünün gideceği göz önünde bulundurularak okuma ve dinleme metinlerinin kısaltılması yoluna gidilmelidir.

4. Ders kitapları bölgesel farklılıklar göz önüne alınarak hazırlanmalıdır. Özellikle kırsal kesimlerdeki öğrencilerin en büyük yardımcısı ders kitaplarıdır. Bu

nedenle bölgesel özellikler göz önünde bulundurularak hazırlanan ders kitapları daha verimli bir eğitim öğretimde etkili olacaktır.

5. Ders kitapları tek başlarına konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmede yeterli olmamaktadır. Bu nedenle çeşitli materyallerden yararlanılması hem bu becerilerin gelişimine katkı sağlayacak hem de derslerin daha ilgi çekici ve zevkli hâle gelmesini sağlayacaktır.

6. FATİH Projesi kapsamında okullara gelen akıllı tahtalar özellikle dinleme/izleme becerisinin geliştirilmesinde etkin bir biçimde kullanılmalıdır. Dinleme/izleme metinleri bu materyalleri sayesinde öğrencilere dinletilerek ya da izletilerek öğrencilerin derse katılımı sağlanmalıdır.

7. Ders kitaplarında konuşma ve dinleme etkinliklerine daha çok yer verilmeli ve bu etkinlikler zenginleştirilmelidir.

8. Öğrenci ortaokula geçmeden önce ilköğretim düzeyindeki sınıf öğretmeni öğrencinin konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmede ilk basamaktır. Sınıf öğretmenleri konuşma ve dinleme becerilerinin gelişimi için adeta bir alt yapı oluşturmaktadır. Bunu yaparken de ders kitaplarından yararlanmalıdırlar.

9. Öğrencilerin konuşma ve dinleme becerilerine yönelik algıları değiştirilmeli, konuşma ve dinleme becerilerinin geliştirilebileceği ve bu gelişimin de öğrencilerin derslerine olumlu yönde etki edeceği konusunda öğrencilerde farkındalık yaratılmalıdır. Böylece ders kitaplarındaki sözlü iletişim öğrenme alanıyla alakalı öğretilere öğrencilerin dikkatinin çekilmesi sağlanmış olacaktır.

10. Öğretmenlerin bazılarının konuşma ve dinleme becerilerini geliştirme konusunda yeterli bilgi birikimine sahip olmadığı düşünülerek hizmet içi eğitimlerle önce eğitimcilerin eğitimine öncelik verilmelidir. Öğretmenlerin, öğretmen kılavuz kitaplarından derslerinde nasıl yararlanacağıyla alakalı öğretmenlere eğitim verilmelidir.

11. Dinleme ve konuşma becerilerini sadece Türkçe derslerine aitmiş gibi görmek yanlış olur. Öğrenciler, diğer tüm derslerde de bu becerilerini kullanırlar. Bu yüzden sadece Türkçe derslerinde değil diğer derslerde de bu becerilerin gelişimine

önem verilmelidir. Diğer derslerin öğretmenleri de öğrencilerin dinleme ve konuşma becerilerini geliştirici etkinliklere yer vermelidir.

12. Konuşma ve dinleme becerilerinin gelişimini sağlamak için haftalık Türkçe ders saatlerinin haricinde konuşma ve dinleme için ayrı birer ders saati verilmelidir. Bu ders saatleri kapsamında sadece bu becerilerin geliştirilmesine odaklanılmalı ve bu doğrultuda etkinlikler yapılmalıdır.

13. Konuşma ve dinleme becerilerinin günümüz kalabalık sınıflarında yeterli bir biçimde gelişmesi beklenemez. Bu becerilerin gelişmesi için her bir öğrencinin söz hakkı alabileceği 10-12 kişilik sınıflar oluşturulması gerekir.

14. Yabancı dil öğreniminde dört temel dil becerisinin ölçüldüğü sınavlar yapılmaktadır. Günümüz sınav anlayışı ise okuduğunu anlamaya dayalıdır. Özellikle ortaokul öğrencilerinin girdiği TEOG sınavında sadece okuduğunu anlamaya yönelik sorulara yer verilmemeli bunun dışında dinleme ve konuşma becerilerini ölçecek sorulara da yer verilmelidir. Çünkü bir dilin öğrenilmesi sadece okuduğunu anlamaya bağlı değildir. Dil öğrenimi, o dildeki dört temel dil becerisinde yetkinleşmeyle ilgilidir. Buna ilaveten sadece TEOG sınavında değil Türkçe derslerinin sınavlarında da dört temel dil becerisini ölçecek sorulara yer verilmelidir. Öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler sadece dersler için görülmemeli, sınavlarda da bu etkinliklere yer verilmelidir.

15. Türkçe derslerinde kitapta yer alan metinler doğrultusunda yaratıcı drama uygulamalarına yer vererek öğrencilerin canlandırmalar yapması, bu canlandırmalar sırasında da konuşma ve dinleme becerilerini kullanması sağlanmalıdır. Yaratıcı drama uygulamaları sayesinde dersler daha zevkli hâle gelecektir. Ayrıca öğrencinin kendine güven duygusunun gelişmesinde de drama çalışmaları etkili olacaktır.

16. Eğitim öğretimde şiirlerin yadsınamaz bir yeri vardır. Özellikle dize sonlarındaki kafiyeler sayesinde çocukların hem kulağına hitap eden hem de söyleyişi hoş bir tür olduğu için öğrenciler tarafından şiir türü ilgi görecektir. Şiirler de dinleme ve konuşma becerilerinin geliştirilmesinde kullanılabilecek olan türlerdendir.

17. Tekerlemelerin çocukların dil gelişimi açısından çok önemli olduğu yapılan araştırmalarla ortaya koyulmuştur. Özellikle yaşı daha küçük olan çocuklar tekerlemelerden çok hoşlandıkları için ders kitaplarında tekerlemelerin kullanılması onların konuşma becerilerinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

18. Konuşma ve dinleme becerilerinin geliştirilmesinde diğer becerilerden de yararlanılmalıdır. Bu becerilerin birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu unutulmamalıdır.

19. Öğrenciler bir dinleme etkinliği yapılacağı zaman dikkatlerini çok uzun süre bu dinleme etkinliğine veremezler. Bu yüzden öğrencilerin dikkatini çekecek, ilginç konular içeren dinleme etkinlikleri yaptırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. (2011). **Anlamak ve Anlatmak**. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Akkaya, N. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. **Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**. 25. 35-42.
- Akyol, H. (2006). **Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Altuntaş, İ. (2012). Yedinci Sınıf Türkçe Dersi Konuşma Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aras, B. (2004). İlköğretimde Dinleme Anlama Becerisinin Geliştirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arslan, A. ve Sevim, O. (2013). Konuşma Becerisinin Geliştirilmesinde Kullanılabilecek Etkinlik Örnekleri, **Konuşma Eğitimi**. Ankara: Pegem Akademi. 151-180.
- Ataman, M. (2013). **Yaratıcı Yazma İçin Yaratıcı Drama**. Ankara: Pegem Akademi.
- Ayaz, H. ve Yenen Avcı, Y. (2017). Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Konuşma Eğitimi. **International Journal of Languages' Education and Teaching**. Volume 5, Issue 1, 745-760.
- Aydın, İ. S., Demircan, U. ve İnnalı, H.Ö. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme/İzleme Öz Yeterlik Algılarına Yönelik Ölçek Geliştirme Çalışması. **International Journal of Languages' Education and Teaching**. ISSN: 2198-4999. 1420-1435.
- Calp, M. (2007). **Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi**. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Coşkun Çınar, E. (2015). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Konuşma Becerisi Etkinlikleri ile İlgili Bir Değerlendirme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çaylı, C. (2012). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Müstakil Dinleme Metinlerine Yönelik Öğretmen Uygulamalarının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Demiray, U. (Ed.). (2014). **Etkili İletişim**. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, A. ve Özbay, V. (2016). **İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı**. Ankara: Dikey Yayıncılık.
- Demirel, A. ve Özbay, V. (2016). **İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı**. Ankara: Dikey Yayıncılık.
- Demirel, A. ve Özbay, V. (2016). **İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı**. Ankara: Dikey Yayıncılık.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim İkinci Kademedeki Dil Becerisi Olarak Dinlemeyi Geliştirme Çalışmaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, Y. (2013). **Dinleme Eğitimi**. Ankara: Pegem Akademi.
- Erdal, N. (2016). **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı**. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Erdal, N. (2016). **İlköğretim Türkçe 6 Öğrenci Çalışma Kitabı**. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Erdal, N. (2016). **İlköğretim Türkçe 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı**. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Eroğlu, E. (2014). Eğitim Ortamlarında Etkili İletişim ve Boyutları, **Etkili İletişim**. Ankara: Pegem Akademi. 223-242.
- Güneş, F. (2014). **Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller**. Ankara: Pegem Akademi.
- Gürlek, M. ve Aksu, E. (2013). Konuşma Hataları, **Konuşma Eğitimi**. Ankara: Pegem Akademi. 181-197.
- Habacı, İ. (2013). Etkili Eğitim Yönetiminde İletişim ve Konuşma Faktörü, **Konuşma Eğitimi**. Ankara: Pegem Akademi. 265-276.
- İşcan, A. (2013). İletişim, Konuşma ve Konuşmayla İlgili Temel Kavramlar, **Konuşma Eğitimi**. Ankara: Pegem Akademi. 1-27.
- Karasar, N. (2015). **Bilimsel Araştırma Yöntemi “Kavramlar İlkeler Teknikler”**. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, E. (2015). Ortaokul (5-8) Türkçe Dersi Dinleme Eğitimi Etkinliklerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Açısından İncelenmesi: Durum Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kılınç, A. ve Şahin, A. (Ed.). (2013). **Konuşma Eğitimi**. Ankara: Pegem Akademi.
- Kotlu, E. (2007). Yapısalcı ve Post-Yapısalcı Sosyal Teoride Dil (Sosyal Teoride Bir Model Olarak Dil). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurudayıoğlu, M. (2014). **Konuşma Eğitimi**. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Kurudayıoğlu, M. ve Öрге Yaşar, F. (2014). 6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Dinleme Yöntem ve Teknikleri Açısından İncelenmesi. **Ana Dili Eğitimi Dergisi**. 2(2). 1-14.
- Marangoz, M. M. (2014). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Konuşma Eğitimi Uygulamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MEB. (2006). **İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2015). **Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Melanlioğlu, D. (2011). İlköğretim Türkçe Öğretim Programının “Dinleme Türleri” Bakımından Değerlendirilmesi. **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 12/3. 65- 78.
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/22297_0.html. (31 Mayıs 2017).
- Özbay, M. ve Melanlioğlu, D. (2012). Türkçe Öğretim Programlarının Dinleme Becerisi Bakımından Değerlendirilmesi. **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. 7/1. 87-97.
- Sarbay, A. (2016). **İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı**. İstanbul: Meram Yayıncılık.
- Sarbay, A. (2016). **İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı**. İstanbul: Meram Yayıncılık.
- Sarbay, A. (2015). **İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı**. İstanbul: Meram Yayıncılık.

- Sever, S., Kaya, Z. ve Aslan, C. (2013). **Etkinliklerle Türkçe Öğretimi**. İzmir: Tudem Yayınları.
- Şahin, S. (2007). **Güzel, Etkili Konuşma ve Yazma Sanatı**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Şimşek, H. A. (2004). İlköğretim 2. Kademe Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisinin Önemi ve Geliştirme Yolları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taşer, S. (2015). **Konuşma Eğitimi**. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Temizyürek, F., Erdem, İ. ve Temizkan, M. (2014). **Konuşma Eğitimi Sözlü Anlatım**. Ankara: Pegem Akademi.
- Tetik, N., Zorlu, N., Türker, H. ve Polat, Z. (2016). **Ortaokul Ders Kitabı Türkçe 5. Sınıf**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tetik, N., Zorlu, N., Türker, H. ve Polat, Z. (2016). **Ortaokul Öğrenci Çalışma Kitabı Türkçe 5. Sınıf**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tetik, N., Zorlu, N., Türker, H. ve Polat, Z. (2016). **Ortaokul Öğretmen Kılavuz Kitabı Türkçe 5. Sınıf**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tuncer, H. (2008). **Anlama Teknikleri (Okuma, Dinleme)**. İzmir: Orkun Kitabevi.
- Tuncer, H. (2009). **Anlatma Teknikleri (Konuşma, Yazma)**. İzmir: Orkun Kitabevi.
- Türkel, A. (2012). Dinleme Eğitimine İlişkin Teknikler ve Değerlendirmeleri. **Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**. 34. 128-141.
- Uğurlu, H. (2015). **Diksiyon Güzel ve Etkili Konuşma**. Ankara: Hayat Yayıncılık.
- Yangın, B. (1999). **Türkçe Öğretimi Modül 4**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yardımcı, M. ve Tuncer, H. (2011). **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**. İzmir: Ürün Yayınları.
- Yeşiltepe Sağlam, Ö. (2010). 7. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşma Becerileri Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yılmaz, İ. (2007). Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Önerilen Etkinliklerin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüksel, A. (2014). Konuşma ve Dinleme, **Etkili İletişim**. Ankara: Pegem Akademi. 133-188.

<http://mecburlar.com/seker-ahmet-pasa-osmanlida-ilk-resim-sergisi/>
(24 Aralık 2017)

<http://onarimcilar.blogcu.com/temel-bir-hata-olarak-yabanci-dilde-egitim/2992028>.
(31 Mayıs 2017).

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.592f300b2d4c90.10879502. (31 Mayıs 2017).

<https://www.antoloji.com/selam-yaz-dostlara-siiri/> (24 Aralık 2017)

<http://www.ataolbehramoglu.com.tr/html/siir-18.htm> (24 Aralık 2017)

<http://www.fenbilim.net/7-sinif-duyu-organlari-ve-hastaliklari/>. (31 Mayıs 2017).

<http://www.gencdoku.com/cocuklardaki-konusma-gecikmesi-ve-dil-gelisim-bozukluklari-4016.html>. (31 Mayıs 2017).

https://www.ntv.com.tr/video/teknoloji/aziz-sancar-nobel-kimya-odulunu-aldi,7egm5I7ejU-pfMgd2CpXUg?_ref=infinite (24 Aralık 2017)

<http://sendeyim.net/siirler/mnecati-ongay/turkiyemiz-siiri> (24 Aralık 2017)

<http://siir.sitesi.web.tr/cahit-sitki-taranci/ben-olecek-adam-degilim.html> (24 Aralık 2017)

EKLER

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 23/10/2017

Tez Başlığı:

Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Sözlü İletişim Becerilerini Geliştirme Açısından Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 486 sayfalık kısmına ilişkin, 23/10/2017 tarihinde tez danışmanım tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen filtreleme tiplerinden biri (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 14'tür.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☐Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☒

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça hariç, ☐ Alıntılar dâhil, ☐ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☒ Kaynakça dâhil, ☒ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒ EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd içinde. ☒	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Meltem ÇETİNKAYA
 Öğrenci No : 2015950124
 Anabilim Dalı : Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
 Programı : Türkçe Öğretmenliği Yüksek Lisans
 Statüsü : Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

ÖĞRENCİ
 23/10/2017

Meltem ÇETİNKAYA

DANIŞMAN
 23/10/2017

Doç. Dr. Nevin AKKAYA

Açıklamalar

- 1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (□) işaretleyerek doldurunuz.
- 2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu formu tezin citilenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.
- 3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.
- 4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak tez başlığının tamamı, Yazar Adı (author's first name) olarak öğrencinin adı, Yazar Soyadı (author's last name) olarak öğrencinin soyadı bilgisini yazınız.